THOMAS MANN

ALESUL

Coperta de : ESTERA TAKÁCS

ISBN 973-36-0107-1

THOMAS MANN

ALESUL

— roman —

Traducere de
CORNELIU PAPADOPOL

Prefață de
ION IANOȘI

EDITURA DE VEST
Timișoara, 1991

Titlul original : DER ERWAHLTE
Aufbau-Verlag Berlin 1956
Copyright by S. Fischer Verlag, Frankfurt am Main

PREFAȚĂ

THOMAS MANN a scris romane, nuvele și eseuri, cărora li se adaugă multe scrisori și foarte multe însemnări de jurnal.

Eseurile cuprind articole, studii și conferințe. Ele au o tematică autobiografică, sau culturală, sau politică („sau" poate fi înlocuit, în numeroase situații, cu „și"), cimentează operele propriu-zise, creația unor spirite înrudite ori momente cruciale — și nefaste — ale istoriei națiunii și intelectualității germane. Teoria completează și, direct sau indirect, explicitează practica literară proprie. Meditația eseistică dublează mereu arta, mai exact spus, o dublează continuu după „romanul de familie" al debutului și nuvelele care îl încercuiesc. Începuturile artistice se susțin prin ele însele, din interiorul lor, inclusiv prin capitolele sau pasajele lor de tip eseistic. După o întîrziere de cîțiva ani, eseul propriu-zis va dobîndi însă și o explicitare paralelă implicațiilor și ele menținute. Practica artistică și teoria artei își împart, fratern, timpul și energia artistului, în anumite răstimpuri comentatorul asigurîndu-și chiar întîietatea — fie și numai cantitativă — față de creator. În totalitatea lor, articolele și conferințele, scrisorile și jurnalele configurează „cealaltă față" a operei, indispensabilă pentru înțelegerea celei considerate îndeobște de prim plan.

Pentru majoritatea cititorilor, anume această „față" o aduc în față romanele și nuvelele. (Cîteva poeme și o dramă, timpurii, rămîn preocupări ocazionale și relativ periferice.) Nuvelele au și o întindere, dar și o configurație variabile, ele pot fi schițe și mici studii de caracter, nuvele în sens vest-european modern și povestiri în accepțiune mitic străveche ori într-una actualizat contemporană, parțial demitizată, parțial remitizată. Pe toate le numim, convențional, nuvele. Sînt în număr de 32 și datează, majoritar, din prima etapă de creație, cea de pînă la primul război

mondial. După acesta, autorul nu se mai întoarce la mijloacele nuvelisticii decît pentru șase texte. Ele mai cu seamă ar putea fi numite „povestiri", și nu atît „nuvele", prin tipologie, atmosferă și chiar întindere, pînă la o estompare chiar a delimitării precise față de romanele „mici". Cîte o povestire „mare" rimează cu un „mic" sau chiar „mare" roman. La maturitate și la bătrînețe, Thomas Mann s-a atașat cu predilecție acelei arte străvechi și veșnice a narațiunii, care nu cunoscuse și n-ar mai trebui să recunoască pedante distincții de specie în cadrul povestirii și dincolo de povestea sincretic mirabilă.

În această perspectivă epic unificatoare, nici romanele — cu excepția celui dintîi — nu mai sînt, propriu-zis, romane. Și totuși, obișnuința ne face să vorbim — alături de nuvele — de opt romane, înjumătățite în patru romane „mari" și patru romane „mici". Iată a doua cenzură posibilă, destul de răspîndită, între *Casa Buddenbrook, Muntele vrăjit, Iosif și frații săi, Doctor Faustus — și Alteță regală, Lotte la Weimar, Alesul, Mărturisirile escrocului Felix Krull.* Romanele „mari" împart viața și opera în patru mari perioade. Simetric, fiecărei perioade ar trebui să-i corespundă și cîte un roman „mic". Așa avea să se și aranjeze un scenariu geometric ordonat și în multe alte privințe. Viața a introdus însă și o desincronizare în regia prea riguroasă. *Alteță regală* este pandantul *Casei Buddenbrook. Lotte la Weimar* e înrudit intim cu *Iosif și frații săi,* nu degeaba insinuîndu-se între penultima și ultima parte din tetralogie, pentru a cărei compunere trudnică un impuls decisiv i l-a dat lui Thomas Mann tocmai Goethe, cel de la care se revendica și la care se întorcea mereu ca la spiritul tutelar al culturii germane, cel căruia îi trecuse prin minte exact ce avea să realizeze urmașul său, adică să amplifice povestea biblică despre Iosif într-o proprie narațiune inedită. Celelalte două alternări erau cît pe-aci să se producă și ele, potrivit cu simetriile atît de îndrăgite de autor. Într-adevăr, el a pornit să depene *Mărturisirile escrocului Felix Krull* într-un moment cînd nu mai avea mult pînă să ducă la bun sfîrșit *Muntele vrăjit.* În intenție, Felix Krull servea drept o contrapondere „neserioasă" la „seriozitatea" lui Hans Castrop (în linii mari, căci în detalii îndoielnică și aceasta din urmă). Personajele se completau, ca și căutările, fie și prin inversări grotești. În acea a doua sa perioadă de creație, ulterioară celei dintîi răsunătoare înfrîngeri a Germaniei acestui secol, „escrocului" nu i-au fost însă dedicate mai mult decît nouă capitole de început ale romanului. În răspăr cu ordinea ideală,Felix Krull a fost abandonat, pentru a fi reluat la sfîrșitul vieții. Astfel, după ultimul roman „mare", *Doctor Faus-*

tus, în cadrul ultimei etape de creaţie aveau să mai urmeze încă două romane „mici", *Alesul* şi *Mărturisirile escrocului Felix Krull*, în cazul celei de a doua variante a acestuia timpul nemaiavînd răbdare decît pentru „prima parte a memorillor" *.

Romancierul încheie astfel opera sa cu două romane „mici". Prin ele îşi ia rămas bun de la această lume, de la propriul univers şi de la atît de îndrăgita cultură europeană, socotită însă şi ea, într-un fel, încheiată. Sînt două poveşti minunate de adio, triste şi vesele, melancolice şi voioase, grave şi jucăuşe. Şi totodată sînt despărţiri pline de regret, duioşie şi înţelegere de tema artistului, tema de o viaţă variată în cele mai variate tonalităţi. Dacă „Sohn" înseamnă fiu, iar „Versöhnung" — împăcare, am putea vorbi despre împăcarea lui Thomas Mann cu „fiii" lui spirituali şi, prin ei, cu sine însuşi. Nu avem, de aceea, un suficient motiv „estetizant" (revers al celui „geometric") pentru a regreta amînarea descrierii întîmplărilor petrecute cu Felix Krull. Şi nu îl avem, pentru că între cele două ultime romane, precum şi între eroii lor, există numeroase înrudiri (ca între feţele opuse ale aceleiaşi medalii), după cum între ele şi tot restul operei — nu numai *Muntele vrăjit* şi *Doctor Faustus* — devine posibilă o raportare ca între „antiteză" şi „teză". Dar, pe de altă parte, am avea o oarecare îndreptăţire şi dacă am privi *Alesul* ca înzestrat cu dreptul anume — nu temporal, ci substanţial — de a se considera ultimul din şirul romanelor „mici", îndeobşte al romanelor, ca „ales" pentru încheierea operei şi despărţirea de întregul ei, ca o finală însumare a ei şi o finală împăcare cu ea. Căci toate antitezele şi antinomiile pe care avea să le reia Felix Krull (faţă de Hans Castorp, Iosif şi Adrian Leverkühn), le reia în fond şi Gregorius, adunînd în zestrea lui numai aparent neartistă multe din felul de a fi numai în aparenţă neartist a lui Hans şi al lui Iosif, ca şi din firea compozitorului german Adrian Leverkühn. Adrian a fost ales întru damnare, Gregorius este un damnat întru alegere. El este reversul tragediei aceluia şi al tragediei proprii, al oricărei tragedii, un revers binevoitor, care pare să-i absolve pe toţi păcătoşii de toate păcatele lor — păcatele minunatei culturi europene, păcatele minunatei culturi germane, păcatele minunatei înzestrări de creator a lui Thomas Mann însuşi.

Rimează romanele cu nuvelele şi cu eseurile. Rimează romanele „mici" cu romanele „mari". Rimează extremele, pînă a se înmuia reciproc. Fiecare scriere e altfel şi la fel cu celelalte,

* *Mărturisirile escrocului Felix Krull* au apărut la Editura Facla din Timişoara, în 1982, tot în traducerea lui Corneliu Papadopol.

căci fiecare ales întru creație spune cam aceleași lucruri, cam același lucru, cam monomaniac.

Relativ e și laconismul romanelor „mici", fiindcă arta povestirii e lentă prin natura ei, vicleană prin piedicile pe care și le pune cu de la sine voință, hitră în opriri, digresiuni, ramificații, cu o asumată strategie a bunei orchestrații epice, întotdeauna „bine temperate".

Cu măsură putem totuși delimita, printre asemănări, și unele deosebiri ; inclusiv de tonalitate. De astă dată relativ altfel (și nu relativ la fel) ne apare amestecul dintre opusuri (sau ópusuri). Oarecum în altă proporție se îmbină tonul serios și cel jucăuș, gravitatea și ironia — inclusiv ironia — inclusiv ironia la adresa gravității. Polaritatea, intim proprie tuturor romanelor, își schimbă repartiția laturilor componente. În prim plan și în primă — sau ultimă — instanță romanele „mari" ca întindere sînt romane „serioase" ca tonalitate. În romanele „mici" precumpănește — fie chiar numai la vedere — jocul, gluma, ironia. Romanele „mari" sînt monumentale și ca problematică, și prin maniera de a aborda această problematică. Romanele „mici" oferă mai multă destindere. Ele sînt grațioase, visătoare, se desfășoară într-un amabil ritm de dans, simpatic și simpatetic. Nu te sperie, ci te atrag. Descrețesc frunțile, insinuînd îndărătul lor gînduri grele... ca și printr-o escrocherie. Sînt cărți destinse — distinse. Distincția lor echivalează cu eleganța, strălucirea, grația. Obțin pe o cale parcă mai ușoară starea de grație. Sînt „ușoare", nu „grele". Își parodiază adesea frații mai mari. Trec sublimul în grotesc. Dar mișcarea coborîtoare la vedere ascunde și multă elevație. Cele de două ori cîte patru romane parcă s-ar alterna în chei muzicale de *dur* și de *moll*.

Faima i-au statornicit-o lui Thomas Mann simfoniile sale întinse, grave, grele. În argumentarea comitetului care i-a decernat Premiul Nobel în 1929, *Casa Buddenbrook* este invocată în mod expres, dar un nemărturisit impuls decisiv l-a dat juriului *Muntele vrăjit* și succesul lui cu totul ieșit din comun. Simfonietele păreau mai modeste și au rămas întrucîtva în penumbră. Autorul lor era el însuși tentat să le considere exerciții compensator-eliberatoare (ca, de altfel, și multe din nuvele), intercalate printre edificările trudnice și fundamentale. Dar și acestea s-au amplificat și au dobîndit amplitudine din puncte de pornire subiectiv privite ca „nuvelistice". Și atunci putem vorbi oare despre improvizații tranzitorii, doar de dragul unei odihne binemeritate ? ! Din nou ajungem la asocierea — calitativă — dintre „mic" și „mare". Nici *Alteță regală* nu merită vreo subapreciere ; cu atît

mai puțin *Lotte la Weimar*. Cît privește *Alesul* și *Mărturisirile ascrocului Felix Krull* (sau *Capetele schimbate* și *Legea*), ele sînt produse cu bună știință întîrziate și tîrzii, tocmai spre a-și dobîndi întregul rafinament. Sînt jucăușe, dar au o esență „tare", înțeleaptă și înțelepțită de-a lungul unei vieți și a multor veacuri. Vraja romanelor „mici" (și a finalelor povestiri „mari") e o vrajă aparte. Ea e degajată de o întreagă alchimie, pentru realizarea căreia sînt convocate multe duhuri. Maestrul amalgamează elemente diverse și inverse. Cititorului i se oferă o licoare pe care o va savura numai dacă se va situa la rîndu-i într-o postură de înțelepțit : prin lectură, cultură, meditație, prin simțire, gîndire, vîsare. Poate că anume romanele „mici" (și nuvelele „mari") atestă maximal porecla pe care copiii lui Thomas Mann obișnuiau s-o folosească adresîndu-i-se : „Vrăjitorul". Nu am fi în stare să rostim în gînd o poreclă mai nimerită, aleși spre a citi, spre a reciti *Alesul*.

Nu înainte însă de a proba o anume continuitate. Thomas Mann a avut preocupări, chiar obsesii constante. Varietatea ascunde și cu acest prilej identitatea. Și nu doar în planul larg, referitor la boala dindărătul sănătății aparente, la anormalitatea culbărită în firescul parcă triumfător ; ci în chiar privința devierii concret vizate. Nici unui cititor atent nu are cum să-i scape tema homosexualității incifrată, aluziv sau transparent, în atîtea romane și nuvele ; doar tentația personală pentru această temă avea să rămînă ascunsă pînă la citirea jurnalelor intime, testamentar interzise publicării pentru un lung și riguros prescris răstimp. Și cum ar fi putut cititorul bănui impulsul subiectiv al obiectivărilor în situația unei vieți de familie exemplare, cu o soție devotată și șase copii născuți și crescuți după chipul și asemănarea vechilor familii patriciene hanseate ? ! Arta cuprinde însă și exorcisme, delicate sau brutale, scrisul mai urmărește să și îmblînzească *hybrisul* nemărturisit al unei existențe la vedere perfect ordonată, strict disciplinată. Oricum, atracția erotică dintre bărbați, atribuită lui Socrate încă de Platon, ca semn de noblețe, l-a fascinat și pe Thomas Mann. Dar atracția incestuoasă, cea oedipiană, dintre fiu și mamă — sau cea dintre frate și soră ? În privința ei cititorul pare să nu fie ajutat pînă la *Alesul*. Acesta fiindcă reluarea temei i-a fost ascunsă. În fapt, motivul tîrziu amplifica — și înmuia — un exercițiu timpuriu, dovadă suplimentară că într-o operă coerentă dezordinile firii își dobîndesc ordinea

literară nu o singură dată. Indiferent de pretext, textul pretinde ordonare atît în rimele interioare ale aceleiași piese, cît și în rimele extinse asupra întregii creații.

La cîteva luni după căsătoria cu fiica unui bogat profesor de matematici și mecena al artelor din München, Katja Pringsheim, Thomas Mann a compus în 1905 nuvela *Wälsungenblut*. „Blut" = sînge, „Wälsungen" ? E numele unei stirpe de eroi din mitologia scandinavă și germanică veche, nume variat în Volsugen. *Völsungasaga* este varianta nordică premergătoare pentru mai bine cunoscutul *Niebelungenlied*. Tema e însă comună și conține motivul incestului, preluat și de Wagner. Siegmund și Sieglinde sînt copii gemeni ai zeului suprem : Odhinn la scandinavi, Wotan la germani. Din legătura gemenilor se naște Siegfried, eroul ambelor variante, nucleul ambelor — atît de înrudite — mitologii.

Sîngele neamului eroic de odinioară curge — subțiat, deviat, leneș — în arterele noilor Siegmund și Sieglind, personajele centrale din nuvela amintită. Cititorul nimerește în palatul domnului Aarenhold, la o masă familială. Domnul Aarenhold provine din cel mai umil mediu răsăritean — galițian, putem să presupunem. Datorită afacerilor norocoase, el ajunge stăpînul unei averi considerabile. Dar a rămas necioplit, tot ce spune îi trădează incultura și originea, copiii luîndu-l peste picior. De fapt numai doi dintre cei patru copii, Kunz și Märit neprezentînd interes. Contează Siegmund și Sieglind. Modul lor de viață, gîndire și simțire s-a rafinat pînă la decadență. Au 19 ani, sînt plante de seră, plăpînde și gingașe. Seamănă în toate, nu pot exista separat, se țin pe sub masă de mînă — niște mîini lungi și înguste, cu palmele mereu umede. La ospăț e prezent însă și domnul von Beckerath, protestantul de 35 de ani, cu o slujbă bună, cel care peste puțină vreme se va căsători cu Sieglind. În termeni subțire batjocoritori, gemenii îi cer logodnicului permisiunea să se mai ducă o dată, numai ei doi, la opera unde se va cînta în acea seară *Walkiria*. Siegmund se pregătește ore în șir pentru ieșirea proiectată, toaleta e parte esențială din inutila lor existență zilnică, el e în toate privințele, în curățenie și îmbrăcăminte, mîncare și vorbire, rafinat și steril, asortat și afectat, cînd și cînd se exersează în desen și pictură, iar acum se pregătește pentru a audia o piesă preferată, piesa nu degeaba preferată, îndrăgită în maniera lui obositâ, plictisită. Viața gemenilor e identică în eleganță, grațiozitate, frumusețe golite de orice substanță și vigoare. Căutările lor n-au țel și liman. Se caută doar pe ei înșiși, identitatea lor complementară. Natura a greșit dedublîndu-i, spiritual — deci și corporal — ei sînt sortiți reunirii. Se simt bine numai împreună, cînd se țin

de mîna lor reavănă, cînd se mîngîie pe păr sau se sărută pe ochi cu neslăbită — în slăbiciunea lor — tandreţe.

Urmează spectacolul. În fine simt că se leapădă de existenţa banală, trivială a oamenilor din jurul lor, germani blonzi şi mediocri (motivul, degradat, din *Tonio Kröger*). Se lasă în voia poveştii lui Siegmund şi Sieglinde din străvechiul mit reînviat de Wagner ; dar în pauze mai şi cîrtesc la adresa interpretării insuficient măiestrite. Cîteva pagini descriu muzica operei şi efectul produs asupra gemenilor.

Ne revin în minte multe din laitmotivele primei etape ale creaţiei lui Thomas Mann. Nuvela variază din nou aceeaşi problemă obsesivă, divorţul dintre creaţie şi viaţă. „Artiştii" sînt frustraţi, în reala sau presupusa lor elevaţie, de contactul cu o „existenţă" mediocră. Patimile lor sînt pătimirile lor în faţa simplităţii brutale a lumii împrejmuitoare. Dar facerea s-a rafinat pînă la făcătură, e lipsită pînă şi de suferinţa autentică în faţa presupusei inautenticităţi. Viaţa n-are nevoie de contrafaceri : ipoteza serioasă a lui Tonio Kröger fusese în bună măsură dezvăluită ca neseriozitate în cazul domnului Detlev Spinell, care anume prin muzica lui Wagner a împins-o în braţele morţii pe doamna Gabriele Eckhof-Klöterjahn *(Tristan)*. Estetismul îşi serbează acum apogeul, adică eşecul total. Noii Siegmund şi Sieglind nu mai sînt nici „eroi", nu mai au nici „sînge". Ei împing decăderea estetizantă a lui Detlev Spinell pînă în vecinătatea escrocheriilor lui Felix Krull ; fără a avea însă vigoarea contrafacerilor acestuia, asumate cu o veselie cinică.

După spectacol gemenii se întorc în casa somptuoasă, unde nu găsesc pe nimeni din familie. El se retrage în apartamentul său pentru toaleta de seară, dar ştie că înainte de culcare sora va veni să-şi ia obişnuitul rămas-bun tandru. Posibilul care plutise de atîta vreme în aer se înfăptuieşte acum. „Falsa" lor dedublare e anihilată. Ruptura produsă de natură este vindecată, şi nu doar în spirit, ci şi trupeşte, prin descărnatele şi eteratele lor trupuri care îşi regăsesc într-o uniune „firească" unitatea. Dulcea senzualitate se leapădă de prejudecăţi, de judecată, se împlineşte dionisiac. Visul trece în beţie. De ce tocmai acum ? Fiindcă se apropie nunta cu Beckerath ; şi pentru ca existenţa lui să fie mai puţin tri vială cu nemeritata-i soţie. Actul iubirii e un act al răzbunării. Iar normalitatea ar trebui să-i fie recunoscătoare anormalităţii. Căci decadenţa, şi numai ea, se poate revendica în noile condiţii din sîngele eroilor de odinioară. Dar cum să se ia în serios această revendicare ? !

O poveste ironică, precum mai toate la Thomas Mann, mai mult chiar decît ironică : sarcastică. Ea variază multe laitmotive timpurii. Şi duce la ultima limită antinomia dintre artă şi viaţă, dar printr-o categorică distanţare de amîndouă. Frumoasa boală a artei mimează şi arta şi frumuseţea. Sublimul rîvnit e aproape de grotescul existenţelor triviale presupuse. Personajele se iau în serios, autorul le mai şi ia în derîdere. Arghezi scria în *Evoluţii* : „Toţi, abdicaţi din funcţia divină, / Au renunţat la slăvile eterne. / Apolo-i profesor de mandolină, / Pan lecţii dă, de limbile moderne". La tatăl Aarenhold şi la von Beckerath evoluţia e o involuţie. Dar e involuţie şi la Siegmund şi Sieglind, în răspăr cu ce cred că sînt, vor şi fac : redobîndirea funcţiei divine şi a slăvilor eterne.

În octombrie 1905 nuvela era încheiată. Editorul revistei în care trebuia să apară a socotit însă deplasate unele întorsături aluzive ale ei. În modul de vorbire al domnului Aarenhold răzbătea proveniența lui iudee, iar replica finală a lui Siegmund la întrebarea Sieglindei cu privire la domnul von Beckerath dădea, se pare, clar în vileag atitudinea evreiască batjocoritoare faţă de un „goy". Replica finală incriminată a fost, în orice caz, eliminată de autor. I-a luat locul o mult mai discretă trimitere la recunoştinţa pe care logodnicul protestant ar trebui să o resimtă pentru cinstea de a fi fost necinstit. Prin aceasta, povestea nu înceta totuşi să-şi păstreze picanteria. Ştim că Thomas Mann era mereu predispus să pornească pe calea sa imaginativă de la situaţii întîlnite şi persoane cunoscute. Or, de astă dată el folosise impresiile culese în palatul münchenez al familiei Pringsheim. În plus, Katja Pringsheim-Mann şi Klaus Pringsheim erau gemeni. Scriitorul şi-a luat măsura de precauţie de a fi citit nuvela lui Klaus şi mamei sale, care nu manifestaseră nici o obiecţie, respectînd drepturile autonome ale artei, care, după opinia lor, se exercitase de astă dată cu discreţia cuvenită şi cu efectul estetic scontat. Legenda, existenţial retroactivată, nu a putut fi totuşi acoperită pentru multă vreme, iscînd polemici. Nedoritul transfer al textului literar asupra pretextului de viaţă a fost involuntar susţinut şi de hotărîrea autorului de a-şi retrage nuvela de la revista „Neue Rundschau" şi de a nu o include în ulterioarele volume şi culegeri din opera sa. El nu a putut însă zădărnici o ediţie-pirat în 1921 la München, chiar dacă numai în 530 de exemplare ; şi o traducerea franceză în 1931 *(Sang réservé)*, comentată în presa din Franţa cu accente antigermane. De la acestea, prin atribuirea unor intenţii antisemite, pînă la presupunerea unei amoralităţi morbide, şi încă pe un teren familial precis, incriminările n-aveau

cum fi stopate. Thomas Mann a încercat să le contracareze în mai multe scrisori și în articolul explicativ *Noch einmal „Wälsungenblut"* (1931). Personal a calificat nuvela ba ca fiind „de rangul doi", ba ca „prezentabilă" sub raport artistic. În orice caz, i-a interzis publicarea în timpul vieții sale. Ea și-a găsit locul, pentru întîia oară, în culegerea completă a nuvelelor, tipărită de Editura S. Fischer din Frankfurt-pe-Main, după moartea maestrului, în 1958. Este, de fapt o bucată intim înrudită multor altor scrieri timpurii. Pe atunci și autorul, și cîteva dintre personajele sale principale se aflau sub influența precumpănitoare a lui Schopenhauer, Nietzsche și Wagner. Muzica wagneriană i-a impregnat scrierile, ca structură compozițională, dar și prin evocări directe. Drama „estetismului" e principalul laitmotiv din romanele și nuvelele primei perioade. Incestul, ca teren particular de relevare a dramei, nu mai deranjează astăzi. Deși ne interesează ca *prolog*. Înseamnă că „alegerea" tîrzie nu a fost întîmplătoare. Ea a fost o efectivă întoarcere amplificată și decantată — în lumina convingerii despre „veșnica reîntoarcere" a umanității la căutările, rătăcirile și izbăvirile ei.

Nuvela *Wälsungenblut* prefigurează, înainte cu aproape patru decenii și jumătate, romanul *Der Erwählte*. E o împlinire și o împlinzire a temei, prin acea umanizare a mitului căreia Thomas Mann i-a consacrat o bună parte din răstimpul scurs, îndeosebi prin tetralogia sa. El și-a expus propria înțelegere — extensivă — asupra mitului încă în pagina introductivă a discursului comemorativ despre Lessing, ținut în Berlin, la Academia Artelor din Prusia. Cuvîntarea datează din 1929, an în care autorul se afla într-o fază avansată cu *Istoriile lui Iacob*, prima parte din tetralogie. Festivitatea Lessing era un prilej nimerit pentru a defini, în paralel, sensul propriilor căutări. Esența mitului, după orator, rezidă în întoarcere, atemporalitate, în prezentul veșnic. Timpul clasic nu este decît timpul mitic, cel patriarhal, acela al întemeierilor incipiente. Iar istoria universală și națională te ademenește către începuturi tot mai vechi, spre nemărginire. Auditoriul nu bănuia, dar noi știm că în exact acest fel a fost ademenit romancierul în coborîrea sa mitică în timp : o știm chiar din prologul tetralogiei, intitulat *Höllenfahrt, Călătoria în infern*.

Nuvela din 1905 transferase, ironic, un vechi mit german într-o contemporană situație pseudogermană. Ampla și înțeleptita

reluare-aprofundare a temei era pe deplin posibilă. Dar lăuntrica predispoziție mai avea nevoie de un impuls exterior. El s-a produs atunci cînd trebuia să se producă. De ce trebuia ? Pentru ca sumbrele tensiuni din *Doctor Faustus* să se destindă. Era nevoie de un epilog binevoitor. Autorul simțea nevoia eliberării prin bună dispoziție, prin dispunerea sa și a cititorilor spre iertare. *Legea* fusese un epilog explicit pentru *Iosif și frații săi*. Un epilog mai ascuns, dar evident, pentru *Doctor Faustus* — ca, de altfel, pentru întreaga istorie a damnării germane, în care se integrează și decăderea lui Siegmund și a Sieglindei — este *Alesul*.

Impulsul, așadar. Pe la mijlocul muncii la *Doctor Faustus*, în timp ce își sporea documentația, Thomas Mann nimerește în *Gesta Romanorum* peste relatarea unui anume Elimandus „despre miraculoasa grație a lui Dumnezeu și nașterea fericitului papă Gregor." Reține povestea în roman (capitolele XXX—XXXI). Se desparte de Adrian Leverkühn la sfîrșitul lui 1947, iar la începutul lui 1948 se și apucă de Gregorius. Tema, își dă seama, fusese prelucrată de multe ori. Recitește textul lui Elimandus, dar studiază mai ales poemul lui Hartmann von Aue, *Gregorius de pe stîncă, sau povestea despre păcătosul cel bun*. Cere o transpunere în proză a acestei legende în versuri. Ajunge și la sursele din care se inspirase marele poet german de la răspîntia veacurilor XII și XIII. Este vorba despre o mai veche variantă franceză, *Vie de Saint-Grégoire* și, după toate probabilitățile, și despre una engleză. Face însemnări din epopeea lui Wolfram von Eschenbach *Parzival*, din *Tristan și Isolda*, din *Nibelungenlied*. Citește și studii contemporane, precum cele datorate lui Erich Auerbach, printre ele și *Mimesis*, carte apărută cu doi ani în urmă la Berna. Multe dintre sursele medievale consultate vor transpare în paginile romanului.

La 8 martie 1948 o scrisoare anunță terminarea primului capitol. La 20 mai are gata 48 de pagini. Schimbă registrul timp de patru luni (iulie-octombrie) pentru ca să relateze *Cum am scris „Doctor Faustus". Romanul unui roman*. Revine la romanul „mic". Își pregătește însă și conferința despre Goethe, pentru care se deplasează la începutul verii lui 1949 din America în Europa, luînd cu sine și manuscrisul romanului, la care mai lucrează în continuare. Acum se ocupă de episodul celor 17 ani de pe stîncă. Caută o soluție de supraviețuire mai credibilă decît la Hartmann von Aue. Găselnița o relatează scrisorile din ianuarie 1950 către Karl Kerényi și Theodor W. Adorno. Este vorba despre ipoteza lui Epicur și a lui Lucrețiu cu privire la „sînii" pămîntului și „lap-

tele" cu care i-au hrănit pe primii oameni. În pămînt s-au păstrat cîteva din aceste străvechi tuburi și printr-un astfel de orificiu rămas deschis s-a putut hrăni înlănțuitul de stîncă. Deși autorul anunță, în aceeași lună, încheierea iminentă a romanului, survine o nouă amînare, între altele pentru prelegerea de la Chicago, *Meine Zeit, Epoca mea*, din care am putea extrage și unele paralelisme. Corespondează cu editorul Gottfried Bermann Fischer pe tema tipăririi romanului. În aprilie 1950 publică trei capitole în revista „Neue Rundschau" din Amsterdam. Dar încheierea o amînă o nouă călătorie în Europa, din mai pînă în august. La 20 septembrie anunță munca la capitolul final. La 1 noiembrie îi scrie lui Hermann Hesse că a terminat romanul în urmă cu cîteva zile. Nu e însă mulțumit de ultimul capitol, după cum aflăm dintr-o altă scrisoare, către editor. Îl frămîntă întrebarea dacă fiul-soț și mama-soție să se recunoască sau nu la întîlnirea de după 22 de ani ; și dacă da, atunci în ce fel s-ar cuveni înțeleasă și descrisă această recunoaștere ? Abia la 1 decembrie îi trimite lui Gottfried Bermann Fischer esențialul capitol de încheiere. Tipărirea începe în aceeași lună. Romanul apare în martie 1951.

Cercetătorii au reconstituit din variate mărturii geneza pe care am rezumat-o. S-a făcut socoteala că, eliminînd pauzele intervenite pe parcurs, Thomas Mann a scris romanul în aproximativ un an.

Genul epic a fost și a rămas dragostea lui supremă. În eseuri și în meditațiile din romane și nuvele și-a argumentat atașamentul pentru arta povestirii — idiferent de varianta ei —, pentru stăvechea și mereu actuala poveste. Dincolo de speciile despărțitoare, genul (geniul genului) îl laudă și *Călătorie pe mare cu Don Quijote* (1934), și „conferința pentru studenții de la Princenton" *Arta romanului* (1939). Marea seamănă cu povestea, o călătorie peste lumi (Weltreise) trebuie asociată cu o carte a lumii (Weltbuch), cu o carte a umanității (Menschheitsbuch), o carte atotcuprinzătoare în rostogolirile ei lente, precum acel Andante în care Richard Wagner văzuse autenticul *tempo german*. Călătorul stă tolănit într-un șezlong comod pe bordul vasului care traversează Atlanticul — ca Hans Castrop pe balconul sanatoriului Berghof — și se lasă în voia iluziei epice, a unei grave și ironice, în toate jucăușe povești epice. S-a instalat o pauză în narațiunea unei alte povești despre Iosif, fiul lui Iacob, pauză tocmai

nimerită pentru a reciti *Don Quijote*, rezumat al spiritului umanității, recucerind umanitatea cu umorul spiritului redobîndit. Arta romanului e aceeași artă dintotdeauna a povestirii, adusă pe o nouă treaptă a unui sol de „miniaturism gigantic". Pe acesta l-a venerat încă Firdousi în *Șahname, Cartea regilor*, epopee de opt ori mai amplă decît *Iliada* și pentru care, în final, sultanul viclean n-a trimis plata în monezile de aur promise, ci în altele lipsite de valoare, iar poetul octogenar, aflat tocmai la tradiționala baie publică orientală, le-a împărțit ca bacșiș solului și băieților, lui fiindu-i de fapt netrebuincioase. Iată o anecdotă măreață din lumea artei epice, exclamă Thomas Mann, *une mer à boire*, o mare în care se șterg deosebirile dintre *Divina commedia* și *Comédie humaine*; sau, vom adăuga noi, între *Don Quijote* și *Iosif și frații săi*. Dar se estompează, totodată, și diferențele dintre *Iosif* și *Alesul*, căci o poveste e și unul și celălalt, o poveste în sensul cel mai larg cu putință.

Cine trage clopotele ?, întrebarea din titlul capitolului introductiv primește de îndată răspunsul cuvenit : „*Der Geist der Erzählung*", „*Spiritul povestirii*". Un spirit „eteric, imaterial, omniprezent, nesubordonat deosebirii dintre aici și dincolo". Iar povestirea cheamă la viață povestitorul, unul fictiv, substituit celui real, fiindcă la urma urmei și acesta realizează ficțiuni. „Încarnarea spiritului povestirii" e persoana întîi (a doua, de fapt) care va vorbi mereu la persoana a treia, așa cum se cade într-o poveste. Este Clemens irlandezul, Mordolh de odinioară a devenit Clemens, ajuns în biblioteca mănăstirii Sfîntul Gallen din Țara Alemană, spre a împleti în narațiunea sa timpuri, spații, limbi, concretul și abstractul, păgîna antichitate și creștinismul, păcatul și mîntuirea. El întruchipează spiritul hîtru și isteț al povestirii, iscă, amînă și potolește multe, trage clopotele, în cîntec ucide și renaște, își recheamă morții la viață, după dumnezeiasca pildă. El, Clemens, călugărul benedictin, ar fi putut povesti și istoria maestrului său binecuvîntat — Benedict — și a iubitei sale sore, care au rezistat tuturor ispitelor și au făcut să triumfe mereu sfințenia. A preferat însă această poveste, cu mult mai îndoielnică și lunecoasă, pentru că Dumnezeu dovedește o îndurare nemăsurată și nemărginită, pentru că Dumnezeu face din păcatul oamenilor pătimirea Lui, fiind cu precădere un Dumnezeu al celor ce păcătuiesc, pentru că amestecurile amețitoare din poveste vor trebui să se încheie cu bine, potrivit înțelepciunii insuflate nouă chiar de către Dumnezeu, de a-l ghici în păcătos pe cel ales, lucru înțelept pentru povestitor și chiar pentru păcătos...

Clemens îl întruchipează pe Thomas Mann, iar ei întruchipează Spiritul într-o povestire înțeleaptă și sacră, întruchipează Limba într-un amestec de dialecte, german, francez, anglo-saxon, latin, ridicate la un abstract palpabil, într-un timp atemporal și un spațiu aspațial, vii și savuroase. Locurile în care se mișcă personajele sînt mai lesne de identificat decît vremea acțiunii lor, un timp medieval incert, în ciuda înșelătoarei trimiteri la un alt mare papă, realul Gregorius. Dar acestuia din urmă eroul nostru, de-acum al nostru, i s-ar putea substitui tot atît de bine ca multor altor papi sau multor altor mari păcătoși ce se supun marilor penitențe pentru a dobîndi grația divină.

Lumea ca vis, metafora celebră, prilejuiește un vis încăpător precum lumea, unul potrivit și lumii antice și celei contemporane, de vreme ce un autor antic a descoperit iar altul contemporan a explorat „complexul Oedip", pe care povestitorul medieval, manevrat de către povestitorul din acest secol, n-avea decît să-l varieze liber, în acord cu atîtea alte povești de demult și atîtea întîmplări pînă tîrziu consemnate.

Visul e serios și ironic, jucăuș în ambele fețe, prin joc amalgamate. Predestinarea divină și zborurile înalte sînt serioase. Dumnezeu însuși — aflăm din marele capitol al audienței — agreează divertismentul și le permite oamenilor, aleșii Lui, să-i ofere cîte o clipă de distracție și destindere. Înaltul are și el nevoie de joc, de joacă. Visul omului e visat de Creatorul omului. Creator e un cuvînt ambiguu și el, uman ca divinitate și divin în omenesc.

Așadar, în Flandra și Artois, în castelul Belrapeine, au fost, o dată ca niciodată, ducele Grimald și doamna lui, Baduhenna. Atotputernicul s-a milostivit de ei doar după 20 de ani de șovăială. Dar ea a pierit dînd viață gemenilor Wiligis și Sibylla, care împreună s-au născut din moarte, împreună au crescut și o pereche s-au simțit, pentru ca la dispariția tatălui lor, chiar în noaptea morții lui să se împerecheze nelegiuit. Au descoperit că păcatul poate rodi mult mai rapid decît cumințenia (păcatul e „fürchtbar fruchtbar", intraductibil joc de cuvinte prin inversarea primelor silabe). Înțeleptul domn Eisengrein îl sfătuiește pe Wiligis să plece la Sfîntul Mormînt, spre a-și ispăși păcatul. Pe Sibylla o ajută la naștere doamna Eisengrein. Noul născut sortit morții e pus într-un butoiaș special amenajat, împreună cu o tăbliță vag lămuritoare și 20 de monezi de aur, lăsat în voia lui Dumnezeu și a valurilor de pe Canalul Mînecii. Străpunsă de „cinci săbii", cu soțul-frate înmormîntat și fiul-frate pierdut, Sibylla se retrage la palatul din Bruges. Dar pocăința nu o face să-și piardă frumu-

seţea. Între timp, afemeiatul Roger, fiu de rege şi mai apoi rege, porneşte „războiul iubirii" dintre Burgundia şi Flandra-Artois. Tot pe atunci, doi pescari de pe insula mică Sfîntul Dunstan, dintre Carolingia şi Englitera, găsesc butoiaşul cu copilul, iar starețul mănăstirii „Agonia Dei" aranjează înfierea de către unul dintre pescari, ca şi sporirea galbenilor descoperiţi ; pe urmă îl ia la mănăstire şi îl educă pentru a-l lăsa urmaş. Gregorius cel tînăr, „Credemi-Grigors", „întristatul" („Tristan" !) descoperă însă, după o bătaie cu presupusul său frate Flann, originea şi menirea lui, de cavaler rătăcitor predestinat „amarului căutării", după care îl convinge pe stareţ să-i dea drumul şi binecuvîntarea. Şi cavalerul mării, cu peştele simbolic drept însemn, ajunge la Bruges (unde altundeva ?), intră în slujba ducesei strîmtorate, îl înfrînge prin vicleşug pe Roger Barbă-Cioc şi din vasal devine soţul prinţesei şi stăpîn peste reîntregita Flandra-Artois. La curtea de la Belrapeire se repetă grozăvia neştiută (deşi bănuită, vom afla la timpul potrivit). Sibylla naşte o fiică, rămîne însărcinată din nou, cînd, datorită viclenei servitoare Jeschuta găseşte tăbliţa ascunsă. Cei doi îşi destăinuie groaznicul păcat. De-acum înainte ea se va consacra îngrijirii, într-un azil, a bătrînilor, nevoiaşilor, bolnavilor şi schilozilor. Iar el pleacă, asumîndu-şi cea mai mare parte a ispăşirii. Pune pe un pescar întîlnit să-l lege cu un lanţ de o stîncă pustie înconjurată de ape, în care să arunce cheia lacătului. Supravieţuieşte însă mulţi ani datorită „laptelui" pămîntului, *magna parens*, marea mumă a tuturor oamenilor de odinioară. Se micşorează treptat pînă la dimensiunile unei minuscule vietăţi ţepoase. Urmează revelaţia ulterioară războiului şi morţii celor doi netrebnici pretendenţi la scaunul pontifical, revelaţia „Habetis Papam", vestită de mielul lui Dumnezeu atît lui Sextus Anicius Probus, cît şi cardinalului-presbiter Liberius. Cei doi pleacă să-l descopere pe ales, dau de pescarul care găseşte în burta unui peşte cheia cîndva aruncată, îi duce pe cei doi la penitent, care e dezlegat, îşi recapătă statura şi înfăţişarea, dezgroapă tăbliţa pe care la rîndu-i o pierduse şi, în dangătul clopotelor („spiritul povestirii", evident), intră pe un catîr alb la Roma, devine „foarte marele papă", cu drept la multe dezlegări şi izbăviri. Vestea acestor izbăviri ajunge şi la Sibylla. Şi, după ce obţine încuviinţarea unei audienţe la care să mărturisească totul spre a fi afurisită ori iertată, se duce la Roma cu cele două fiice Stultitia şi Humilitas. Se înfăţişează mai marelui creştinităţii. „Papa ascultă", ascultă povestea pe care o ştie întreagă, îi arată

tăbliţa şi o dezleagă de păcatul ei extrem de mare, care, mărturisit, a şi fost iertat. Ispăşirea e jocul lor comun, jocul lor dumnezeiesc, plăcut lui Dumnezeu. Toate se răscumpără, fiindcă păcatul omenesc are limitele lumii, iar veşnică şi veşnic îndurătoare nu este decît gloria divină.

Iată povestea, rezumată. Sensul ei grav constă în eliberarea de păcat prin suferinţa izbăvitoare. Orice om este păcătos, important e să-şi cunoască şi să-şi recunoască păcatul. Mărturisirea înseamnă mîntuire. Or, pe povestitor, fie el Clemens sau Thomas Mann, nu tocmai actul de a povesti îl mîntuieşte ? Tonio Kröger opusese arta şi fericirea. Tînărul Thomas Mann se îndoise şi el de artă. Apoi s-a înţelepţit treptat. Fără a fi viaţa, la bătrîneţe arta poate deveni substitutul ei mîngîietor. Dumnezeu nu-i dă omului linişte, ci tocmai neliniştea — pentru a-l îmblînzi. Un artist bătrîn are nevoie de consolare. Trebuie să înceteze răzvrătirea împotriva vieţii. Viaţa rea mai e şi bună. Natura rea, natura vorbită de rău de către Clemens — ca fiind neştiutoare, nepăsătoare, nemăsurată, lipsită adică de spirit — mai e şi bună. Toate se pot rîndui : în poveste, prin povestire. Cu condiţia ca gravitatea să fie înmulată în chip ironic, devenind însuşi chipul unei povestiri înţelepte, îmbătrînite în înţelepciune.

Enumerăm cîteva accente ironice menite să îmblînzească grozăviile descrise. De mici copii, jucăria preferată a Sibyllei este prea marea şi maturizata parte bărbătească a lui Wiligis : „L'espoir des dames !" Domnul Grimald manifestă o „nemăsurată exigenţă în alegerea unui soţ" pentru fiica lui, fiindcă îi urăşte pe toţi peţitorii, fiindcă ţine prea mult la Sibylla, fiindcă în gîndul lui încolţeşte viitoarea faptă a lui Wiligis. De aceea îl şi visează urît fiul pe tată, ca ameninţîndu-l cu pumnii strînşi, de parcă ar vrea să-l ia de beregată. Cei doi se concurează, împreunarea nefirească se produce firesc în plan psihanalitic, ca o răzbunare, chiar în noaptea morţii concurentului, care zace ţeapăn pe catafalc. Domnul Einsengrein îi mustră pe cei doi „înalţi copii" că l-au făcut pe răposatul lor părinte, într-un mod necuviincios, nu numai tată-mare, dar şi tată-socru. Doamnei Eisengrein nu-i pasă însă de cine face copii, nu-i pasă că Wiligis nu va mai apuca să-l vadă „pe cel mic, al treilea frate al nostru", bucria vieţii ei constă în rodnicia oricărei femei, a ei sau a alteia, bucuria sarcinei şi a naşterii, „aducerea pe lume" ca act fundamental. Nici spiritul povestirii nu e atît de „nechibzuit" încît să vestească numai tristeţea, el se şi amuză de frumuseţea principesei-maici cu inima zdrobită, frumuseţe care încinge călcîiele orgoliosului fiu al lui

Roger-Philippus, Roger cel frustrat de a mai fi și Philipp. Starețul Gregorius din mănăstirea de pe insula Sankt Dunstan îi mituiește pe cei doi pescari care-l găsiseră pe copil, ca să nu dezvăluie adevărul, după care aranjează prin casierul mănăstirii, fratele Chrysogonus, sporirea în timp a banilor găsiți, prin iscusința evreului Timon din Damasc : un tîrg păcătos, pentru care ar prefera ca interpusul Chrysogonus să-și aplice pedeapsa în camera de flagelare, dar acesta îi atrage atenția starețului că e cu zece ani mai tînăr și să-și aplice sieși cuvenitele lovituri de bici — neplăcere pentru care starețul Gregorius n-are nici un chef ! Concentrarea voinței îl face pe Grigors să iasă victorios în lupta cu Flann. Prin această capacitate a sa, mai mult spirituală decît fizică, îl va captura prin vicleșug pe Roger — după ce cade la învoială cu domnul Poltewin, lăsînd să le curgă pe gîtlejuri o bere aromată, plăcere refuzată povestitorului, dar compensată prin povestire. „Războiul iubirii" se încheie nesingeros pentru a da cale liberă altor extrem de plăcute compensări. „Rugăciunea Sibyllei" și „nunta" sînt și ele pline de ambiguități mai mult hazoase decît înfiorătoare ; hazliu e și felul cum spiritul povestirii se codește să descrie bezna voluptății, preferind o mică dizertare despre natura sieși indiferentă, capabilă să procreeze nu înainte ci înapoi, urmași cu fața la ceafă. Odată descoperită rușinea nepăsătoare a naturii și decisă ispășirea pentru scufundarea pînă în gît în mlaștina păcatului, la despărțire Sibylla îl numește din greșeală pe soțul ei Wiligis, apoi se corectează într-un elan de grijă maternă : „Copile, nu exagera în penitență !" Dar el ia asupra-i o lungă și grea pedeapsă, în cursul căreia timpul, golit de conținut, își pierde importanța — de parcă stînca de care e înlănțuit ar fi un alt munte vrăjit. Sosește însă și ora dezlegării, Probus și Liberius au același vis cu același miel vestitor, al cărui sînge se transformă însă în trandafiri binemirositori numai în viziunea lui Probus, ceea ce pe Liberius îl cam enervează. Iar după ce își redobîndește chipul, Gregorius îl reîntîlnește nu doar pe pescarul care îl înlănțuise de piatră, dar și pe soția cea evlavioasă a acestuia, căreia încă de pe atunci îi fusese milă de el... fiindcă îl plăcuse ca bărbat, după cum se destăinuie chiar ea ; dar Gregorius o asigură că e vorba de un fleac, Dumnezeu privește cu îndurare fapta bună fie și înrădăcinată în porniri trupești. Iertarea ei este prima dovadă a extraordinarei îndulgențe de care va fi mereu capabil foarte marele papă, revoltîndu-i numai pe rigoriști. Dar mai întîi sosește la Roma copilul rușinii, soțul mamei sale, ginerele bunicului său, cumnatul tatălui său, fratele propriilor săi copii. Po-

pulația Romei e fericită și pentru că încetează sublima năpastă, sfînta calamitate a clopotelor, greu de suportat pentru urechi vreme de trei zile și trei nopți. E primit cu chiote și în speranța opririi dangătului. Iar sfîntul părinte își începe sfînta activitate, în primul rînd dezlegarea păcătoșilor. Mai și exagerează, de pildă cînd îl iartă pe împăratul Traian de iad, numai întrucît acesta făcuse cîndva dreptate unei văduve deznădăjduite de uciderea unicului ei fiu. Se răspîndește chiar zvonul că Dumnezeu l-a înștiințat să nu mai ceară așa ceva a doua oară ! Cu toate cîrtelile rigoriștilor, el îi botează însă chiar pe musulmanii cu cîte patru neveste, permițîndu-le să le păstreze și după creștinare, după pilda patriarhilor. Căci, socotea el, îndurarea trebuie să meargă înaintea justiției. Iar natura, corpul, păcatul carnal merită îndurare. Auzind de consolatorul păcătoșilor, Sibylla îl trimite în recunoaștere la Roma pe Penkhart, fiul Gudulei, femeia care păcătuise cu un măscărici. Iar tînărul capabil să împodobească pereții azilului de acasă, face la Roma cunoștința altora care desenau și pictau, amînîndu-și un pic întoarcerea de dragul propriei învățături. Vestește apoi Sibyllei audiența permisă. Ea începe prin a-i vorbi papei tocmai despre păcatul Gudulei, dar marele părinte (soț, fiu) întrerupe subterfugiul : doar pentru a relata astfel de fleacuri a întreprins călătoria ? „Papa ascultă", e ora mărturisirilor serioase și complete. Sînt recapitulate toate întîmplările. Ei joacă însă o comedie (sacră, fără îndoială), deoarece se recunoscuseră chiar de la început și își interpretaseră cu dibăcie și cu plăcere rolurile prescrise. „Noi sîntem fiul vostru !" „Știu de mult." „— Mamă ! strigă el. — Tată ! strigă ea. Tată al copiilor mei, copil în veci iubit." Papa nu desface căsătoria ei, lasă și acest lucru în seama lui Dumnezeu. Dar atunci cine sînt ei ? „— Frate și soră, răspunse el, întru iubire și suferință și penitență ; și întru îndurare." Să nu se teamă nici pentru Wiligis, scumpul lor unchi, îl va întîlni cu siguranță în rai, doar și împăratul Traian a putut fi izbăvit din infern. Sînd aduse în fața sfîntului părinte — propriul lor părinte — Stultitia și Humilitas, el li se adresează cu „drage nepoate". Și se bucură că n-a mai avut și cu ele copii, atunci legăturile de rudenie ar fi ajuns cu totul de nedescris. Satana nu e însă atotputernic, nu poate împinge la nesfîrșit urzelile lui necurate : „Lumea este limitată." Papa aranjează o mănăstire pentru soția-mamă și nepoate. Sibylla e prințesa stareță, Stultitia (= Nebunia) e vice-stareță. Humilitas se căsătorește cu zugravul Penkhart. În calitatea lui de măscărici devine Penkhart artist — temă veche și înnoită la Thomas Mann. Ajunge soțul

nepoatei papei, iar asta se cheamă nepotism, motiv pentru care rămîne la Roma ca un mare pictor. Penkhart și Humilitis zămislesc copii în direcția cea bună, înainte și nu înapoi, tot pentru că lumea este limitată, iar veșnică — numai gloria lui Dumnezeu. Comediantul Gregorius (rudă, printr-o complicată alianță, cu un fiu de măscărici !) trăiește încă multă vreme ca un foarte mare papă. Iar Clemens, povestitorul, roagă să fie pomenit în rugăciunea cititorilor, pentru ca toți să se revadă în paradis.

Am rezumat povestea a doua oară, din unghiul cîtorva din ironiile care o presară. Sacrul e glumeț, gluma poate fi sacră. Omul mijlocește opusele, căci omul este neștiutor și înțelept, păcătos și ales. Gregorius e frate bun cu Felix Krull ; care, la rîndul lui, e frate cu Iosif. Omul coboară în abis pentru înălțare. Infernul și paradisul își schimbă fețele aici pe pămînt, în aventuroasa viață a unor sublimi păcătoși. Înțelept e să fii îndurător, să te milostivești de ceilalți ; ca și de măscăriciul, de comediantul din tine, mare povestitor.

Totul își are reversul, și bilciul deșertăciunii așadar. Orice povestire e scamatorie, dar vrăjitorul rău naște vrajă bună. Vrajă mitică, vrajă magică. Prin, de plidă, vraja cifrelor mitic-magice. Să urmărim cîteva dintre aceste cifre — ca o foarte scurtă a treia recapitulare. Grimald și Baduhenna așteaptă gemenii 20 de ani. Grimald îi supraviețuiește soției sale 17 ani. Copilul Sibyllei are 17 zile cînd e lăsat în voia valurilor, cu tăbliță și cu cele 20 de monezi de aur roșu. Descoperind banii în pîinea unde fuseseră ascunși, starețul Gregorius îi dă două mărci lui Wiglaf și o marcă lui Ethelwulf ; rămîn 17 mărci de aur din care Timon din Damasc va face 150. În cît timp ? În 17 ani, vîrsta la care, după „lovitura de pumn", se produce „descoperirea" și „disputa" eliberatoare din mănăstire. La vîrsta de 17 ani Grigors traversează în direcția inversă Canalul Mînecii. În cît timp ? În 17 zile, Roger o vrea pe Sibylla de 12 ani, 7 pe timp de pace, 5 — în război. Castelanii, baronii și căpeteniile orașului insistă ca Sibylla să-l ia ca bărbat — domn și duce — pe Gregorius. Pentru a se decide nu are nevoie de 7 săptămîni de gîndire, ci își dă acordul în doar 7 zile. Trăiesc ca soți 3 ani, cînd descoperă încurcata rudenie între ei și copiii lor. Penitența pe stîncă durează tot atîta ca viața în mănăstirea „Restriștea Domnului", adică 17 ani. Pescarul găsește cheia, aruncată cu 17 ani în urmă, în peștele pentru care Probus și Liberius îi dau 10 florini. Clopotele (povestirii) înnebunesc (de fericire) pe locuitorii Romei 3 zile și 3 nopți. Penkhart împlinește

17 ani cînd e trimis în misiunea sa exploratoare la Roma. Sibylla are 60, Gregorius, după o domnie de 5 ani (în care i-a creştinat şi pe musulmanii cu cîte 4 neveste), e acum la vîrsta de 42. Ea va muri la 80 de ani, el va împlini 90.

Chiar şi fără socoteli savante, care să dovedească relaţia intimă între cifre, sacre prin ele însele sau prin însumare (3, 4, 12, 17, 20 etc.), jocul simbolistic se află la îndemînă. Rimele aritmetice i-au plăcut dintotdeauna lui Thomas Mann, în viaţa privată şi în creaţie. Decupajele de timp şi raportul dintre ele — secunde, minute şi ore, zile, luni şi ani — ar dezvălui multe rime şi între romane. Timpul l-a obsedat pe Hans Castrop, cifrele au îndrumat calea întortocheată a lui Iosif. Cum ar fi putut lipsi acelaşi joc simbolic într-o povestire în care Clemens irlandezul ştie unde se află, nu şi cînd, în care ceas, an, veac, timpul povestirii sale fiind la fel de abstract ca şi limba ei ? !

Povestea, povestirea, arta străveche în care se mai adună încă toate, prototipul sincretic al tuturor variantelor, formelor, contrariilor ulterioare, abstractul model pentru nenumăratele desfăşurări concrete de mai apoi : acest început nu poate fi oare imaginat şi ca sfîrşit ?

Thomas Mann obişnuia să-şi comenteze scrierile şi după publicare. În 1951 el a oferit, în cîteva pagini, *Observaţii la romanul „Alesul"*. A indicat primul contact cu legenda despre Gregorius. Din capul locului intuise marile ei valenţe epice, se tot gîndise să revină la temă. Pe urmă a aflat cît de mulţi fuseseră înaintea lui atraşi de poveste, ca şi de cea despre Iosif. Motivul acoperea întreaga Europă, pînă în Rusia. Se trăgea din mitul lui Oedip, ţinea de cercul variaţiilor oedipiene. Dezvoltarea părea să treacă de la Oedip, prin Iuda Iscarioteanul, Paul din Cezareea, pînă la Gregorius, motivul uciderii tatălui fiind înlocuit prin incestul comis fie între tată şi fiică, fie între frate şi soră. Gregorius a fost prelucrat în Franţa, Anglia, Germania. Sursa principală devine pentru Thomas Mann mica epopee în versuri a lui Hartmann von Aue, precum Facerea pentru Iosif. Ca şi atunci, urmează amplificarea, împlinirea mitului îndepărtat. Aşa a ajuns să invente o aparenţă istorică într-un ev mediu occidental, dar internaţional, imprecisă şi în limbă, combinînd vechea germană, vechea franceză şi elemente engleze cu o viziune umoristică nouă. Aşa a descoperit şi motivul antic despre laptele pămîntului, de care avea

suplimentar nevoie pentru a explica cei 17 ani de supraviețuire pe stîncă.

Așadar, pînă aici totul e știut. Finalul articolului e însă cu deosebire interesant. *Alesul*, spune autorul, e o operă tîrzie în toate sensurile, nu numai în privința propriei vîrste, ci și ca produs cultural tîrziu, care se joacă liber cu toată moștenirea și cu toate sursele folosite. E aici multă travestire, semn al unui timp tîrziu, în care cultura se înrudește cu parodia. El însuși e un sosit tîrziu, un închizător de drum. Nici povestea despre Iosif și nici această poveste nu vor mai putea fi, de aceea, povestite încă o dată. Pe micul Hanno îl pusese să tragă o linie lungă sub genealogia sa de familie, din convingerea că după el nu va mai urma nimic. I se pare acum că nici după sine nu mai urmează nimic. Cea mai bună literatură recentă îi pare o literatură de adio, o rapidă reamintire, rememorare, reinvocare finală a mitului occidental. Aceasta e o cultură tîrzie. Legenda e învăluită într-un zîmbet parodic, dar unul mai degrabă melancolic decît frivol. Miezul rămîne intact — unul religios, creștin : ideea despre păcat și grație.

Iată textul. E greu să completezi lămuririle autorului. El însuși e primul și ultimul comentator al scrierilor sale. De aceea ne-am și mărginit să repovestim povestea din cîteva unghiuri care să-i dezvăluie substratul, inclusiv substratul autocomentat. Ne-am insinuat între explicațiile lui Clemens și ale lui Thomas Mann. Și am ajuns să nu mai deosebim prea bine ce este primordial și ce este final.

Este *Alesul* o operă veche sau nouă, timpurie sau tîrzie ? Orice răspuns tranșant ar fi hazardat. Sigur că un scriitor bătrîn se simte unul tîrziu, mai ales dacă provine dintr-o lume, acum dispărută, de negustori patricieni, dintr-o țară care se prăbușise în două rînduri în timpul vieții sale, dintr-o cultură europeană ce părea epuizată și sortită pieirii. Thomas Mann s-a simțit de la început un închizător de drumuri. Dar oare însăși recapitularea drumurilor parcurse de gîndirea și sensibilitatea europeană, de la străvechile mituri și variațiile lor tot vechi, nu reprezintă și un efort de înnoire, deci de întinerire ? Tineri rămîn în intimitatea sufletului și Iosif, și Krull, chiar și preaînțeleptul papă Gregorius ; cel care oferă lui Dumnezeu divertismente și căruia îi trece prin minte pînă și imposibila posibilitate de a continua procrearea neleguită cu surorile-fiicele-nepoatele sale. Este oare jocul un semn de bătrînețe sau de tinerețe ? El este, în orice caz, îndeletnicirea preferată a copiilor. Copiii trec în joc peste limite. O fi lumea li-

mitată, dar jocul înțelept este ilimitat. Ilimitat este spiritul jucăuș al povestirii.

Bătrînul redevine copil în fantazările sale despre Gregorius și Krull. Ca un adevărat înțelept, își încheie viața copilărește. Iar cititorii, oricît de înțelepți, citindu-i poveștile se amuză așa cum se amuză copii. Ne retrăim copilăria. Oare nu răsfrînge ea și razele unor noi începuturi, care ar putea privi și vechiul nostru continent, și vechea noastră cultură, și întreaga străveche umanitate ? !

ION IANOȘI

CINE TRAGE CLOPOTELE ?

von de clopote, potop de clopote supra urbem, peste întreg orașul, în văzduhu-i preaplin de sunet ! Clopote, clopote, în vibrație și balans, oscilație și pendulare avîntată pe grinzile lor, în scaunele lor, pe sute de voci, într-o întreagă babilonie. Rar și grăbit, bubuind și clincănind — fără măsură, nici armonie, glăsuiesc și se amestecă în vorbă toate deodată, tăindu-și-o chiar ele însele : limbile izbesc vîjîind și nu dau timp metalului excitat să se amortizeze ci, pendulînd la marginea cealaltă, izbesc iar în aceeași vibrație, astfel că atunci cînd mai răsună încă *In te Domine speravi* [1] sună deja și *Beati, quorum tecta sunt peccata*[2], la care se adaugă însă clinchet subțire din lăcașuri mai mici, ca și cum paracliserul ar scutura clopoțelul transsubstanțierii.

Sună de pe înălțimi și din văi, de la cele șapte preasfinte lăcașuri de pelerinaj și de la toate bisericile parohiale ale celor șapte dioceze de pe malurile de două ori cotite ale Tibrului. Sună de la Aventin, de la sanctuarele Palatinului și de la Sfîntul Ion din Lateran, sună de la

[1] În tine Doamne mi-e nădejdea (lat.).
[2] Fericiți cei fără de păcat (lat.).

mormîntul celui ce ţine cheia, pe colina Vaticanului, de la Santa Maria Maggiore, din for, din Domnica, din Cosmedin şi din Transtever, de la Ara Celi, de la Sfîntul Paul din afara zidurilor, de la Sfîntul Petru în lanţuri şi de la Casa preasfintei cruci din Ierusalim. Dar sună şi de la capelele cimitirelor, de pe acoperişurile caselor de rugăciune şi de la oratoriile de pe uliţe. Cine să le mai spună pe nume şi să le ştie hramurile ? Precum atunci cînd vîntul, cînd furtuna pişcă strunele harfei lui Eol şi toată lumea sunetelor este trează, cele mult depărate şi cele foarte apropiate, într-o vuitoare armonie universală, tot astfel, dar transpus în bronz, răsună văzduhul gata să plesnească, zvonind pretutindeni marea sărbătoare şi falnica intrare.

Cine trage clopotele ? Clopotarii nu ! Ei au fugit în stradă, ca şi tot poporul, auzind că sună atît de înfiorător. Convingeţi-vă : clopotniţele sînt goale. Funiile atîrnă moale şi totuşi clopotele se balansează, limbile izbesc. Se va spune că le trage *nimeni* ? Nu, numai o minte agramată, fără logică, ar fi în stare de această afirmaţie. „Clopotele sună," asta înseamnă : sînt trase, chiar dacă clopotniţele sînt goale. Cine trage deci clopotele Romei ? *Spiritul povestirii.* Poate fi acesta pretutindeni, *hic et ubique* [1], de pildă în acelaşi timp în turnul de la Sfîntul Gheorghe din Velabro şi dincolo, în Santa Sabina, cea ce adăposteşte coloane din odiosul templu al Dianei ? În sute de lăcaşuri sfinte deodată ? Bineînţeles că poate. El este eteric, imaterial, omniprezent, nesubordonat deosebirii dintre aici şi acolo. El este cel ce grăieşte : „toate clopoţele sînt goale. Cine trage deci clopotele Romei ? *Spiritul* acesta este atît de spiritual şi de abstract, încît despre el nu se poate vorbi corect gramatical decît la persoana a treia, putîndu-se spune doar : „El este". Şi totuşi, el se poate condesa şi într-o persoană, anume într-a-ntîia şi încarna în cineva care vorbeşte astfel şi poate spune : „Eu sînt acela. Eu sînt spiritul povestirii care, şezînd la locul său actual, anume în Biblioteca mănăstirii Sfîntul Gallen din Ţara Alamană, unde sălăşluia odinioară Notker cel gîngav, spun această poveste, spre desfătare şi ne-

[1] Aici şi pretutindeni (lat.).

maipomenită întărire sufletească, începînd cu prea-milostivul ei sfîrşit şi trăgînd clopotele Romei, id est[1]; arătînd că în ziua acelei intrări solemne, toate au început să sune de la sine".

Dar pentru ca şi persoana a doua să-şi capete ce i se cuvine, se pune întrebarea cine eşti tu, cel ce spunînd Eu, şezi la pupitrul lui Notker întruchipînd spiritul povestirii ?" Sînt Clemens irlandezul, *ordinis divi Benedicti*[2], în vizită aici, ca oaspete primit frăţeşte şi ca trimis al abatelui meu Kilian, de la mănăstirea Clonmacnois, casa mea din Irlanda, ca să cultiv vechile relaţii dăinuind încă din vremea lui Columbanus şi Gallus între patria mea şi această trainică cetate a lui Cristos. În călătoria mea am vizitat un mare număr de lăcaşuri ale erudiţiei pioase şi reşedinţe ale muzelor ca Fulda, şi Reichenau şi Gandersheim, Sfîntul Emmeram din Regensburg, Lorsch, Echternach şi Corvey. Aici însă, unde ochiul se recreează, în evangheliarele şi psaltirile cu ilustraţii atît de minunate, în aur şi argint pe purpură, cu adaosuri de cinabru, verde şi albastru, unde fraţii psalmodiază atît de dulce sub conducerea maestrului de cînt, cum n-am mai văzut nicăieri, unde refectura trupului este excelentă, de neuitat ca şi vinişorul dulce servit la ea iar după masă îţi faci plimbarea atît de priincioasă în jurul fîntînii arteziene din curte ; aici am poposit pentru ceva mai multă vreme locuind într-una din chiliile de oaspeţi, întodeauna pregătite, unde preasfinţia sa stareţul, Gozbert pe nume, s-a îngrijit să mi se pună o cruce irlandeză, pe care se văd zugrăvite un miel încolăcit de şerpi. *Arbor vitae*[3], un cap de balaur cu crucea în gură şi *Ecclesia*[4] strîngînd într-un potir sîngele lui Cristos în timp ce diavolul încearcă să fure o înghiţitură. Exemplarul demonstrează timpuriul nivel înalt al artei noastre aplicate irlandeze.

Mă simt foarte legat de patria mea, insula cu multe golfuri a sfîntului Patrick, de pajiştile, tufărişurile-şi mlaştinile ei. Acolo adierile sînt umede şi blînde şi tot blîndă

[1] Adică (lat.).
[2] Ordinul benedictin (lat.).
[3] Arborele vieţii (lat.).
[4] Biserica (lat.).

este atmosfera mănăstirii noastre Clonmacnois, adică : propice unei educații strunite de o asceză moderată. Mă asociez părerii verificate a stareţului nostru Kilian că religia lui Isus şi cultivarea studiului antichităţii trebuie să meargă mînă în mînă spre a combate barbaria care înseamnă aceeaşi ignoranţă faţă de una şi de cealaltă şi care s-a întins acolo unde vreuna dintre ele a prins rădăcini. Într-adevăr, nivelul de educaţie al confreriei noastre este considerabil şi după experienţa mea chiar superior celui al clerului roman, adesea prea puţin interesat de înţelepciunea antichităţii şi printre membrii căruia sînt unii ce scriu într-o latină de-a dreptul deplorabilă — chiar dacă nu atît de rea ca la călugării germani, dintre care unul, ce-i drept un augustin, îmi scria recent : *„Habeo tibi aliqua secreta dicere. Robustissimus in corpore sum et saepe propterea temptationibus Diaboli succumbo"* [1]. Aşa ceva este greu de suportat atît ca stil cît şi în rest şi niciodată un lucru atît de necioplit n-ar fi putut ieşi dintr-o pană romană. Ar fi absolut greşit să se creadă că aş vrea să ponegresc Roma şi supremaţia ei, ci dimpotrivă mă declar discipolul lor fidel. Poate că noi, călugării irlandezi, am ţinut întodeauna la independenţă în acţiune şi am propovăduit primii învăţătura creştină pe multe meleaguri de pe continent şi am cucerit merite deosebite ridicînd pretutindeni, în Burgundia şi Frizlanda, Turingia şi Alamania mănăstirea ca bastioane ale credinţei şi misiunii. Asta nu a împiedicat nicidecum ca încă din vechime să-l recunoaştem drept cap al bisericii creştine pe episcopul din Lateran şi să vedem în el o făptură aproape divină, socotind mai sfînt decît Sfîntul Petru doar, cel mult, lăcaşul învierii Domnului. Se poate spune fără a minţi că bisericile din Ierusalim Efes şi Antiohia sînt mai vechi decît cele romane şi dacă Petru, la a cărui faimă de nezdruncinat se asociază în mod neplăcut anume cîntece de cooos, a întemeiat episcopia Romei (el a întemeiat-o), atunci exact la fel se

[1] Am să-ţi spun un secret. Sînt foarte puternic trupeşte şi de aceea cad adesea pradă ispitelor diavolului (lat.).

poate spune şi despre comunitatea Antiohia. Dar aceste lucruri pot juca numai rol de observaţii fugitive pe marginea adevărului că, în primul rînd, Domnul şi Mîntuitorul nostru, aşa cum se poate citi în Matei, de altfel nu numai în el, l-a numit pe Petru ca vasal al său aici pe pămînt, acesta însă a transmis vicariatul episcopului lumii. În decretatele şi protocoalele perioadei timpurii putem citi chiar cuvînatrea pe care apostolul însuşi a ţinut-o la hirotonisirea sucesorului său, a papei Linus, ceea ce socotesc că este un examen al credinţei şi o provocare a spiritului de a-şi dovedi puterea şi a arăta tot ce este în stare să creadă.

În calitatea mea mult mai modestă de încarnare a spiritului povestirii am tot intresul ca numirea în *Sella gestatoria* [1] să fie considerată, împreună cu mine, drept cea mai înaltă şi mai plină de har dintre alegeri. Iar un semn al devotamentului meu faţă de Roma este şi acela că port numele Clemens. De fapt, acasă mă cheamă Morhold. N-am iubit însă niciodată acest nume, pentru că mi s-a părut sălbatic şi păgîn şi o dată cu rasa l-am îmbrăcat pe cel al succesorului al treilea al lui Petru, astfel că în tunica încinsă cu scapular nu mai umblă ordinarul Morhold ci un Clemens rafinat şi s-a întîmplat ceea ce sfîntul Paul ad Ephesos numeşte, cu vorba atît de fericită, „înveşmîntarea unui om nou". Da, nu mai este trupul de carne ce alerga de colo-colo în tunica acelui Morhold, ci este un trup bisericesc cel încins de de *cingulum*[2] — un trup deci nu în aşa măsură încît spusele mele de mai înainte că „se întrupează" ceva în mine, şi anume spiritul povestirii, să nu fi fost întru totul demne de aprobare. Nu prea îmi place vorba „întrupare", deoarece vine de la trupul de carne pe care l-am dezbrăcat împreună cu numele Morhold şi care pretutindeni şi întodeauna rămîne un domeniu al satanei, capabil şi dispus din această pricină la grozăvii faţă de care este de neînţeles cum de nu se împotriveşte. Pe de altă

[1] Scaunul portabil (lat.).
[2] Cingătoare (lat.).

parte, el este purtătorul sufletului şi al raţiunii divine, fără de care acestea ar fi lipsite de temei şi astfel trupul trebuie, numit un rău necesar. Aceasta este aprecierea ce i se cuvine, alta mai acătării nu merită pentru cît este de nevoiaş şi de necuviincios. Şi cum ai putea oare, tocmai cînd eşti pe cale să spui sau să reînnoieşti (căci ea a mai fost povestită, chiar de multe ori, deşi nu îndeajuns) o poveste ce debordează de orori trupeşti şi oferă o dovadă înfricoşătoare despre tot ce este în stare să facă trupul, fără şovăială sau refuz — cum ai putea oare atunci să fii ispitit a face vîlvă că eşti o întrupare !

Nu, căci, concentrîndu-se în mine, călugărul pe nume Clemens irlandezul, spiritul povestirii şi-a păstrat totuşi în mare măsură acea abstracţie care îl face capabil să tragă în acelaşi timp clopotele din toate bazilicile titulare şi în acest sens voi da îndată două indicaţii. În primul rînd, se prea poate să-i fi scăpat cititorului acestui manuscris dar este totuşi demn de observat că, într-adevăr, m-am îngrijit să-i numesc locul unde mă aflu, anume în Sfîntul Gallen, la pupitrul lui Notker, dar nu am spus la care ceas, în al cîtelea an şi veac după naşterea Mîntuitorului nostru şed aici şi acopăr pergamentul cu scrisul meu mărunt, îngrijit şi împodobit. Pentru asta nu există nici un punct de reper ferm, precum nu este nici numele Gozbert al stareţului nostru. El se repetă prea adesea în acea epocă şi se schimbă cu multă uşurinţă, dacă scormoneşti, în Fridolin sau Hartmut. Întrebat în glumă, sau chiar cu răutate, dacă eu însumi ştiu de fapt numai unde sînt, dar nu şi cînd, răspund prietenește : aici nu este nimic de ştiut, deoarece, ca personificare a spiritului povestirii, mă bucur de acea abstracţie despre care dau acum a doua indicaţie.

Căci scriu aici pregătindu-mă să istorisesc o poveste îngrozitoare şi totodată înălţătoare. Dar este cu totul incert în ce limbă scriu, dacă în latină, franceză, germană, sau în anglo-saxonă şi de altfel este totuna, căci dacă scriu de pildă în thiudisc, cum grăiesc alamanii ce sălăşuiesc în Helveţia, mîine pe hîrtie va apare în britanică şi deci

am scris o carte britunşă. Nu susţin nicidecum că aş stăpîni limbile acestea toate, însă ele se amestecă în scrisul meu şi devin una, adică Limba. Căci aşa stau lucrurile cu spiritul povestirii, care este un spirit independent pînă la abstracţie, al cărui instrument este limba în sine şi, ca atare, limba însăşi, ce se impune în mod absolut şi nu prea întreabă de dialecte şi de divinităţi ligvistice provinciale. Ar fi şi politeistic şi păgînesc. Dumnezeu este Spirit şi peste limbi este Limba.

Un lucru este sigur şi anume scriu proză şi nu versuleţe, faţă de care, în general, nu nutresc un respect exagerat. În această privinţă mă situez mai degrabă în tradiţia împăratului Carol, care n-a fost numai un mare legiuitor şi judecător al popoarelor ci şi apărătorul gramaticii şi un zelos protector al prozei corecte şi pure. Aud, ce-i drept, spunîndu-se că abia metrul şi rima dau o formă riguroasă, dar aş dori să ştiu de ce ţopăiala pe trei, patru picioare iambice, pe lîngă care în fiecare clipă se ajunge la tot felul de poticneli dactililce şi anapestice şi un piculeţ de asonanţă caraghioasă a cuvintelor finale, ar reprezenta forma mai riguroasă faţă de proza bine alcătuită cu constrîngerile ei ritmice mult mai gingaşe şi mai ascunse şi aş începe astfel :

A fost odat' un prinţ bogat nommé [1] Grimald,
Mîrcedul [2] îl mută-n tărîmul celălalt,
Lasă în urmă-i doi copii, ce-i drept, frumoşi,
Ehei, dar ce mai pereche de păcătoşi !

sau cam în felul acesta — dacă asta ar fi o formă mai riguroasă decît proza corectă gramatical, în care voi prezenta acum îndată legenda plină de har şi o voi alcătui atît de pilduitor şi de temeinic încît mulţi francezi, englezi şi germani de mai tîrziu vor putea să ia din ea şi să-şi facă rimuleţele cum le vine.

Atît fie spus anticipat şi acum să-ncep precum urmează.

[1] Numit (fr.).

[2] În original *Tannewetzel*, termen din germana medievală pentru o boală contagioasă asemănătoare pojarului (pop. mîrced) (n. t.).

dinioară-n Flandra şi Artois a fost un duce cu numele Grimald. Spada lui se numea Eckesasch. Calul lui castilian favorit era numit Guverjors. Nici un alt principe nu părea mai ocrotit de Dumnezeu decît acesta şi cu mîndrie îşi lăsa privirea să treacă peste ţara moştenită ereditar, cu oraşe bogate şi cetăţi puternice, apoi şi-o oprea, severă din respect de sine, asupra maisniei[1] şi a scutierilor săi, pe lîngă nebuni, bucătari, băieţi de bucătărie, gornişti, tamburi, scripcari şi flutişti, asupra suitei sale personale, alcătuită din doisprezece feciori de viţă nobilă şi cu purtări alese, printre care şi doi fii de sarazini, dar neîngăduindu-le camarazilor creştini să-i zeflemisească din pricina idolului lor Mohammed. Cînd, împreună cu soţia sa Baduhenna, înalta Doamnă, mergea la biserică ori la praznic, aceşti paji ţopăiau înaintea lor ţinîndu-se de mînă cîte doi, punînd cruciş picioarele îmbrăcate în ciorapi pestriţi.

Cetatea strămoşească, unde ducele Grimald îşi ţinea cel mai adesea curtea, era Chastel Belrapeire şi se afla pe înălţimile din Artois unde păşteau oi, de departe arătînd ca lucrat la strung cu acoperişurile, foişoarele, bastioanele şi cercurile zidurilor întărite cu turnuri, un refugiu gata de luptă, aşa cum, firește, îi trebuie unui principe : împotriva vrăjmaşilor sălbatici din afară ca şi împotriva pornirilor rele ale propriilor supuşi ; dar cît se poate de confortabil şi de plăcut pentru simţuri totodată. Construcţia lui centrală era un impozant donjon dreptunghiular, cu interioare de mare lux, cum se aflau nu numai în turnul-locuinţă ci şi în unele clădiri speciale şi aripi interioare

[1] Servitorimii (fr. v.).

de pe lîngă ziduri iar de la sala donjonului cobora pe dinafară o scară dreaptă în curtea cetății și în grădina cu răzoare unde, înconjurat de ziduri, se afla un tei cu umbră întinsă. Perechii ducale îi plăcea să șadă în după-amiezele de vară pe perne din mătase de Halep și Damasc în timp ce împrejur, la picioarele lor, pe covoarele întinse de scutieri în iarba îngrijită, curtea ședea frumos aranjată în grupuri amabile ascultînd multe povești adevărate și mincinoase ale menestrelilor care, ciupind corzile, spuneau despre Artus, domnitorul tuturor britanezilor, despre regele vremurilor bune Orendel cum suferit-a amarnic naufragiu la sfîrșit de toamnă și ajuns-a sluga uriașului ghețurilor, despre lupta cavalerilor creștini cu neamuri groaznic de străine, în țări atît de depărtate ca Ethnise, Gylstram sau Rankulat : stîrcocefali, ciclopi, palmipezi, pigmei, și giganți ; despre primejdiile nemaipomenite ale muntelui magnetic și cum fost-au păcăliți grifonii de-au rămas fără aurul cel roșu ; despre controversa religioasă dintre Sfîntul Silvestru și un evreu, în fața împăratului Constantin : evreul șopti la ureche unui taur numele dumnezeului său și taurul căzu mort la pămînt. Silvestru însă se rugă lui Cristos și iată că taurul se ridică din nou în picioare, vestind cu muget tunător superioritatea adevăratei credințe.

Toate acestea numai ca exemple. Își mai puneau unii altora și ghicitori iscusite sau purtau conversații libere, pline de corteisie[1] și miez, astfel că uneori glasuri de domni și doamne umpleau văzduhul, amestecîndu-se în rîs voios.

Și mie îmi vine a rîde cînd mă gîndesc că unii și-ar putea închipui sala de sus luminată de făclii fumegînde din paie și așchii de brad. Ah, nu ! Din tavanul ei atîrnau candelabre pline de lumînări cu flacără jucăușă, iar consolele de pe pereți susțineau mănunchiuri de cîte zece lumînări răspîndind lumină înzecită în toată încăperea. În două cămine de marmură ardeau aloe și lemn de santal, iar lespezile pardoselii erau acoperite de covoare mari care, dacă se întîmpla ca prințul de Kanvoleis sau regele

[1] Curtuoazie (fr. v.).

din Anschouwe să fie oaspeţii ducelui — *bien soi venu, beau Sire*[1] ! erau presărate cu cetină, papură verde şi flori. La masă, domnul Grimald şi doamna Baduhenna şedeau pe scaune cu perne din ahmardi arăbesc şi în faţa lor se afla diaconul. Menestrelii aveau loc la coada mesei sau şedeau şi ei la masa joasă, separată, iar societatea la mese de cîte patru, prinse de perete şi acoperite cu feţe albe, şi cîte patru scutieri aduceau cupe de aur şi ştergare colorate de mătase şi, îngenunchind, le tăiau mîncarea. Felurile erau cele potrivite unei curţi ducale : bîtlan şi peşte şi cotlete de oaie şi păsări prinse în laţ şi crapi graşi. La fiecare fel se servea sosul potrivit ; piper şi agriş (prin care înţeleg sos de fructe) şi harnici, cu feţele aprinse (căci beau şi ei în spatele uşilor), scutierii umpleau cupele cu vin şi vin de dude şi sinopel roşu şi o băutură limpede, aromată, vreau să spun : claret, cu care domnul Grimald îşi uda adesea gîtlejul cu nespusă plăcere.

Nu vreau să laud prea mult viaţa bună de la Belrapeire, însă ar fi necinstit şi să trec sub tăcere că sipetele erau ticsite de pînzeturi şi damasc, mătăsuri şi catifele dintre cele rare, blănuri de vidră precum şi de zibelină parfumată, că etajerele şi bufetele străluceau de obiecte preţioase din Assa ca : vase şlefuite din pietre scumpe şi pocale de aur, că sertarele abia puteau cuprinde proviziile de mirodenii cu care se parfuma aerul, se presărau covoarele şi se pudrau canapelele ; ierburi şi lemne, ambră, anghelică, cuişoare, nuc tămîios şi cardamon, că în tainiţe zăceau mulţime de galbeni caucazieni, smulşi din gheare de grifoni şi încă giuvaieruri şi geme făcătoare de minuni : granat, onix, calcedoniu, mărgean şi cum s-or mai numi, agat, sardonix, perle, malachit şi diamante, că magaziile şi arsenalele erau doldora de arme alese, cămăşi din zale, herseniere[2] şi scuturi de Toledo, din Ţara Spaniolă, armuri pentru cal şi călăreţ, covertiuri, hamuri cu pieptar, şei şi căpăstre cu zurgălăi, că grajdurile, ţarcurile, curţile şi cuştile erau cu prisosinţă pline cu cai şi cîini, momeli. şoimi-şoricari şi păsări vorbitoare.

[1] Fiţi binevenit, maiestate (fr. v.).
[2] Acoperămînt al capului purtat sub armură (n.t.).

Dar destul cu laudele ! De altfel, nici n-a fost un lucru de nimic să rînduiesc cum se cuvine şi să strunesc gramatical atîta slavă. Cît se poate de curtenește, precum se vede, îşi duceau zilele domnul Grimald şi doamna Baduhenna, admiraţi pretutindeni în creştinătate, binecuvîntaţi din plin cu toate bunurile pămînteşti. Aşa se spune în poveşti, firește şi apoi se mai spune : „doar un singur lucru le mai lipsea ca să fie fericiţi". Viaţa omului decurge după tipare uzate, dar este veche şi tradiţională numai în cuvinte, în sine este mereu tînără şi nouă, chiar dacă povestitorului nu-i rămîne decît să-i dea vechile cuvinte. Numai un singur lucru, spune el constrîns de împrejurări, le mai lipsea ca să fie pe deplin fericiţi : copiii — şi foarte adesea soţii erau văzuţi îngenunchind unul lîngă altul, pe perne de catifea şi implorînd cu mîinile împreunate cerul, să nu-i mai oropsească. Şi fiindcă asta nu era destul, în fiece duminică, din toate amvoanele bisericilor din Flandra şi Artois, se înălţau rugi către Domnul, şi totuşi El părea că este hotărît o dată pentru totdeauna să nu-şi plece urechea, căci amîndoi aveau de-acum patruzeci de ani şi speranţa în urmaşi şi moştenitori direcţi se tot amîna, încît pînă şi moşia avea să fie sfîşiată în lupta dintre succesorii rivali.

A fost oare pentru că însuşi arhiepiscopul de Köln, Utrecht, Maasricht şi Lüttich a intervenit cu liturghii solemne şi procesiuni ? Aşa cred, căci după multă şovăială a Atotputernicului, în cele din urmă vraja fu dezlegată şi principesa întrezări bucuriile maternităţii. Bucurii, destinate din păcate să o piardă în chinurile unei naşteri atît de grele, încît mai dovedea şi marea îndoială a Atotştiutorului faţă de împlinirea acestei dorinţe. O, vai ! Doamnei nu-i fu dat să se bucure de gemenii pe care îi aduse pe lume printre ţipete ciudate. Doamna Baduhenna se stinse şi ducele Grimald deveni tată numai ca să se afle totodată şi văduv.

Cît de ciudat ne amestecă providenţa nouă muritorilor bucuria şi suferinţa *într-un* pahar ! Arhiepiscopul, penibil impresionat de succesul ambiguu pe care îl dobîndise prin presiunea exercitată asupra Atotputernicului,

lăsă în grija episcopului din Cambrey celebrarea înhumării, jos, în domul din Ypern. După ce piatra acoperi cripta în care doamna Baduhenna își găsi patul rece de lăuză, ducele Grimald se întoarse la Belrapeire, ca să se bucure de ceea ce îi fusese dat, după ce deplînsese, potrivit tuturor regulilor, ceea ce îi fusese luat. Noii născuți, dulcile vlăstare ale morții, un băiat și o fetiță, carnea și sîngele său, moștenitorii casei sale, ei îi erau desfătarea în suferință și erau desfătarea întregii cetăți, drept pentru care, împreună, li se spunea și Schoydelakurt, asta înseamnă : bucuria curții, căci într-adevăr nou născuți mai încîntători lumea nici că mai văzuse și nici un pictor din Köln și Maastricht n-ar fi putut zugrăvi cu văpsele alții mai frumoși : cu forme atît de pure, învăluiți în grație, cu perișorul ca puful de pui și ochii deocamdată plini de lumină cerească, scîncind numai arareori, mereu gata să zîmbească îngerește, de ți se topea inima ; nu numai pentru ceilalți ci și atunci cînd se vedeau pe masa de înfășat dădeau din mînuțe unul către celălalt și spuneau : „Da, da, du, du !"

Schoydelakurt, se înțelege, erau alintați numai împreună și în glumă lingușitoare. La sfîntul botez, oficiat de vicarul cetății, primiră numele Wiligis și Sibylla ; și chiar dacă iuncherul Willo dădea mult mai tare din mînuțe la „da, da," decît Sibylla, căci el era moștenitorul țării și personajul principal, totuși asupra ei, ca și asupra tuturor femeilor, se răsfrîngea o rază din gloria Reginei Cerului iar ducele Grimald își privea cu ochi încă și mai drăgăstoși fetița decît pe atît de importantul și la fel de chipeșul băiat. Acesta avea să fie un cavaler ca și el, viteaz și puternic, păi da, pe placul femeilor, după ce își spăla rugina armelor asudate de pe trup, iubitor și de claret, păi da, asta se și cunoștea. Dar dulcea ciudățenie, de sus luminată, a gingașei feminități mișcă cu totul altfel o inimă aspră, fie și de părinte și de aceea domnul Grimald îi spunea băiețelului doar Löli și mitocănelul, femeiuștii însă *„ma charmante*[1] și o săruta, în timp ce pe băiat doar îl mîngîia și îi dădea să-i țină degetul.

[1] Fermecătoare (fr.).

COPIII

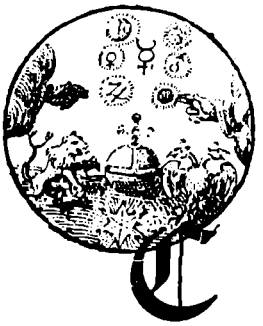

u cîtă grijă a fost crescută mica pereche nobilă de către doamne pricepute, cu fruntea şi bărbia acoperite de bonete, ce îi hrăneau cu biberonul cu miere şi cu terci, îi îmbăiau în apă cu tărîţe şi le ştergeau gingiile ştirbe cu vin ca să le iasă mai uşor dinţii de lapte şi să le împodobească zîmbetul. Asta se petrecu lesne, fără mult scîncet şi erau ca perlele, ba chiar şi foarte ascuţiţi. Dar pentru că de-acum cei doi nu mai erau copii în faşă şi nici prea-gingaşi noi născuţi pe acest pămînt, se pierdu şi lumina dulce pe care o aduseseră cu ei de dincolo şi norii parcă-şi aruncară umbra asupra lor, întunecîndu-i şi făcîndu-i să ia treptat chip pămîntesc, nespus de graţios, rog să mi se dea crezare. Puful de pui de pe căpşoare se preschimbă în păr castaniu, lins : se potrivea încîntător cu paloarea exotică, de fildeş, pe care o aveau acum obrăjorii foarte delicaţi şi pielea trupurilor lor în creştere, moştenire evidentă de la unii strămoşi mai de departe, nu de la părinţii lor, căci doamna Baduhenna fusese albă şi roşie ca mărul iar domnul Grimald stacojiu la faţă. Ochii copiilor, ce străluciseră de azur la început, se întunecară tot mai mult spre negru, cu reflexe albastre, cum rar se pot vedea şi deveniră aproape misterioşi, chiar dacă nu mai erau cereşti, deşi nu s-ar putea spune de ce unii îngeraşi n-ar avea astfel de ochi — ca albastrul nopţii. Şi mai aveau amîndoi un fel de a căta cu coada ochiului într-o parte, de parcă ar fi pîndit şi aşteptat ceva. Dacă bine sau rău, nu pot să ştiu.

La şapte ani, în timpul schimbării dinţilor, s-au molipsit de vărsat de vînt şi, pentru că s-au scărpinat, a rămas fiecare cu cîte un semn pe frunte, o cicatrice şi-o cavernă plată în acelaşi loc şi cu aceeaşi înfăţişare la amîndoi, adică în formă de seceră. Părul castaniu, mătăsos, le-o acoperea, dar domnul Grimald îl dădea uneori la o parte,

necăjindu-i în glumă şi prefăcîndu-se mirat, o dată pe zi, cînd la o anume oră, doamnele cu scufă aduceau copii în faţa taburetului său, pe care şedea cu un pocal de claret în mîna dreaptă. Zîmbind, cu captele plecate, îngrijitoarele se retrăgeau apoi mai mulţi paşi în sală, ca să nu tulbure cu apropierea lor umilă înalta fericire a familiei. Ori se opreau chiar la uşă, lăsîndu-i pe micuţi, Sibylla în rochiţă cu alesături (sau cum le spunea modelelor ţesute măiestrit cu fir de aur), Wiligis în tunică de catifea tivită cu biber şi amîndoi cu părul pînă la umeri, să meargă singuri la tatăl lor, în faţa căruia Wiligis ştia deja să îndoaie genunchiul aşa cum se cuvine. *„Deu vus sal* [1] *!*, iubite şi cinstite doamne", spuneau cu glăscioarele cam răguşite de sfială. Şi apoi tatăl conversa şi glumea cu ei, le zicea *„gent mignote de soris"* [2] şi *jupîneasă* şi întreba cum le-a mers peste zi, le ura să-i apere *Saint Esprit* [3] şi în cele din urmă pe Willo îl bătea uşor cu palma pe obraz, dar pe Sibylla o săruta. El spunea :

— Purtaţi-vă cuminte !

Ei însă răspundeau împreună, cu glăscioarele răguşite :

— Vă răsplătească Domnul ! şi se îndepărtau de el mergînd de-a-ndaratelea, după cum cere buna-cuviinţă iar femeile de la uşă îi întîmpinau şi îi luau de mîini din părţi, de cele de care nu se ţineau.

Dar se ţineau de mînă la fiecare pas, chiar la opt şi la zece ani şi erau ca o pereche de papagali pitici, inseparabili, zi şi noapte împreună, căci împărţeau dormitorul de sus, din turnul înconjurat de bufniţe cobitoare, unde se aflau paturile lor cu chingi din piele de salamandră, peste care erau aşezate pernele şi care aveau picioare în formă de năpîrci. Salteaua de sub perne era din palmat.

Pe doamna cu scufă ce încă mai dormea cu ei, pe aşternut modest, ca să-i îngrijească şi să le ţină companie, o întrebau adesea :

— Nu-i aşa că sîntem încă mici ?

— Mici, două drăgălaşe turturici, dar de neam mare.

[1] Dumnezeu să vă păzească (fr. v.).

[2] Soi de şoricel (fr. v.).

[3] Sfîntul Spirit (lat.).

— Şi o să fim încă multă vreme mici, adevărat, *n'est-ce voir* [1] ?

— Da, cum să nu, *seurement* [2], dulcişorilor, încă o vreme şi un întreg răstimp !

— Dar noi vrem să rămînem pentru totdeauna mici, aici pe pămînt, spuneau ei. Aşa ne-am înţeles între noi, stînd de vorbă. O să ne facem mai uşor îngeraşi în ceruri după aceea. Cu burtă şi cu barbă şi cu sîni trebuie să fie tare greu să te prefaci în îngeraş, cînd mori.

— Ah, năzdrăvanilor, *que Deus dispose* [3] ! Şi El nu vrea să rămînem mereu copii, chiar dacă v-aţi înţeles între voi. *Deus ne volt* [4].

— Dar dacă ne canonim şi nu dormim trei nopţi, ci numai ne rugăm ca Dumnezeu să ne ţină mici ?

— Auzi, sfîntă naivitate ! Pe legea mea, acum culcaţi-vă şi-n somn o să vă faceţi mari şi frumoşi.

Aşa se şi-ntîmplă. Nu ştiu dacă au luat-o în serios cu canonitul, aş vrea să cred că spusele dădacei i-a descurajat. Dar, oricum, anii trecură peste cetate şi peste ţară, încununaţi cu flori şi ruginii şi cenuşii de gheaţă şi iar primăvăratici, copiii împliniră nouă şi zece şi unsprezece ani, doi muguri ce voiau să se deschidă, sau, dacă nu voiau, erau totuşi pe cale, căci nu mai erau mici ci tineri-tinerei frumoşi de pus în ramă, cu faţa pală, gene mătăsoase, ochi ageri, nări înguste şi buzele de sus prelungi, puţin boltite-n jos, spre gura fină şi serioasă, împlinindu-se trupeşte după cum le era menirea, dar încă nu tocmai desăvîrşiţi ca proporţii, cam în felul căţeluşilor cu labele prea grele, aşa că dimineaţa, cînd Wiligis, plin de neastîmpăr după somn, gol ca un zeu păgîn, cu semnul-seceră în părul ciufulit de pe frunte, ţopăia în jurul ciubărului de baie din faţa patului său, în care înotau petale de trandafiri, aceea ce-l deosebea de sora lui, partea lui bărbătească, arăta prea mare şi maturizată faţă de trupul slăbuţ, de culoarea fildeşului. Această privelişte mă indispune oarecum. Atît de gingaş şi isteţ căpşorul de copil, sus, pe umerii firavi iar în părţile de jos un astfel de mîrlan ! Dar doicile plescăiau din limbă cu luare aminte, făceau cu

[1] Nu-i aşa ? (fr. v.).
[2] Firește (fr. v.).
[3] Dumnezeu hotărăşte (fr. v.).
[4] Dumnezeu nu vrea (fr. v.).

ochiul şi spuneau : „*L'espoirs des dames* [1] !" Domnişoara, în ceea ce o priveşte, un mugure deschis abia pe jumătate, şedea pe marginea patului de asemenea cu semnul ei pe frunte, complet descoperit, căci pentru noapte dăduse părul la o parte şi privea aproape încruntată cu coada ochiului la el şi la admiratoare. Ştiu ce gîndea. Ea gîndea : „Vă dau eu vouă — l'espoirs ! Ortăcelul este al meu. Damei care îi trage clopotele, o să-i scot ochii şi pentru asta n-o să iau pedapsă, eu, fetiţa ducelui !"

Ei îi era repartizată numai o văduvă nobilă, o contesă de Cleve, cu care cînta psaltirea în nişa ferestrei şi care o învăţa cum se ţes stofele din fire scumpe. Iuncherul, în schimb, avea un preceptor numit domnul Eisengrein, *Cons du chatel* [2], adică al unei cetăţi întărite, înconjurată de apă, cu şanţuri late şi adînci şi un turn de observaţie de unde se vedea departe, peste mare, căci cetatea se afla pe cîmpia de jos, numită Rousselaere şi Thorhout, foarte aproape de mare ! (Luaţi seama şi ţineţi minte această cetate înconjurată de apă, aproape de marea răpăitoare ! Va mai apare încă în poveste.) De acolo era domnul Eisengrein, unul dintre fruntaşii ţării şi vasal credincios, venit anume, sus, la Belrapeire, cu toate că avea familie, ca să-i fie iuncherului domn de onoare şi *maistre de corteisie* [3]. Pe lîngă el, pentru treburile mai obişnuite era dat maestrul scutier Patafrid. Căci chiar dacă ducele Grimald o preferase întotdeauna fiului pe domniţă, datorită luminii ce-i venea din înalt şi cu cît mugurele se deschidea, cu-atît era cu ea mai drăgăstos şi mai galant, pe cînd cu cît iuncherul creştea, cu-atît mai aspru se purta cu el, se îngrijea cu toate-acestea părinteşte de buna creştere a moştenitorului său poruncind ca el să devină un om *de gentilesce, afeitié, bien parlant et ansegnie* [4]. Astfel Wiligis învăţă de la fiecare din cei doi cavalerismul şi purtarea aleasă. De la Patafrid, fie că o făcea cu plăcere ori nu, învăţă să sară pe calul fără scări iar de la domnul Eisengrein cum se pune légérment [5] un picior în faţă pe cal la plimbarea de plăcere în veşminte moi. Cu comandantul

[1] Speranţele doamnelor (fr. v.).

[2] Castelan (fr. v.).

[3] Maestru de curtenie (fr. v.).

[4] Politicos, simţitor, elocvent şi învăţat (fr. v.).

[5] Uşor (fr. v.).

scutierilor trebuia să lupte o *tjoste*[1], în şine de fier de Soissons şi să înveţe cum se ţinteşte cu suliţa în cele patru cuie de pe scutul adversarului, la care, ca să-i fie pe plac, Patafrid cădea de pe cal şi se declara învins, cerîndu-i protecţie. Învăţă, atît cum se zvîrle *gabylotul*[2] scurt, cît şi cum se ţine lancea lungă la atac. Cu guvernalul[3] său şi şoimarii călărea la vînătoare în pădurea verde, învăţa să arunce pasărea cu zurgălăi din mînă şi să boncăiască atît de iscusit, încît orişice vînat credea că aude strigătul soiului său.

Ce ştiu eu, un biet călugăr, despre cavalerism şi vînătoare ! În fond toate acestea îmi sînt necunoscute şi mă cam tem de el, la drept vorbind. N-am doborît nicicînd vreo scroafă, nici n-am făcut să-mi sune la ureche semnal de corn cînd cade cerbul, nici nu am spintecat vînatul ca să-mi pun la fript pe jar bucăţile cele mai fragede fiind stăpîn al celor vînate. Mă prefac doar că aş şti să povestesc cum a fost crescut cu adevărat iuncherul Wiligis şi înşir cuvinte. N-am ţinut niciodată un gabylot în mînă, nici n-am pus lancia lungă sub braţ ; şi niciodată n-am înşelat jivinile pădurii sunînd din frunză iar vorba „boncănit", pe care o folosesc cu aparentă uşurinţă, am prins-o doar din întîmplare. Dar aşa e felul spiritului povestirii, pe care-l întrupez, să se prefacă foarte priceput şi la el acasă în tot cea ce spune. Şi *buhurdul*[4], veselul joc cavaleresc, pe care Wiligis îl practica în fundul văii cu pămînt moale de la picioarele cetăţii împreună cu domnii şi scutierii, cînd o ceată se ciocneşte cu cealaltă în carriere[5] şi caută să se scoată una pe alta din teren (doamnele însă şedeau batjocorind sau aplaudînd îndrăgostite în balcoane de lemn, în jurul cîmpului de luptă), şi acest fel de luptă îmi este în fond cu totul străin, mai degrabă respingător : totuşi povestesc cu iscusinţă cum Willo venea în goană cu ceata lui, răscolind pămîntul, cel mai frumos adolescent de cincisprezece ani ce se poate închipui, pe pagul lui, fără armură, numai cu apărători de gît şi umeri din inele uşoare de oţel încadrîndu-i faţa palidă şi fină, în tunică cu blazoane şi corset din mătase roşie alexandrină şi cum ceilalţi

[1] Turnir (germ. v.).
[2] Suliţă scurtă (germ. v.).
[3] Preceptorul (germ. v.).
[4] Turnir între două cete de cavaleri (n. t.)
[5] Careu (fr. v.).

se dădeau curtenitori în lături, îl lăsau să străpungă toată ceata adversă, deoarece era fiul ducelui şi cum doamnele o felicitau pentru victoria lui pe Sibylla, sora-i drăgălaşă, ce respira năvalnic şi rîdea.

Că era o izbîndă simulată, mă consolează întrucîtva pentru faptul că şi eu vorbesc cu o astfel de iscusinţă simulată despre lucruri ce nu-mi sînt la îndemînă. Dar şi o victorie părelnică te înfierbîntă şi, mîndru că fuseseră atît de curtenitori cu el şi înfierbîntat, Wigilis se întorcea în cetate înfăţişîndu-se surorii sale, care ştia tot atît de bine că totul fusese pus la cale din respect şi totuşi, sau poate tocmai de aceea, era la fel de înfierbîntată şi de mîndră ca şi el. De vreţi să ştiţi cum era îmbrăcată domniţa în acea zi sărbătorească, atunci aflaţi că purta o rochie verde ca iarba, din catifea de Assagau, foarte largă şi lungă şi somptuos drapată, iar în faţă, unde avea cute largi, se vedea căptuşeala din mătase roşie şi cămaşa de dedesubt din mătase albă. Se încheia pe lîngă gîtul ca de fildeş şi era tivită la poale şi încheieturile mîinilor cu perle şi pietre scumpe, care se adunau pe piept într-o podoabă lată. Bogat împodobită cu pietre scumpe, care se adunau pe piept într-o podoabă lată. Bogat împodobită cu pietre scumpe era şi cingătoarea, iar cununa de fecioară din părul neacoperit era de asemenea lucrată din rubine mici şi granat verde şi roşu. S-ar putea desigur ca unele fete să se simtă invidioase pe descrierea ce o fac fiicei ducelui şi pentru genele ei lungi între care jucau ochii negrii-albăstrii, dar mai ales pentru că, închizîndu-mi ochii, povestesc că sub catifea şi pietre se unduia deja pieptul înfloritor, fără a uita frumuseţea cu totul neobişnuită a mîinilor — puţin mai mici decît ale fratelui ei dar cu încheituri nespus de gingaşe, cu degetele ascuţite, pe unele scînteind inele, cîte unul pe falanga superioară şi pe cea inferioară. Era zveltă, cu linia şoldurilor graţioasă şi, tot aşa ca şi la el, buza de sus pornea foarte aproape de vîrful nasului şi era bombată. Pe lîngă asta şi nările ei subţiri fremătau întocmai ca ale lui.

— Ah, domnule şi frate, spunea ea, scoţîndu-i scufa de zale şi netezindu-i părul întunecat, ai fost minunat cînd au trebuit să te lase să străpungi întreaga ceată ! A fost o bucurie să văd cum îţi ţineai picioarele în scări la asalt. Ale tale sînt cele mai frumoase picioare dintre ale tuturor tinerilor de aici. Numai ale mele, în felul lor diferit, sînt

la fel de frumoase. Mai ales genunchii tăi mă impresionează, cînd *jambelezi* [1] și strîngi calul între coapse.

— Minunată, îi răspundea el, ești tu, Sibylla, cu totul de la sine și fără buhurd ! Noi bărbații trebuie să ne urnim din loc și să facem ceva, ca să fim minunați. Tu, ca fată, ajunge să fii și să înfloreşti și este minunat. Asta-i deosebirea cea mai însemnată dintre bărbat și femeie, lăsînd la o parte pe cele de amănunt.

— Noi vă invidiem, spunea ea, pentru deosebirile voastre, le admirăm și rușinea ne năpădește că sîntem mai late în șolduri decît în umeri și, prin urmare, avem un pîntec prea întins și un *derière* [2] prea voluminos. Dar trebuie să spun totuși că picioarele mele sînt așa de lungi și de zvelte, încît în această privință nu lasă nimic de dorit.

— Trebuie, răspunse el, și nu trebuie să uiți nici că, pe de altă parte, și noi ne uităm la deosebirile voastre, dacă nu cu invidie, totuși cu dulce plăcere. Ba poate fi vorba de asemenea și de invidie, căci unde ne este floarea ? N-avem nimic nici pe ici nici pe colo, numai cîtăva putere ca să ieșim din încurcătură față de lipsa noastră.

— Nu spune că nu ai ! Dar hai să ne așezăm sub arcada ferestrei și să mai povestim un pic despre buhurdul de azi, cît de caraghios arăta contele Kynewulf von Niederlahngau, poreclit și „Scurtulică" pentru că e atît de mic, pe uriașa iapă murgă și cum domnul Klamidê, fiul du comte Ulterec, s-a poticnit și a rămas lungit sub cal, din care pricină doamna Garschiloye de la Beafontane era gata să leșine.

Făcură așa cum propusese ea, șezură ținîndu-se pe după umeri cu brațele îmbrăcate în catifea și mătase, pe banca de sub arcadă, rezemîndu-și din cînd în cînd unul de altul căpșoarele drăgălașe. La picioare li se culcase, cu capul pe labe, cîinele lor de Englitera, un scenter, pe nume Hanegiff, o creatură tare drăgălașă, alb, cu o pată neagră doar în jurul unui ochi și pe urechea clăpăugă. Și el avea un loc în dormitorul lor și acolo dormea întotdeauna, între paturile lor, pe o salteluță umplută cu păr de cal. De la fereastră puteai trece cu privirea peste acoperișurile și crenelurile cetății, în jos, către un drum din vale, mărginit

[1] Dai pinteni (din fr. v.).
[2] Dos (fr.).

de pajişti şi de tufişuri cu flori galbene, pe care trecea în pas domol o turmă de oi cu lînă groasă. Sibylla întrebă :

— Sigur că ţi-ai aruncat ochii la Alisse de Poitou în rochia caraghioasă cu care se fălea, pe jumătate din mătase cu fir de aur, pe jumătate din horbotă de Ninive, cu jupa împestriţată din bucăţi ? Mulţi au găsit-o foarte iscusită.

La acestea el răspunse :

— N-am avut ochi pentru pretinsa-i iscusinţă. Am doar pentru tine, perechea-mi feminină pe pămînt. Celelalte-s doar făpturi străine şi nu-mi sînt deopotrivă cu tine, ce te-ai născut cu mine o dată. De Poitou, după cum ştiu, se împestriţează aşa pentru bărbaţi asemenea uriaşului Hugebold şi pentru hodorogi ca domnul Rassalig de Lothringen, de două ori mai mare şi mai gras ca mine, ce nu-s cu mult mai gros decît o vargă. Dar de la vremea cînd a început să îmi mijească pe buză o umbră de mustaţă văd cîte o doamnă cum mă pierde cu privirea. Însă eu, în schimb, rece spatele-i întorc, *que plus n'i quers veoir* [1], decît pe tine.

Ea spuse :

— Craiul de Escavalon a îndreptat scrisoare către Grimald, domnul nostru, cerîndu-i mîna mea, căci sînt de măritat şi acela încă ne-nsurat. O ştiu de la maistressa mea, de Cleve. Nu trebuie să te aprinzi, căci ducele l-a luat cu binişorul dîndu-i să înţeleagă că, deşi de măritat, mai sînt totuşi prea mică, necoaptă pentru a fi regină chiar şi într-un regat atît de mic ca Ascalonul şi să-şi îndrepte privirile către alte fiice de principi ai creştinităţii. Ce-i drept, nu de dragul tău şi ca să mai rămînem împreună l-a refuzat domnul pe crai. Ci : „vreau încă o vreme", a scris el, „să stau la masă cu amîndoi copii, cu fiica mea în dreapta şi fiul meu în stînga, nu numai cu băiatul şi apoi doar cu preotul în faţa mea". Asta a fost pricina refuzului său.

— Nu-mi pasă care-i pricina, numai să nu ne despartă în vremea dulcii noastre tinereţi, înaintea clipei de care nici nu vreau să ştiu cînd va să vină. Căci nimeni nu e vrednic de noi doi, nici de mine, nici de tine, ci numai unul de altul, căci sîntem nişte copii cu totul excepţionali, sus-puşi din naştere, astfel că toată lumea trebuie să se

[1] Căci nu doresc să văd pe nimeni altcineva (fr. v.).

poarte față de noi cu devotament amabil căci împreună ne-am născut din moarte, fiecare cu semne adîncite pe frunte, ce-i drept ele vin doar de la vărsatul de vînt, ce nu-i mai pricopsit decît altele, pojarul gîlcile scarlatina dar nu despre proveniența semnelor e vorba, ele-s caracteristice *tout de même* [1], în palida lor adîncime. După ce Dumnezeu va fi prelungit viața domniei sale tatălui nostru scump și drag pînă la cel mai depărtat capăt al măsurii omenești, cum s-ar putea să vrea să facă, voi fi duce peste Artois și Flandra, un ținut mănos, căci aici grîul se unduiește pe ogoare grase iar sus pe dealuri pasc zece mii și chiar mai multe oi, purtîndu-și lîna pentru postavuri bune, jos, însă, colo, către mare, îmbelșugat pe cîmpuri inul crește încît țăranii, după cum aud, prin cîrciumi dănțuiesc în bucuria lor greoaie și țara este-mpodobită cu orașe scumpe, precum mîna ta cu inele : vesel este Ypernul, Gent, Löwen și Anversul doldora de mărfuri și Bruges-la-Vive pe adîncul Haff, unde sosesc și pleacă neîncetat corăbii supraîncărcate cu comori din mările de la miazăzi și miază-noapte și răsărit. Iar oamenii cetății umblă înveșmîntați în catifea și blănuri, dar n-au învățat să sară pe cal de-a dreptul, nici să țintească cu lancea în cele patru cuie ale pavezei, nici să conducă un buhurd călare, de aceea au nevoie de un duce care să-i apere și acesta sînt chiar eu. Pe tine însă, dintre fecioare cea mai bună și singura ce-mi este pe măsură, voiesc ca în vreme ce-și aruncă scufiile-n văzduh, să te conduc de mînă printre ei, ca soră și ducesă.

Și o sărută.

— Mai mult îmi place, spuse ea, cînd mă săruți tu, decît cînd domnul nostru scump și drag îmi zgîrie gîtul și obrazul cu mustața-i ruginie. Și cît de bucuroși ar trebui să fim dacă ar veni ca să ne viziteze, ceea ce se poate întîmpla în orice clipă.

Într-adevăr, adesea cînd ei stăteau așa sporovăind despre lucruri de tot felul venea și ducele Grimald, nu ca să li se alăture, ci mai degrabă ca să-l alunge pe iuncher cu vorbe tari și să stea numai el de vorbă cu domnița.

— *Fils du duc Grimald* [2], grăia el, te găsesc, fante ce ești, cu această chipeșă copilă, sora ta ? Că te-ngrijești de ea e lăudabil și te laud că-ți dai toată silința pentru ea,

[1] Totul (fr.).
[2] Fiu al ducelui (fr.).

o ajuți, o aperi și îi ții de urît așa cum te pricepi, vulpoiule. Dar cît trăiesc, pe legea mea, sînt eu apărătorul ei-naintea tuturor și încă destul bărbat ca să-i port de grijă și dacă te amăgești crezînd că astă copilă atît de drăgălașă e mai aproape de al ei frate decît de tatăl ei vînjos, atunci te poți alege cu vreo cîteva scaltoace de la mine. *Allez avant*[1] și șterge-o de aici ! Trage la țintă cu maestrul Patafrid ! Ducele voiește să tăifasuiască cu fetița lui !

Și apoi se așeza alături de ea în nișă și îi făcea curte, bătrînul cavaler, cum un călugăr doar cu greu își poate-nchipui.

— *Beau corps*[2] i-al tău și ceea ce frîncul numește *florîe*, a înfloririi strălucire, plutește asupra ta și de curînd ai împlinit-o încîntător. Hélas, timpul se arată prielnic tinereții, o face să înflorească și mai dulce zi de zi, pe cînd pe noi bătrînii tot mai mult ne urîțește și părul de pe pielea capului ni-l ia, iar barba ne-o presară cu cenușă. Da, da, în fața tînărului, moșneagul trebuie să se rușineze, căci e tare hîd ! Dar cu timpul, *pourtant*[3], vrednicia ia locul frumuseții și tu, prea-iubito, nu trebuie să uiți că Grimald este tatăl tău, căruia îi ești datoare multă duioșie și mulțumire pentru că te-a adus pe lume și și-a pierdut atît de timpuriu soția-i scumpă. În ceea ce te privește, trebuie să ne îngrijim a ține curînd vedere, căci multe semne dulci vestesc că ești de măritat. Mi-e gîndul doar la fericirea ta. Dar, firește, nu zic că primul e și cel mai bun pentru tine și nu numai ție trebuie să-ți placă, ci eu trebuie să te cedez lui și, pe legea mea, nu te cedez nimănui chiar atît de lesne, eu, bătrînul cavaler.

Cam astea erau vorbele domnului Grimald, pe cînd ședea cu ea sub arcadă, eu le redau așa cum este în stare să și le închipuie un călugăr. În anul următor, cînd copiii împliniră șaisprezece ani, pentru tînărul Wiligis veni vremea serbării loviturii cavalerești — ce să știu eu despre ea, dar în graiul lumii înseamnă dreptul iuncherului de a-și încinge sabia de cavaler. Așa făcu ducele Grimald cu

[1] Ia poftim (fr.).

[2] Frumos trup (fr.).

[3] Totuși (fr.).

fiul său, dîndu-i lovitura cavalerească, în strigăte de vivat şi cu zarvă mare, după înaltul serviciu divin de la Sfîntul Vaast, la Arras, în cetate, în faţa multor rubedenii şi vasali iar apoi coborî peronul de onoare al înaltului edificiu între copiii săi, ţinîndu-şi fiul cu dreapta şi cu stînga pe tînăra domniţă, în faţa gloatei bucuroase, cînd proaspătul cavaler, deprins pînă atunci să poarte numai pumnalul scurt de vînătoare la şold, trebuia să fie cu băgare de seamă ca spada enormă, ce-i atîrna de cingătoare în faţă, să nu-i ajungă între picioare. Dar pe amîndoi copii îi bătea gîndul că ar fi fost cu mult mai frumos dacă numai ei doi, mînă în mînă, ar fi coborît rampa, fără ca tatăl să mai fie între ei.

Acum însă, cînd Wiligis primise sărbătoreşte lovitura cavalerească în ochii tuturor, cu el o dată era majoră şi Sibylla şi de măritat şi mîna ei era peţită tot mai mult de către unii mîndri principi ai creştinătăţii ce se puteau încumeta la asemenea cerere. Parte o făceau în scris, parte trimiteau peţitori nobili la Belrapeire, parte veneau ei înşişi acolo să o ceară : bătrînul rege din Anschouwe aduse pe fiul său Schafillor, un prostănac, firește. Contele Schiolars de Ipotente, ducele gastonilor Obilot, Plihopliheri, pricipe de Waleis, ca şi domnii de Hennegau şi Haspengau, veniră toţi făcînd pe drăgălaşii în veşminte tivite cu zibelină şi hermină şi cu alai de soi şi cuvîntări împodobite, pe care le citeau în parte de pe hrisov. Domnul Grimald însă îi refuza pe toţi, căci nu i-o hărăzea nici unuia pe Sibylla şi abia dacă îşi mai ascundea ura mînioasă pe care o nutrea faţă de pretendenţi şi cu un nu spus apăsat îi trimitea pe toţi, oricît de aleşi erau, s-apuce calea-n toarsă spre împărăţiile lor.

La vremea aceea însă, tînărul Wiligis avu un vis urît, din care se trezi cu trupul tot ud de sudoare. Visase că tatăl său plutea în văzduh deasupră-i, cu picioarele depărtate în urmă, faţa înroşită de mînie ca arama şi mustaţa zbîrlită şi îl ameninţa mut, cu pumnii strînşi unul lîngă altul, de parcă ar fi vrut de-a dreptul să-l ia de beregată. Era cu mult mai înfricoşător decît reiese din cuvinte şi doar de teamă că ar putea să-l mai viseze îl şi visă într-adevăr din nou aidoma, a doua oară, nespus de înfricoşător, chiar noaptea următoare.

omnul Grimald mai supraviețui încă șaptesprezece ani soției sale Baduhenna, nici mai mult nici mai puțin ; apoi se duse lîngă ea, sub piatra domului din Ypern, însă pe piatră erau ciopliți amîndoi încă o dată, culcați și țepeni, ca miri creștini, cu mîinile încrucișate pe piept, în fața lui Dumnezeu. Căci, după pierderea soției sale, principele se dedase tot mai mult și mai fără de măsură claretului și într-o zi se și făcu într-adevăr atît de întunecat și arămiu la față, cum îl văzuse Wiligis în vis, dar apoi galben : mîrcedul îl lovise în tîmplă și era mort, deocamdată doar pe jumătatea dreaptă, astfel că nu mai putea mișca nici mîna nici piciorul și în parte își pierduse graiul : numai din colțul stîng al gurii mai putea scoate cuvintele, bolborosindu-le ca pe niște bășici. Medicul său din Löwen însă, ca și grecul Elias, ce veniră la poruncă, nici unul dintre ei nu-i tăinuiră că mîrcedul l-ar mai putea lovi încă o dată, ușor și chiar curînd și că atunci va fi inevitabil mort și pe stînga.

Dar asta ei o spuseră ca să se îngrijească încă din vreme de țara sa și prin avertismentul lor îl duseră la acest gînd și astfel el îi chemă pe toți fruntașii țării, rudele, războinicii și slujitorii, ca să le încredințeze sufletul său și pe copii și să le ceară păstrarea jurămîntului de credință cînd moartea avea să-i fie tovarășă de drum. După ce toți verii și suzeranii, alături de copii, se adunară în juriul patului pe care zăcea, foarte schimonosit, căci unul din ochi era închis și obrazul damblagit îi atîrna, grăi către ei, pe cît putu :

— *Seignurs barons* [1], luați vorbele mele ca și cum le-aș spune cu toată gura, cînd din păcate nu le pot scoate decît din colțul ei, fie-mi cu iertare. Moartea m-a-nhățat

[1] Domnilor baroni (fr. v.).

şi sună chiar acum deasupra mea a ei *cornure de prise* [1], ca să îngroape cerbul cel nobil. Prin mijlocirea mîrcedului m-a-nţepenit pe jumătate şi-n orice clipă mă poate doborî de tot, aşa mă încredinţează medicii de-a dreptul, dovedindu-şi astfel priceperea de vindecători. Deci trebuie să părăsesc ăst cuib de şerpi, astă vale rea cu lupi, în care am fost zvîrliţi de-al lui Adam păcat şi pe care încă vreau s-o mai batjocoresc acum cînd trebuie s-o las şi prin voinţa rănilor de mucenic ale Domnului nădăjduiesc să intru pe *poarta Pradyses* [2] unde îngerii se vor îngriji de mine şi zi şi noapte, pe cînd voi mai trebuie să adăstaţi un crîmpei de vreme în ăst cuib de şerpi. Dar să n-aud cîrteli în jurul meu ! Amintiţi-vă, Seignurs barons, de clipa cînd v-aţi pus mîinile voastre împreunate într-ale mele, la jurămîntul feudal ! La fel să faceţi şi cu fiul meu cînd voi fi mort pe de-a-ntregul şi puneţi mîinile voastre într-ale lui chiar de v-ar părea ridicul ca el să fie cel ce vă apără, cînd mai degrabă fantele are nevoie de apărarea voastră. Chezăşuiţi-i-o voi veri şi domni, ca buni chezaşi şi păstraţi credinţă casei mele în bunăstare şi pace !

După ce îi îndemnă astfel pe domnii din ţinuturi, se întoarse către Wiligis şi spuse :

— Tu, fiule, ai cel mai puţin pricină de a cîrti, căci şi coroana şi sceptrul şi ţara ce mi-au fost lăsate moştenire, eu ţi le las acuma ţie, deşi cu totul fără voie şi te vei bucura de mare cinste în astă vale cu lupi, de care mă despart acum. Puţine griji îmi fac pentru tine, dar cu atît mai multe pentru această chipeşă copilă, sora ta. Văd prea tîrziu că nu m-am îngrijit de viitorul ei cum se cuvine şi din această pricină mă copleşesc părerile de rău. *Vere, vere* [3], nu aşa trebuie să se poarte un tată ! Şi faţă de tine, ştiu, vinovat făcutu-m-am într-o anume măsură prin nemăsurata-mi exigenţă în alegerea unui soţ pentru această dulce copilă, iscînd la curţi multă nemulţumire împotriva casei noastre. Nu-mi pot răscumpăra această vină decît acum, în clipa cea din urmă, de faţă cu baronii

[1] Corn de vînătoare (fr.).

[2] Poarta raiului (lat.).

[3] Adevărat, adevărat (lat.).

țării, dîndu-ți cele mai bune povețe părintești, cît încă mai pot vorbi pe stînga.

Și el îi spuse tot ceea ce odinioară îi spusese tatăl său, ce-nseamnă să te știi purta și despre cele ce socotea că se cuvine să fie spuse într-un astfel de ceas.

— Să fii om de nădejde și credincios, așa grăi el, nici lacom de aur dar nici mînă spartă, umil întru mîndrie, prietenos cu lumea dar luînd seama exclusiv și strict la morala nobilimii, aspru cu cei bogați și blînd cu cei care cerșesc o pîine la fereastră ! Pe ai tăi să ți-i cinstești, dar fă ca și străinii să-ți fie devotați și îndatorați. Așază înaintea tovărășia înțelepciunii vîrstnice față de cea a tinerilor nebunatici, dar mai presus de toate iubește-l pe Dumnezeu și judecă după dreptatea Lui. Atît doar îndeobște. Ca pe sufletul meu însă ți-o încredințez pe această frumoasă soră a ta, ca să te arăți față de ea frate cavaler și neîncetat să-i fii alături pînă ce — și mai curînd — va fi cu putință să îi găsești un soț pe potrivă, ceea ce, din păcate, ți-am îngreunat prin exigența-mi vinovată. Principii ce au și cerut-o nu vor mai reveni, nici contele Schiolars, nici prințul Plihopliheri, nici toți ceilalți, căci prea am fost neprimitor cu ei. Dar încă a mai rămas mulțime de împărății creștine ai căror capi nu au cerut-o încă și ochii ei negri frumoși, cu licăriri albastre, nările-i ademenitoare și trupul înfloritor, fără a uita nici zestrea bogată pe care i-am lăsat-o, vor mai atrage încă o seamă de nobili pretendenți, asta mi-e mîngîierea. Dar ai și tu grijă să te însori curînd și fiu să-ți zămislești ca odată să-i poți trece domnia peste Flandra și Artois. Sînt niscai veri ce așteaptă, îi văd cu ochiul singur ce mi-a mai rămas, cum trag nădejde în frîngerea moștenirii directe. Grăiesc așa, căci cel ce moare nu poate fi împiedicat să spună o vorbă adevărată. La curțile pe care le-am jignit, și cu păcat, nu mai poți face întrebare. Dar sînt încă atît de multe în Britania, Parmenia, Equitania, Brabant și țările germane. Acum însă mă doare colțul stîng al gurii de atîta vorbă și trebuie să mă odihnesc. Dumnezeu să vă cruțe de rău. Adio.

După ce domnul Grimald a spus acestea, a mai trăit numai cîteva zile, apoi mîrcedul l-a lovit a doua oară și

a murit de tot : țeapăn și galben, aidoma făcliilor de ceară ce ardeau în părți la năsălia lui înaltă, în straiele de duce, chiar dacă cu totul nepăsător de asta ca și de viața pămînteasc㠍ndeobște, trecut în veșnicie, zăcea în capela cetății — pînă ce avea să fie dus la Ypern, în dom, lîngă soția sa — și-n jur călugării cîntau rugi aprinse pentru sufletul său toată noaptea. Acuma însă strig ah și vai cînd povestesc de noaptea asta, căci ducele Grimald abia murise și leșul său era încă acolo, dar despărțit și împăcat și între frați ca tată n-a mai fost. Deoarece după sfatul rău al lui satan, spre bucuria lui spurcată, care se amăgeau rezind că este a lor, chiar în aceiași noapte fratele se împreună cu sora, precum bărbatul cu femeia și iatacul lor, de sus, din donjon, în jurul căruia se roteau bufnițele, a fost atît de plin de giugiuleli și pîngărire, mînie, sînge și faptă mîrșavă, că mi se rupe inima de milă, rușine și necaz și abia dacă le mai pot spune pe toate.

Stăteau amîndoi culcați, goi, sub plăpumile de samur moale, la lumina slabă a candelei și în parfumul ambrei cu care le erau pudrate paturile — departe unul de altul, așa cum o cere purtarea bună și între ei dormea făcut covrig, Hanegiff, cîinele lor cel bun. Ei însă nu puteau dormi, ci stăteau culcați cu ochii deschiși sau uneori îi închideau numai în silă. Cum se simțea domnița nici nu vreau să știu, dar Wiligis, cutremurat de moartea tatălui și de însăși viața lui, gemea de ghimpele înfipt în carne și, sub imboldul lui satan, în cele din urmă nu s-a mai putut stăpîni, s-a dat jos din pat, l-a ocolit pe Hanegiff cu tălpile goale, a săltat ușor plapuma Sibylei și, uitat de Dumnezeu, cu mii de sărutări neîngăduite, s-a furișat lîngă sora lui.

Ea a spus glumind cu glasul sugrumat fără de glumă:

— Nu zău, domnule duce, prea multă cinste-mi arătați prin vizita voastră neașteptată ! Cum se face că am privilegiul să simt pielea ta dragă lipită de a mea ? Ar fi o bucurie pentru mine dacă n-ar mai vrea să strige cucuvăile atît de înfricoșător în jurul turnului.

— Așa strigă mereu.

— Dar nu atît de înfricoșător. Poate să fie din pricina că nu vă puteți ține mîinile și vă luptați atît de năs-

trușnic cu mine. Ce înseamnă lupta asta, frate ? Acum am umărul tău dulce la buze. De ce nu ? Mi-e drag. Numai că nici n-ar trebui să te gîndești a-mi despărți unul de altul genunchii, ce vor cu orice preț și neapărat să rămînă alături.

Deodată cîinele Hanegriff, ridicîndu-se pe jumătate, scoase un schelălăit jalnic și începu să urle în sus, către grinzi, întocmai cum latră cînii la lună, prelung, sfîșietor și din rărunchi.

— Hanegiff, taci ! strigă Wiligis. Trezește lumea ! Taci lighioană și culcă-te ! O, bestia dracului, dacă nu încetezi te amuțesc eu !

Dar Hanegiff, altminteri atît de ascultător, urla mai departe.

Atunci iuncherul sări furios din pat, așa cum era și scos din minți înșfăcă pumnalul, prinse cîinele și îi tăie beregata, încît acesta muri horcăind, aruncă cuțitul pe el în timp ce sîngele-i era supt de nisipul pardoselii și se întoarse amețit la locul rușinii celeilalte.

O vai, frumosul, bunul cîine ! Pe cît socot, a fost cel mai rău lucru ce s-a întîmplat în noaptea aceea și mai degrabă-l iert pe celălalt, oricît ar fi fost de neîngăduit. Dar, se-nțelege, toate erau legate între ele și unul nu era mai vrednic de ocară decît celălalt, un ghemotoc spurcat de dragoste, omor și rătăcire a cărnii, de ți-e mai mare mila. Mie, oricum, îmi trezește mila.

Sibylla șopti :

— Ce-ai făcut ? Nu m-am uitat, ci mi-am tras plapuma peste cap. E atîta liniște deodată și tu parcă ești ud.

El spuse, trăgîndu-și sufletul :

— Pîn-aici încă-i bine. Anaclet, scutierul meu, îmi este binevoitor și credincios. Va deretica devreme, îl va-ngropa ștergînd orice urmă. Pe noi nimeni nu are dreptul să ne-ntrebe. De cînd a murit Grimald, nimeni, soră ducesă, dulcele meu alter-ego, iubito !

— Adu-ți aminte, șopti ea, că a murit abia astăzi și zace țeapăn, jos, pe catafalc. O, lasă, noaptea aparține Morții !

— Din moarte, biigui el, ne-am născut şi toţi sîntem copiii ei. Şi-acum, mireasă dulce, supune-te fratelui întru moarte şi-ngăduie ceea ce iubirea rîvneşte să fie ţel iubirii !

Apoi urmară şoapte fără de-nţeles, ce nici nu trebuie deloc să se-nţeleagă :

— *Nen frais pas. J'en duit.*

— *Fai le ! Manjue, ne sez que est. Pernum ço bien que nus est prest !*

— *Est il tant bon ?*

— *Tu le saveras. Nel poez saver sin gusteras* [1].

— O, Willo, ce mai arme ! *Ouwe, mais tu me tues* [2]: O, să-ţi fie ruşine ! La fel ca armăsarul, ţapul sau cocoşul ! Hai fugi ! O hai, hai, hai încă, hai ! O, înger de băiat ! O, flăcăiaş ceresc !

Bieţii copii ! Mă bucur că n-am nimic de-a face cu amorul, flăcăruie rătăcitoare dănţuind deasupra mlaştinei, tortură dulce a satanei. Astfel o duseră pînă la capăt, făcînd pe pofta diavolului. Acesta-şi şterse botul şi grăi : „Ei da, acum s-a şi-ntîmplat. Puteţi s-o faceţi tot atît de bine înc-o dat' şi chiar mai des". Aşa obişnuieşte să vorbească.

De dimineaţă, tînărul Anaclet, supus orbeşte stăpînului său, puse rînduială în iatac şi-ndepărtă nevăzut de nimeni hoitul credinciosului Hanegiff. Dar că rînduiala aceasta era numai pe dinafară iar cu adevărat neorînduiala domnea peste perechea rătăcită, peste făpturile drăgălaşe pe care, cu toată bunăvoinţa, nu le pot dezvinovăţi şi care prin plăcere erau acum, firesc, şi mai strîns înlănţuite decît fuseseră vreodată — căci se iubeau nemăsurat şi asta e pricina pentru care, slavă Domnului, nu-mi pot alunga cu totul bunăvoinţa faţă de ei. Zicala e, firesc : „Cine a ajuns în pat, are dreptul cîştigat ;" dar ce se cîştigase aici era numai nelegiuire şi destrăbălare ame-

[1] — N-o fac. Mi-e frică.

— Fă-o ! Mănîncă, nu ştii ce este. Să luăm bunul acesta ce ni se oferă.

— Este atît de bun ?

— Vei afla. Nu poţi să ştii, fără să guşti. (fr. veche).

[2] — Vai, dar tu mă omori (fr. veche).

ţitoare ! Căci după rînduială cununia are întîietate faţă de căsătorie şi de nuntă, dar ca să te gîndeşti aci la căsătorie şi la sărbătoarea nunţii, în urma celor săvîrşite, ar fi fost o amăgire nebunească şi Sibylla, ce nu mai era fecioară, nu putea totuşi dimineaţa să-şi strîngă părul şi să-şi pună panglici precum femeile ci trebuia să poarte mai departe în minciună cununa, totuşi ruptă de al ei frate, în părul descoperit, cînd păşea înaintea slujitorilor ţării cu el de mînă, la îngropăciunea domnului Grimald şi la serbarea jurămîntului de supuşenie. Aici, pe malul Arrasului, în luncă, se înălţaseră corturi arătoase cu acoperişuri de catifea în trei culori (cînd se scotea învelişul de piele ce le acoperea pe vreme ploioasă) şi de jur împrejur pe plai erau înfipte prăjini mai multe decît are copaci Spessartul, împodobite cu paveze de steme şi flamuri mari. Şi cîte un bătrîn cavaler îşi punea mîinile între cele păcătoase ale ducelui Wiligis şi se pleca în faţa fecioarei-ducese, ce s-ar fi cuvenit să-ngenuncheze în ţărînă şi să se acopere cu cenuşă. Ea însă socotea în chip ciudat şi tot aşa îi vorbea şi soţului întru rătăcire, că dacă nu s-a dăruit decît fratelui ei, nici nu se putea spune în înţeles obişnuit că ar fi femeie, ci încă tot fecioară şi deci îşi poartă coroniţa pe mai departe.

Şi astfel ei trăiau iar şi iar în căsnicie nelegiuită, lună de lună, şi nici vorbă nu era ca vreunul să se gîndească la căsătorie, aşa cum le poruncise tatăl lor. Prea înfocată era legătura dintre ei ; se duceau la masă mînă în mînă ca pereche ducală şi pajii ţopăiau-naintea lor. Dar aceştia şi începuseră să-şi facă cu ochiul, chiar şi sarazinii şi, cum nici moartea dubioasă a lui Hanegiff nu rămăsese neluată în seamă, se şuşotea în jurul lor la curte şi uneori se scăpau chiar vorbe deşuchiate. Căci domnul Wittich, un cavaler cu umărul strîmb şi gura spurcată, spuse la masă că, sigur, ducele Wiligis îşi va dobîndi odată faima prin aceea că prinde veverita adormită în poala surorii sale fără de prihană. Atunci paloarea exotică a tinerei domniţe se făcu mai pală, iar fratele ei uită să-şi mai ascundă la timp pumnul sub masă : toţi îl văzură cum se strîngea pe damasc chinuit, cu oasele albind sub piele.

După vreo cîteva luni, ducele o văzu pe scumpa lui că este tare încurcată şi uimită precum şi întristată iar obiceiul ei, care era şi al lui, de a privi cîteodată într-o parte cu coada ochiului, parcă trăgînd cu urechea, se îndesi şi se statornici, încît părea că nici nu mai poate privi altfel iar buzelei subţiri erau deschise a frică.

— Ce-i cu tine porumbiţă scumpă, neasemuită, iubito, ce te sperie ?

— Nimic, lasă-mă !

Apoi o găsi întinsă peste masă, cu faţa îngropată în braţe, scăldată toată-n lacrimi.

— Sibylla, acum trebuie să-mi spui totul ! Nu mai pot răbda să te văd supărată şi-mi chinui mintea să aflu pricina pe care n-o găsesc şi căreia cu toată străduinţa nu-i pot da de capăt. Rogu-te fierbinte, mărturiseşte-mi-o!

— Ah, nebune ! spuse ea printre suspine, abia ridicîndu-şi faţa de pe braţe. Ah, cap-sec, dulce noaptea dar ziua prost de-a binelea ! Ce mai întrebi ? Un singur lucru poate fi care să mă ducă aşa la disperare şi spaimă infernală şi tu nu eşti în stare să-l înţelegi. O, Willo, cum de mi-ai putut ascunde că propriu-ţi frate te poate face femeie şi mamă să devii ? Eu n-am ştiut şi n-am crezut deloc că s-ar putea. Acuma iese la lumină, sau dacă încă nu la lumină, se va zvoni cît de curînd, chiar şi cu rochiile astea atît de largi şi de bogate în falduri şi amîndoi sîntem, toţi trei sîntem pierduţi !

— Cum, chiar eşti... ?

— Fireşte, chiar sînt ! Ce mai întrebi ? De mult sînt şi anevoie îmi duc taina mea şi plodul tău. *E ! Deus, si forz pechiez m'appresset* [1] ! Willo, Willo, dacă ai ştiut că o fecioară poate rămîne însărcinată fără soţ şi cununie,

[1] Doamne, atît de mari păcate mă apasă ! (fr. v.).

doar de la al ei frate, atunci mult rău mi-ai făcut, pe lîngă asta şi ţie însuţi şi copilului nostru pentru care nu-i loc în toată lumea mare a lui Dumnezeu, decît doar în iubirea mea. Pentru că îl şi iubesc, aşa nemernic şi nevinovat, mai presus de toate, deşi bietul de el este pedeapsa noastră. Dar aşa cum n-am ştiut că de la frate poţi rămîne-n-sărcinată, adică blestemată, nici n-am ştiut vreodată că-ţi poţi iubi atît pedeapsa. De acu-nainte nu voi mai face altceva decît să mă rog ca Dumnezeu să se îndure de copilul nostru, chiar dacă noi vom fi daţi pradă flăcărilor iadului !

Tînărul păcătos, palid şi tremurînd, căzu-n genunchi alăturea de ea şi îşi amestecă lacrimile cu ale ei. Îi acoperi mîinile cu sărutări, cerînd iertare, îşi alipi obrazul ud de al ei şi pentru că glasu-i tînăr era încă-n schimbare, spusele-i sunau de-a dreptul jalnic cînd plîngea.

— Ah, sărăcuţă, scumpă, dragă, aşa plîngea el, cum mi se rupe inima pentru tine, pentru necazul tău şi marea vină a mea ! Mă iartă, iartă-mă ! Dar şi de mă ierţi, ce-nseamnă şi cui i-ajută ? De nu ne-am fi născut n-ar mai fi fost nici ăst copil ne-ngăduit şi fără loc pe pămînt, ce ne ia şi nouă pămîntul de sub picioare şi ne face pe amîndoi nesuferiţi pe lume ! De dragul tău, iubito, acestea inima îmi sfîşie, deşi în toată deznădejdea stai oarecum mai bine decît mine. Căci tu poţi să iubeşti pedeapsa noastră cu dragoste de mamă, pe cînd eu n-o pot iubi deloc, şi pot doar s-o blestem. Ce nenoroc ! Douăzeci de ani şi mai bine a trebuit să ne aştepte Baduhenna, căsătorită după lege cu Grimald, iar noi sîntem binecuvîntaţi îndată atît de groaznic ! Păcatul se grăbeşte atît de tare să fie rodnic ! Eu n-am ştiut cum că păcatul este atît de îngrozitor de rodnic ! Şi că păcatul trufiei va rodi îndată, i-adevărat, n-am luat seama că asta stă în firea lui ! Păcatul nostru însă a fost trufia şi că n-am mai vrut să ştim de nimeni altcineva pe lume decît de noi, copiii deosebiţi. Dar oarecare vină, o spun cu toată veneraţia, poartă şi domnul Grimald, răposatul, nu numai pentru că ne-a făcut dar şi pentru că era prea cavaler cu tine, dulcea mea, şi adesea mă gonea gelos de lîngă tine — asta m-a împins la tine-n pat. Ah, dar la ce bun toate astea ? Pierduţi sîntem amîndoi, chiar dacă vina-i împărţită, aici ruşinii şi dincolo flăcărilor iadului !

Şi plînse iar, fără cuvinte.

Ea se opri din plîns și spuse :

— Duce Wiligis, nu-mi place să vă văd așa. Noaptea puteți fi bărbat, prea bine, atunci fiți și ziua ! Aceste scîncete femeiești nu ne ajută să ieșim din starea noastră ce este atît de îngrozitoare, încît firește că nimic nu ne mai poate ajuta, dar ceva tot trebuie să se întîmple cu starea noastră, fie și numai cît privește pe copilul nostru osîndit nevinovat, acest biet rod al trufiei pentru care trebuie să se găsească un loc pe-acest pămînt și-n cer, chiar dacă noi sîntem pierduți și-aici și-acolo. De aceea, îmbărbătează-te și te gîndește !

Cel dojenit astfel își șterse ochii și obrajii cu batista și răspunse :

— Sînt gata să o fac și pun mare preț pe a fi bărbat și ziua. Am plîns cu tine, am spus vrute și nevrute despre vina împărțită și rodnicia rău împărțită. Dar prea bine poți să plîngi și totodată să gîndești și eu, în timp ce îți vorbeam, am chibzuit la o ieșire, sau, deoarece așa ceva pentru noi cu greu se poate găsi, la ce consecințe trebuie trase din groaznica noastră stare fără de ieșire. Ele nu pot fi decît grave. dar trebuie să le tragem și nu le putem trage singuri decît aruncîndu-ne de-a dreptul în iad de pe cel mai înalt post de strajă al donjonului nostru. Ești de părere că-i nevoie s-o facem numai după capul nostru ?

— Nicidecum. Ți-am spus că pentru micuțul pe care îl hrănesc aci trebuie găsit un loc pe-acest pămînt și-n cer, dar nu în iad.

— Atunci se cuvine să vorbim deschis și chiar dacă vorbele nu vor să vină pe buzele ce-n pat au fost atît de fatal unite, să le silim să vină și să spunem totul. M-am mai gîndit că ar fi trebuit s-o șoptim preotului la ureche, gemînd și poticnindu-ne, la spovedanie, ca el să ne dea îndreptare cerească. Dar asta poate rămîne în al doilea rînd, căci socotesc aici îndreptarea lumească mai degrabă trebuincioasă decît cea preoțească. Cunosc în țara mea un bărbat statornic, puternic și-nțelept, pe domnul Eisengrein, Cons du chatel, preceptorul meu și maistre de corteisie, de la care am învățat vînătoarea și cavaleria ușoară și toată morala cavalerească. Dar, pe lîngă acestea, mi-a dat și o seamă de povețe bune, cinstite și nu mi-ar fi fost deosebit de plăcut numai pentru cinstea și tăria lui ci mai mult deoarece știam că tatăl nostru, domnul Gri-

mald, îi cerea sfatul deseori. Dar făr-a ţine seama că marea lui cinste mă cam scotea din fire, încrederea mea în el a fost întotdeauna la fel de puternică precum este propria-i fiinţă. Are ochii cenuşii ca gheaţa, cătînd cu isteţime şi bunătate de sub sprîncenele stufoase şi-o barbă scurtă, sură şi umblă cu pas mîndru în haina cu blazon pe care e ţesută leoaica, ce o poartă şi pe scurt, alăptînd un miel, simbolul puterii şi creştinătăţii. Lui să ne spovedim în restriştea noastră. El o să tragă concluziile grave din starea noastră şi, ca sfetnic şi judecător, va să ne spună ce trebuie să se-ntîmple în astă lume cu noi nenorociţii. Dacă îl trimit pe Anaclet al meu, la el, la cetatea lui de pe apă, c-o grabnică chemare, atunci sigur vine.

Este de necrezut cît a mîngîiat-o pentru un moment pe Sibylla propunerea aceasta. Deocamdată prin ea starea disperată a fraţilor nu se schimbase, nici nu se îmbunătăţise cîtuşi de puţin dar fecioarei groaznic însărcinate i se părea totuşi că numai prin trimiterea scutierului se şi găsise o ieşire din nenorocirea lor şi tot aşa-i părea şi mult prea apropiatului ei frate, astfel că mergeau la masă cu capul sus, mînă în mînă, în urma pajilor ce ţopăiau în faţă. Într-adevăr, nu se înşelaseră în privinţa fidelităţii de vasal a domnului Eisengrein, căci nu trecură nici paisprezece zile, în timpul cărora fătul rău creştea hrănindu-se în pîntecul domniţei, cînd cavalerul trecu călare împreună cu Anaclet pe podul de la Belrapeire, lăsă în curte armele şi urcă în iatacul unde păcătoşii îl aşteptau cu nădejde şi sfială.

Arăta întocmai cum i-l zugrăvise Wiligis iubitei ca să şi-l amintească şi purta leoaica ce alăptează mielul pe tunica cu blazon. Scund şi îndesat, înaintă şi salută cu luare aminte părintească, apoi întrebă de-a ducelui porunci. Acesta însă spuse, bîlbîindu-se, cu glas stins :

— Prea-scump baron şi preceptor, nu am a-ţi da nici o poruncă, ci eu şi dînsa, frumoasa soră a mea, avem doar să te rugăm, ba chiar cu umilinţă să-ţi cerem sfat şi îndrumare înţeleaptă, ca din starea noastră şi nemaipomenita încurcătură să trageţi cu asprime concluziile pe care tinereţea noastră înfricoşată nu ştie să le tragă. Căci încurcătura este atît de mare, încît cinstea noastră e ca şi pierdută, afară numai dacă Dumnezeu v-ar lumina credinţa

cu un sfat bun și v-ar învăța să luați o hotărîre pentru noi, spre izbăvirea noastră. Iată-ne !

Și se aruncară amîndoi în genunchi în fața lui, așa cum se înțeleseseră mai înainte, plîngînd, cu mîinile întinse către el, în sus.

— Dragi înalți copii, grăi cavalerul, dar pentru Dumnezeu, ce faceți ! Această-ntîmpinare m-ar pune în încurcătură chiar dac-aș fi de o seamă cu voi. Vă rog puneți capăt acestei scene ! Tu însă, duce, arată-ți voința și împotrivă-i nu voi cuteza să mă ridic nicicînd ! De ea înclină către a-mi mărturisi necazul vostru — ei bine, sînt vasalul tău și sfat de am, în orișice privință, e și al tău, fii sigur ! Deci vorbește !

— Dar nu ne ridicăm, răspunse tînărul, înainte de a mărturisi, căci din picioare nicicum nu se poate spune.

Și drept, cavalerește, el luă cuvîntul pentru amîndoi, astfel că Sibylla nu trebuia să mai spună nimic, ci doar să stea îngenunchiată lîngă el cu capul plecat adînc — și spuse totul așa cum era și cum, chiar în genunchi, era atît de greu de spus : cu poticneli și uneori abia șoptite-i treceau cuvintele de buzele ce parcă se împotriveau și domnul Eisengrein trebuia adesea să-și țină plecată urechea, din care creștea un smoc mare, sur, ca să-l înțeleagă pe băiat. Și după ce acesta tăcu, bătrînul viteaz se purtă minunat. Nu pot îndeajuns să-l laud și să-i mulțumesc aici anume, pentru purtarea lui. Era un om dintr-o bucată ! Nici au, nici vai nu scoase, nu ocărî deloc și nu căzu pe-un scaun, ci doar :

— Ce rău, ce rău ! Așa grăi. O, dragi, înalți copii, ce rău e asta ! V-ați culcat chiar cu-adevărat împreună, astfel că surorii îi crește în pîntecel plodul fratelui și l-ați făcut pe răposatul vostru tată să fie tată-socru și de-o parte și de alta, precum și tată-mare, într-un fel cu totul necuviincios. Căci ceea ce tu nutrești aici, domniță, este nepotul lui în linie mult prea dreaptă și-oricît de mult ar fi ținut să aibă moștenire ne-ntreruptă aceasta este ne-ntreruptă în așa măsură, că nici vorbă nu mai poate fi de moștenire. Pentru că vă temeți de rușinea ce v-amenință, văd că plîngeți. Dar că vă dați atît de bine seama ce-ați săvîrșit în lume, mă minunez aflînd. Cea mai grozavă neorînduială ați pricinuit și o poticneală a firii din care nu mai știe

cum să iasă, ca şi voi. E voia Domnului ca viaţa să vrea să se-nmulţească mai departe, dar voi aţi făcut să bată pasul pe loc şi-aţi zămislit un al treilea frate, sau cum i-o fi zicînd acestei vieţi stătute. Căci dacă tatăl frate mamei îi este, copilului i-e unchi, iar mama, sora tatălui fiind, e vara lui şi-şi poartă fără rost în pîntec nepoţelul sau nepoata. O astfel de dezordine şi tulburare aţi adus, nesăbuiţilor, în lumea lui Dumnezeu !

Wiligis, ce între timp se ridicase ajutîndu-i şi surorii sale să se ridice, răspunse :

— Dascăle, ne dăm seama. Ne dăm seama de la sine, dar şi mai bine cu ajutorul cuvintelor voastre de toată urîciunea faptei. Acuma însă, doamne, pentru Dumnezeu, găseşte-ne un sfat, căci e nespusă grabă ! Curînd soseşte vremea ca sora mea să cadă la pat şi unde va să nască copilul, fără să ne trezim că am bătut pasul pe loc ? De mine dacă-i vorba, gîndesc, fără să vreau să v-o iau înainte, dacă între timp n-ar trebui cumva, pentru preîntîmpinare, să locuiesc departe de ea, în afara ţării.

— În afara ţării ? întrebă domnul Eisengrein. Asta, domnule duce, e chiar foare blînd spus, căci în împărăţiile creştine din vecinătate nu va fi loc pentru voi în starea asta. Îngăduiţi-mi să chibzuiesc asupra împrejurării.

Şi se gîndi un timp cu multă încordare.

— Ce am să vă sfătuiesc, ştiu, grăi apoi. Dar sfatul vi-l voi spune numai cu condiţia să-mi făgăduiţi dinainte că îl veţi urma, fără să vă codiţi şi să vă tîrguiţi.

Ei spuseră :

— Hotărît, o vom face.

— Domnia ta, grăi cavalerul, ar trebui să-i chemi îndată la curte pe toţi cei ce cîrmuiesc în ţara ta, tineri şi bătrîni, rude şi vasali şi pe cei ce i-au fost sfetnici tatălui tău, într-un cuvînt pe noi, toţi cei de frunte şi să ne înştiinţezi că din voia Domnului şi a păcatelor tale (zic „păcate“ şi nu „păcat“) ai hotărît să-ţi porţi crucea şi să călătoreşti la Sfîntul Mormînt. Cere-ne apoi cu rugăminte să îi jurăm credinţă surorii tale, astfel ca ea să cîrmuiască ţara cît vreme vei fi plecat, fie şi pentru totdeauna. Căci plecarea şi primejdia sînt rude de aproape şi este cu putinţă să nu te mai întorci, ci în călătorie să-ţi jertfeşti trupul ce a păcătuit împotriva lui Dumnezeu, pentru ca sufletul

tău să-şi găsească cu atît mai curînd mîntuirea. În cazul acesta, ce l-aş saluta pe jumătate iar pe jumătate l-aş plînge (de fapt ceva mai mult l-aş plînge), jurămîntul este cu atît mai trebuincios pentru ca dînsa să ne fie doamnă şi stăpînă. În faţa tuturor baronilor vei cere să-mi fie dată în grijă şi sub ocrotire, ceea ce va trebui să ţi se încuviinţeze ; căci dintre ei sînt cel mai respectat şi mai bogat, fiindcă toate lanurile de in din preajma Rousselaerei şi Thourhoutului sînt ale mele, lucru pentru care toată slava se cuvine numai lui Dumezeu. Iar pe fecioară o voi lua la mine acasă şi la doamnele mele şi, asta pot făgădui, îi voi oferi toate faciltiăţile ca să-şi poată naşte nepoţelul sau nepoţica fără nici un fel de vîlvă. Luaţi seama, nu dau sfatul ca de pe urma păcatului să se despartă de lume, să-şi lepede averea şi să se închidă într-o mănăstire. Nicidecum. Ca să se pocăiască pentru păcatul şi ruşinea ei, i se vor oferi facilităţi cu mult mai mari dacă bunurile ei vor rămîne la un loc cu bunătatea ei şi cu amîndouă va putea să-i întîmpine pe săraci. De nu va mai avea bunuri, îi va rămîne numai bunătatea şi la ce foloseşte bunătatea fără bunuri ? Aproape tot atît de puţin ca şi bunurile fără bunătate. Mi se pare mult mai bine să-şi păstreze bunătatea şi bunurile, căci astfel va fi în stare să-şi împlinească bunătatea prin bunuri. Vă este pe plac sfatul meu ?

— Ne este, răspunse tînărul. Aţi tras cu hotărîre concluzii din starea noastră, aspre pe cît trebuiau să fie şi blînde pe cît puteau să fie. Veşnică recunoştinţă.

— Ce se va întîmpla însă, întrebă Sibylla, cu scumpa mea pedeapsă, copilul fratelui meu după ce-l voi fi născut sub ocrotirea voastră ?

— Asta-i o întrebare pentru mai tîrziu, răspunde domnul Eisengrein şi puntea o vom trece cînd vom ajunge la ea. V-am dat o grămadă de sfaturi pe nepregătite. Nu-mi puteţi cere să descurc deodată tot ce mi-aţi pus în faţă.

— Firește că n-o facem, spuseră cu tărie amîndoi. Aţi şi descurcat atît de multe, domnule bun şi sînteţi cu adevărat ca leoaica la ale cărei ţîţe sugem noi mieluşeii.

— Da, voi îmi sînteţi mieluşeii potriviţi, spuse el, nu fără amărăciune. Dar fie şi aşa ! Acum la fapte ! Duce, trimiteţi mesagerii ! Cît mai curînd voinţa şi cererea voastră trebuie să fie cunoscute domnilor. N-aveţi, n-avem, toţi trei sau patru, timp de pierdut !

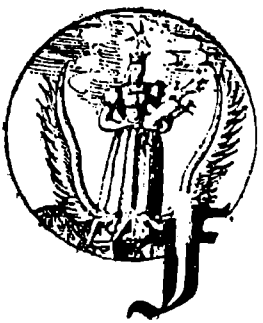

oarte adesea, povestind despre copii răi, a trebuit să mă gîndesc la alţi doi fraţi : la maestrul nostru, *divum Benedictum* [1], fiul lui Euprobus şi a sa iubită soră, Scholastica, cum au trăit împreună atît de fericiţi şi sfinţi în vale la Sublacus, pînă ce satana îi goni de-acolo cu josnică viclenie. Căci el aduse şapte hetaire de-o frumuseţe rară la ei în mănăstire, din pricina cărora unii dintre discipolii săi (nu toţi, dar un număr mare) căzură pradă plăcerii simţurilor. Atunci fraţii fugiră, firește, însoţiţi de trei corbi, şi porniră în grea călătorie, biruind întru dragoste toate încercările, creştinară împreună toţi păgînii pe care-i mai găsiră, răsturnară altarele idolilor iar sfîntul, aplaudat de Scholastica, dărîmă ultimul templu al lui Apollo musagetul. Asta zic şi eu iubire creştinească şi frăţească, de nedespărţit şi îngerească ! Şi a trebuit să povestesc despre o alta atît de păcătoasă ! N-ar fi fost mult mai bine să scriu cu smerită amănunţime povestea lui Benedict şi a Scholasticei ? Nu, ci de bunăvoie am ales-o pe cea de faţă, întrucît cealaltă aduce mărturie numai despre sfinţenie, aceasta însă dovedeşte nemăsurata şi nemărginita îndurare a lui Dumnezeu. Şi mă recunosc vinovat de slăbiciune — nu faţă de păcat (cerul să mă ferească !) dar faţă de păcătoşi, da, îndrăznesc să cred că şi maestrul nostru, chiar dacă, firește, a fugit din valea Sublacus din pricina pîngăririi, n-ar fi putut să-şi ascundă totuşi o oarecare milă faţă de ei. Căci el a putut să plece împreună cu sora lui iubită în grea peregrinare, dar păcătosul meu (după cum bine îmi dau seama că nu era de ocolit) a trebuit să se despartă de păcătoasa lui — cînd ei totuşi de mici erau atît de strîns legaţi şi-apoi plăcerea rea îi cimentase şi mai tare, ceea ce n-ar trebui să-mi spo-

[1] Sfîntul Benedict (lat.).

rească mila, dar o face totuşi — şi-a trebuit de unul singur şi cu Anaclet, scutierul său, s-o ia la drum în sfînt-necunoscut, atît de mult pîndit din orice parte de primejdii încît reîntoarcerea lui era un lucru de-a dreptul sfînt-nesigur.

Erau mai albi ca varul şi tremurau din tot trupul, cînd îşi luară rămas bun. „Adio, mergi cu bine !" aşa spuseră şi nu-ndrăzniră să se mai sărute înc-o dat'. Dacă n-ar fi păcătuit mai înainte împreună, s-ar fi putut săruta, dar atunci nici Wiligis n-ar mai fi trebuit să plece. El spuse :

— Pe cel mic, al treilea frate al nostru, aş fi dorit mult să-l văd cu ochii mei. Nu mă pot opri să mi-l închipui plin de farmec.

— Dumnezeu ştie, îi răspunse ea, ce va hotărî în privinţa asta îngerul nostru păzitor, domnul Eisengrein, cînd vom sosi la punte. Un singur lucru, Willo, îţi făgăduiesc : nu voi mai fi niciodată a vreunui alt bărbat în afară de tine. Poate că nici nu-mi este îngăduit, dar mai presus de toate nici nu vreau.

Mai înainte, se-nţelege, avu loc întîlnirea baronilor la cetatea Belrapeire şi cuvîntarea dinainte hotărîtă a ducelui către aceşti domni : deşi atît de tînăr, la el se adunaseră mulţime de păcate încît călătoria la Sfîntul Mormînt este nespus de trebuincioasă sufletului său şi în răstimpul cît va fi departe, scurt sau lung, ei să depună jurămîntul de credinţă în faţa surorii sale, ca să le fie doamnă şi stăpînă. El însă o încredinţează preceptorului său domnul Eisengrein, o dă pe mîna acestui credincios fruntaş, ca să-i fie sfetnic şi ea să cîrmuiască ţara din castelul lui de pe apă.

Cu jurămîntul de credinţă însă n-a fost chiar atît de lesne, căci mai scăpaseră o seamă de şuşoteli şi de clipiri cu înţeles cum stăteau lucrurile cu domniţa şi al ei frate şi unii dintre domni n-aveau chef să dea urmare cererii şi să şi-o recunoască pe domniţă ca stăpînă. Dar domnul Eisengrein făcu pe ascuns să se răspîndească zvonul că pe oricine s-ar împotrivi dorinţei ducelui îl va provoca la tjost cu lăncii lungi şi săbii scurte şi nu va lua în seamă cererile de asigurare ale nici unuia. Şi cum avea un trup de fier ce nu fusese doborît cu lancia de pe cal vreodată, se răzgîndiră şi jurară toţi. Iar el îşi duse protejata prin ţară, jos, către castelu-i de la mare, cu călăreţi armaţi în faţă şi în spate, pe cînd Sibylla palidă, văduvită şi orfană

plutea-ntr-o lectică moale, între doi cai iar domnul Eisengrein în armură călărea alături privind în jurul său amenințător de-a binelea și cu pumnul de cavaler semeț proptit în coapsă.

Că Dumnezeu îi trimisese acest ocrotitor vînjos și înțelept trebuia să-i mulțumească, oricîtă suferință-i mai stătea în față și oricît de necăjită era acum. Biata femeie ! Sînt călugăr și nu mi-am legat inima de nimic pe acest pămînt, ci neclintit rămîn în fața fericirii și a suferinței și strîns cu cingulum n-arăt nici o slăbiciune în fața sorții. Tocmai de aceea spiritul povestirii m-a ales să fiu asemeni unui vas, ca să mă umplu cu jalea acestei femei nenorocite și prin povestire să onorez palida ei suferință, chiar dacă, luată în sine, onoarea lipsește atît de mult. Nespus de grea fu despărțirea celor doi frați. Cu semnul-seceră pe frunte și ea purtînd copilul lui, numai pentru despărțire nu erau făcuți. Fecioara era galbenă la față, parte din pricina copilului, parte însă și mai ales pentru că își pierduse inima, căci inima ei era la cel plecat. A lui în schimb era la ea, cu toate că îi era de mare și grabnică trebuință lui însuși ca împreună cu Anaclet să își croiască drum printre tîlhari, fiare sălbatice, mlaștini fără fund, păduri vrăjite, stînci pornite și ape vijelioase, ca să ajungă în portul Marsilia, unde aveau de gînd să tocmească o corabie spre Țara Sfîntă. Tînărul și fata erau mai amărîți decît îmi poate fi dat mie, cel încins. Ceva mai bine însă, trebuie s-o mărturisesc, se simțea totuși fecioara mea, căci ea avea să nască și deci, într-un fel, privea totuși viața în față, el însă numai moartea.

În castelul de pe apă al lui Eisengrein deci, pe-ntinsul de la marea răpăitoare, Sibylla fu primită atît de bine și cu atîta bunăvoință și plăcere, cu atîta discreție și, dacă pot spune, cu o simpatie înțelegătoare pentru starea ei, cum greu se poate închipui. Domnul Eisengrein știa foarte bine la cine o aducea pe frumoasa păcătoasă, adică : la soția sa, doamna Eisengrein, o matroană pe care în felul ei trebuie s-o prețuiesc tot atît de mult ca și pe domnul ei. Căci era o femeie cu totul deosebită și totodată exemplară : dacă el era o pildă extraordinară de bărbat statornic și vînjos, ea era cu totul și cu totul feminină prin caracter și fire, cu tot sufletul *interesat* și îndreptat către

cele femeiești — da, în afară de Dumnezeu (era foarte credincioasă și purta o cruce mare din chihlimbar negru pe sînii ei cît munții) nu se interesa de nimic altceva decît de tot ceea ce privea viața femeii, în sensul cel mai pios, trupesc, deci mai ales de povara și nevoile femeii și de sfînta-dureroasă rodnicie a ei, de regula oprită, de trupul însărcinat, de greață și de poftele ciudate, de micile lovituri în pîntec, durerile, muncile, strigătul sărbătoresc de durere, nașterea și ieșirea căiței și de suspinul fericit și cîrpele fierbinți și îmbăierea pruncului bălos pe care îl bătea strașnic cu nuiele ținîndu-l de picioare cu capu-n jos de nu voia să strige-ndată și să trăiască.

Acestea toate închipuiau deci pasiunea doamnei Eisengrein și pentru ea în castel nu se puteau întîmpla la cei de dinăuntru destule dintre acestea, dar castelana ieșea și se ducea chiar afară, în sate, printre țărăncile care munceau la in, ca să le ajute cu pricepere cînd le sosea ceasul. De șase ori fusese ea însăși mamă. Patru dintre copii muriseră de foarte timpuriu, pentru care (și asta mă uimește) tristețea ei fusese cu mult mai mică decît bucuria de a-i fi adus pe lume. Aducerea pe lume, așa îmi pare, era totul pentru ea. Dintre fiii ajunși oameni în toată firea, unul căzuse-n luptă, celălalt trăia căsătorit la casa lui. Astfel, cea ce nu mai putea de mult să zămislească, rămăsese singură cu domnul Eisengrein amintindu-și cu tristețe de vremurile cînd, în starea grea ce-i face cinste femeii, putea umbla cu mîna-i albă rezemată grijuliu pe pîntecul boltit. Avea sînul mare dar trupul se ofilise și cu atît mai mult destoinica femeie se îngrijea de rodnicia altora, la care, de îndată ce afla de ea, ochii albaștri ca apa (era o domniță din Țara Șvabă) se umpleau de o lumină caldă și o ușoară roșeață se aprindea pe amîndoi obrajii buni, acoperiți cu puf. De multă vreme această bucurie devenise tot mai rară, ba chiar îi lipsise cu totul de luni de zile și astfel sosirea Sibyllei și destăinuirile ce i le făcu soțul și stăpînul ei o răscoliră tare. Cum s-a-mpăcat evlavia ei cu starea necuviincioasă și cu totul smintită a musafirei sale, nu știu. E cu putință că pentru ea orice maternitate, oricît de rătăcită ar fi fost calea pe care a sosit, însemna o sfîntă binecuvîntare și o faptă dumnezeiască, o alianță cu cauza comună a întregii feminități și cu dorința ei aproape lacomă de a o ajuta. Aidoma unei

mame, dar cu mai multă rîvnă și devotament, doamna Eisengrein o primi pe cea mîhnită, o duse într-o odaie separată de tot castelul și totodată de lumea din el, unde nu ducea lipsă de nimic, făcînd-o scumpa ei prizonieră ; doar ea singură o vizita, o hrănea și o îngrijea, o asculta și o pipăia și căuta s-o mîngîie pe femeia palidă, cu sarcina din ce în ce mai mare, cînd plîngea după cel pierdut, pelerinul, singurul ei iubit.

— Ah, mamă Eisengrein, oare unde o fi ajuns al meu drag, unic frate ? Cum să-nțeleg că sîntem despărțiți pe lume ! Nu pot răbda și nu e cu putință să mă deprind cu asta. Îmi îndoiesc păcatul și îmi măresc osînda dacă plîng după el ? Ah, totuși port sămînța trupului și vieții lui și port sub inimă ceea ce mi-a dat îmbrățișarea lui ! Cucuvelele strigau, Hanegiff zăcea în al lui sînge și patul era de asemenea însîngerat. Dar ce nespus de dulce era cînd el era cu mine, cînd aveam la buze umăru-i drag și cînd m-a făcut, dacă nu soție, atunci măcar femeie !

— Liniștește-te, îi spuse doamna îngrijitoare, și lasă-l să se ducă ! După ce ne-au făcut femei și ne-au dat ce-i al lor, pot foarte bine să se ducă, nu ne mai sînt de nici un folos și totul este numai treabă de femeie. Să ne bucurăm acum că sîntem între noi femeile ! Vom avea o naștere minunată și nu-i departe clipa cînd te voi vîrî într-o baie fierbinte — asta ușurează și grăbește. De la prima durere, oricît de ușoară, nu mai plec de lîngă tine ci dorm dacă-i nevoie, aici, în scaun drept, atentă la patul tău, pînă cînd vin adevăratele dureri. Ia seama, va fi foarte frumos și-n fond e mult mai frumos decît fleacul de îmbrățișare.

Sibylla însă mai avusese și un vis urît pe care, firește, trebui să-l povestească doamnei. Visase că ar fi născut un balaur ce-i sfîșiase groaznic pîntecele. Apoi s-a-ndepărtat în zbor pricinuindu-i o mare durere sufletească, dar s-a reîntors și s-a înghesuit, spre durerea-i și mai mare, în pîntecele sfîșiat al mamei.

— De-aci se vede că ți-e frică, copila mea, și altceva nimic. Ce balaur ? Un mîndru pui de om aduce-vom pe lume, așa cum se cuvine și aș dori să fie o femeiușcă. Nici o grijă ! Eu îl ridic și-i tai buricul și, dacă nu vrea să scîncească-ndată, o să-l bat.

-a fost deloc nevoie, căci copilaşul pe care fecioara mamă îl aduse la lumină în dureri scînci îndată, aşa cum se dorise şi era băiat, cu forme atît de pure şi bine alcătuit de te minunai, cu gene lungi şi capul lunguieţ, păr castaniu şi trăsături plăcute, semănîndu-i mamei, deci şi unchiului, pe scurt, atît de drăgălaş că doamna Eisengrein recunoscu : „Ce-i drept şi într-adevăr mi-aş fi dorit o fetiţă, dar şi el îmi e pe plac".

Şase luni scumpa-i prizonieră stătuse în odaie ca gîsca în coteţ la îngrăşat, apoi intrase în dureri şi născuse numai cu castelana ca ajutor, căci totul trebuia făcut fără vîlvă şi moaşa nu lăsa pe nimeni să se apropie. Munceau cu înfierbîntare, căci doamna Eisengrein, cu toate că era vară, aţîţase în cămin un foc ce ardea în vîlvătăi (aşa credea ea că este bine) şi-amîndouă aveau feţele aprinse şi umflate, scăldate în sudoare la munca lor de sub pologul patului. Dar totul mergea după legea firii şi atît de priincios şi de netulburat, ca şi cum copilul nici n-ar fi fost zămislit în astfel de păcate, din aceeaşi carne şi din acelaşi sînge, ci aşa cum se cuvine, cu un bărbat străin. Femeile, de altfel, uitaseră cu totul de păcat şi că pentru acest copil plăcut şi îmbucurător nu era loc pe pămînt nici nu le mai trecea prin minte, căci amîndouă ardeau numai de dorinţa, ca după ce va fi spălat şi înfăşat, să-l arate domnului Eisengrein, ca să le împărtăşească bucuria. Deci el veni, chemat de gazdă, îl cercetă pe cel nou născut şi spuse :

— Da, este un copil zdravăn şi mai împărătesc, trebuie să recunosc, decît ar fi îngăduit, ţinînd seama că s-a născut cu atît de mari păcate. Ce mai atîta vorbă, păcat de el, am şi eu ochi şi inimă şi nu tăgăduiesc. Dar întreb numai : ce facem cu el acum ?

— Facem ? strigă atunci îngrozită tînăra mamă.

— Vrei să-l ucizi, Iroade ? întrebă doamna Eisengrein.

— Să-l ucid, eu ? se răsti el. Femeie, vrei să-mi pui în seamă moartea lui ? Mort, grăi el, a venit pe lume cu toate că trăieşte, aceasta-i dezbinarea şi nu îşi are locul, cu toate că-i aci. Acesta-i paradoxul pe care mă puneţi să-l dezleg şi pe deasupra mă mai şi porecliţi în tot felul. Băiatul o să crească aici în odaie ? Căci afară nici ochi de om nu trebuie să-l vadă. Nu i-am pus pe toţi seniorii să jure credinţă acestei domniţe ca să ne fie ea ducesă şi-acum fapta murdară şi ruşinea s-ajungă cunoscute tuturor şi să-mi pierd onoarea-mpreună cu a ei ? Dar voi femeile aveţi minte de vrabie şi numai la ale trupului vă stă gîndul şi la copii frumoşi, dar nu şi la onoare şi politică.

Femeile se puseră pe plîns : Sibylla cu palmele la faţă, sub pologul patului, iar doamna Eisengrein, care ţinea copilul în braţe, îl stropi cu lacrimile ei.

— Să mă gîndesc, spuse el, să chibzuiesc cu grijă cum e cel mai bine să facem. Dar porecle precum acelea cu care m-aţi numit, nu îngădui. Apoi scărpină puţin copilaşul cu degetul sub bărbie. Măi drăgălaşule, măi zîmbăreţule, biet păcătos mic, nu fii nemîngîiat, s-o mai găsi scăpare şi pentru tine pe calea de mijloc.

Nevestei sale însă îi spuse a doua zi, în sală :

— Doamnă, cel mai bine este să avem cît mai puţin de-a face cu ăst copil frumos şi să-l dăm cu totul lui Dumnezeu în mînă. El trebuie să ştie ce are de gînd să facă cu cel făr-de adăpost şi dacă se cuvine să trăiască sau să moară, cu umilinţă să lăsăm acestea în voia Sa. Hotărăsc să facem numai ceea ce este nevoie ca pe băiat să-l dăm cu totul lui Dumnezeu în mînă, nici mai mult, nici mai puţin. De aceea am hotărît să-l lepădăm pe mare, dar prin băgarea de seamă cu care o fac îi dau de înţeles lui Dumnezeu că, în ceea ce ne priveşte, ne-am bucura dacă El ar salva copilul. Îl voi pune într-un butoiaş pe care l-am şi ochit, unul foarte bun şi trainic şi pe acesta într-o barcă, ce va fi lăsată în voia valurilor. Dacă o înghit — cu atît mai rău, atunci asta este hotărîrea dumnezeiască şi nu a noastră, care am avut toată băgarea de seamă. Dar dacă mîna Lui poartă bărcuţa şi butoiaşul încotrova, la un ţărm locuit de oameni, atunci micuţul va fi crescut acolo ca un copil găsit şi se va bucura de viaţă după cum va fi ţara aceea şi starea lui ? Ce crezi ?

— Cred că Dumnezeu v-a dat, domnule, o blîndeţe nemiloasă, spuse doamna şi-i repetă Sibyllei, stînd la patul ei, tot ce îi împărtăşise soţul şi stăpînul ei. Aceasta ţinea copilul la sîn şi cînd izbucni în hohote puternice de plîns micuţul se sperie, scăpă ţîţa şi îşi strîmbă mutrişoara, scîncind supărat.

— O vai, o vai, dulcea mea osîndă pe care o iubesc atît de cînd a mişcat în mine pentru întîia oară. Tot ce mi-a rămas de la dragul meu, al trupului său dar, pe care l-am crescut în suferinţă şi l-am adus pe lume într-o căldură atît de mare ! O, cavalere Eisengrein, neomule, asta ţi-e credinţa de vasal ? *O, tu est mult de pute foi* [1] ! L-ai mai numit şi zîmbăreţ şi i-ai făgăduit ajutor, acum însă vrei să-l alungi pe marea mînioasă, într-un butoi, dar eu, fie că moare, fie că trăieşte ca un copil găsit, să nu-l mai văd nicicînd cu ochii mei ? Nu, nu, nu rabd ! Ci mai degrabă să mă închidă şi pe mine în butoi, să fiu şi eu cu el, ca să ne-nghită unda mînioasă pe mine şi pe copilul meu, zălogul meu iubit. Ah, moaşă Eisengrein, ce m-ai ajutat la durere, ajută-mă şi-acum, căci mi-am pierdut nădejdea.

— Ei, dar ascultă doamnă, pînă la urmă trebuie să aveţi şi judecată, o sfătui bătrîna îmbunînd-o. Ce fel de butoi poate fi acela în care să încăpeţi amîndoi, ca să călătoriţi pe valuri ? Cel luat la ochi, cel bun şi trainic, este mult prea mic pentru voi. Pe lîngă asta, trebuie să te-ngrijeşti de ţară, ca domnitoare în locul fratelui tău, aşa e hotărîrea şi ce s-ar întîmpla cu el de s-ar întoarce şi-ar găsi că ai plecat şi tu împreună cu copilul ? Uită-te la mine, mie mi-au murit de timpuriu patru dintre copiii pe care i-am născut şi unul a căzut în luptă, dar pentru asta trebuia să-mi pierd minţile ? Noi am avut o sarcină uşoară şi o naştere minunată, dar că pruncul acesta nu va avea loc pe pămînt asta, din păcate ! nu ne era necunoscut. Cel mult şi-ar putea găsi unul pornind pe mare, pînă aici are dreptate Eisengrein. Dar cum s-o începem a plănuit-o doar grosolan. Amănuntele trebuie să le gîndim în completare, noi femeile. Vrea doar să-l închidă pe zîmbăreţ de-a dreptul în butoiaş, dar nu merge aşa, doamne păzeşte ! Ci îi vom aşterne dedesubt mătăsurile cele mai bune pentru veşminte, din sortul cel mai scump, şi vom

[1] Eşti de foarte rea credinţă (fr. v.).

întinde tot la fel din belşug şi peste el. Ce să mai adăugăm ? O sumă de bani din aur roşu, nu mai puţin decît princiară, ca să poată fi crescut cu ajutorul ei cît mai bine, dacă Dumnezeu se va-ndura să-l ducă pe uscat. Ce zici ? A mai rafinat un piculeţ în acest fel doamna Eisengrein hotărîrea domnului Eisengrein ? Dar dacă crezi că am isprăvit cu amănuntele, greşeşti. Căci îi mai punem lîngă el şi următoarele. Îi punem o tăbliţă şi pe ea scriem pe ocolite, fără să pomenim de vreun om sau de vreo ţară, cum stau lucrurile cu copilul. Că este de neam mare, scriem, dar, din păcate ! s-a întîmplat aşa că este al părinţilor săi frate şi văr al mamei sale şi deci îl are drept unchi pe tatăl său. De aceea, şi ca să se ascundă toate acestea, a fost pus pe mare iar găsitorul să se poarte creştineşte (căci noi nădăjduim să fie creştin), să-l boteze şi pentru îngrijirea lui să se despăgubească luînd din aur. Pe lîngă asta însă să-i sporească avutul creştineşte şi să i-l înmulţească. Iar tăbliţa să o păstreze cu credinţă şi mai presus de toate să-l facă stăpîn pe ale scrisului, pentru ca odată, cînd va fi bărbat, să-şi poată citi toată povestea de pe tăbliţa lui. Astfel va afla că este de obîrşie înaltă, dar foarte, foarte păcătos, nu ca să se fălească ci ca să-şi îndrepte gîndurile către cer şi să răscumpere păcatul părinţilor săi printr-o viaţă evlavioasă, astfel ca să ajungeţi toţi trei la Dumnezeu. Ia spune, nu-i aşa că mama Eisengrein oricînd dă sfatul potrivit, ce-l are totdeauna-n gînd !

Lăuza îşi strînse copilul în braţe şi doar oftă, însă nu mai spuse nimic, astfel arătînd o tristă resemnare. Nici nu putea să nu se bucure deloc de zestrea de mătăsuri scumpe pe care castelana avea de gînd să le aştearnă dedesubt şi peste copilaş şi încă de comoara pe care i-o arătă, douăzeci de mărci de aur : ea le ascunse în două pîini pe care avea să le aşeze la picioarele copilului. Dar cea mai bună dintre toate era tăbliţa — deie Domnul să am şi eu noroc de o tăbliţă pentru scris atît de minunată ! Îmi plac mult şi scrisul şi uneltele bune de scris, dar sînt un biet călugăr şi asemenea tăbliţă, din fildeş foarte bun, înrămată cu aur şi înconjurată cu fel de fel de pietre scumpe nu voi avea nicicînd. Nu pot decît să povestesc despre asta şi, lăudînd-o şi slăvind-o, să mă despăgubesc de sărăcia mea. Pe acest fond ales mama scrise cu cerneală galică toată starea co-

pilului, întocmai cum îi spusese mai înainte gazda şi scrise printre lacrimi : „Tu cel căruia nu-i pot spune pe nume, de vei trăi, gîndeşte-te la părinţii tăi fără ură şi amărăciune. Ei s-au iubit atît de mult unul pe altul, pe unul în celălalt, acesta fu păcatul lor şi zămislirea ta. Li-l iartă lor şi fii bun în faţa lui Dumnezeu îndreptîndu-ţi toată iubirea către sînge străin şi luptînd ca un cavaler pentru asta, de va fi nevoie..." Ar fi vrut să mai scrie şi pe margini, să umple orice colţişor dar doamna Eisengrein îi luă tăbliţa.

Sosi apoi şi ceasul cînd îi luă copilul, mîngîind-o cu blîndeţe. N-avea decît şaptesprezece zile cînd castelanul socoti că nu-l mai poate găzdui şi că, cu toată grija, trebuie dat în mîna lui Dumnezeu. Mai supsese încă o dată pe săturate la sînul matern şi de sătul era îmbujorat şi rotunjor. Atunci gazda îl luă şi-n mîinile ei şi ale soţului ei butoiaşul trainic ajunse-n taină să fie locuinţa lui, un nou pîntece de mamă, din a cărui întunecime, dacă Dumnezeu voia, avea să renască împreună cu zestrea de mătăsuri, pîinile umplute cu bani şi lămurirea scrisă. Totul se întîmplă iute şi în taină şi după ce fundul butoiaşului fu din nou smolit, un car ciudat trecu prin noapte şi pe ceaţă de la castel în jos, spre mare : chiar domnul Eisengrein, travestit în vizitiu, mînă el însuşi calul prin nisipuri şi iarba de pe dune, avînd în spate, sub paza unui servitor tăcut, sicriaşul burtos cu cercurile vopsite, o vrană şi în părţi, toarte de fier : acestea erau de trebuinţă căci şi barca ce stătea pregătită pe ţărmul pustiu avea înăuntru asemenea urechi şi butoiaşul fu strîns legat în ea, lucrare făcută pe tăcute, în timp ce norii călători ba acopereau luna, ba o lăsau să apară. Apoi stăpîn şi slugă împinseră barca în apă, cu gingaşul ei barcagiu şi mîntuitorul Cristos făcu să bată un vînt prielnic şi curentul luă uşurel barca de la ţărm şi, legănînd-o, purtă copilul în depărtare — şi-n mîna Domnului se-afla.

Din vîrful donjonului însă, unde, părăsind înainte vreme patul lehuziei, cu ajutorul castelanei, urcase scara în spirală, Sibylla mai zărea, în lumina lunii prea grăbite, carul clătinîndu-se pe dune. Ba, mai putu să-i vadă încă pe oameni şi afară, pe ţărm, trebăluind la butoiaş şi barca depărtîndu-se. Dar cînd nici ea nu mai putu să creadă că ar mai vedea ceva, îşi ascunse faţa la pieptul însoţitoarei, jelind :

— Uite-l cum zboară, balaurul meu, vai, ah vai !

— Lasă-l să zboare ! o mîngîie doamna Eisengrein. Aşa zboară ei întotdeauna şi noi, îndurerate, rămînem cu uitatul. Hai, vino să te sprijin, să cobori din turn în sfîntul pat al lehuziei, căci acolo ţi-este locul.

CELE CINCI SĂBII

Spiritul povestirii, pe care-l întrupez, este un spirit hîtru şi isteţ, ce ştie să se îngrijească de ale lui şi nici nu mulţumeşte orişice curiozitate îndată şi de-a dreptul, ci, iscînd mai multe, potoleşte una şi în acelaşi timp pe celelalte le pune la gheaţă, ca să zic aşa, să mai dureze şi chiar să se mai ascută încă. De este cineva ce vrea să ştie ce s-a ales de copil pe marea mînioasă a lui Dumnezeu, acesta va fi abătut şi desfătat cum se cuvine cu altă povestire ce tot atît trebuie s-o ştie, chiar dacă îi va întrista inima. Dar tocmai prin tristeţea ei atît de mare, ea poate să-i sporească şi nădejdea că în largul mării se vor petrece lucruri fericite, căci spiritul povestirii nu este chiar atît de nechibzuit încît să vestească numai ceea ce este trist.

Următoarea ştire este despre mama cea păcătoasă şi cît de rău i-a mers pe mai departe. Într-adevăr, femeia avea atît de suferit încît nici nu mai ştiu de gura-mi este-n stare să facă faţă cu dreptate acestei suferinţe şi s-o cuprindă în cuvinte. Sînt foarte bucuros că-mi lipseşte experienţa. N-am avut parte nici de fericire, nici de nenorocire adevărată. Trăiesc aşa, la mijloc, între ele, că-

lugăria mă desparte de-amîndouă. Aceasta poate fi pricina pentru care chem în ajutor alegoria, ca să înfăţişez durerea doamnei mele şi spun că inima îi era străpunsă de cinci săbii, nu mai puţine. Şi voi lămuri îndată metafora, spunînd pe nume fiecărei săbii.

Prima era frămîntarea sufletească ce o făcea să se îngrozească de păcatul săvîrşit împreună cu al ei frate, cînd carnea şi sîngele îşi aminteau din nou de el cu voluptate şi se simţea legată cu ardoare de speranţa reîntoarcerii soţului. A doua era boala de după naşterea copilului şi lăuzia ei bolnăvicioasă, căci, în ciuda îngrijirii devotate a mamei adoptive, se refăcea foarte încet şi greu. Laptele se opri dîndu-i fierbinţeli şi după şase săptămîni, cît se spune că este rînduit pentru femei ca să se scoaale din patul de lăuză şi să meargă la biserică pentru prima oară, era încă atît de slăbită, încît abia se putea ţine pe picioare. Venea asta numai de la febra laptelui ? Ah, nu, căci acum numesc a treia sabie : aceasta erau teama, supărarea şi plînsul după micul matelot rătăcitor, afară, în vîntul sălbatic, dat cu totul Domnului în mînă, pe care nu-l mai alăpta şi despre care nu ştia dacă era salvat sau poate că-l înghiţise marea. Cît durea sabia asta ! Dar a patra, era cu două tăişuri, atît de groaznic înfiptă în inima ei încît mă mir cum de i-a supravieţuit şi şi-a mai dus zilele — nu pentru izbăvirea ei, sau numai în ultimul rînd pentru izbăvirea ei, după cum mă încumet să vestesc. I-adevărat că de două ori a căzut în nesimţire : o dată cînd i s-a înfipt în inimă şi apoi, după deşteptare, cînd şi-a dat seama că mai era acolo încă. Apoi trăi cu ea şi o purtă — cum ? Întrebaţi-i firea de femeie gingaşă dar tare, eu nu vă pot răspunde la astă întrebare.

Şi tocmai cu trei zile înainte de ziua în care palida domniţă se cuvenea să meargă la biserică, se întîmplă că Anaclet, scutierul, sosi sus, la cetate, cu scutu-ntors, în semn de veste rea. Ce fel de veste putea să fie ? Abia dacă trebuia s-o mai înveşmînteze în cuvinte, ba nici măcar nu trebuia să vină cu scutu-ntors spre a putea fi înţeles. Era de-ajuns că se întorcea singur. Stăpînu-i drag murise.

Ah, cît de nemîngîiat sînt de pierderea acesta ! Acuma pentru mine să mai scriu este de-a dreptul chin, precum nici călugăriei mele nu-i este-ngăduită adevărata fericire. Se prea poate că scriu numai ca să-mi însuşesc cîte ceva din fericirea şi suferinţa omenească. Abia de-mi pot

opri lacrimile uitîndu-mă la scutul întors al lui Anaclet şi de n-ar fi afară încă, pe valuri, cîtăva nădejde de-nlocuire şi senină viaţă nouă, nu mi-aş fi călcat pe inimă să-l ucid pe bietul Wiligis. Căci tot aşa precum spiritul povestirii este cel ce trage clopotele cînd ele sună de la sine, tot el este şi cel ce-i ucide şi pe cei ce mor aici, în cîntec.

Mort, tînărul Wiligis, atît de mlădiu şi gingaş ! I-adevărat că nimenea nu-l luase în seamă, decît doar sora lui, la fel de gingaşă. cu el născută o dată, şi-apoi păcătuise cu ea de neiertat. Mi-e greu să-i iert şi uciderea lui Hanegiff, un cîine atît de bun. Dar fără a pregeta fusese gata pentru ispăşire, cavalereşte, de unde se şi văzuse că nu-i putea face faţă. Nu ştiu, dar acest tînăr, deşi înclinat către păcat şi repede pornit către greşeală, nu avusese niciodată inima prea tare. Pălea chiar prea uşor şi tremura, era viteaz dar şubred. Despărţirea de dulcea-i soră, femeia lui, îl zdruncinase tare şi pentru greaua călătorie de cruciat nu era bine înarmat sufleteşte. Hoţi, jivine, mlaştini, păduri, stînci şi ape, biruise de mai multe ori cu Anaclet alături, dar nu avea să-ajungă nicicum în portul Marsilia : înainte de a sosi acolo îşi duse mîna la piept, îşi înălţă chipul schimonosit spre cer şi căzu în muşchi, unde calul îl adulmeca compătimitor. Ce iute descălecă şi Anaclet ! Îl purtă pe braţe pînă la o cetate nu prea depărtată de acolo, al cărei domn îl primi cu bunăvoinţă şi îl culcă cu grijă pe călătorul bolnav. Acesta însă avea inima ruptă şi a doua zi îşi dădu sufletul şi după ce i se trase giulgiul peste faţă, pămîntul nu avea să mai revadă niciodată aidoma, oricît i-ar fi fost dat să-mbătrînească, această faţă, cu totul deosebită, această buză boltită către gura fără zîmbet, aceşti ochi negri-albăstrii, năsucul ăsta îndrăzneţ, fruntea cu semnul în păru-ntunecat, sprîncenele frumoase.

La acest gînd o lacrimă-mi strivesc, slăvind pe castelanul cel străin c-a poruncit ducerea cu alai a rămăşiţelor pămînteşti ale pelerinului princiar în ţara lui. Cu o zi înaintea cortegiului, Anaclet porni călare şi se înfăţişă Sibyllei cu scutu-ntors, cătînd în jos. Iar ea fusese aproape de leşin cînd auzise numele lui, doar al lui. Cînd îl văzu, pierzîndu-se, căzu în braţele sale. De lacrima-mi trebuie să mă ruşinez căci doar din blîndă întristare am vărsat-o, pe cînd ale ei erau dintr-o durere pe care nici o

lacrimă n-o alină, dar cînd se deşteptă a doua oară ochii îi erau uscaţi şi chipul împietrit. Îl puse pe scutier să deie seama de cele întîmplate cu stăpînul său şi-apoi grăi doar : „bine". Dar acest „bine" nu era deloc a bine. Nu este nicidecum supunere la hotărîrea dumnezeiască acest bine, ci mai curînd un semn al îndărătniciei şi veşnicei negaţii a voinţei lui Dumnezeu şi vrea să spună : „facă-se voia Ta, Doamne Sfinte, eu trag acum ponoasele poruncii tale, căreia nu mă pot supune. Aveai în mine o femeie, una păcătoasă, se-nţelege. De-acum nu vei mai avea nici un fel de femeie în mine, ci pentru totdeauna o mireasă a durerii, împietrită, închisă şi-ncăpăţînată, de te vei minuna".

Să mă ferească Dumnezeu de aşa sabie şi încremenire ! Eu nu-i arăt vreun loc descoperit ! Dar cu toate acestea sînt bucuros că, povestind, pot să gust din ea şi într-un fel chiar să o încerc.

Domnul Eisengrein grăi :

— Racla fratelui vostru a sosit şi se află în biserica cetăţii mele. El şi-a dat trupul Domnului în schimbul sufletului său şi-acum voi sînteţi doamna noastră. Primiţi cu aceasta plecăciunea genunchiului meu ! Totodată, cu respect vă pun în vedere, în numele onoarei voastre şi cu a mea voinţă, ca atunci cînd îl vom duce la mormînt, voi să arătaţi o astfel de durere cum se cuvine numai unui frate şi nimănui altuia. Orice durere mai fierbinte decît este drept şi pe măsură unei surori trebuie să rămînă straşnic tăinuită.

— Pentru îndrumare şi gingaşă aluzie, domnule cavaler, mulţumirile mele. Gîndesc că nu arăt ca şi cum aş vrea să vă compromit onoarea voastră, a protectorului meu, printr-o exteriorizare a durerii ce ar merge prea departe. Sînteţi lipsit de experienţă în ale durerii, dacă vă închipuiţi că cea mai adîncă este zgomotoasă. Acum vreau să mă rog trei ceasuri la sicriul scumpului meu frate. Asta nu depăşeşte limita bunei cuviinţe. Apoi puteţi să-l duceţi la locul lui, cu doliu măsurat. Al meu, pe mai departe, nu mai este în castelul vostru înconjurat de apă şi nu de aici vreau să cîrmuiesc ţara. Nădăjduiesc că şi de-acu-nainte vă voi avea ca vasal credincios, Cons du chatel, dar nu-mi plăceţi şi chiar de m-aţi făcut stăpîna voastră nu-mi intraţi în graţii, aflaţi-o de la mine în ceasu-acesta. Voi mi l-aţi luat pe dulcele copil şi frate,

l-ați îmbarcat pe marea mînioasă iar pe al lui tată, fratele meu scump, la moarte l-ați trimis — desigur toate acestea au trebuit să fie așa, de dragul politicii și onoarei, eu totuși vă port pică și sînt sătulă pînă peste cap de aspra-vă blîndețe. Nu vă vreau nici ca seneșal, nici ca stolnic, nu vreau să vă am deloc pe lîngă mine cînd mă voi așeza în capitala mea, sus, în cetatea Bruges, la adîncul Haff. De-ați fi pe lîngă mine ați vrea să făuriți planuri politice, de dragul succesiunii directe și să mă căsătoriți neapărat cu un principe al creștinătății de rang egal, cînd mie unul singur mi-a fost egal, cel căruia îi port doliu veșnic. De măritiș nici nu vreau s-aud, *ci je tiendrai ad ad espous qui nous redemst de son sanc precious* [1]. Pomeni, post, priveghi și rugăciune pe pietre goale, pe lîngă tot ce este cărnii potrivnic și neplăcut, asta să fie viața mea de doamnă a țării, ca Dumnezeu să vadă că nu mai are-n mine o femeie păcătoasă, mai degrabă nici una, ci o principesă-maică cu inima sfîșiată. Asta mi-e hotărîrea.

Asta a fost și a rămas și Cristos știe, nu era cea dreaptă. Căci vai, ea a adus a cincea sabie asupra doamnei și a întregii țări, cum veți afla îndată. Sibylla nu se-ntoarse la Belrapeire, locul tinereții sale și al păcatului, acesta zăcea în părăsire, păzit numai de un castelan și de o mică trupă de serjanți. Prințesa ținea curte la palatul din Bruges, lîngă țărmul mării, o curte țeapănă, unde nu era rîs decît cînd doamna nu se arăta ci rămînea în rugăciune, singură sau între doi călugări, pe pietre goale. Cobora din cetate în rochie albă, însoțită numai de două femei cu panere și împărțea pomeni săracilor din oraș, ce o socoteau sfîntă. La bucurie și la tihnă nu lua parte ci numai la utrenii, canoane și mese scurte, dar toate acestea nu de dragul lui Dumnezeu ci ca să-i facă-n ciudă și să-l sperie.

Trăi cîțiva ani astfel, însă pocăința n-o făcu să-și piardă frumusețea, cum ar fi fost dat de la Dumnezeu ci, chiar de adesea avea cearcăne vinete în jurul ochilor de la priveghi, totuși se împlinea, păstrînd pe lume trăsăturile fratelui mort, de la an la an ca una dintre cele mai frumoase femei, ceea ce, cred că o știu, era tot după voia

[1] Îl voi socoti soț pe cel ce ne-a mîntuit cu sîngele său scump (fr. v.).

ei, ca Dumnezeu să se mîhnească văzînd că nu dădea un trup atît de chipeş nici unui soţ, ci rămînea văduvă ispăşitoare pentru fratele ei. Şi totuşi, ca şi în copilărie, mai mulţi principi creştini o căutau şi îi cereau mîna în scris şi prin solie, ba uneori venind chiar ei. Dar orişicare era refuzat. Se întristase pentru asta şi curtea şi oraşul şi ţara, se întristase şi Dumnezeu ce trebuie să se întristeze, cu toate că nici faţă de atîta înfrînare şi căinţă nu avea de ce să fie împotrivă. Ea îi menise dezbinarea.

În anul al şaselea, un principe de vază, Roger-Philipus, regele din Arelat, a început s-o ceară pentru fiul lui bun de însurat, pe nume Roger, fără Philipp. Era un prinţ acesta cum nu pot suferi nici mort — unul neruşinat. La numai cincisprezece ani avea o ţăcălie neagră ca ochii lui ce dogoreau aidoma tăciunilor închişi şi sprîncenele în furculiţă ca şi mustaţa şi era lung, păros, certăreţ şi galant, leit cocoşului, sfărîmător de inimi, duelist şi om al dracului, peste măsură de nesuferit. Că tatăl lui dorea să-i fie bine, pot să înţeleg de asemeni şi că gîndea a fi de trebuinţă să-l potolească cît se poate de curînd căsătorindu-l. Fiica nobilă şi evlavioasă a domnului Grimald i se părea alegerea cea mai potrivită — iar planul mai cuprindea şi consideraţii politice, căci nu numai pe femeia frumoasă i-o dorea regele moştenitorului său, ci să mai adauge Artois-ul şi cu Flandra la Arelat şi Burgundia, asta-i dorea, chiar mai presus de toate.

De aceea soliile şi rugăminţile, propunerile delicate şi darurile ispititoare treceau de la ţară la ţară iar regele Roger- Philipus vizită el însuşi, cu fiul său şi o suită impozantă de cavaleri burgunzi, curtea de la Bruges, unde Roger a sedus îndată trei doamne de onoare, dar a fost primit de doamnă cu răceală. Dînsa avu un fel anume de a-i măsura statura cît se poate de cavalerească, în lung, cu ochii batjocoritori, de sus în jos şi iar în sus, necăjindu-l pe cocoş la sînge şi aprinzîndu-l pentru totdeauna împotriva ei, astfel că el credea că onoarea lui ar fi pierdută dacă n-ar avea-o. Şi curtea toată, inclusiv cele trei doamne căzute în cîteva zile, era favorabilă peţirii, căci toţi doreau ca Sibylla să deie ţării un duce şi, în sfîrşit, să se pună capăt fecioriei sale. Ea însă se feri curtenitoare de cererea regelui, nu spuse nu, dar nici pe departe da şi

își rezervă un timp nehotărît de gîndire, cînd burgunzii plecară iar acasă. De aici încolo somațiile și rugămințile fură reînnoite dar amînate și abătute cu răspunsuri amăgitoare, ce ba se apropiau de nu, ba, numai ca tribut plătit politeții, se apropiau de da, lăsîndu-le pe toate încurcate, cu gîndul de a-l face să se plictisească pîn-la urmă și pe tată și pe fiu.

Patru ani trecură astfel și regele Roger-Philipus dădu mîna cu moartea și trebui să se ducă cu ea, dar Roger, cel cu țăcălie, ajunse rege în Arelat. Ce-i drept, acesta îndatorase toate doamnele de la curte sub cincizeci de ani și pe lîngă acestea încă o mulțime de fiice ale cetățenilor, dar nu uitase nici o clipă dorința lacomă pentru inaccesibila în rochie albă, ce-l măsurase atît de jignitor și, de cînd ajunsese la tron, patima de a o stăpîni se unea cu setea de a-și spori împărăția cu a ei, potrivit testamentului politic al tatălui său. Și iată că amenințarea obraznică se amesteca în cererea cea dulce cînd îi scria și-i trimitea mesaje de felul că mai curînd ar vrea s-o cucerească cu armele decît să renunțe la cea mai bună dintre fecioare și să ia o alta. A ei este vina că regatul lui rămîne fără regină, precum tot vinovată este și că al ei este lipsit de domn și împotriva atîtor rele Dumnezeu îi va porunci pînă la urmă să apuce spada. Astfel, sau asemănător, scria acest cocoș și armăsar. Dar cum Sibylla, ca să-l țină-n frîu, se apropia din nou de da în ale ei răspunsuri, trecură încă trei ani pînă ce își pierdu răbdarea. Dar și-o pierdu și năvăli în țara Sibyllei cu două mii de cavaleri și zece mii de *serjanți* [1] și o trecu prin foc și sabie.

— Ajutor, domnule Eisengrein ! Uitați că de supărare v-am izgonit de la curtea noastră ! Amintiți-vă de serviciile pe care le-ați făcut tatălui nostru răposat întru Domnul ! Chemați-mi cavalerii, adunați-mi pedestrașii, deschideți arsenalele, vajnice mareșal și împotriviți-vă tîlharului obraznic ce vrea cu sila să ne ia în patul lui cu mînă însîngerată. Apărați-vă ducesa de Dumnezeu sfințită.

Așa-ncepu „războiul din amor" între Burgundia și Flandra-Artois, cum e numit de cîntăreți și care cu izbîndă

[1] Ostași (n. t.).

schimbătoare, mereu reînnoit cu încăpăţînare, se înclină primejdios cînd într-o parte cînd în cealaltă, timp de cinci ani.

— Daţi, Doamnă, pacea ţării, punînd capăt durerii. Şi-ntindeţi mîna dar, celui ce l-aţi pus pe jar, şi-atît de stăruitor e ! Dar ea grăi : *„jamais* [1] !"

PESCARII DIN SFÎNTUL DUNSTAN

u, Clemens, laud înfăptuirile înţelepciunii lui Dumnezeu. Cît de minunat şi stîrnind admiraţie nu-i pare celui ce a învăţat puţină geografie faptul că există o legătură între Oceanus şi Marea Nordului printr-un canal care, trecînd între Carolingia şi Englitera, din pricina îngustimii sale este numit în glumă „mîneca" dar şi „canalul", cu toate că, în sens exact, numai un şanţ săpat de mîna omului ar trebui numit canal, nu însă elementul sărat al lui Dumnezeu, ce nu vădeşte nimic din liniştea stătută a unui canal ci foarte adesea este biciuit de furtuni şi răscolit de valuri sălbatice, învăţîndu-l pe corăbier ce este rugăciunea. Asta se poate spune chiar şi pentru vase mai mari şi mai trainice decît acela pe care eu însumi am trecut această apă de curînd. Dar dacă mă gîndesc cărui hazard îi este dată pradă o barcă şubredă, o luntre deschisă, simplă jucărie a valurilor, nici măcar echipată sau echipată numai în modul cel mai gingaş şi mai neajutorat — mă înfior de pu-

[1] Niciodată (fr.).

ţinătatea speranţei ce rămîne pentru o astfel de bărcuţă de a ajunge vreodată cu bine la ţărm şi admir uimit îndemînarea lui Dumnezeu, cu care El, dacă vrea, ştie s-o cîrmuiască printre primejdiile pe care El însuşi le îngrămădeşte înainte-i, ba cu acest prilej îţi vin pe buze cuvintele : „*Nemo contra. Deum nisi Deus ipse*[1]".

În această apă sînt aşezate insule tocmai acolo unde cată să se deschidă către ocean : una mare, una mică şi altele foarte mici, denumite „normanicele", firește, pentru că se află mai aproape de Francia şi de Ţara Normanzilor decît de Cornwall şi Sussex iar pe una dintre cele mai mici, depărtată de celelalte mai adînc în mare, către Englitera, sînt pe cale de a mă muta în închipuire, împreună cu cititorul. Era un petic de pămînt al Domnului, încins de valuri, ai cărui locuitori, spre mîntuirea lor, ce-i drept, fuseseră ajunşi de creştinism dar altminteri duceau o viaţă foarte primitivă, puţin cunoscătoare a celor ce se întîmplă în lume. Pe măsura numărului lor se statorniciseră într-o aşezare cu case răzleţite, printre păşuni pentru vite şi grădini de zarzavat, care, după cîte ştiau, ca şi întreaga insulă, se numea Sfîntul Dunstan şi se hrăneau din păstorit, făcutul untului, grădinărit şi pescuit. Mă îndrept într-acolo nu în ultimul rînd, ci chiar înainte de toate, de dragul unui bărbat evlavios şi foarte bun, căruia i se cuvine toată simpatia mea şi căruia vreau chiar aici să-i aduc mulţumiri pentru serviciile deosebite pe care în marea-i bunătate le-a adus povestirii de a cărei reîmprospătare mă îndeletnicesc plăcut lui Dumnezeu. Este Preacinstitul Gregorius, starețul mănăstirii „Agonia Dei" avîndu-şi obîrşia într-o străveche colonie de *Laura şi coniobiţi şi ascultînd de regula cistercium*-ului [2], aşezată în apropiere de malul insulei dinspre asfinţit, reprezentînd podoaba lui spirituală — cum, de altfel, nădăjduiesc că o mai reprezintă şi astăzi. Dintre călugării cu drept de vot ce făcuseră legămîntul nu adăpostea între zidurile ei cu mult mai mulţi decît avusese apostoli Domnul şi Mîntuitorul nostru, poate paisprezece, pe lîngă aceştia un număr de fraţi mireni, servitori, ce îngrijeau vitele mănăstirii iar în afara lor întotdeauna şi cîţiva copii, meniţi călu-

[1] Nimeni împotriva lui Dumnezeu în afară de Dumnezeu însuşi (lat.).

[2] Mănăstire în care călugării trăiesc în comun (n. t.).

găriei, care erau daţi în grija fraţilor de la „Restriştea Domnului" pentru învăţătură duhovnicească şi în parte proveneau din alte insule. Toţi aceştia însă, cu mic cu mare, bătrîni, bărbaţi şi băieţi, priveau în sus, spre stareţul Gregorius, datorită bunătăţii, blîndeţii, dreptăţii şi destoiniciei sale, cu unanimă şi încrezătoare veneraţie, ca spre un tată ; acesta şi este, după cum învăţatul ştie, înţelesul vorbei.

Stareţul Gregorius poate fi zugrăvit ca fiind un bărbat simpatic, de statură mijlocie, peste a cărui faţă plină, rasă cu grijă, cu gura mică şi buza de sus rotunjită, se boltea o ţeastă cheală şi lucie, frumos lustruită. La tîmple mai avea păr creţ, cărunt. Sutana de călugăr, încinsă cu o frînghie împletită cu îngrijire prin care era trecut şiragul de mătănii, se înălţa peste un pîntec cuviincios ce părea mai degrabă o expresie a conştiinţei curate decît a plictiselii ; turnurii stareţului nu-i lipsea de fel vioiciunea plăcută ce merita să fie luată în seamă la anii lui, care erau cincizeci. Că trîndăvia şi cruţarea molatică de sine nu-i stăteau în fire se dovedeşte totodată şi prin aceea că îl găsim de unul singur, dis-de-dimineaţă, pe o vreme mai mult decît urîcioasă, (căci picura din norii coborîţi şi o vijelie bătea urît dinspre nord-nord-vest), coborînd spre plaja din jurul golfului în formă de potcoavă, care pătrunde în insulă pe această parte şi în care marea îşi rostogoleşte valurile spărgîndu-se de lespezile de piatră puse în calea ei. Lăsînd în spate mănăstirea, ale cărei clădiri învăluite-n ploaie se conturau pe fondul unei fîşii de pădure întunecată, abatele mergea sprijinindu-se în toiagul lung, cu sutana suflecată, prin nisipul ud, adesea printre tot felul de sfărîmături de stîncă împrăştiate acolo, bolovănoase şi mari dacă nu erau mărunţite ca pietriş. Ca să se apere de ploaie, purta pe umeri o pătură de pîslă ţinînd-o strînsă cu mîna în faţă şi avea îndesată pe cap o pălărie de ploaie deloc bisericească, cu borul coborît, aşa cum poartă pescarii de pe insulă la munca lor. Ţinea capul plecat împotriva vîntului şi clipea, dar îşi întorcea adesea faţa udă într-o parte, ca să cerceteze cu chipul îngrijorat largul mării.

Gîndurile sale erau următoarele.

„Urît, urît. Avem destulă vreme rea pe insula noastră, însă asta este duşmănoasă din cale afară, dacă ne gîndim la anotimp. Nu cîrtesc, dar sînt neliniştit. Cum năvălesc

talazurile mult îmblînzite aici în golf şi împroaşcă în sus înecînd cu totul lespezile şi revărsîndu-se furioase în bălţile sălcii din dreapta mea, de mă silesc să sar într-o parte din faţa valurilor cu o sprinteală aproape necuviincoasă ! Dar cum o fi afară, în larg, unde la porunca mea se află fraţii pescari Wiglaf şi Ethelwulf ! Cine m-ar vedea aici, ar spune că am ieşit pe plajă *în ciuda* vremii crunte. Dar eu am ieşit aici atît de devreme tocmai *din pricina vremii*, mînat de nelinişte. Şi tot neliniştea este cea care mă îndeamnă la cugetări atît de nefolositoare şi fără-nsemnătate cum sînt acestea despre „în ciuda" şi „din pricina", care în neliniştea mea sînt totuna. Căci Dumnezeu nu vrea ca omul să fie prea liniştit ci îi dă neliniştea ca pedeapsă, îndemnîndu-l să o caute el însuşi, aşa cum am făcut eu trimiţînd pescarii afară, pe vremea asta, care, oricum, ieri după-amiază nu se putea prevedea. Cît de liniştit aş fi putut să fiu fără grija asta, pe care singur mi-am făcut-o ! Căci altminteri toate sînt foarte bune, sau măcar bune pe această insulă care, după asigurările locuitorilor ei vîrstnici, se numeşte „Sfîntul Dunstan" şi la mănăstirea mea de colo, din spate, numită fără să se mai pună întrebări „Restriştea Domnului" şi cunoscută sub acest nume şi pe insulele vecine precum şi pe altele foarte de departe. Te poţi gîndi la ea numai cu umilinţă şi nu vrea să însemne nici o ispită adevărată mîndria de a-i fi stareţ. Căci este mică printre mănăstirile creştinătăţii şi nici măcar nu are un capitul cumsecade ci chiar cenaclul trebuie să reprezinte şi sala de întruniri, deşi acolo dăinuie întotdeauna iz stătut de hrană pămîntească. Doar jumătate dintre fraţi au chilii, ceilalţi trebuie să înnopteze în dormitorul comun şi numai eu, firește, am o odaie încăpătoare pentru mine, la care n-ar trebui să mă gîndesc cu trufie ci numai să-mi amintesc cu recunoştinţă cît de bine merge totul în mica noastră gospodărie a lui Dumnezeu, pe drum cucernic şi intrat pe bun făgaş şi cît de plăcut este să găseşti stratul pregătit din vreme, ca să nu trebuiască să mai sapi temelii şi să desţeleneşti sălbăticime ci doar să ocroteşti şi să ţii totul în bună rînduială. De pionierat şi desţelenit s-au îngrijit acum o sută şi mai bine de ani fraţii vieţii singuratice-comune, ce au venit aici întîia oară, au mînuit hîrleţul, sapa şi mistria, au cărat piatră cu roaba şi, în timp ce îşi clădeau claustrul şi prefăceau pămîntul nisipos în gră-

dină de zarzavat, luminau totodată şi capetele întunecate ale locuitorilor insulei cu adevărul lui Isus. Ştiau bine că trîndăvia era mlaştina tuturor ispitelor şi de aceea nu se consacrau numai contemplaţiei, din care n-ar fi putut trăi, ci trebăluiau şi desţeleneau cu hărnicie, cum de asemenea ţin şi eu ca oiţele mele, pe lîngă adîncirea întru Dumnezeu, să aibă totdeauna parte şi de muncă grea manuală şi grădinărie, ca să obosească zdravăn. Eu însumi sînt prea bătrîn, firește, şi prea venerabil pentru asta. Prea bătrîn, dar nu prea venerabil. Cuvîntul „venerabil" doar diavolul mi l-a şoptit, ca să-mi facă de ruşine umilinţa care şi altminterea e-ntotdeauna lăsată pradă primejdiei, pentru că în mod îmbucurător, ca *abbot* [1] investit, sînt primul om de pe insulă căruia i se pleacă peste mînă oricine-l întîlneşte. Dacă aceşti oameni au fost cu adevărat convertiţi la creştinism odinioară prin aceea că o fecioară iluminată, pe care voiau să o jertfească unui balaur pustiitor al insulei, i-a ţinut acestuia crucifixul în faţă astfel că el, după ce a mai scuipat încă o dată foc şi aburi pe nări, s-a prăbuşit pe o parte şi a murit ? Se spune că toţi au fost atît de impresionaţi de asta, încît îndată l-au recunoscut pe Isus. Nu pot să cred deloc povestea aceasta, căci cum ar fi putut ajunge pe insulă balaurul şi din ce ou ar fi putut să iasă ? Nu sînt în stare să-mi închipui pe aici un balaur care sacrifică fecioare. Dar asta poate fi numită o păcătoasă lipsă de naivitate, dacă şi mie, cu primejdia de a ajunge în cazanul diavolului trufiei, mi se pare îndreptăţită o anume deosebire între ceea ce trebuie să creadă un om învăţat şi credinţa în Dumnezeu a vulgului. În treacăt fie spus şi cu îngrijorare, creştinismul oamenilor de aici nu poate susţine cu prea multă siguranţă dacă era chiar balaur ori nu şi tocmai de aceea este o binecuvîntare atît de mare că noi, fraţii, stăm de strajă credinţei aici, la „Agonia Dei". Căci ceea ce s-a cîştigat se poate pierde iarăşi, aşa cum am auzit că în Ţara Alamană, departe de aici, creştinismul prinsese rădăcini încă din vremea romanilor dar că ţara aceea a recăzut în beznă pînă la ivirea unor apostoli irlandezi, ce au aprins din nou lumina. Despărţirea de lume prin ape mari are desigur avantaje, căci te păstrează simplu şi te

[1] Stareţ (engl.).

fereşte de o seamă de încurcături. Pe de altă parte însă, nu este bine nici cînd marile mişcări ale popoarelor, migraţiile şi schimbările, ce după cîte ştiu s-au întîmplat odinioară, trec departe de cei singuratici şi închişi în sine, astfel că, de e cu putinţă să gîndesc astfel, marile schimbări din lume nu-i antrenează ci îi lasă neştiutori în urmă şi deoparte, pe o treaptă învechită. Ştiu foarte bine că aici sînt tot felul de lucruri învechite în cugete şi obiceiuri, care abia dacă merită un nume mai bun decît al ororii druide şi că împotriva răspîndirii ei mica noastră cetate a lui Dumnezeu înseamnă un unic zid de apărare. Aceşti oameni au stat dintotdeauna în acelaşi loc, numai ei între ei, pentru că nimeni nu i-a luat în seamă, în timp ce aiurea, aşa cred, nici o ţară de pe pămînt nu mai este locuită de băştinaşii ei, ci toţi s-au pus în mişcare şi i-au împins pe alţii înaintea lor iar aceştia au trebuit să-şi caute noi locuri, fie că le şi găseau părăsite, fie că şi le cuceream cu forţa. Aşa am auzit despre burgunzi, ce-au coborît de sus, din Thule, pînă la valul de graniţă roman şi s-au aşezat, nu fără trufie, la fluviul Rhenus unde, între timp, au fost măcelăriţi de huni, pînă ce s-au împuţinat. Şi asta nu a fost deajuns, ştiu şi despre Vortigern, principele briţilor care a chemat în ajutor pe corăbierii germani împotriva picţilor sălbatici, cu care totuşi cei chemaţi au făcut cauză comună într-o clipită împotriva celor ce îi chemaseră. Pe neaşteptate, haugii, anglii, iuţii şi saxonii au format un imperiu britanic pe care apoi normanul a pus piciorul şi l-a apucat cu mîinile amîndouă. Da, cunoştinţele mele sînt uimitoare ! Dar, dumnezeule, în loc să mă făiesc cu ele faţă de mine însumi, ar trebui să-mi amintesc de ce tot umblu acum prin vînt şi ploaie rezemîndu-mă-n toiag şi că toate gîndurile lăturalnice, cu totul nefolositoare, pe care le urzesc, iscate-s numai de nelinişte, din pricina lipsei de grijă de care m-am făcut vinovat, fie ea şi numai din prea multă grijă. Căci de oiţele mele m-am îngrijit ca un tată, vrînd să le dau pentru astă zi de post o mîncare bună de peşte, din belşug pentru toţi. De aceea i-am aţîţat pe Wiglaf şi Ethelwulf, pescarii, să plece chiar înainte de ivirea zorilor şi pe deasupra le-am făgăduit o plată bună dacă-mi aduc peşti mulţi şi gustoşi. Dar punînd la cale o vreme, cum abia la timpul de cădere al ploilor începe, diavolul mi-a întors toată grija în cea mai grosolană lipsă a ei. Căci, ispitiţi

de Mammon, cei doi s-au încumetat în larg, cît de departe cine știe și dacă în ăst ceas i-a și înghițit adîncul atunci, doamne ferește, sînt ucigașul lor. Ce-i drept, sînt învățați cu marea, sărați și tari ca pielea ungurească și nu se dau-napoi de la un mic dans cu valurile sălbatice. Dar ce mă fac dacă totuși îi înhață și cum mă înfățișez văduvelor și orfanilor lor ? Ethelwulf, cel mai vîrstnic, ce-i drept, n-are decît o fiică măritată cu un bărbat de pe insula vecină dinspre răsărit, numită Sfîntul Aldhelm, cum cei mai mulți cred. Dar Wiglaf, fratele lui, hrănește cu trudă șase copii și femeia lui îl mai are încă la sîn pe cel mai mic. Neliniștea mea din pricina tuturor acestora crește neîncetat. Stai ! Acum mă opresc, parcă am prins rădăcini și pîndesc către intrarea în golf, unde cu ochii mei pătrunzători, ce încă merită recunoștință, îmi pare că deslușesc o pînză. Vederea îmi este înlesnită căci ploaia a încetat, dacă nu și vijelia. Da, slavă Domnului, e o pînză, este luntrea lui Wiglaf și Ethelwulf ! Dacă au ajuns din nou în golful ocrotitor, pot fi socotiți salvați și poate că-mi aduc peștii doriți. Într-adevăr, asta-i tare : abia prind oarecare speranță în supraviețuire a oamenilor și mă gîndesc iar la pești, care de mult nu mai prezentau nici o însemnătate din pricina primejdiei ! Ce minge este inima omului în jocul dintre teamă și trufie ! Dar bine că virtutea grijii mă duce iar cu gîndul la pește... Dar ce-i cu mine ! Mi se pare că, acolo, departe, se leagănă *două* bărci pe valuri, una lîngă alta ? Se înșală oare ochii mei, în care totuși pot să-mi pun nădejdea ? Nu, pe Cristos ! Văd o pînză și două luntri. Sau doar o clipă am văzut așa, fiindcă acum cealaltă pare că se topește-n ceață sau a înghițit-o și numai cea cu pînză, de altfel singura care interesează, mai există și se îndreaptă sprintenă, cu vînt la pupa, înspre golf. Cei doi frați sărați știu foarte bine să ocolească lespezile de piatră și în privința asta grija mea-i egală cu zero. Vin, vin, tîșnesc așa ca o săgeată, cu pînza în plin vînt, oblic de la spate. Tare aș fi ispitit să strig Ho-he, Hoi-ho prin mîinile făcute pîlnie, dacă n-ar fi o purtare necuviosă. Trec încă pe lîngă promontoriul de dincolo, după cum văd, și vor să intre unde marea-și taie drum îngust și prea puțin adînc, între stînci și coastă. Trebuie să mă întorc acolo cu inima plină de mulțumire, ca să-i acostez. Nu m-aș mira deloc dacă ar aduce și o încărcătură de pește !"

Şi luntrea intră astfel, întîmpinată de stareţ cu semne din mîini, pînza căzu şi apoi oamenii o împinseră cu cangea mai aproape, în cele din urmă coborîră în apă şi traseră barca cu puterea braţelor pe nisip, în timp ce stareţul îi salută cu un cuvînt de bucurie !

— Halo, hoihe, voi bravi Wiglaf şi Ethelwulf, bun venit pe uscat, la bun liman ! Că totuşi v-aţi întors pe vremea asta, fie Domnul preamărit ! Am face bine să îngenunchiem toţi trei pe loc şi slavă să-i cîntăm. Precum vedeţi, stareţul vostru a fost tare îngrijorat pentru soarta voastră şi a alergat pe ţărm prin ploaie şi furtună. Cum v-a mers ? Dar peşte aveţi ?

— Heho, hallo, domnule, mai merse bine înc-o dat', răspunseră ei. Peşte ? Nää, că ne şereţi cam mult, zău. Putem di lipsă zişe, că peşte nu-i aişe, că v-o fo' vijelie şi o fo' *coups de vent* [1], di niş nu vă puteţi închipui. Mereu trebuia unu' să scoată apa din barcă şi-ăllalt să ţină cîrma cît puté şi l-altă n-o mai fo' vreme di gîndit.

— Cum vorbesc, gîndi stareţul. Extrem de ordinar. Căci el credea că-l supără felul lor de a vorbi, cînd era doar dezamăgit că nu aduceau peşte. Oricît de bucuros şi uşurat aş fi că s-au întors, nu pot trece cu vederea că sînt totuşi foarte înapoiaţi. Că Dumnezeu v-a salvat, spuse el, dovedeşte că voi bărbaţii v-aţi rugat Lui cu mare ardoare cînd eraţi în restrişte ?

— Da, da, domnule, ş-asta.

— Şi n-aţi amestecat nimci străin, sau vorbe rele şi tot felul de fleacuri de altădată ?

— Nää, nää, domnule, cum aşa !

— Probabil totuşi, gîndi el. La înapoiere. Ce mai bărbi roşii au, roşii şi sărate le sînt şi trupurile vînjoase şi muşchiuloase, goale pîn-la cingătoare. De ce or fi atît de despuiaţi şi de ce şi-or fi dezbrăcat pieptarele şi hainele pe o vreme ca asta ?

Privirea i se opri la barcă, vopsită pe dinafară în verde dar de pe care se şi coşcovea culoarea dînd la iveală spoiala albă de dedesubt. Înăuntru se găseau nişte plase, două vîsle, o cange. În spate mai era îngrămădit ceva, peste care-şi aruncaseră hainele.

— Ce aveţi aici şi ce-i purcoiul ăsta ? întrebă el arătînd cu toiagul într-acolo.

[1] Vijelie (fr.).

— Ţoale di sărăntoşi, mormăiră ei. Un domn nici că le ie în seamă.

— Or avea totuşi peşte, gîndi el, şi vor să-l mănînce numai ei ? Sau ce altceva ascund de mine sub hainele lor ? Vădit că-s încurcaţi. Trebuie să aflăm pricina. Şi în timp ce spuse :

— Ei, ia să vedem, întinse toiagul şi împinse boarfele năduşite de pe ceea ce acopereau. Era un butoiaş, nu prea mare dar pîntecos, cu doagele vopsite.

— Păi dar ! spuse el cum de-a ajuns, măi oameni, butoiaşul ăsta arătos în luntrea voastră ? Ce-i în el ?

— Păi, şe să hie ! răspunseră ei uitîndu-se într-o parte. D-ale di trebuinţă sărăntoşilor. I-apă proaspătă în el, ba-i catran, ba-i zamă di strochit. Şi se contraziceau jalnic.

— Păi, voi minţiţi, spuse stareţul mustrător. Să vorbeşti corect, nu trebuie. Dar să spui adevărul, trebuie. Şi, apropiindu-se mai mult, pipăi butoiaşul şi se aplecă asupra lui, ca să-l cerceteze mai bine. Deodată se dădu înapoi, împreunîndu-şi mîinile. Prin vrană pătrunsese pînă la el un scîncet dinnăuntru.

— O, doamne Dumnezeule ! strigă el. Linişte ! Nici o mişcare, nici un sunet, ca să ascult. Şi se aplecă încă o dată peste el. Şi auzi un nou scîncet.

— Voi spirite ferice şi soli ai strălucirii, spuse stareţul dar nu tare, căci îşi pierduse glasul şi îşi făcu cruce de mai multe ori. Voi oameni, fii ai aceleiaşi mame, Wiglaf şi Ethelwulf, de unde aveţi butoiul ăsta ? Căci chiar de ştiţi ori nu, în el i-ascuns un copil.

— Doar un copil ? întrebară ei. De ăsta nu ştiau nimic şi ar fi fost dezamăgiţi să fie numai atît. Ei pescuiseră butoiul la intrarea-n golf din valuri, cu mîna înghe-ţată, căci acolo plutea o barcă fără matelot şi au urmărit-o pîn-au acostat-o şi-au luat butoiaşul în luntrea lor, crezînd că poate are-n el ceva de trebuinţă pentru sărăntoci şi că nimănui nu i-ar păsa de pun mîna pe el.

— Nici un cuvînt mai mult ! îi întrerupse Gregorius. Căci oricare ar fi fără rost şi fiecare clipă preţioasă. Afară cu butoiul într-o clipită şi sus cu el pe ţărm, aici unde întind chiar pătura de pe umerii mei. Fără trăncăneală şi zăbavă. Acest butoiaş minunat şi profund emoţionant să fie deschis îndată, aici, pe loc. Vă spun : în el este un copilaş viu. Spargeţi îndată fundul, repede dar cu

grijă ! Puneţi mîna pe toporişcă, pe cuţite ! Radeţi tot catranul care-l acoperă ! O, deschideţi, deschideţi !

Aşa făcură. Înflăcăraţi de rivna lui ridicară butoiaşul iute pe uscat şi se pricepură, ca nişte oameni ce ştiu să umble cu lucrurile, să dezlipească flancul butoiaşului, să-l despice şi să-l deschidă. Stareţul îngenunchie lîngă ei şi, cînd adăpostul fu deschis, scoase din el, cu evlavie şi rugîndu-se încet, ceea ce ascundea : un copil în faşă, culcat pe aşternut de mătase alexandrină şi de asemenea acoperit cu ea, la picioare cu două pîini şi o tăbliţă foarte scumpă avînd pe ea scrisoare. Copilul însă clipea şi strănuta la lumina zilei, aşa întunecată cum era.

Stareţul era foarte mulţumit că se află îngenunchiat şi nu mai trebuie să cadă în genunchi acum.

— *Deus dedit, Deus dedit* [1] ! zise el cu mîinile împreunate. Această naştere din marea mînioasă e tot ce am întîlnit mai sfînt şi mai ciudat de cînd mă ştiu. Tăbliţa asta ce ne-nvaţă ? Şi apucînd-o, o apropie de ochi şi parcurse în fugă cu privirea cele scrise. La început îi pătrundea în conştiinţă doar în parte ceea ce citea, însă atîta înţelese că obîrşia copilului era într-adevăr înaltă dar îngrozitoare.

—La ce m-am aşteptat ? îşi spuse el. Să fie un bebeluş cu o situaţie în bună rînduială, ce rătăceşte în largul mării într-un butoi ?

Cuprins de milă se aplecă asupra gingaşei, păcătoasei descoperiri. Şi iată că văzîndu-i faţa blîndă atît de aproape deasupra lui, copilul îi zîmbi cu gurita dulce.

Bunului stareţ i se umeziră ochii. Sufletul i se umplu de rîvnă şi se ridică gata pentru cele mai energice porunci.

— Bărbaţi, spuse el, acest copil găsit, băiat, cum mi se scrie, a fost atît de fericit pus şi totodată atît de minunat păzit de Dumnezeu în micul vas, încît reiese limpede : trebuie să-l luăm asupra noastră, discret şi cu-nţelegere, din voinţa lui Dumnezeu şi după planul lui limpede dezvăluit. Se înţelege, copilaşul încă, nebotezat, i-al mănăstirii. Dar deocamdată şi numaidecît, tu Wiglaf, îl vei lua la tine în coliba-ţi apropiată, unde tot mişună plozii şi îl vei da femeii tale, Mahaute, ce tocmai are pieptul din nou plin de lapte şi ea îl va încălzi şi-l va alăpta, căci şi

[1] Dumnezeu a dat, Dumnezeu a dat !

Dumnezeu s-a îndurat să-l ţină în viaţă cît a călătorit, dar poate fi în primejdie de moarte din lipsă de îngrijire. *Creditemi* [1] ! Ceea ce faceţi pentru viermişor nu vă va păgubi. Situaţia lui e în dezordine, ce-i drept, dar nici sărac nu-i, după cum vedeţi din ţesăturile acestea rare, pe care le-a adus cu el.

Chemă din nou în ajutor tăbliţa pe care o şi ascunsese în haină şi citi din cele scrise. Apoi apucă o pîine, o frînse şi se uită înăuntru.

— De-ţi dau, se-ntoarse iar spre Wiglaf, două mărci de aur ca plată pentru hrană, o dată pentru totdeauna, te prinzi să creşti copilul împreună cu ai tăi, ca şi cum ar fi al tău, doar cu ceva mai multă grijă, căci peste cîţiva ani va fi al mănăstirii ?

Două mărci de aur însemnînd mai mulţi bani decît văzuse vreodată strînşi la un loc Wiglaf, acesta făgădui.

— Hai, du-te acasă ! strigă stareţul. Stăm şi vorbim prea mult faţă de nevoile atît de grabnice ale copilului. Wiglaf, înfăşoară micuţul în ţesăturile de dedesubt — sînt de la Alisaundre, din Orient, pricepi ? — hai, ia-l în braţe şi du-l cît poţi de lin ! Pe cele de deasupra le iau eu, precum şi pîinile amîndouă, căci copilul nu le poate mînca. Şi-ascultă, dacă cineva te-ntreabă, sau femeia ta, de unde vine, cum de s-a făcut c-aveţi deodată şapte copii în loc de şase — dar cin-să bage-n seamă deosebirea ! — atunci îi spuneţi că pe acesta îl aveţi de la fiica fratelui vostru din Sfîntul Aldhelm, sau cum îi spune insulei lor — ea l-a născut dar e suferindă de năduf şi nu-l poate îngriji, de aceea i l-aţi luat, din iubire pentru rubedenii şi v-aţi prins să-l creşteţi.

— Păi da-i minşună cusută cu aţă albă, se amestecă acuma Ethelwulf cu încăpăţînare. Fie-mea n-are diloc năduf, ba-i zdravănă şi rumină pi pisti tot ca măru' şi poa'să crească doişpe plozi, numai să vreie. Asta-i pîcîleali. Voi, domnule, ne-aţi tot zîs să găvărim nu-m'adevăru', d-o fi şi cu fleoancă re' !

— Mai şi răspunzi obraznic, Ethelwulf, întrebă stareţul, la deslușiri atît de gingaş cumpănite şi dai nume urîte la ceea ce se apropie atît de mult de adevăr ? Căci

[1] Credeţi-mă (lat.).

așa cum ați sosit cu copilul în barcă, măcar după vedere și părere, prea bine se putea să veniți din Insula Aldhelm și de la fiica ta, pe care n-o cunosc, dar pe care tu, cu tot dinadinsul, o zugrăvești peste măsură de robustă. Să-ți spun ceva. Dacă-ți dau o marcă de aur, o dată pentru totdeauna, vrei să iei de bună minciuna asta nevinovată, ce l-am învățat s-o spună pe fratele tău și să-ți ții gura cu sfințenie în privința găsirii copilului ?

Pentru o marcă, Ethelwulf se învoi îndată.

— Wiglaf, îi mai atrase încă o dată luarea aminte starețul, să nu te-mpiedici cu copilul, de bucurie pentru bogăția ta. Dar acum și Ethefwull este de-a dreptul înstărit. El n-are nimic împotrivă ca voi, tu și cu Mahaute, îndată după masă, chiar de-a trecut amiaza, să-mi aduceți băiețelul la mănăstire și să mă înștiințați că e copilul fiicei fratelui vostru și că ați vrea să țineți locul de părinți, pentru că mamă-sa mai mult zace pe patul de suferință, eu însă, așa vă rugați toți, să-i fiu duhovnic și să îl botez îndată, căci încă n-avu parte. Vorbiți cuviincios și îngrijit ! Eu vă voi primi în cercul fraților și asta nu-i o treabă ca să vă lăsați fleoanca slobodă, precum vă este obiceiul de fiecare zi. Frații v-ar lua în rîs. Să nu spuneți : „Io o să hrănesc sau să îndop sugaru' !" Nu așa necuviincios. Adunați-vă și grăiți din vîrful buzelor : „Cinstite domnule Stareț, acest copilaș de curînd născut ne-a fost trimis de smeriții săi părinți și ni l-au încredințat să-l creștem și noi vă rugăm să-l creștinați cu mîna voastră, ca să-i poată fi răscumpărată viața veșnică și mai cu seamă, dacă binevoiți, să-i dați chiar numele vostru, Gregorius". Wiglaf, spune după mine !

Și Wiglaf trebui să îngîne de trei ori cu mare chin, din vîrful buzelor, rugămintea, pînă ce starețul îl lăsă să plece și să se ducă la coliba lui. Aci dădu copilașul femeii sale, Mahaute, amenințînd-o cu bătaie cruntă dacă ar întreba vreodată de obîrșia lui, dar oamenilor, dacă e nevoie, să le spună cutare și cutare și să-l îngrijească la fel ca pe ai ei, ba încă și mai bine. Dar ea gîndi : „Bătaia lui ! Trebuie să fii bărbat ca să crezi că poți păstra o taină cum e asta mai multă vreme față de nevastă. O s-o descopăr eu !"

i iată cum a izbutit Dumnezeu s-o scoată la capăt şi cu cea mai mare îndemînare, chiar împotriva lui însuşi făcînd ca nepoţelul domnului Grimald, copilul copiilor răi, să ajungă în butoiaş cu bine pe uscat. Un curent puternic purtase barca lui fără cîrmaci, această jucărie a vîntului sălbatic, trecînd-o prin strîmtoarea unde-i doar un pas între uscaturi şi apoi pe mîneca mării în jos, pînă în apropierea insulei răzleţe pe care înţelepciunea Lui i-o hărăzise drept adăpost celui neîngăduit. Călătoria lui nu durase decît două nopţi şi-o zi iar alteia mai lungi, de asta-s foarte sigur, n-ar fi putut să-i supravieţuiască nici chiar un copil puternic, pînă atunci bine hrănit, precum acesta. Cred că a dormit aproape toată vremea, legănat de bătaia valurilor şi ocrotit de bezna maternă a butoiului, căci dacă la sosirea lui nu era uscat de tot, asta nu se întîmpla din cauza mării. Primejdia cea mare îi ameninţase viaţa păcătoasă pînă şi-n ultimul ceas, printre stîncile înspumate de la intrarea în golf, unde gonea bărcuţa lui. Dar tocmai acolo îl prinseseră pescarii şi nu putuseră să ascundă stareţului descoperirea lor. Şi s-a-ntîmplat precum am povestit. Mahaute, femeia lui Wiglaf, altfel posacă şi gîlcevitoare, se arăta tot timpul blîndă şi voioasă cînd era mamă şi tocmai de aceea, în ciuda sărăciei din coliba sa, bărbatul o lăsa însărcinată şi binecuvîntată oricît de des era cu putinţă. Ea avea lapte, mai mult de cît era nevoie pentru sugarul ei, ba din belşug şi pentru cel adus, şi-l potolea şi-l încălzea cu toată bunătatea de care, pentru scurtă vreme, avea parte. Aşa era culcat, rumen şi sătul în scutecele proaste şi pe aşternutul de paie, alături de băiatul pescarului, Flann, care acum i-era frate de lapte. Dar după ce soţii mîncară, au luat copilul şi l-au dus dincolo, la mănăstire, după povaţa stareţului. Acesta îi reţinuse pe

fraţi în *cenaclu* [1] şi-i poruncise lectorului, fratele Fiakrius, un călugăr ce avea o voce de bas catifelată, să le mai citească încă un excelent capitol din cartea „Summa Astesana". Şi tocmai se desfătau ascultînd, cînd oamenii aceia cerură să fie primiţi şi prietenul meu, stareţul, se arătă cam nemulţumit din pricina întreruperii.

— De ce trebuie să ne tulbure, spuse el, la acest capitol plin de spirit ! Dar după aceea fu plin de blîndeţe faţă de cei sărmani, deşi uimit.

— Voi oameni buni, grăi el, ce vă aduce la noi, în trei, cu acest copil bătător la ochi de frumos ?

Acum veni rîndul lui Wiglaf să-şi ţuguie buzele şi să dea drumul celor învăţate pe de rost despre cucernicii parentes, nepoata suferindă şi creştinare şi felul cum o făcu iscă o mare veselie printre călugări. Căci, firește, stareţul se gîndise că ei vor rîde dacă pescarul va vorbi cu gura proastă, dar acum ei rîdeau tocmai pentru că vorbea atît de ales dar mai cu seamă cînd uita şi mai spunea „sugaci" şi „ţîţă", în ciuda opreliştii.

— Auzi-l pe Kötner ! strigau ei. Ce limbă are în gură şi eloquenţia lui !

Dar stareţul le interzise, zîmbind şi el un pic, zeflemiseala şi luă copilul în braţe cu admiraţie şi gingăşie.

— S-a mai văzut vreodată, pe această insulă, Sfîntul Dunstan, un alt copil atît de drăgălaş, care te-ndeamnă să-l iubeşti ? Uitaţi-vă la ochii aceştia negrii-albăstrii şi buzişoara asta de sus atît de gingaşă ! Şi încă la mînuţele deosebit de graţioase ! Şi de-i ating obrăjorul cu dosul degetului meu, simt parcă spumă şi mireasmă — aproape că nu are *substantia,* sau numai una divină. Mă doare s-aud c-ar fi un fel de orfan prin suferinţa mamei sale de departe şi nu pot decît să-i laud pe soţii Wiglaf şi Mahaute că vor să-l ia la ei şi să-l crească, ca şi cum ar fi al lor. Dar mai ales mă întristează, *credite mi,* că pruncul acesta atît de drăgălaş, n-a fost încă primit în rîndurile creştinătăţii. Este tocmai timpul să se facă. Să-l luăm numaidecît şi să mergem la cristelniţă, în biserică, acolo

[1] Sala de mese (n. t.).

îl voi creştina cu mîna mea şi, după dorinţă, voi fi duhovnicul lui, botezîndu-l în numele meu, Gregorius.

Aşa se şi întîmplă, prietenul meu făcu precum a spus şi băieţaşul fu numit cu numele-i solemn : Gregorius, dar de obicei şi-n fiecare zi i se spunea Grigors. Sub acest nume crescu printre copii lui Kötner şi-o duse bine în mîinile Mahautei, chiar şi după ce ea recăzuse din starea de blîndeţe voioasă în cea posacă şi gîlcevitoare. Căci stareţul Gregorius o urmărea cu de-amănuntul cum îşi îndeplineşte îndatoririle de mamă şi aproape că nu lăsa să treacă zi fără să intre în coliba lui Wiglaf, ca să se asigure de sănătatea micului său fiu spiritual. Dar toţi copiii pescarului precum şi aceştia doi o duceau cu mult mai bine decît înainte, căci cele două mărci pe care Wiglaf le primise de la stareţ îl ajutau cu mult peste micile cheltuieli pentru întreţinerea celui de-al şaptelea copil al său şi dacă pînă atunci sărăcia cruntă îl ţinuse în gheare, acum nu mai era strîmtorat şi putea să-şi ducă traiul pe picior tot mai mare. Ogoarele lui stătuseră atîta vreme în sărătură, le lucrase cu mare cazną iar cu pescuitul abia de potolise foamea a lor săi : acum totul se schimbase. Cumpără trei vaci şi doi porci, precum şi dreptul de păşunat pe un islaz, îşi adăugă la colibă un grajd, o cocină şi o odaie şi s-aşează acolo cu ai săi, la supa de lapte, cîrnaţi şi varză creaţă. Căci puţin loc de grădină şi un ogor de sfeclă mai căpătă şi de la obşte, sădi morcovi, varză şi măzăriche, îngrăşînd pămîntul cu gunoi de grajd, parte pentru hrana lui, parte pentru piaţă şi se mai îndeletnici cu pescuitul cel amarnic numai pe de lături — toate acestea de pe urma binecuvîntării copilului.

Cînd femeia lui, Mahaute, îl văzu pentru prima oară dulgherind la grajd, ridică braţele mirîndu-se nespus de ceea ce făcea acolo în sărăcia lui şi pentru ce. Dar el nu spuse. Apoi cînd sosiră cele două vaci, ceva mai tîrziu încă una iar după aceea cocina şi porcii, apoi odaia, mai departe cîmpul de sfeclă, se tot mira la fiecare înnoire grozav şi zgomotos :

— Bărbate, nu eşti zdravăn ? Bărbate, pentru dumnezeu, ce ţi-a venit şi unde o s-ajungem cu sărăcia noas-

tră ? Doamne sfinte, bărbate, de unde iei tu galbenii pentru toată risipa asta ? N-aveam decît mîncare leşinată şi acum avem cîrnaţi şi zer şi ne-am ajuns. Bărbate, ăsta nu-i lucru curat, acum mai pui şi morcovi ! Dacă nu-mi spui de unde iei banii, atunci sînt sigură că-i ai chiar de la dracu' !

— Nu te-am oprit, o ameninţă bărbatul, pe cingătoarea mea, să-ntrebi ?

— Numai de copil opritu-m-ai să-ntreb, dar nu de bani !

— Eu te-am oprit de tot să mai întrebi, spuse bărbatul.

— Nu mai am voie să-ntreb nimic ? Aduni comori şi tot vrăjeşti încoace vite cornute şi porci şi eu să nu întreb : cu ajutorul cui ?

— Femeie, spuse omul, înc-o vorbă că-mi scot cingătoarea şi te fac eu să ţipi, dar din altă pricină.

Atunci ea tăcu. Dar într-o noapte, cînd el îşi ceru dreptul de soţ asupra trupului ei veşted, nu-l lăsă să se apropie pînă ce nu-i destăinui cum fusese cu copilul pe care el şi fratele lui îl pescuiseră din valuri cu mîinile îngheţate şi cum îl descoperise stareţul dîndu-i două mărci de aur, ca ei să-l crească pentru mănăstire. Dar al cui era copilul şi cine îl pusese în butoiaş, pe mare, nimeni nu ştia. După ce se-ndestulă, grăi :

— Uff, nu merita să afli taina ! De n-o păstrezi şi trăncăneşti că Grigors e copil găsit pe mare, te bat pînă te-nvineţesc şi te cotonogesc. Şi ea păstră taina, nu trăncăni vreo cîţiva ani, pentru că se temea să nu-şi piardă cîrnaţii şi zerul, de nu tace. Dar pe copilul de găsit nu-l îngrijea mai prost decît pe Flann, prîslea al ei, şi îi arăta stareţului, de cîte ori venea să vadă dacă totul e în bună rînduială, doi fraţi de lapte înfloritori. El se şi prefăcea că înflorirea amîndorura îi sta la inimă la fel, îi lăuda pe grosolanul Flann nu mai puţin decît pe străin, ce totuşi se cunoştea că este cioplit dintr-un lemn mai bun şi către care-şi îndrepta toată atenţia pe tăcute ; nu numai pentru că era gingaş şi frumos pe lîngă copiii de pescar, ci în primul rînd deoarece ştia că se născuse cu mari păcate,

căci asta îl impresionează pe creştin şi îi îndeamnă inima către un fel de stimă.

El vedea zîmbind cum îi priau pescarului banii de mîncare. Dar asta îl făcu să ia aminte că şi lui tăbliţa îi cerea să înmulţească zestrea copilului şi s-o facă să sporească. Mult a citit de pe tăbliţă încă din prima zi — orice s-ar zice — nici că a mai fost vreodat' tăbliţă atît de des citită precum aceasta. Stareţul Gregorius se închidea în odaia lui cînd o studia şi nu puţin timp îi luă la început ca din spusele ocolite şi sfioase despre înrudirile copilului să deducă adevărul că este al părinţilor săi frate şi nepoţel plin de păcat şi înduioşător pentru o inimă de creştin. Frate şi soră, ce patimă ! Dumnezeu făcuse din păcatul nostru pătimirea lui. Păcatul şi crucea erau acelaşi lucru pentru El şi El era cu precădere un Dumnezeu al păcătoşilor. De aceea îi destinase odraslei fără loc un loc în cetatea Lui, „Restriştea Domnului". Stareţul o simţea adînc şi însărcinarea îi era scumpă. Prima îndrumare a tăbliţei o şi îndeplinise, botezînd copilaşul cel sălbatic. Pe cealaltă, să-l înveţe scrisul ca să-şi poată citi tăbliţa, voia să o urmeze de îndată ce copilul de pescar va fi crescut pînă la copil de şcoală. Şi a treia se cerea urmată : adică, să i se sporească avutul celui lepădat, cele şaptesprezece mărci de aur rămase din cele douăzeci găsite în pîini, după ce dăduse trei pescarilor. Asta-i dădu oarecare scrupule căci, oricum, o astfel de comoară însemnată e combustibil al focului din iad, fără a mai pomeni că trebuie să iei şi dobîndă şi să te laşi plătit pentru timpul lui Dumnezeu. El însă dorea totuşi foarte mult s-o facă pentru micul său fiu spiritual, după îndrumările tăbliţei.

De aceea îl chemă pe casierul mănăstirii, fratele Chrysogonus, la el în odaie, încuie uşa şi spuse :

— Frate, eu, stareţul tău, am aici un capital destul de bogat şi bani pentru orfani în mărci de aur, şaptesprezece la număr, mi s-au predat în mîini cinstite — nu doar ca să-i încui în sipet ca valoare moartă, ci ca să-i fac să dea profit. Se spune doar că sluga credincioasă nu trebuie să-ngroape talantul pe care i-l încredinţează Dom-

nul, ci să-l înmulţească. Şi totuşi, dacă chibzuieşti de două ori, camăta nu-i treabă creştinească şi este un păcat. În această dilemă ce mă sfătuieşti să fac ?

— Foarte simplu, răspunse Chrysogonus. Îi daţi suma evreului Timon din Damasc, cel cu barbă şi pălărie ţuguiată, un om exact şi de încredere, cu bună experienţă în cămătărie. El nu face negoţ decît cu bani la banca lui de schimb şi are o privire larg cuprinzătoare în lumea banului, de nici nu vă vine a crede. Va trimite suma voastră, dacă se poate chiar şi pînă la Londinium, în Essex, investind-o cu profit, cu dobîndă şi dobîndă la dobîndă şi, dacă-i lăsaţi capitalul timp destul, din şaptesprezece mărci de aur vă face o sută şi cincizeci.

— Chiar aşa o fi, întrebă stareţul, şi ştie el chiar într-atît să mulgă timpul ? E şi credincios ?

— Nu-i cămătar mai evlavios, răspunse fratele, decît evreul din Sfîntul Dunstan.

— Bine, Chrysogonus, atunci te rog, du-te, ia tezaurul orfanilor şi dă-i-l lui Timon cel cu pălărie galbenă, depune-l în banca lui ! Du-te numaidecît, ca banii să-nceapă să sporească mai curînd şi adu-mi recipisa ? Aşa îl îndrumă stareţul pe frate, dar de la uşă îl strigă încă o dată înapoi :

— Chrysogonus, spuse el, eu, stareţul tău, am parte de-o ştiinţă cuprinzătoare, ce nu-i întotdeauna lesne de purtat, *crede-mi !* Îmi vine-n minte nu numai un sinod şi nu numai un conciliu care a oprit afacerile cu dobînzi atît pentru clerici cît şi pentru laici, sau dacă nu pentru aceştia, totuşi pentru noi clericii întotdeauna. De aceea, după ce dai banii evreului, fă bine şi te du jos, în camera de flagelare, şi ia-ţi spre ispăşire o pedeapsă măsurată.

— Ba nu, răspunse fratele. Am peste şaizeci de ani şi suport foarte prost loviturile de bici, chiar şi atunci cînd mi le aplic eu însumi, cruţător. Voi însă sînteţi cu zece ani mai tînăr şi banii sînt ai voştri. De aceea, dacă-i vorba de ispăşire, trebuie să coborîţi chiar voi înşivă în cameră şi să vă aplicaţi cele pe măsură.

— Du-te cu Dumnezeu ! spuse stareţul şi se apucă să citească din nou de pe tăbliţă.

rigors habar n-avea de astfel de griji şi nu ştia nimic despre sine însuşi şi situaţia lui, afară numai de ceea ce îi arăta lumina zilei. Crescu printre copiii pescarului, care credeau că le este frate aşa cum şi el îi socotea că sînt ai lui şi pentru lumea de pe insulă de asemenea, dacă cumva se sinchiseau de asta, trecea drept mezinul lui Wiglaf şi al Mahautei, căci ceea ce urzise stareţul de nevoie, cum că ar fi din Sfîntul Aldhelm şi al fiicei suferinde a lui Ethelwulf, nu se arătase deloc a fi de trebuinţă şi se pierduse curînd din amintirea lumii. Purta îmbrăcămintea grosolană a fraţilor săi şi cînd împlini trei ani începu să vorbească la fel ca ei şi părinţii lor, spunînd şi : „Şe să hie aşi-nuntru ?“ şi „nu şăd aşi“ ; doar că învăţase de la stareţ, naşul lui, ce-l vizita atît de des, s-adauge la spusa lui cuvîntul „credemi“, aşa că-i auzeai : „Flann, credemi, nu ţi-am furat niş o joală, din care pricină fraţii şi pînă la urmă şi părinţii, mai întîi în glumă, dar apoi şi fără, se învăţară să-l strige „Credemi“. Şi el răspundea la acest nume.

Credemi-Grigors era plăcut la înfăţişare. Buzele nu-i păreau făcute pentru graiul de colibă pe care îl vorbeau, părul castaniu şi moale nu semăna cu paiele bătute de pe capul ţîncilor de pescari, nici zîmbetul lui cu hlizeala lor, nici lacrimile lui tăcute n-aveau nimic a face cu smiorcăiala lor, cînd se lovea şi-l durea. La cinci ani se lungi şi membrele i se subţiară, deosebindu-se din ce în ce mai mult de ţînci prin conformaţie, prin mîini şi picioare, ţinută şi mers, cu căpşorul lunguieţ, chipul serios şi plăcut, cu gura fermă : încă de pe atunci îi plăcea să-l ţină aplecat spre umăr şi privea, cu braţul îndoit spre umărul celălalt, cu ochii adumbriţi de gene negre, în jos şi într-o parte, visător. La şase ani se duse la mănăstire ; stare-

ţul socoti că este timpul, căci bunul om dorea ca Grigors să înveţe cît mai grabnic scrisul — departe de el gîndul de a-l pune să-şi citească tăbliţa, era totuşi nerăbdător să-l ştie în stare să o facă curînd. Despărţirea de ai săi nu păru să fie mare lucru nici pentru ei, nici pentru băiat. Avea de străbătut doar o bucăţică de drum de la coliba părintească pînă dincolo, aproape de tot, la călugări. Şi totuşi, despărţirea era mai profundă, cotitura în viaţa lui mai însemnată decît gîndeau ambele părţi, ţinînd seama de plecarea lui uşoară şi chiar dacă-i vedea de cîte ori voia, totuşi, de la o lună la alta, prăpastia dintre ei se căsca tot mai mult, astfel că atunci cînd era cu ei aceştia amuţeau deseori.

Era deci elev al mănăstirii, schimbase cămaşa peticită cu un fel de stihar, purta părul mare la urechi şi ras la ceafă şi avea mîinile şi picioarele curate. Scrisul şi cititul le învăţă cu mare repeziciune de la pater Petrus-et-Paulus, un frate blînd, care, ca învăţat şi cărturar, se numea Galfried von Monmouth şi îi supraveghea şi învăţa pe cei cinci-şase elevi de la „Agonia Dei", împreună cu care Grigors dormea într-un iatac boltit. Ei erau mai mari şi ştiau deja să scrie cînd el veni acolo ; dar îi ajunse repede dn urmă cu condeiul şi cu pana şi după un an îi întrecu categoric, spre bucuria lui Petrus-et-Paulus în micile scientie şi arte ale cuvîntului, socotitului şi cîntului, căci băieţii cîntau şi imnuri latineşti de slavă, pe care fratele le compunea şi îi acompania la teorbă. Gregorius mai învăţă să cînte şi la ea, precum şi latineşte.

Vorbirea-i era acum curată ca şi mîinile şi picioarele şi curînd uită de graiul de colibă, nu dinadins şi nici din îngîmfare. Cînd, pe la opt sau zece ani, venea în vizită la Kötneri, se străduia să folosească graiul lor, din politeţe, dar acum acesta suna fals în gura lui şi nu i se mai potrivea de fel, încît chipurile se schimonoseau : al lui de ruşine, ale lor de supărare căci li se părea c-ar vrea să-şi bată joc de ei. Mai ales fratele lui de sîn, Flann, un puşti cu cap rotund şi gîtul scurt, cu ochi de asemenea rotunzi şi semănînd castanelor cojite, îl privea cu duşmănie strîmbîndu-şi gura cu buze groase şi chiar strîngînd din pumni.

Asta îl durea pe Grigors, căci el voia să fie prietenos şi nu-i plăcea să se fălească, numai cu totul fără de voie.

Progresele lui erau înaripate, spre bucuria lui Petru şi Paul ca şi a celorlalţi fraţi care îl învăţau, şi cînd starețul îl asculta, era uimit. La unsprezece ani devenise un *gramaticus* priceput şi-n anii următori inteligenţa lui prinse astfel de puteri, încît *Divinitas* îi era pe deplin limpede. Aceasta este ştiinţa despre dumnezeire. Mînuia o mulţime de cărţi şi orice i se punea în faţă pătrundea cu dibăcie, prindea esenţa şi era stăpîn pe acél domeniu. La cincisprezece-şaisprezece ani ştia *De legibus*, o ştiinţă despre logi care cere o minte foarte dezgheţată. Tînărul Credemi şi-o însuşi în joacă şi curînd era un jurist cum greu se poate găsi. Mai vreau să spun, şi ştiu cît este de adevărat, că în tot acest cîştig de ştiinţă sufletul lui nu lua parte decît pe jumătate. Şi vreau să adaug ceva ce poate suna enigmatic şi anume că, dacă gingaşa învăţătură era cea care-l înstrăina de coliba lui originară, mai existau încă şi alte lucruri, sentimente şi concepţii care şi ele îi stricau uneori plăcerea pentru ştiinţa monastică şi pentru cărţi, făcîndu-l să se simtă diferit prin fire şi alcătuire, nu numai de ai săi, ci în fond nelalocul lui printre călugării şi colegii de şcoală, nelalocul lui în haina pe care o purta, în starea lui, în mersul vieţii lui ce alterna îngenunchiatul cu aplecarea asupra cărţilor şi că în taină era străin atît aici cît şi dincolo.

Era asta cumva trufie şi-nfumurare păcătoasă ? Dar dacă nu se mîndrea cu reuşita studiilor sale socotind-o a fi măruntă şi străină de adevărata lui cauză şi onoare, atunci ce îi mai rămînea de luat în seamă ? Poţi fi mîndru foarte lesne numai de tine însuţi, de felul cum umbli şi cum stai, fără a ţine seama de talente şi deci să vezi învăţătura ca pe un lucru pentru oamenii ce au nevoie de ea, ca să poată însemna ceva ? El era totuşi modest şi se purta frumos cu toată lumea, nu din linguşire ci din bună-cuviinţă înnăscută. La cincisprezece-şaisprezece ani era de-acum un tînăr minunat, cu trupul mlădios şi faţa-ngustă, cu nasul drept, gură plăcută, sprîncene frumoase, uşor umbrită de melancolie. Oamenii de pe insulă îl iubeau. Cînd se ducea printre ei, trimis de mănăstire, la Sfîntul Dunstan, în sat, i se adresau zîmbind în faţă şi-l vorbeau cu subînţeles în spate ! Şi el auzea vorbele lor, nu cu plăcere, dar cu neobişnuită lăcomie.

De pildă, stătea cu un bărbat de vorbă despre un lucru oarecare, dar în acelaşi timp trăgea şi cu urechea înapoia lui, unde alţi doi îl bîrfeau, nu tocmai grijulii să nu-i audă.

— Asta-i, aşa ziceau, Gregorius, şcolarul, finul stareţului, un învăţăcel de-a dreptul uimitor, deşi nimic mai mult decît fiul lui Wiglaf şi al Mahautei, nici n-ai fi bănuit. Gramatica şi Divinitas sînt pentru el străvezii ca sticla şi nici măcar nu se făleşte cu asta, ci e prietenos şi încă la aşa un cap, de rămîi cu gura căscată. O să ajungă stareţ şi pun rămăşag că foarte curînd o să-i sărutăm toţi mîna, cînd îl vom saluta. Mai că ai face-o şi astăzi, fără să te simţi umilit, căci (fie că-mi poate auzi spusele ori nu) are un nu-ştiu-ce care ne face să ne plecăm uşor şi cu plăcere — Cristos ştie de unde-l ia ! Dacă n-aş şti că e născut într-o colibă, nici n-aş crede-o şi, într-adevăr, nu-mi place să o ştiu. Este păcat de-a dreptul că nu i se poate găsi o obîrşie înaltă, căci dac-ar fi aşa i-ar sta foarte bine ca domnitor, undeva, într-o ţară bogată — şi tot aşa mai departe.

Grigors asculta cu inima bătîndu-i tare ce spunea gura lumii. Că îi plăcea, nu-i tocmai bine zis : îl chinuia chiar, atît de însetat era s-audă şi îl lovea ca o defăimare că oarecum cu el nu era lucru curat. Îi întărea îngrijorarea cu privire la adevărata lui obîrşie, ascuţind şi mai tare neîmpăcarea în care se afla cu sine însuşi încă de mai multă vreme. Şi stînd aşa, cum vi l-am zugrăvit, cu capul plecat către umăr şi cu privirea coborîtă pe sub gene, într-un vis — închipuiţi-vă, el visa să fie cavaler. Titlul acesta, slujirea scutului, vasalitatea şi mîndra curtenie îi apăruse în cărţile ce se păstrau şi aici, la mănăstire, pe lîngă cele de înţelepciune : cărţi de basme şi de aventuri despre Roland şi Artus, bretonul, un rege ce ţinea curte sărbătorească la Dianasdrun. Şi cînd citea din ele, simţea crescîndu-i, cum obişnuiesc să spună barzii, stînga pieptului. Visa că este unul dintre Gentlemanii lui Artus şi cînd stătea de unul singur pe plajă, în stiharul său, cu capul rezemat de-o piatră, se şi vedea în celălalt veşmînt, o mantie stacojie cu grumăjer — şi astfel îmbrăcat sosea la un izvor din inima pădurii, unde într-un

copac falnic sta agățat un vas de aur. De-l luai și îl umpleai cu apă de izvor turnînd-o apoi pe lespedea de smarald de-alături, în codru se isca îndată o furtună îngrozitoare, ce-ar fi prefăcut fără de scăpare în mii de fărîme pe orișice cutezător. Pe el însă și fulgerele și trunchiurile ce se prăbușeau îl lăsau nevătămat și fără a-și pierde cumpătul văzu cum vine către el înzăuatul domn al izvorului cerîndu-i socoteală, întocmai cum se așteptase, Furiosul stăpîn al izvorului era de două ori mai mare și mai puternic decît el, dar nu știa să se adune în orice clipă ca Grigors și de aceea el îl răpuse, nu fără să-și cîștige apoi bunăvoința încîntătoarei văduve a celui doborît.

Așa visa ; dar dacă încercările la care se supunea în închipuire îl și atîțau, ele nu erau totuși cele ce-l îngrijorau cu adevărat și-i împovărau sufletul. Era așa făcut că nu visa doar, ci totodată își cerea și socoteală sieși pentru visele avute, așa cum și stăpînul izvorului îi ceruse socoteală pentru îndrăzneala lui. Că visa, că dorea să fie cavaler, că gîndurile i se îndreptau necontenit spre scut, că atît de mult i-ar fi plăcut să-și ridice propriul scut la gît, cu coada suliței strînsă sub braț și îndemnînd din pinteni bidiviul ca să-l ducă-n sat, toate astea îl mirau și-l făceau să se gîndească la el și la obîrșia lui. E vrednic a fi luat în rîs cînd cineva nu știe o limbă străină și totuși se fălește că lăuntric o cunoaște de minune și o vorbește cu pricepere firească. Dar chiar așa era la el cu călăria. Oricît de bine ar fi stat în lumea asta cineva pe cal și ar fi făcut volta, pasul rar și trapul — în sinea lui i se părea că le-ar putea face tot atît de bine, dacă nu și mai bine. Dar nu spunea nimănui, tocmai pentru că i se părea vrednic de rîs din partea celorlalți. Pentru ei însă nu era nicidecum așa ci numai adevărul și, asta împreună cu ceea ce auzea vorbindu-se în spate : că nu se poate și nici nu se dorește a crede că el să se fi născut într-o colibă, îi împovărau inima și îl făceau să se îndoiască de adevărul obîrșiei sale.

Tot asta putea să fie și pricina pentru care asupra ființei sale tristețea adăsta asemeni unui văl, învește-mîntînd-o de altfel foarte bine și mai degrabă sporindu-i

farmecul tineresc decît împuţinîndu-i-l. Sau, hai să trec mai departe şi să pun întrebarea îndrăzneaţă : bănuia el oare, în fundul sufletului cu adevărat, în sîngele şi carnea lui, că dacă viaţa nu-i era orînduită bine, atunci şi obîrşia îi era în cea mai mare neorînduială ? Cum aş putea să dau răspuns la o astfel de întrebare îndrăzneaţă ! Băiatul însă era umbrit de întristare şi fraţilor de la „Restriştea Domnului" ca şi tovarăşilor săi de învăţătură le plăcea să-i spună „întristatul" sau, de erau de pe uscatul normanic, îl numeau „Tristant, îngrijoratul, *qui onques ne rist*[1]. Astfel i se dăduse încă o poreclă pe lîngă „Credemi" şi într-adevăr el o purta fără să se ruşineze, căci chiar de i se spunea „întristatul" nimeni nu se gîndea c-ar fi un tînăr fără vlagă şi un făţarnic lipsit de bărbăţie. Şi acum ar fi putut să se mai potrivească toate acestea cu visele lui tainice despre cavalerism ? La trup era mai mult firav, neînzestrat cu energie mare, cu braţe subţiri şi picioare zvelte. Dar la întreceri cu şcolarii, în curtea presărată cu prundiş a mănăstirii şi pe imaş, cînd tineretul de pe insulă se-nfierbînta acolo în disport, în bătutul mingii, lupte, sărituri, bastonade, aruncări cu sulița şi alergări, avea mai mult cîştig prin finețea lui decît un altul prin forţă — tot în acelaşi fel în care îl biruia în gînd pe stăpînul izvorului, adică : ştiind altfel decît ceilalţi să-şi adune la un loc tot ce era al lui, în fiecare clipă şi neluptînd ca ei doar cu puterea trupului ci şi cu altele încă.

Dacă Grigors, întristatul, era întodeauna plăcut lanfăţişare, atunci la întreceri era chiar frumos şi tocmai din pricina de mai sus, astfel că nimeni n-avea cum să nu observe. Pe fruntea încordată-i cădea părul castaniu, mai moale decît al celorlaţi şi în acest obraz îngust, cu buza de sus mult prea boltită, apăsată tare peste cea de jos şi nările subţiri, fremătătoare — în acest obraz ce în vremea efortului nu se umfla, nici nu se aprindea amarnic ca al flăcăilor, ci mai degrabă doar pălea uşor, ochii albaştrii ardeau cu o putere tainică şi erau pretutindeni :

[1] Care nu rîde niciodată (fr. v.).

pîndea orice mişcare şi fentă a adversarului şi, ca-ntr-o fulgerare, cu braţe şi picioare mlădioase, îl întîmpina, i le zădărnicea şi-şi atrăgea avantajul şi superioritatea de partea lui. Nici nu s-ar fi pomenit vreo tăgadă că în disport nu era cel mai bun din tinerii de pe ostrov, de n-ar fi fost Flann, fratele lui de lapte — acesta i se împotrivea.

Flann, cum spuneam, era un băieţandru cu gîtul scurt, foarte îndesat, cu pieptul lat şi dăruit din plin cu vlagă în tot trupul. Era de mult în stare să-şi ajute tatăl la pescuit şi la muncile ţărăneşti pe cîmp, în grajd şi în cocină şi-avea faţă de disport aceeaşi stînjeneală ca şi Grigors faţă de studiile sale. Dar orişicînd acesta intra în joc, lua şi el parte şi cu puterea lui făcea să-i fie îndoielnică întîietatea, astfel că nimeni n-ar fi putut să spună care dintre ei este cel mai bun. Grigors arunca suliţa nemaipomenit de departe, mult mai departe decît ar fi fost de aşteptat de la braţele sale subţiri, dar, zbîrnîind, suliţa lui Flann se înfigea apoi chiar alături, nici mai în faţă dar nici un ţol mai înapoi — nici un arbritu nu putea măsura aici vreo întîietate, tot atît de puţin ca şi atunci cînd se întreceau la fugă, sosind chiar amîndoi o dată, cu sufletul la gură, unul pe picioare cu muşchi groşi şi celălalt pe picioare zvelte : atingeau funia împreună şi trebuiau strigate două nume, învingătorul avea două. Băieţii toţi priveau cu încîntare cînd Flann şi Grigors luau parte la joc : atunci acesta era captivant, căci erau de faţă doi inşi din cale afară de încordaţi ce ţineau încordate puterile şi cugetele tuturor. Dar niciodată la bătutul mingii cu piciorul şi capul Flann n-ar fi jucat de partea lui Grigors, întodeauna el era de partea cealaltă şi aşa le şi plăcea tuturor să fie, căci fiecare ceată voia să-l aibă comandant de joc pe unul dintre fraţi, ştiind că prin bunătatea lor erau şi ei mai buni la înaintare, fugă, retragere şi apărarea porţii — atunci toţi cei unsprezece de amîndouă părţile păreau contopiţi într-un acelaşi trup şi îşi treceau mingea între ei cu precizia maşinăriei de ceasornic, astfel că ea ajungea la fel de des între parii unora ca şi între ai celorlalţi.

O dată, cei doi fraţi neasemănători, totuşi la fel de buni pe cîmpul de întreceri, au fost provocaţi să dea o luptă în faţa tuturor tinerilor şi ea a avut un deznodămînt ciudat. Flann, mai puternic, dar nu mai bun, îl trînti curînd pe Grigors, dar acesta se ţinea totuşi deasupra solului proptindu-se în mîini şi într-un picior, dar mai ales în creştet ; celălalt nu izbuti să-l răstoarne şi să-i apese umerii în iarbă şi — se vedea prea bine — cel învins pe jumătate mai curînd ar fi lăsat să i se strivească ţeasta decît să se urnească din poziţia de rezistenţă. Asta dură minute-ntregi, spectatorilor li se părură multe şi după atît timp braţele lui Flann se încrîncenaseră de cazmă. Apoi se întîmplară două lucruri deodată, sau atît de repede unul după altul ca şi cum ar fi coincis. Căci într-o clipă cînd această putere slăbi foarte puţin şi se retrase numai cu o nimica toată ca să reînnoiască iarăşi strînsoarea, Grigors se şi desprinse de sol cu capul şi piciorul de sprijin şi-l răsturnă pe cel ce îl strîngea, pe o parte şi sub el, astfel că umărul acestuia atinse iarba — dar nici cît o clipită căci cu o asemenea iuţeală încît arbitrul care îi urmărea n-avu timp să rostească numele lui Grigors ; Flann, ce nu slăbise strînsoarea, îl întoarse din nou pe învingător şi-l puse cu umerii în iarbă : astfel, pînă la urmă, învinsese el şi totuşi celălalt mai întîi — dar învingătorului pe drept nu i se putea da numai un singur nume, de aceea se strigară două.

Nu mă interesează luptele deloc, disportul nici atît. Îmi pare chiar că este mai prejos de demnitatea mea, a locului unde mă aflu şi a pupitrului la care scriu, să povestesc despre întrecerile unor oarecare tineri insulari din îndepărtatul Canal al Mînecii. Cu toate acestea, simt că mă încălzesc şi că, ciudat, mi-e gîndul tot la ei. În fond, încă şi mai ciudat era că Flann se remarca în acest fel la joc, decît că Grigors era atît de bun, pentru că el era cioplit din alt lemn decît toţi, Flann însă era obişnuit şi puteri trupeşti ca ale lui mai stăpîneau încă mulţi. Dar, între noi fie spus, nici el nu lupta numai cu puterile trupeşti, ci şi cu altele încă. Şi dacă întrebaţi care erau aceste puteri suplimentare şi însufleţitoare, atunci eu vă răspund : erau chiar ura. Ura faţă de Grigors, fratele său, era cea care îl

însufleţea şi-l făcea egal la joc. Ba, ura asta era în stare chiar de mai mult : tot ea făcea ca Flann să fie mînios şi supărat că între el şi Grigors jocul era numai joc şi nu necruţătoare realitate.

LOVITURA DE PUMN

De aceea se întîmplă tot ceea ce urmează. Se întîmplă odată, iarăveste, că, pe cînd aveau deacum aproape şaptesprezece ani, fraţii de lapte adăstară în acelaşi timp pe plajă, nu departe unul de altul, cam prin locul unde odinioară intrase norocoasă barca lui Wiglaf şi Ethelwulf. Era vara, devreme după-amiază. Soarele cobora încet către mare, dar încă nu se înroşise şi n-aprinsese încă valurile care, nu întru totul amorţite, dar liniştite, spărgîndu-se în şiruri lungi, domoale, în spatele stîncilor, se întindeau în largul albastru presărat cu fluturaşi strălucitori de argint. Era bine de stat acolo la acel ceas. Gregorius venise primul, pentru că avea o pauză. Şedea cu spatele rezemat de o piatră mare, cu picioarele încălţate în sandalele din curele late de piele întinse pe nisip înaintea lui şi citea dintr-o carte, însă din cînd în cînd îşi ridica privirea la pescăruşii care lunecau şi se încrucişau în zbor, sau o lăsa slobodă să cutreiere marea pînă la orizontul limpede marcat, în faţa căruia culoarea apei se adumbrea întunericindu-se şi oprea vederea către ţările din lume. În treacăt fie spus, el purta în arătătorul dreptei sale un inel cu pecete dăruit nu cu mult în urmă de tatăl său întru

Domnul şi pe a cărui piatră verde-închis era gravat mielul cu crucea.

Ceva mai tîrziu sosi şi Flann. La vreo treizeci de paşi sau, oricum, nu mult mai departe de locul lui Grigors, el îşi făcea de lucru la barca tatălui său trasă pe uscat, ce nu mai era aceea după care se uitase cu atîta îngrijorare stareţul Gregorius ; era alta, mai mare şi mai trainică, burduhănoasă, cu bompres şi catarg culcat şi velă în patru colţuri, frumos vopsită pe dinafară în roşu şi împodobită chiar şi cu un nume la etravă. Căci dacă cea de dinainte n-avusese nici un nume, în schimb aceasta se chema „Reine Inguse". Aşa putea citi pe proră cel ce ştia carte : Flenn nu ştia, ci cunoştea numele numai din auzite.

Cu ochii lui rotunzi, de cum sosise, aruncase o privire sumbră către Grigors, apoi îşi tot făcuse de lucru cu plasele, ciocănise la o vîslă, pînă la urmă o aruncase cu zgomot surd în barcă şi plecase de lîngă ea îndreptîndu-se agale şi fluierînd, cu forţă indolentă , spre locul unde şedea fratele lui. Purta numai nişte pantaloni scurţi şi o cămaşă de pînză, deschisă la piept, cu mîneci ce-i acopereau braţele pe jumătate. În trecere dădu o lovitură grosolană cu piciorul stîng, fără să ţină seama dacă-l va durea şi pe el sau nu, în picioarele întinse ale celuilalt, ca şi cum ar fi fost un lucru stînjenitor aflat din întîmplare pe acolo şi trecu mai departe.

Grigors îl urmări din ochi, înălţînd din sprîncene.

— Iertare, Flann, strigă în urma lui, că mi-am ţinut picioarele în drum ! Flann nu-l luă în seamă. După ce mai merse o bucată, se întoarse. Văzîndu-l, Grigors îşi strînse picioarele şi ridică genunchii, astfel că Flann avea drumul liber oricît de aproape ar fi trecut. De data asta însă el se opri în faţa lui Grigors iar acesta lăsă cartea şi se uită în sus la el, întrebător.

— Citeşti ? întrebă Flann.

— Da, citesc, răspunse Grigors zîmbind şi ridică din umeri ca şi cum cititul ar fi fost o toană a lui, apoi adăugă : iar tu, după cum am văzut, ai dereticat pe „Reine Inguse".

— Nu-i treaba ta, spuse Flann, înălţîndu-şi oarecum grumazul scurt. Dar ce citeşti ?

— S-ar putea spune, răspunse Grigors roşind uşor, că nici asta nu prea ar fi treaba ta. Dar este o carte *„De laudibus sanctae crucis"* pe care tocmai o citesc.

— E creceşte ? întrebă Flann înnălţîndu-şi iarăşi puţin capul.

— E latineşte, spuse Grigors, şi înseamnă „Despre proslăvirea Sfintei Cruci". Trebuia să o fi spus îndată. Fratele Petru-şi-Paul mi-a dat-o, ca s-o citesc în timpul liber. Sînt stihuri, ştii, cu explicaţii bune în proză.

— Nu te mai fandosi şi sclifosi în faţa mea, se răţoi acesta la el, cu flecăreala ta savantă de esplicaţii-n pruză ! Vrei cu tot dinadinsul să mă umileşti cu trăncăneala ta şi tot bîlbîi acolo ca să mă faci să simt cu cît eşti mai dıştept şi mai de soi ca mine.

— Nicidecum Flann, răspunse Grigors. Îţi jur că te-nşeli. Cînd m-ai întrebat ce citesc am simţit cum mi se încălzeşte obrazul, ceea ce fără îndoială că s-a putut vedea pe dinafară ca roşeaţă. Nu se putea să-ţi scape. Am roşit ca o fătucă, pentru că m-ai pus să îţi vorbesc despre citit şi stihuri latineşti. Nu am făcut-o cu plăcere, mi-era ruşine, nu-mi era la îndemînă că m-ai întrebat, deoarece sînt departe de a vrea să te provoc.

— Ah, ah, ţi-era ruşine ! Ţi-era ruşine pentru mine, te ruşinezi pe seama mea ! Ştii că asta-i cea mai obraznică înjosire şi provocare ? Te-am întrebat numai ca să-ţi arăt că nu poţi deschide gura, ba nici măcar nu poţi să fii de faţă, fără să mă provoci ! Dar tu zici că nu vrei. Nu vrei nici măcar să te provoc eu ?

— N-ai să faci asta.

— Am şi făcut-o ! Dar tu ţi-ai tras genunchii-n sus. De ce ţi-ai tras genunchii-n sus, cînd m-am întors ?

— Pentru că nu voiam să te împiedici iar în picioarele mele.

— Nu, căci atunci ar fi trebuit să te ridici împotriva mea şi să-mi ceri socoteală şi satisfacţie, ca un bărbat şi un flăcău cu vlagă. Tu însă-ţi tragi picioarele, mă îngrămăditule, mă popă-ngrămădit bun-la-pîndit !

— N-ar fi trebuit să spui asta, zise Grigors ridicîndu-se încet.

— Ba o spun, strigă Flann. O spun, pentru că nu vrei să înţelegi şi nici nu vrei să vezi şi te tot furişezi popeşte

de colo pînă colo, că trebuie să se lămurească treaba între noi, dăfinitiv şi o dată pentru totdeauna, oricum s-ar isprăvi, temeinic de tot, indiferent cum s-ar sfîrşi, mă înţelegi ? C-aşa nu mai poate merge mai departe ! Eşti născut în colibă lîngă mine şi eşti odrasla lui Wiglaf şi Mahautei, cum sînt şi eu şi ceilalţi, şi totuşi nu, ci parcă eşti ieşit din ou de cuc şi altceva decît noi, după trup şi după viaţă, ceva nesuferit de altfel, doar dracu ştie ce şi ţi-ai îngăduit să te abaţi spre gingaş şi înalt — parcă n-ai şti ! Dar eşti atîta de obraznic ca s-o ştii şi atîta de obraznic să mai fii şi prietenos cu noi ! Dac-ai fi obraznic cu noi, ar fi mult mai puţin obraznic ! Eşti copilul stareţului, dat de Dumnezeu, care te-a luat bastard din colibă şi din îngîmfare, la mănăstire, de la şase ani şi-ai învăţat literele şi ştiinţa şi vorbăria popească, dar vii la noi şi ne faci să băgăm de seamă că nu ai vrea să se bage de seamă — vorbeşti ca după fleoanca noastră cu gura ta subţire şi asta ne e nesuferit, căci grosolan nu poţi vorbi decît cu o fleoancă grosolană şi dac-o faci cu alta mai subţire, e o batjocură. Eşti o batjocură în carne şi oase, căci încurci lumea şi încurci deosebirile. Dacă ai fi un bisericos prefăcut, fricos şi slăbănog, un fătălău fără curaj şi haz, atunci un băiat de treabă ar zice : bine, tu eşti gingaş iar eu sînt tare, aşa-i rînduiala, nu mă ating de tine, sfîntă mi-e slăbiciunea ta. Dar tu îţi furi de undeva dibăcia şi eşti bun la disport, la fel de bun ca şi mine, chiar tot atît de bun ca şi mine care-s puternic prin putere, dar tu eşti prin gingăşie — asta-i nesuferit pentru un băiat de treabă şi-atunci îţi zic : trebuie să se lămurească ce este între noi, o dată pentru totdeauna, fără joacă şi în tot seriosul, aici pe loc, cu pumnii goi şi temeinic, pîn-la capăt — eşti provocat cu vorbe şi călcătură de picior şi nu te poţi da în lături !

— Nu, sigur că nu pot, spuse Grigors luîndu-şi chipul frumos, palid-smead, serios, cu buza de sus petrecută puţin peste cea de jos. Vrei aşadar să avem aici un pugilat, singuri de tot, fără martori sau judecător, fără condiţii şi din toate puterile, pînă ce unul dintre noi nu mai poate lupta ?

— Da, asta vreau, strigă Flann scoţîndu-şi haina. Fii gata, gata, gata, ca să nu-ncep să dau pe nepregătite, că

nu mai pot răbda şi vreau să fiu scutit de unica obligaţie de a-ţi cruţa afurisita gingăşie, hoţule de putere ! Vreau să te fac praf, să te snopesc, vreau să-ţi sparg stomacu', vreau să-ţi stîlcesc splina, să te termin, ca să te termin !

— Ia seama la splina ta ! spuse Grigors, scoţîndu-şi haina şi lăsîndu-şi în jos cămaşa ale cărei mîneci le înnodă în jurul mijlocului şi aţinîndu-şi privirea la locul pe de corpul lui Flann unde se află splina. Iată-mă, spuse el şi se înfăţişă, cu trupul slab, băieţesc şi braţele subţiri, în faţa lui Flann cel plin de forţă. Acesta se repezea spre el cu capul plecat, ca un taur şi nimerea cu pumnul în braţul fratelui ce se mişca în sus şi-n jos, acoperindu-i faţa şi pieptul, în vreme ce cu celălalt lovea, dar nu prea tare — ceea ce el primea în gît, în tîmplă şi în coaste era mai rău, chiar dacă adesea şi braţul lui Grigors, care în timpul ghemuirilor şi răsucirilor îşi mai greşea ţinta şi se ducea în gol vîjîind, cu tot omul după el, trebuia să şi primească cîteva de la celălalt, în drumul lui greşit. Era o învălmăşeală de pumni care loveau, capete ce se smuceau ferindu-se, picioare desfăcute, paşi mici şi tropăieli pe loc ; de apropieri în goană şi încleştări de trupuri şi din nou desprinderi, într-un alt vîrtej, oprindu-se cîte o dată ca să pîndească ţopăind, ochindu-se şi apărîndu-se, numai şi numai ca îndată să dea şi să primească din nou, ca să greşească şi să nimerească năpustindu-se unul către altul, dar nu prea mult timp.

Şi iată, se făcu aşa că Flann, care, aşa cred, se cam împrăştie în timpul provocării şi fiind peste măsură de mînios auzea necontenit în urechi cuvintele celui urît, să a seama la propria-i splină şi să i se pară tot timpul că Grigors, cu chipul său deloc schimonosit şi nemaipomenit de recules şi ochii cu adîncul arzător, ţinea cu tot dinadinsul să-l atingă acolo — şi mai ales într-o clipită ce puse vîrf la toate, cînd acesta mişcîndu-şi braţul drept doar ca să se apere, cu stînga, pe care o folosea foarte bine, ţintea vădit spre punctul pomenit, la care îşi oprise şi privirea. Dar fiindcă Flann lua măsuri fulgerătoare şi cît se poate de potrivite contra loviturii, mîna dreaptă a lui Grigors, ce nu păruse a avea vreo intenţie, se repezi în nasul adver-

sarului ca un fulger şi cu o astfel de putere cum în tot timpul rundei nu dovedise şi nici nu încercase să folosească şi i-l sfărîmă : fără glumă, nasul se făcu bucăţi, zgîrciul se rupse, lovitura fulgerătoare fusese întărită şi de inelul cu pecete de la mîna lui Grigors, cu miel şi cruce — nasul lui Flann se cufundă şi se lăţi, sîngele îl podidi şi îi curse pe bărbie, nu mai avea deloc faţă, el se holba deasupra umflăturii informe şi picurînde din mijloc şi o ridica spre cer în timp ce pumnii întinşi se tot clătinau în gol în faţa lui.

Grigors, speriat de brutalitatea lui, se retrăsese mult. Flann se repezi la el şi „mai departe", scînci, „păzea, bastardule !" Şi împroşca cu sînge de pe buze pînă la Grigors, pe trupul lui. Dar acesta se mai dădu iar înapoi şi nu se apără, ci îl ţinu doar la distanţă pe fratele acoperit de spumă roşie, de nerecunoscut, pe jumătate orb.

— Nu, Flann, spuse Grigors, el însuşi cu răsuflarea tăiată, cu un ochi vînăt şi nu puţine semne vinete pe trup. Cu nici un preţ, spune-mi laş, dar de data asta nu lupt mai departe, deocamdată trebuie să mai răbdăm pînă la hotărîre. Ţi-ai rupt zgîrciul nasului în luptă şi atunci ea încetează, nu mai există *sparring*[1], ci doar comprese cu apă rece şi ceva împotriva sîngerării ce aveţi chiar în colibă. Lasă-mă să rup o bucată din cămaşa mea şi s-o înmoi în mare.

Şi iată că de-ndată ce Grigors nu mai vru, renunţă şovăind şi Flann. Este ştiut că ruperea unui os zdruncină foarte ciudat expresia omului. Flann ar fi putut tot atît de bine să leşine şi bezna leşinului trecuse cu adevărat peste privirea lui, dar era prea puternic ca să-i cadă pradă. Se duse de-o parte, acolo unde şezuse Grigors, îşi luă haina şi se aşeză, ţinîndu-şi-o la faţă.

Cînd Grigors veni cu bucata udă ruptă din cămaşa lui, îl împinse la o parte cu umărul, ba încercă să mai dea şi cu piciorul în el, aşa cum şedea, dar furia asta făcu să-l doară atît de tare nasul sfărîmat, încît strigă : „Au ! Au !" cum e şi firesc.

[1] **Partener (engl.).**

— Vezi, vezi ? spuse Grigors compătimitor, dar nu mai îndrăzni să se apropie cu cîrpa. Flann mai şezu aşa un timp, apoi se ridică şi porni încet, cu haina îmbibată de sînge la faţă, prin ovăzul de pe plajă, iarba dunelor, spre coliba părintească.

DESCOPERIREA

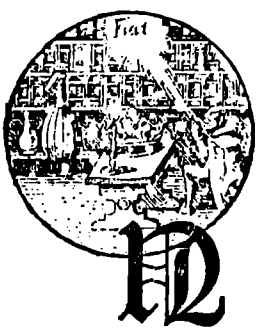

ău ! gîndi Gregorius stînd şi uitîndu-se în urma fratelui său. Rău s-a sfîrşit pentru mine, ca şi pentru el, dar pentru mine sigur încă şi mai rău ! Căci acum eu sînt vinovatul, chiar dacă la-nceput a fost el, cu pofta lui de ceartă încăpăţînată. Coliba mă va afurisi şi stareţul mă va pedepsi cu mătănii şi post pentru că i-am pricinuit fratelui trupesc ceva ce mă tem că nu se mai poate îndrepta cu totul. Dar ce era să fac ? El a vrut să o purtăm amarnic de serios şi cît se poate de temeinic, aşa că oricum pentru mine se va sfîrşi rău, fie pentru trup, fie pentru suflet, şi poate că era mai bine să-mi sacrific trupul decît să mă fac veşnic vinovat de pe urma nasului său. Dar ce stric eu dacă toate principiile vitale mi se concentrează atît de neobişnuit în luptă ? Fratele Clamadex, de la mănăstire, ce ispiteşte mult natura şi pe sub mînă ajunge pînă la vrăjitorie, are o lentilă şlefuită ce adună în luciul ei razele soarelui în aşa măsură încît, dacă o ţii deasupra mîinii, aceasta se retrage îndată, atinsă de înţepătura arzătoare, iar dacă o ţii peste hîrtie sau iarbă uscată, se înnegreşte, se umflă şi fumegă şi ia foc — numai prin concentrare. Aşa e şi cu principiile mele vitale în luptă şi aşa,

din păcate, a ajuns să se rupă nasul lui Flann — eu am ştiut-o dinainte, ba chiar de-ndată ce m-a silit la runda rea, eu o ştiam cu siguranţă şi, ce-i drept, ar fi trebuit să-l avertizez, dar la încăpăţînarea lui nici asta n-ar fi folosit. Dar ce să fac acum ? Să mă spovedesc mai întîi stareţului ? Nu, mai bine să mă duc în urma lui şi să mă dezvinovăţesc, pe cît se poate, faţă de părinţi.

Şi după ce îşi puse iarăşi haina, merse la oarecare depărtare în urma celui rănit în luptă, în sus, către colibă şi îşi iuţi paşii abia în cele din urmă, cînd Flann trecuse deja printre straturile de legume şi călcase pragul. Mahaute era înăuntru, se auzi numaidecît că Flann dăduse peste ea. Firește, ea văzu sîngele, firește, printre strigătele şi întrebări cu glas înăbuşit îi luase haina de la faţă, văzuse nenorocirea, nasul, ce între timp firește că se umflase şi mai mult şi oferea o priveliște cu totul imposibilă şi izbucnise în hohote puternice de plîns.

— Aşa trebuia să fie, gîndi Grigors. Întocmai aşa trebuia să izbucnească în plîns cînd i s-a aruncat în braţe. Bine ar fi dacă l-ar găsi şi pe Wiglaf acasă. El ar privi chestiunea mai raţional. Dar sigur că se află pe cîmpul de morcovi, sau la piaţă. O mai las să ţipe cîtăva vreme şi aştept ca Flann să îi explice înainte de a mă arăta. Şi se ascunse în spatele uşii deschise. Înăuntru se spunea :

— Păi, pentru numele lui Dumnezeu, prea bună atotputernicie ! Flann, Flann, copilul meu, plin de sînge tot, scăldat în sînge ? Ce-i cu tine, ce ai şi cum arăţi ? Lasă-mă să văd, dar lasă-mă odată să văd, nasul ? O, suflete ! O, vai de mine ! O, ziua asta ! Adevărat, prea adevărat ! S-a dus nasul, nasul e sfărîmat, ăsta nu mai e nas, Flann, dragul mamii, spune ce-ai păţit, o lovitură de pumn, ceartă şi bătaie ? Cu cine, cu cine ? Cine i-a făcut asta copilului meu ? Vreau să ştiu !

— Nu-i chiar atît de important, deocamdată, cine a făcut-o, se auzi cum spune Flann morocănos prin nasul lui distrus. Mai bine dă-mi nişte bumbac din ăla roşu şi apă, în loc să te tot lamentezi.

— Să nu mă lamentez ? Bumbacul roşu, compresa cu apă ! Păi sigur, păi aici, păi numaidecît ! Dar să nu mă la-

mentez ? Mama ta bună să nu se lamenteze, nici să nu întrebe cine te-a insultat. Cine te-a sluţit pe viaţă ? O, ziua asta ! Ce zi, ce zi ! Prea adevărat ! Cine a făcut-o, cine-i criminalul ?

— Afurisitul de Credemi, izbucni Flann, el a fost, ca s-o ştii ! A ţintit splina şi a lovit nasul, trişorul, prefăcutul ! Am vrut să mă bat mai departe, dar el s-a fofilat.

— Credemi ? Grigors ? Cum îndrăzneşte ? Dar tu ce i-ai făcut ?

— M-am interesat ce citeşte, iar el mi-a răspuns că vrea să-mi zdrobească splina şi, cînd mi-am apărat-o, m-a nimerit în nas. Dacă nasul nu-şi mai revine la lungimea lui de dinanite şi o să umblu cît oi trăi ca o capră, să ştii că a făcut-o fiul tău iubit, călugărul, fratele meu.

Acum zăgazul cedă, acum se rupse stăvilarul, nu mai era nici o opreliţte pentru puhoiul adunat.

— Ha, ha, ha, ha ! Fiul meu, fratele tău ? Nu-i fiul meu, nu l-am borît eu, nici nu l-a făcut taică-tu, ţi-e frate tot atît de puţin ca şi porcul din cocină, să nu crezi în şarlatania goală, în tranca-fleanca, în prefăcătorie ! Vai de mine, ce femeie lovită sînt ! El, vagabondul, vîntură-mare, fugit încoace, sosit pe apă, afurisitul rupe-oase, călăul şi pîngăritorul. Asta i-e mulţumirea ? De asta l-am crescut împreună cu ai mei, un nimic, un nimeni, un adus pe ape şi i-am dat pieptul ce se cuvenea celorlalţi, încît acum să-mi nenorocească copiii, să mi-i facă chisăliţă, copiii mei, oameni cumsecade, aici la casa lor, pe lîngă rubedenii, el care n-are nici una în toată insula, copil din flori ! Nimeni nu ştie cine e, nici de unde a venit plutind pe apă ! Dar eu, Cristos mă aibă-n pază, o spun la toată lumea, aşa să-mi ajute Dumnezeu, o spun, că-i de găsit, oricît de sus s-a strecurat aici, e de găsit, un biet copil din flori, nimic mai mult ! Dar a uitat, dar încă nu i-a spus nimeni cît de jalnic l-au găsit atunci într-un butoi, legat în barcă, pe marea pustie ! Dacă se atinge de copilul meu, o spun, o strig în gura mare ! Vai de mine, ce-şi închipuie bastardul ? Doar dracu' l-a adus aici, ca să-mi facă necazuri ! Îi ştiu bine obîrşia, din butoi, din valuri ! Nădăjduia că o să-i ascund veşnic ruşinea ? Ha, ha ! Frumos ar mai fi fost s-o ducă aşa, nesupărat în îngîmfarea lui, apărat de minciuni ! Afu-

risiți să fie peștii că nu l-au mîncat, lepădatul ! A avut noroc porcesc, cum au bastarzii. I-a înotat stareţului în braţe ; dacă nu i l-ar fi luat lui taică-tu şi-ar fi rămas la mila lui, cu totul altfel ne-ar fi fost supus, Dumnezeu ştie. Ar fi trebuit să păzească vitele şi porcii, să rînească grajdul cu mîna lui ! Unde i-o fi fost mintea lui taică-tu ca, după ce l-a pescuit din valuri cu mîna îngheţată, să-l dea stareţului şi să-l lase să se deştepte şi să se obrăznicească, în loc să şi-l păstreze ca bun de găsit, ca slugă să ni-l ţină, ca slugoi jegos !

Aşa vorbea Mahaute. Dar ţipetele şi ocările ei se stingeau înăuntrul colibei. Grigors sta după uşă, gîfîind, cu ochii holbaţi. Nu-i scăpase nici o vorbă, fiecare îi răsuna în ureche, îi ardea în creier. Cum de era, ce era asta ? Sminteală şi mînie de mamă necăjită ? Vorbe anapoda şi defăimare fără rost ? Nu, mintea de mamă nu putea născoci nici chiar la mînie : din butoi, din valuri, un lepădat şi adus de ape, copil din flori şi venetic. Nu era minciună ! Prea adevărat ! Rămase încremenit încă o clipă, apoi fugi, dar nu la mănăstire, mănăstirea nu-i mai era cămin celui necunoscut şi fără rude, copilului din flori şi proscrisului, acoperiş putea să-i fie numai cerul din care seara cobora domol şi care se acoperea de stele. Grigors o luă la drum înapoi, prin nisip, prin muşchi şi pădurici de pini îndoiţi de vînt, pînă la mare şi iar înapoi către uscat, înconjură întreaga insulă, ocoli satul, ocoli colibele şi în cele din urmă se trînti lîngă un copac, cu orazul de străin în palme ! Nu ştia nimeni cine este — ce ruşine ! Orişicine i-o putea zvîrli în faţă, chiar şi cel mai sărman : „măi necunoscutule !" fără să ştie cîtă bucurie i-ar fi adus ocara asta, bucuria ce-i zguduia tot pieptul cînd se gîndea la ruşinea lui. Lovitura concentrată în nasul lui Flann, ce deschisese gura femeii, doicii sale, fusese o lovitură eliberatoare, o lovitură zdrobitoare în poarta acum larg deschisă : poarta tuturor posibilităţilor. Era el necunoscut, dar exista şi cineva trebuia să fie. Fusese adus de ape dar nu era o algă a mării, dintr-o ţară trebuia să vină. Unde era ţara lui ? Unde părinţii lui şi cine ? Chiar ei, sau cine oare îl dăduse pradă mării, abia născut — şi de ce ? Era atît de neautentică autenticitatea lui ? De acum înainte întreaga-i viaţă trebuia

să şi-o dedice cercetării, pentru a afla cum stau lucrurile ? Era o taină, el însuşi era una, dar taina este recipientul tuturor dorinţelor, speranţelor, bănuielilor, viselor şi posibilităţilor. Lepădat din pricina unei prihane întunecate ? Dar unde e prihană, acolo-i şi nobleţe. Josnicia nu cunoaşte prihana. Şi cît de mult dorea să părăsească o corectitudine obişnuită pentru o necorectitudine nobilă ! Cu gîndul acesta adormi şi dormi toată noaptea sub copac. Cînd se crăpă de ziuă, se duse la mare, se spălă şi se întoarse la mănăstire la ora cînd stareţul împreună cu fraţii şi elevii tocmai ieşeau din biserică, de la liturghia de dimineaţă. Bunul stareţ îşi zări finul în gangul boltit şi se întunecă, deşi dis-de-dimineaţă avea întotdeauna nasul roşu, ce se vedea foarte luminos şi nu voia deloc să se potrivească cu întunecarea şi asprimea.

— Gregorius, spuse el, unde ai fost ?

Acesta, care şi aşa stătea cu capul plecat, în loc de răspuns îl pleca şi mai tare.

— Trebuie să descopăr, spuse stareţul în continuare, acum, cînd te-ai făcut om mare, că eşti o haimana şi un tînăr desfrînat ? Ai lipsit la vecernicie şi la cină, ai rămas toată noaptea pe afară şi ai pierdut şi liturghia de dimineaţă ! Ce fapte necugetate ! Ce te-o fi apucat, altminteri băiat evlavios ?

— Tată, spuse Grigors cu umilinţă, *peccavi* [1].

— *Peccavisti*[2] ? Stareţul era speriat de-a binelea. Buza de jos rotunjită i se mişcă un timp fără să scoată vreun cuvînt şi sîngele i se retrase din năsucul matinal.

— Urmează-mă : porunci el în cele din urmă. Urmează-mă chiar acum în chilia mea !

Era momentul de cea mai mare-nsemnătate pentru Grigors. Tot ce-şi dorea era să stea de vorbă între patru ochi cu el, cel ce îl cumpărase de la Wiglaf şi îi dăduse numele său. Îl urmă, cu mîinile ascunse în mîneci şi capul plecat. Intrară amîndoi în chilia stareţului. În faţa scaunului de rugăciune se înălţa un crucifix cu chipul însîngerat de mucenic ; către acesta stareţul întinse mîna.

[1] Am păcătuit.
[2] Ai păcătuit ? (lat.).

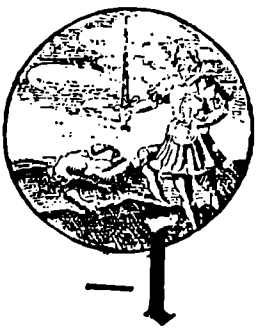

n nomine Domini [1], porunci el, vorbeşte !

Gregorius îngenunchie, cu mîinile împreunate.

— Asta vreau să fac, spuse el, oricît de nesatisfăcător aş izbuti. Căci niciodată gura mea nu vă va putea mulţumi pe cît meritaţi, domnule şi tată, pentru tot ce aţi făcut spre binele meu. Dar vă jur, cu credinţă, că toată viaţa mea îmi voi îndrepta ruga către cel ce nu lasă nerăsplătită nici o faptă bună, să vă încunune cu coroană cerească, pentru că m-aţi crescut cu atîta dragoste, înaintea tuturor slugilor voastre, pe mine, băiatul străin, un biet copil din flori.

Stareţul se sperie din nou, dar în alt fel. Ultimul strop de aurora de pe năsucul său se stinse.

— Ce tot vorbeşti ! şopti el iute, luînd mîinile împreunate ale lui Grigors între ale sale.

— Sînt înşelat, grăi acesta mai departe şi se plecă adînc, ca şi cum ar fi vrut să se spovedească de o înşelătorie a lui. Sînt înşelat în dragoste şi bunătate. Eu nu sînt cel drept, care am fost deprins să mă cred. Poarta adevărului, ce s-ar putea numi şi poarta posibilităţilor, a fost smulsă din ţîţîni dintr-o lovitură. Eu l-am lovit în luptă pe Flann, căruia îi spuneam frate, mulţumită unei capacităţi prea puţin răspîndite pe aici, de a mă concentra nemaipomenit. Şi de mînie că i-am pricinuit durere, doica mea, mama lui, a strigat în gura mare şi eu am auzit-o, că sînt un copil din flori, nimic mai mult, un dumnezeu ştie-cine, pescuit de mic copil din valuri, cu mînă rece. Ruşinea mi-ar copleşi sufletul şi trupul dac-aş mai auzi-o încă o dată şi, crede-mă, n-o voi mai auzi niciodată.

[1] În numele Domnului (lat.).

Spunînd acestea se ridică din îngenunchierea lui umilă proptind cu hotărîre piciorul în față și stătu așa cu fața-i palidă, frumoasă, în care ochii îi ardeau spre albăstriu.

— Mă veți lăsa să plec, cinstite doamne, căci nu voi mai rămîne aici. Trebuie să iau asupra mea amarul căutării și slugă rătăcitoare să fiu făr-de-adăpost, așa cum fără-de-adăpost am fost și-n noaptea asta. Fără-ndoială că voi găsi pe undeva țara necunoscută, de unde mă trag. Am cunoștințe și înțelegere și nu voi pieri, dacă Dumnezeu n-o va voi cu tot dinadinsul. Poate că este ispitit s-o facă și atunci mai bine vreau să mor și să putrezesc în pustiu, decît să mai trăiesc pe insula asta. Căci dezonoarea mă izgonește. Prea mă tem de batjocură. Cît de limbută poate fi femeia ! Dacă a apucat s-o spună uneia, curînd o știu trei, patru și apoi toate. De aceea binecuvîntați-mă stăpîne, înainte de călătoria în necunoscut !

Cum se mai întristă prietenul meu starețul, pe care, povestind, am învățat să-l prețuiesc din ce în ce mai mult. Acum năsucul lui se înroșise iar și avea lacrimi în ochi.

— Copilul meu, grăi el, acum ascultă ! Vreau să-ți dau un sfat bun și din toată inima, așa cum îmi este datoria s-o fac pentru un om drag, ce-a fost de timpuriu sub ocrotirea mea. Credemi, Dumnezeu s-a purtat cu tine plin de bunătate, căci El ți-a deschis ochii ca să nu mai bîjbîi în întuneric și să nu-ți duci zilele în neștiință ci să alegi în voie. Această hotărîre a trebuit s-o las în seama Lui, nu era îngăduit s-o iau înaintea înțelepciunii sale. Tu m-ai văzut speriat, de la primele tale cuvinte — dar adevărul este că am fost ușurat prin intervenția dumnezeiască și prin aceea că ți-a dat libertatea să dispui de viața ta cum crezi de cuviință și să alegi între El și lume. Această luptă trebuie să se dea în pieptul tău acum și să se arate cum să te folosești de libertate, spre izbăvire sau nenorocire. Șaptesprezece ani a așteptat Dumnezeu pînă să te elibereze, dar și așa ești încă mult prea tînăr pentru ca libertatea ta să se lipsească de orice sfat. Fiul meu, din inimă iubit, îngrijește-te așadar de tine însuți și ascultă-mi bine sfatul, ca să alegi ceea ce este sigur și nu ceea ce-i prea nesigur și ca mînia ta copilărească să nu te ducă la pripeală și să te facă apoi să te căiești. Nu-mi răspunde încă ! N-am spus tot. Ascultă asta : ești un tînăr minunat. Toate îți merg de minune, oamenii de

aici te văd cu ochi buni, îţi sînt şi binevoitori. Nu-i părăsi ! Eşti învăţat cu cele preoţeşti, nu te abate de la calea blîndă a lor, înviorată de atîtea comodităţi ! Eşti strălucit cunoscător al cărţilor, drumul ţi-e dinainte însemnat. Eu, după ani sînt un moşneag, am de-acum şaizeci şi şapte, *dear me*,[1] cît îmi mai rămîne de trăit ? Nu spun că dacă mîine închid ochii îţi este dat să treci numai — decît în locul meu. Stareţul trebuie să aibă o anumită vîrstă, chiar dacă vîrsta pe prea puţini îi face mai înţelepţi. Dar într-o zi, asta e sigur şi eu am consemnat în testamentul meu, vei fi stareţ la Agonia Dei, domn peste tineri şi bătrîni şi paznic al credinţei pe această insulă. Vrei să le laşi să-ţi scape din pricina schelălăiturilor unei smintite ? Odată tot avea şi trebuia să larte ; Dumnezeu a vrut-o, ca să-ţi fie dată libertatea de a alege. Dar mă vei crede că sînt omul ce poate împiedica să-i mai iasă încă o dată din gură asemenea palavre.

Grigors îi răspunse :

— Din spatele uşii colibei am aflat adevărul. Şi fiecare dintre cuvintele voastre mi-l adevereşte, mai ales fiindcă voi, stăpîne, numiţi femeia care latră nebună, căci, dac-ar fi mama mea, cu totul altfel aţi fi luat seama la cuvinte. Totuşi, oricum, ea este doica mea şi chiar voi înşivă aţi ales-o pentru asta odinioară. De aţi fi văzut nasul lui Flann, al fratelui meu de altădată, care, firește, a fost adus în starea aceea după luptă dreaptă, aţi fi înţeles că nici o mamă nu poate rezista să vadă asta. Nu-s mîniat pe ea şi mă feresc să scap cuvinte grele împotrivă-i, căci ea a fost mijlocul de a mă lumina. Vouă, firește, vă sînt dator veşnică recunoştinţă. În bietul de mine l-aţi proslăvit într-un fel pe Dumnezeu sporindu-vă norocul, astfel că dragostea şi veneraţia ar trebui să mă silească să vă intru în voie. Şi totuşi nu-s în stare, de unde vă puteţi da seama cît de neţărmurită este mînia tinereţii mele numai la gîndul că aş putea avea parte de o bîrfeală plină de dispreţ. Este de neînlăturat ca, ştiind că nu sînt copilul acestui pescar, să devin mai simţitor faţă de punctul de onoare. Şi de ce ? Deoarece faptul de a fi fost găsit poartă în el tot ce se poate-nchipui. Căci nimeni nu-mi cunoaşte străbunii. Dacă au fost dintr-un astfel de neam, încît să îmi revină rangul de cavaler ?

[1] Vai de mine (engl.).

Domnule, tată dragă, toate visele-mi spun că ăsta îmi revine şi altceva nimic ! Adevărat, voi aveţi o viaţă foarte bună. În ea se împletesc încîntător tihna cu cele plăcute lui Dumnezeu, iar cel ce are dreptul să şi-o aleagă este fericit. Eu însă nu o pot nici împărtăşi, nici moşteni. Trebuie deci să plec căci, de cînd ştiu cine nu sînt, îmi mai rămîne doar să mă caut pe mine însumi, ca să aflu cine sînt.

— Fiule, fiule, nu oricui îi foloseşte să ştie întocmai cine este, chiar şi de-ar fi să îi revină rangul de cavaler. Şi dacă m-ai crezut vreodată, atunci crede-mă şi acum : ţi-e locul între aceste ziduri. Dumnezeu te-a luat în paza lui prin mine. Faţă de cine ? Poate chiar faţă de tine însuţi. Vrei să te lepezi de ocrotirea Lui, fără să te temi că astfel te alături iadului ? Căci împotriva îndoielii asupra obîrşiei tale nimic nu este mai potrivit şi nu se poate închipui un răspuns mai bun la enigma ta decît sfîrşindu-ţi zilele ca stareţ mult iubit pe această insulă paşnică, stingheră de lume. De aceea, ca unul care te iubeşte, te rog şi te implor : o, rămîi !

— Nu, stăpîne, păstraţi-mi, dacă vreţi, iubirea voastră, aşa cum şi eu veşnic o voi păstra şi o voi nutri în inima mea pe cea pentru voi, dar trebuie să plec. Toate gîndurile mele se îndreaptă spre cavalerism şi e mai bine să fii cu adevărat un cavaler al lui Dumnezeu, decît un monah prefăcut.

— Fiule, credemi, să ştii că nu-i deloc treabă uşoară pentru un om bătrîn şi totodată o grea probă pentru simpatia şi răbdarea lui, s-audă un tînăr zvăpăiat zvîrlindu-şi prostiile în văzduh cu voce slabă de copil. Cavalerism ! Vrei să fii cavaler ! Şi totuşi nici nu ai habar ce-nseamnă, nici nu eşti pregătit pentru asta, cîtuşi de puţin. Ştii măcar să călăreşti ? Fireşte că nu. Cum ai putea să te ţii pe cal ? Dar ţi-a venit în gînd să mi te faci de rîs. Întreabă pe oricine ştie ce-i cavalerismul : „Dacă te duci la şcoală, îţi va spune, şi-ţi faci de lucru doisprezece ani cu cărţile, dar nu călăreşti, rămîi preot toată viaţa, pentru cavalerism eşti pierdut". Dar ce înseamnă pierdut ? Un călăreţ şi un cocoş ce n-a-nvăţat să citească şi, cu oricîtă bunăvoinţă, n-ar fi în stare să descifreze nici lucrurile cele mai de seamă ce-l privesc îndeaproape, fiind scrise anume pentru el, şi acela pentru preoţime e pierdut.

Un titlu de onoare se pierde în schimbul celuilalt, tu însă eşti copil al lui Dumenezeu din născare şi cînd treci prin lume se vorbeşte : „Ia uite cît de drăguţ îi vine stiharul !"

— Stăpîne, îmbracă un cavaler în rasă şi, fireşte, vei avea un ins stîngaci. Dar daţi-mi mie veşmînt de cavaler şi spuneţi dacă altcuiva i-ar veni mai bine ! De mă va face caraghios — ascultaţi-mi jurămîntul — mă-mbrac din nou numaidecît în haina lui Dumnezeu !

— Maimuţoiul, îşi zise starețul Gregorius cu duioşie. Fireşte că haina de cavaler l-ar prinde şi stofă să-şi croiască una ar fi la-ndemînă. Dar nu spuse nimic, ci clătină doar îngrijorat din cap.

— Nici nu ştiţi, stăpîne scump, îşi continuă Grigorius vorbăria tinerească, cît sînt de pregătit lăuntric pentru cavalerism. Nu v-am mărturisit-o, cîtă vreme poarta posibilităţilor era închisă. „Nu ştii să călăreşti", îmi spuneţi, părinteşte. Nu, n-am făcut-o niciodată aievea, însă în gînd de multe mii de ori şi oricine ar fi cavalerul de dincolo, din Hennegau, din Haspengau sau din Brabant, vrednic de laudă pentru călărit : în vis eu pot s-o fac mai bine şi nu doar aşa, din pricina îngîmfării, ci cu adevărat aşa cum se cuvine. De cărţile pe care le cunosc nu-mi pare rău, grammaticam, divinitatem şi leges, pe toate le-am studiat uşor şi cu plăcere. Şi totuşi, pe cînd eram aplecat asupra cărţilor, de multe ori închipuirea îmi fugea la lancie şi scut ! Adevărata mea dorinţă era nepotolită ! Un cal, un cal ! Cît necheza de tare, căci îşi recunoscuse maestrul din goana mare. Atunci lăsam coapsele să-mi joace, atît de-ndemînatic o ştiam face, că nu îmboldeam calul ce mă purta acum nici în flancuri, nici în spată, nu, ceva mai în urmă cu un lat de deget o făceam, cu dibăcie, unde *sursangle*[1] trebuie să fie. Pe lîngă coamă picioarele-mi zburau şi cine mă vedea în şa, într-adevăr, să zic aşa : ca un chip ţesut pe un covor, ca o icoană cu farmec rar, ar fi trebuit să îi apar. Nu era vorba numai de stat drept în şa : cea mai frumoasă uşurinţă se vedea. Trupul meu ştia să se poarte atîta de firesc, de parcă era doar un joc aparte. Cu pintenii strînşi, de voltă gătit, aşa-l asaltam pe adversarul în *poigneis*[2] pornit şi niciodată în timpul jocului nu uitam, în cele patru cuie de pe scutul lui ţinteam. Tată,

[1] Punct sensibil pe spatele calului (fr. v.).
[2] Turnir (fr.).

cu un sfat bun ajută-mă îndată, ca visul meu de cavaler să se prefacă-n faptă !

— Fiule, fiule, spuse stareţul, cutremurîndu-se de atîtea cunoştinţe. Vorbeşti cu multă uşurinţă şi ai la îndemînă nişte cuvinte — sînt impresionat, nu tăgăduiesc. Sursangle ? Poignois ? Credemi, nu pricep o vorbă, la fel de bine aş putea înţelege şi greceşte. Nu fratele Petru-şi-Paul te-a învăţat toate acestea. Dar de oriunde le-ai fi aflat, văd bine că în inimă tu nu eşti monah, păcat, Gregorius, profund regretabil, copile drag. Dar tocmai de aceea vreau să te sfătuiesc părinteşte şi cu chibzuinţă, fiul meu. Bine, dezbracă haina asta, renunţă la cele bisericeşti ! Pune-ţi veşmînt lumesc, sau, pentru numele lui Dumnezeu, chiar cavaleresc, în cinstea posibilităţilor oricum incerte ce rezultă din aceea că nu eşti fiul pescarului. Dar rămîi aici, Gregor, rămîi cu noi ! Nu te apuca de peregrinare, nu mai pleca în lume ! Te rog, doar nu ai nici leţcaie, nici un bănuţ, nici o para. Doar eşti sărac lipit, dragul meu ! Cum vrei să te prezinţi drept cavaler unei lumi mîndre, cu totul lipsit de subsidia ? Păi, dacă ai avea de pildă o sută cincizeci de mărci de aur, ai putea să intri în rîndul cavalerilor. Dar de unde să-i ai ? Nici gînd de aşa ceva . Totuşi, las' pe mine ! O potrivesc eu aşa fel, nu te teme, să te însori cu o fată înstărită cum nu e de găsit aici, pe Sfîntul Dunstan, dar poate pe Sfîntul Aldhelm sau pe alta dintre insule. Măcar atît înduplecă-ţi inima, ca pînă o urzesc să mai rămîi cu noi !

Dar încăpăţînarea lui Grigors era de nezdruncinat şi n-asculta de sfaturi.

— Tată, replică el, vă mulţumesc. Vă mulţumesc tot mai mult şi mai din adîncul inimii, de asemenea şi pentru toate cele de mai înainte şi încă, peste toate, pentru propunerea voastră de a-mi urzi o-nsurătoare pentru bani. Cu recunoştinţă trebuie s-o refuz. Nici un tînăr de onoare nu se căsătoreşte înainte de a şti cine este, căci ar trebui să moară de ruşine cînd copiii săi l-ar întreba care-s străbunii lor. Nu-mi este dat să zac aici căsătorit şi-n bună stare, ci să-mi încerc norocul pe drum anevoios, de nu va vrea să îmi dezvăluie cine sînt. Îmi face semn poruncitor norocul, ce nu l-a refuzat niciînd pe cel ce l-a vînat întru dreptate. Stăpîne, binecuvîntarea ta, fii bun ! Sfîrşită fie aici disputa !

Atunci bunul stareţ oftă din greu şi spuse :

— Fie, deci a sosit ceasul. Mi-ar fi plăcut să-l mai amîn o vreme, dar încăpățînarea ta, pe care o respect și o deplîng, îl cheamă-ncoace. Cum stau lucrurile cu tine, copilul meu, o vei afla. Vei citi îndată și pentru asta te-am făcut școlar al mănăstirii, ca să o poți citi cîndva. Da, află deci : grammatica, leges și chiar divinitas, toate acestea sînt simple accesorii și ajutătoare ca tu să-nveți într-adevăr doar să citești, după-ndreptare și pentru știința ta.

Spunînd acestea se duse la pupitru, îl descuie și întinse mîna adînc, pînă la un sertar din fund pe care îl deschise de asemenea cu o cheie secretă și scoase un lucru arătos și de valoare rară, din fildeș, ferecat în aur și-mpodobit cu pietre sclipitoare, tăblița acoperită cu scris mărunt.

— Asta-i a ta, grăi starețul Gregorius, e proprietatea ta, cu toate că a fost scrisă către găsitorul tău, ce Dumnezeu pe mine m-a făcut să fiu. A fost adăugată copilului în butoiaș și ți-am păstrat-o șaptesprezece ani. Așează-te acum, iubitule, pe scăunelul ăsta și folosește-ți priceperea ce ți s-a dat numai în acest scop. Nu-i bine s-o citești stînd în picioare. La deschiderea ei, sărman copil, vei fi cuprins de simțăminte foarte amestecate.

Grigors îi luă tăblița din mînă uluit, se uită la scris, la stareț, din nou la tăbliță, se așeză pe scăunel și citi, ridicînd în răstimpuri capul, cu buzele întredeschise și privind cu ochii ațintiți în gol. Starețul îl privea la rîndul lui cu mîinile împreunate și cu năsucul roșu tot, clipind cu ochii-n lacrimi.

Tînărul citi multă vreme. În cele din urmă lăsă tăblița să cadă, făcu semn, cu capul dat pe spate, întinzînd larg brațele către bătrîn, se clătină spre cel ce-i venea în întîmpinare și plînse amarnic pe umărul lui pe cînd acesta îl bătea pe spate, liniștindu-l și chiar îl legăna puțin. Cît de des s-a întîmplat așa ! Se tot repetă-ntruna pe pămînt. Unul plînge nestăpînit la pieptul celuilalt, iar acesta spune : „Hai, hai. Lasă, lasă. Asta e. Liniștește-te. Nu-i chiar atît de rău. Nu-i vina ta. Treci și peste asta. Caută-ți puterea în Dumnezeu etc,..." La fel spunea și starețul Gregorius, bătîndu-l pe spate, deși lui însuși lacrimile îi curgeau pe obraji. Mai spuse oftînd :

— Cine ești, nu-i scris. Dar ce ești, sărman copil, acuma știi.

— Sînt o lepădătură ! suspină Gregorius. Sînt rodul groaznic al păcatului ! Nu-s om în rîndul lumii ! Sînt un neom, un monstru, un balaur, un bazilisc !

— Ei nu, exagerezi, îl legăna consolator stareţul. Eşti şi tu o fiinţă omenească şi încă una foarte drăgălaşă, chiar dacă nu în bună rînduială. Dumnezeu este plin de minuni. Prea bine s-ar putea ca din rău să iasă bine şi din neorînduială ceva cît se poate de bine rînduit.

— Am ştiut ! se învinuia Grigors mai departe. Am bănuit că nu-s în ordine. Nu degeaba băieţii îmi spuneau mereu întristatul. Dar că aş fi balaur şi monstru cu vară şi unchi ca părinţi, asta oricum n-am ştiut-o !

— Uiţi cealaltă faţă a chestiunii, spuse stareţul, care într-o anumită măsură compensează totuşi ceea ce tu numeşti, exagerînd, monstruozitate, anume că eşti de neam foarte mare.

— Şi pe asta, spuse Grigors, se dezlipi de umăr şi se ridică, şi pe asta am ştiut-o şi am bănuit-o. Ah, tată, dulcii, păcătoşii mei părinţi, care m-au zămislit întru păcat şi păcătos ! Trebuie să-i văd ! Trebuie să-i caut în lumea toată, pînă ce îi voi găsi şi le voi putea spune că îi iert. Atunci îi va ierta şi Dumnezeu, poate că tocmai asta şi aşteaptă. Eu însă, după tot ce ştiu despre Divinitas, eu, ce nu sînt decît un biet monstru, prin iertare îmi voi cîştiga omenia.

— Fiule, fiule, gîndeşte-te bine ! Chiar dacă părinţii tăi mai trăiesc încă şi i-ai găsit în lumea largă — cine-ţi spune că le-ai fi binevenit ? Că ei au fost cei ce te-au pus odinioară pe mare, nu-i prea sigur. Le poţi cere iertare şi de aici şi astfel să-ţi cîştigi omenia şi mîntuirea. Aici l-a făcut Dumnezeu să ajungă printr-o minune pe cel lepădat şi i-a dat celui ce n-avea loc în lume un adăpost în astă cetate a păcii sale. Vrei să o părăseşti şi să te dai în lume pradă oricărei primejdii ? Nădăjduisem din tot sufletul că, aflînd cum stau lucrurile cu tine, vei recunoaşte că aici este locul tău.

— O tată, nicidecum ! De cînd am ştiinţă, hotărîrea mea este mai fermă ca oricînd. De cîte ori aţi citit tăbliţa mea ? Eu am citit-o cu ardoare şi o voi mai citi de nenumărate ori, în fiecare zi, spre pedeapsa mea. Iat-o. Ce-mi scriu dulcii mei părinţi ? Prea mult ei s-au iubit, unul în

celălalt, acesta a fost păcatul lor și zămislirea mea. Eu însă trebuie să aflu îndreptare în fața Domnului — nu îngrijindu-mă de sufletul meu aici, la mănăstire, ci întorcîndu-mi toată dragostea către cei de neam străin și luptînd cavalerește cînd se află în nevoie. Așa vreau să-mi croiesc prin lume drum pînă la părinții mei.

— Fiule, văd bine că-i așa, nu te opresc. Mult mi-ar fi plăcut să-mi mîngîi bătrînețea știindu-te rămas aici, acuma însă mă voi ruga lui Dumnezeu pentru tine și-i voi vorbi de tine, copilul meu, este și acesta un fel de a te păstra. Hai să-ți destăinui și ce a mai rămas !

Zicînd aceastea starețul îl duse pe tînăr la un sipet, îl deschise și, dînd de-o parte tot felul de odăjdii, patrafire și odoare bisericești, scoase de la fund cîteva valuri din cel mai frumos brocart și i le înmînă zicînd :

— Sînt ale tale, pe lîngă tăbliță. Au fost așternute deasupra și dedesubtul tău în butoiaș și pot ajunge pentru un costum de cavaler, sau pentru două. Din Alisaundre, spre Soare Răsare, dragul meu și marfă din cea mai de soi. Cel ce te-a înzestrat cu ele are dulapurile bine căptușite. Văd că te bucuri de zestre. Dar ăsta nu-i singurul lucru pe care l-ai luat mai puțin în seamă citind tăblița. Cînd ți-am spus, copile, că n-ai nici para, nici sfanț, că ești un șoarece de biserică, a fost doar un șiretlic, nu este cazul. Două pîini au mai fost puse încă alături de copil, pline cu aur, douăzeci de mărci, despăgubire celui ce te va crește. Doar trei din ele le-am dat, presupunînd că vei încuviința, pescarilor. Pe celelalte însă nu le-am îngropat, nu le-am lăsat să mucezească, nici să le mănînce rugina ci le-am încredințat unui zaraf destoinic, evreului Timon, care le-a pus să se înmulțească și-n șaptesprezece ani ți-a făcut din ele o sută și cincizeci. De acum le ești stăpîn, o sumă cu care poți prea bine să-ntîmpini lumea mîndră, cavaler fiind.

Grigors sta uluit și fericit. Firește, este monstruos și o grea povară de păcate să te fi născut copil de frați. Dar pentru că trupește nu doare, conștiința acestui fapt se face ușor uitată dacă-ți pică-n brațe daruri aduse de noroc tocmai atunci cînd descoperi cine ești.

— Zîmbești, spuse starețul. Zîmbești, deși ești plîns și palid. Dar ți-am mai spus că sentimentele cu care vei lua cunoștință de situația ta vor fi amestecatate.

entimente amestecate ! Eu, Clemens, şezînd la pupitrul lui Notker, ca oaspete la Sfîntul Gall, pot de asemenea vorbi în povestire şi despre acestea. Recunosc deschis că în argumentaţia dintre Grigors şi Gregorius am fost cu totul şi cu totul de partea prietenului meu, a staretului şi am găsit motivele lui excelente pe cînd, după părerea mea, elevul său vorbea ca un copilandru nechibzuit. Ceea ce aflase despre starea lui păcătoasă, în loc să-l mîne în lume, ar fi trebuit, dimpotrivă, să-l hotărască a se ţine cu recunoştinţă în refugiul ce-i fusese pregătit şi să rămînă credincios tagmei bisericeşti. În această privinţă, după aprecierea omenească, tatăl său întru Dumnezeu avea perfectă dreptate, precursor drept era şi avertismentul său că imboldul de a cerceta şi călători în jurul lumii putea să nu-i aducă tînărului nimic bun, ba poate chiar ceva îngrozitor. Dar judecata omenească nu ajunge prea departe, în afară de cazul povestitorului, care ştie povestea pînă la deznodămîntu-i minunat şi are parte oarecum de pronia dumnezeiască — un privilegiu unic care, la drept vorbind, nu i se cuvine omului. De altfel, mă şi simt înclinat să mă ruşinez de el, să dau cinstire judecăţii omeneşti şi-n stadiul de acum al povestirii să dojenesc ceea ce, mai tîrziu, copleşit de hotărîrea îndurătoare, voi fi nevoit să proslăvesc.

Aşadar, se întîmplă că povestesc cu oarecare supărare cum Grigors, luînd în stăpînire zestrea sa, tăbliţa, aurul şi mătasea scumpă, a părăsit în grabă insula ca să intre în rîndurile cavalerilor, pe meleaguri străine. Şi-a lepădat veşmîntul de şcolar bisericesc şi l-a schimbat cu cel lumesc, pe jumătate de cavaler, sau de scutier ; o cămaşă de zale încinsă la mijloc, cu scufă, picioarele şi ele uşor înzăuate pînă la genunchi. Portul nu era prea arătos. Pe lîngă

asta, totuşi, comandă, în taină, fraţilor de la mănăstire ce se îndeletniceau cu croitoria, un strai cît se poate de domnesc, să i-l croiască din ţesăturile ce îi fuseseră date ca zestre : o tunică, sau houppelandă, din mătase grea, în culori închise, cu mînecare uşoare din voal ce se poartă cu unul din capete petrecut pe braţ, pulpare din stofă moale şi o beretă. Dar tunica era o tunică cu blazon, căci pe piept avea prins un petic oval, pe care era ţesută silueta unui peşte. Acesta trebuia să fie, după cum tînărul îşi închipuia, blazonul lui pentru peregrinare şi trebuie să spun că este singurul lucru ce-mi place cu adevărat din toate pregătirile sale. Căci peştele arată că peregrinul pornise dintr-o colibă de pescar, el era totodată şi simbolul lui Cristos şi dovedea că purtătorul lui crescuse între ziduri mănăstireşti. Asta o laud.

Haina lumească aşadar, pe lîngă toate cele de trebuinţă în călătorie, merinde, apa dulce şi averea de aur, le încărcă pe corabia din scînduri curbate întărită cu scuturi, cu prora înălţată, pe care o pregătise şi pentru care, cu bani şi vorbe bune, angajase un mic echipaj. Pe pînza ei dungată era ţesut de asemenea un peşte. Grigors nu se prea întreba dacă nava lui era în stare să înfrunte oceanul, sau măcar apa mărginită dar năbădăioasă numită-n glumă „canal" şi „mînecă". Sosise aici pe o înjghebare cu mult mai şubredă şi hotărîrea lui de a se arunca în calea primejdiei şi nevoii izvora din dorinţa de a-şi ispăşi oroarea naşterii sale, la nobleţea căreia ţinea totuşi atît de mult. Că marinarii săi, de neam mai mult sau mai puţin bun cum erau, nu aveau ce să li se pună în seamă ca să le fie gîndul la ispăşire, el nesocotea cu nepăsare, căci doar pe el se vedea eroul povestirii, ei însă erau doar adaosuri fără însemnătate. Fără de voie fac şi eu aşa, mustrîndu-mă chiar totodată — pe mine, dar nu pe el, căci cine vrea să intre în gîlceavă cu providenţa ?

Aşadar, la început de toamnă, cînd sosi şi ziua plecării sale din insula ce îl crescuse şi pe care din pricina onoarei şi a ruşinii nu o mai putea răbda — firește, vărsă din inimă lacrimi de despărţire la pieptul stareţului ce-l însoţi pînă la corabie împreună cu cîţiva fraţi şi-l binecuvîntară pentru peregrinare de mai multe ori la rînd.

— Încotro acum, copile, încotro ? întrebă el plin de îngrijorare.

— Pe urmele celor din tăbliţa mea, răspunse Grigors arătînd spre partea stîngă a pieptului, şi încotro bat vînturile lui Dumnezeu. Pînza noastră să o lăsăm în voia lor.

Şi astfel se desprinseră pe ceaţă de ţărmul unde odinioară debarcase copilul, şi tatăl şi fiul, plini de tristeţe, prelungiră despărţirea cu priviri şi semne pînă ce întinderea mării şi ceaţa nu le mai îngăduiră să se vadă. Foarte curînd însă se întîmplă ceea ce urmează : barca dispăru în pîcla ca de vată, de cum se desprinseră de mal şi aburul învolburat adăstă asupra lor împiedicîndu-i să vadă tot timpul călătoriei, îi învălui zi şi noapte cu o îndărătnicie rar întîlnită, ca să-i ascundă parcă şi să-i ocrotească necurat. Cel ce a prezis peregrinilor furtună şi naufragiu şi eşuare violentă, va afla contrariul : marea era netedă — oglindă şi vînt aproape deloc. O adiere dinspre miazănoapte şi apus, foarte slabă, le umfla pînza, dar zile întregi se oprea de tot, astfel că se căzneau să înainteze fără spor, ajutîndu-se cu vîslele, fără să ştie încotro, abia ghicind soarele, nevăzînd stelele şi niciodată vreo corabie, făr-a mai pomeni de vreo coastă. Ar fi preferat, credeţi-mă, izbituri puternice de valuri şi mare agitată, plictiselii de moarte, bîjbîielii de zi cu zi în ceaţa deasă. De şaptesprezece zile trebuie să socotesc călătoria lor ascunsă. Apa dulce li se împuţină, hrana era pe sfîrşite. Liniştea mării îi primejduia şi echipajul lîncezea trist pe corabie, unii trîndăvind, alţii moţăind, căci o astfel de vreme împreună cu stomacul gol cheamă somnul. Grigors, marinarul, stătea la catarg scrutînd nevăzutul, în care orice privire se opreşte şi se rătăceşte.

De aceea el văzu primul minunea care, cele şaptesprezece zile fiind trecute, se întîmplă îndată după-amiază. Ce bucurie, ceaţa s-a risipit ! O briză, la început uşoară adiere, curînd vijelie, a rupt-o, a prefăcut-o în zdrenţe, un mănunchi de raze ale soarelui a căzut drept şi cuprinzător pe un tablou — era o amăgire a ochilor, înşelăciunea Fetei Morgana ? Nu, ci port, chei, oraş înalt, cu creneluri şi porţi se dezvăluiau aici, toate cîte fuseseră atît de apropiate în învăluirea lor. Cine poate descrie bucuria acestei descoperiri ? Sus şi la vîsle, întindeţi pînza către oraşul luminat de soare, încoronat cu cetăţuie, la golf adînc, pe ale cărui valuri acum agitate ei se legănau. Noul vînt era potrivit. Nu fără cazne navigară împotriva lui spre ţelul lor.

Şi dacă numai vîntul şi valul li s-ar fi împotrivit să acosteze ! Dar, din păcate, li se împotrivea şi oraşul, căci şi lui ridicarea ceţii îi dezvăluise apropierea corăbiei precum şi lor înalta lui icoană. Cetăţenii, pe cît se pare, se pregăteau de apărare împotriva apropierii corabiei străine. Pietre şi ghiulele de piatră zburau zvîrlite pînă departe de catapulte. Foc grecesc cădea în faţa lor, ca să închidă marea. Abia după ce dădură multe semne de bunăcuviinţă, de gînduri paşnice şi prieteneşti, apărarea încetă şi fură lăsaţi să acosteze. Barca era înnegrită de foc şi doi oameni din echipaj aveau capetele însîngerate de la proiectile. Dar ei erau doar personaje secundare.

La chei, acolo unde vagonetarii descărcau mărfuri din pîntecele cîtorva corăbii, înconjuraţi de reprezentanţi ai autorităţilor în haine vărgate şi cu suliţe, în întîmpinarea lui Grigors veni un bărbat chipeş, cu faţa mai degrabă îngrijorată decît severă, purtînd pe cap o pălărie de al cărei bor atîrna o basma, peste urechi, pînă pe piept, dar braţele şi picioarele erau totuşi îmbrăcate în armură. Porni să-ntrebe cu glas răstit cine-i străinul şi de unde vine, dar repede se domoli privindu-l mai de aproape, ba, după ce îşi puse întrebările nici nu mai aşteptă răspunsul ci, parcă pentru a-şi cere iertare, se prezentă el însuşi cu următoarele cuvinte :

— Aflaţi că sînt unul dintre fruntaşii acestei *quemune* [1], exact spus chiar cel din frunte, căci sînt şoltuzul şi primarul ei. Am fost înştiinţat de apropierea voastră, socotită duşmănoasă. Atunci am venit să văd dacă este aşa şi, dîndu-mi seama că nu este, am poruncit încetarea apărării. Nu trebuie să vă miraţi de primirea aspră. Acest oraş, odinioară vesel, e plin de jale şi dacă nu ar fi deschisă uşa dosnică, adică înspre mare, de unde, fie lăudate cele ce nu-s dictate de ruşine, poate primi oarecari ajutoare, ar fi pierit de mult. În ceea ce vă priveşte, nu am ştiut ce să credem. Regi ai mării fac apele nesigure şi se ivesc pe coaste, ba ici, ba colo, tîlhăreşte. Înainte de a vă vedea la faţă, puteam crede că sînteţi unul dintre aceştia. Cît de departe vă este îndeletnicirea faţă de cea temută, voi auzi acum.

— Foarte departe, domnule primar, răspunse tînărul. Şi de departe vin, după o lungă călătorie tot prin ceaţă,

[1] Comună (în sens de oraş) (fr. v.).

din marea Uker, şi mă numesc cavalerul de-la-Peşte, numele meu însă este Gregorius.

— Al meu, domnul Poitewin, interveni şoltuzul.

— Vă mulţumesc, replică Grigors. Slujirea scutului mi-e îndeletnicirea, continuă el şi după fapte cavalereşti călătoresc pe meleaguri străine, pe cheltuiala mea şi fără a fi cîtuşi de puţin ispitit de tîlhărie, căci sînt avut în aur.

— Foarte plăcut, spuse domnul Poitewin şi se înclină.

— Pe tabla vieţii mele însă, adăugă Gregorius, e scris că trebuie să mă îndrept spre neam străin şi pentru el să lupt ca un cavaler, cînd se află la restrişte. Acesta mi-este ţelul în peregrinare.

— Este cît se poate de onorabil, beau Sire, domnule cavaler de-la-Peşte, replică burghezul. Cu siguranţă că v-a adus pe lume o femeie pură, căci trăsăturile voastre sînt ferme şi plăcute iar purtarea elegantă. Sînteţi normand ?

— Nu greşiţi de fel, răspunse Grigors.

— Ochiul meu are oarecare discernămînt, spuse mulţumit primaire-ul. Dacă doriţi, urmaţi-mă în casa mea de văduv la o *collacie* [1] şi o băutură bună după ea, din care pivniţa mea mai poate da o rămăşiţă. Să nu se spună că oraşul acesta, chiar copleşit de restrişte, nu mai ştie să arate ospitalitate.

— Graţia cu care ştie să-l primească prin dumneavoastră pe călător, răspunse Grigors, pledează foarte mult în favoarea lui. Vă însoţesc cu plăcere. Dar de ce, întrebă el, după ce dregătorul porunci să li se aducă pentru amîndoi catîri şi trecînd peste un pod de bîrne şi printr-o poartă călăreau acum pe uliţe, de ce aţi pomenit de mai multe ori că oraşul vostru este plin de restrişte, ceea ce de altfel se poate citi chiar şi pe feţele puţinilor cetăţeni pe care îi întîlnim ? Şi de ce se pare că cei mai mulţi dintre ei, lăsînd de-o parte bătrînii şi copii, se află sus pe ziduri şi pe crenelurile înalte, cu armele în mînă ?

— Departe, răspunse domnul Poitewin, trebuie să fie ţara voastră, Ukerlanda şi marea ei, dacă după cum se vede n-aţi auzit însă nimic despre jalea ţării noastre şi a

[1] Gustare (fr. v.).

acestei capitale a ei, Bruges, ce odinioară se numea *la vive* [1], şi acum aproape că se poate numi „cea moartă". Dar ce e de mirare ! Oamenii trăiesc răzleţiţi unii de alţii, capacitatea de a auzi le este mărginită şi chiar şi vestea despre întîmplările cele mai cumplite adastă în văzduh numai pe aproape — la cei mai depărtaţi ajunge tîrziu, ori niciodată. Eu însumi ştiu mult prea puţin, ca să nu spun nimic, despre ce fac şi înfăptuiesc popoarele străine ca aquitanii, gasconii, englezii, lotringienii, turcii şi scoţienii. Şi deci nici voi n-aţi auzit deloc despre războiul din amor, cum fără îndoială că va fi cîndva numită jalea noastră de către cîntăreţi, căci încă de pe acum aşa se cheamă-n gura tuturor ! De cinci ani tot bîntuie. Roger Barbă-Cioc, regele Arelatului şi al Burgundiei de Sus ne-a nimicit ţara şi cetăţile, tot Artoisul şi Flandra sînt pustiite de mîna lui şi doamnei noastre, ducesa ţării, trimită-i îngerii Dumnezeu, nu i-a mai rămas nimic în afară de această capitală, de ale cărei ziduri, deocamdată, furtuna încă se mai sparge — cît timp, numai Milostivul ştie, şi-ar trebui să-şi amintească de mila lui pînă nu-i prea tîrziu. Mă tem însă că ne asupreşte înadins, pentru că este mîniat, atît pe noi cît şi pe doamna noastră, care, în ciuda vieţii celei mai cucernice, nu este în cele mai bune relaţii cu El.

Căci este din cale afară de ruşinoasă, tăgăduieşte, spre mînia lui Dumnezeu, că ar fi femeie şi s-a împotrivit mereu să deie ţării un domn şi un duce — pentru asta plătim cu aşa-numitul război din amor, un nume de al cărui înţeles pe drept vă întrebaţi. Căci Roger Barbă-Cioc, o iubeşte pe doamna noastră şi şi-o doreşte de soţie, avid după frumuseţea ei, de doisprezece ani, dintre care şapte şi i-a petrecut cerînd-o paşnic, dar pe măsură ce timpul trecea, cu tot mai multă stăruinţă şi ameninţare. Apoi a declarat război, jurînd să aibă, aprigul păros, mîndrul trup al doamnei în patul lui, cu orice preţ. Noi am respins atacul lui o dată şi de două ori şi i-am izgonit biruindu-i pe burgunzi, pierzînd dintre ai noştri cîţiva dintre cei mai buni, de pildă pe domnul Eisengrein cel credincios. Vouă, ca trecător, acest nume nu vă spune nimic, dar nouă mult, pînă la lacrimi. Ah, zadarnic ! Însufleţit de încăpăţînarea suveranului lor, şi-au reînnoit mereu expediţiile, trei ani au bîntuit şi-au prefăcut în cenuşă oraşele, ne-au luat

[1] Cea vie (fr.).

turmele, ne-au pustiit lanurile de in, ne-au cuprins ţara iar într-al patrulea an au pătruns pîn-la acest oraş puternic, ultimul ce li se mai împotriveşte şi pe care de mult îl împresoară asaltîndu-i zidurile cu tot felul de unelte de asalt, prepelece, arici, pisici, scări cutezătoare şi abominabile maşini de aruncat. Dar colo sus, în cetate, ultimul ei refugiu, se ascunde ea, cea ce este preţul acestei silnicii şi la toată suferinţa noastră spune tot mereu numai „jamais“ [1]. Vă veţi mira că ici-colo se ridică glasuri, chiar dacă înăbuşite, întrebînd după gîndul nu foarte depărtat, dacă doamna noastră, care s-a păstrat atîta vreme, n-ar face mult mai bine totuşi să-i dea mîna lui Barbă-Cioc şi astfel să pună capăt blestematului război din amor ? În cetate, la curte chiar, există o coterie, nu tocmai neînsemnată ca număr şi ca rang, care favorizează pe faţă această propunere. Dar doamna, totuşi, ce grăi ? *„Niemalen de la vie* [2] *!“*

Grigors primi aceste lămuriri în casa şi odaia domnului Poitewin, la o binevenită gustare de carne afumată şi bere fiartă cu cuişoare, servită de menajera şi chelăreasa lui, tăcută din fire dar şi ea cu chip îngrijorat şi el se arătă cît este cu putinţă de mişcat.

— Domnule bucuros de oaspeţi şi cinstite şoltuze, răspunse el, cuvintele voastre parcă împrăştie ceaţa din faţa ochilor mei şi îmi dezvăluie de ce priveliştea acestui oraş mi s-a arătat, după o călătorie atît de lungă, învăluită în neguri. Am ajuns la ţintă. Dumnezeu mi-a îndreptat încoace cîrma şi văd limpede ca raza soarelui că am sosit la timp. Asta a fost tot ce l-am rugat mereu, ca să mă ducă într-acolo unde ar fi ceva de-nfăptuit şi pentru mine, astfel ca tinereţea mea că nu stea degeaba, ci să se arunce-n luptă dreaptă cînd nevinovăţia-i la strîmtoare. De îi va fi pe plac cinstitei doamne, voi fi sluga şi mercenarul ei şi dacă cea greu încercată şi-a ales acea deviză, atunci şi a mea va fi : „Niemnalen de la vie !“ Căci împotriva acestui duce căruia îi spuneţi Barbă-Cioc, pe cît se pare pentru că o poartă astfel şi e păros în totul, ceea ce din partea mea poate fi un semn deosebit de bărbăţie — împotriva lui, zic, se-ndreaptă toată aversiunea mea şi tot aceeaşi se îndreaptă împotriva acelei coterii care, încet sau tare,

[1] Niciodată (fr.).
[2] Niciodată (lat.).

o sfătuiește să se predea și-ar vrea să o convingă pe cea pură să-i acorde mîna și să-l ia în căsătorie pe pretendentul cel obraznic și jefuitorul urît al țării sale. Nădăjduiesc cu ardoare că nerușinații aceștia nu reprezintă la curte decît o minoritate, iar cavalerii cu simțire-naltă sînt cete sfinte-n jurul ei ?

— Ah, replică dregătorul, tocmai prin neclintire ea face numărul lor să scadă. De ce, vă spun și asta în cîteva cuvinte pline de fatalitate. Ducele Roger are obiceiul să se arate călărind în fața porții și să-i provoace la duel pe cei mai buni eroi ai noștri, în care încă nici unul nu i-a rezistat. Căci arta sa cavalerească de a se bate este mare și vestită pînă departe, în toate țările. Îndemnați de onoare, ai noștri, unul după altul, răspund chemării sale, dar pe fiecare îl doboară și, cînd cere ocrotire, îl prinde și îl duce sub ochii noștri sau îl omoară. Astfel nobilul anturaj al doamei noastre s-a rărit chiar de rușine.

— Omul acesta, chibzui Grigors, desigur că stăpînește darul de a se concentra în luptă peste măsura obișnuită și totodată de a-și strînge forțele vitale într-un focar ?

— Nu înțeleg prea bine, răspunse gazda, ce vreți să spuneți cu aceste vorbe. Părerea mea este că luptătorii noștri cad pradă faimei de irezistibil a ducelui. Onoarea îi împinge în luptă, nu credința în victorie de care, cu sau fără știința lor, se îndoiesc, în ciuda vitejiei.

— Sînteți foarte inteligent, domnule bucuros de oaspeți, observă Grigors cu respect.

— Sînt, răspunse acesta. Altfel aș fi ajuns primar în Bruges ? Și de aceea inteligența mea ia forma desăvîrșitei limpezimi și este pe-nțelesul tuturor.

— Și cînd, fu întrebarea lui Grigors, este de așteptat următoarea provocare sigură de victorie a acestui rege al oștirii ?

— El nu se află în fața orașului, răspunse dregătorul. Cortul lui e strîns. Cînd vine toamna se întoarce acasă, prin ținuturile noastre pustiite, în împărăția lui, care și ea trebuie cîrmuită, pînă în primăvara următoare. Sărmanul nostru oraș, se înțelege, rămîne împresurat. Dar iarna au loc prea puține lupte sau hărțuieli.

— Iar primăvara, întregi Grigors, se reîntoarce, ca prin iscusința lui cavalerească de a se bate să-i răpească doamnei apărătorii și pe ea să o silească să se predea, ceea

ce în cazul acesta vrea să-nsemne : să i se dea. Desigur, este tînără şi frumoasă ?

— Poate, răspunse gazda, să aibă cam de două ori vîrsta voastră, pe care o apreciez între şaptesprezece şi optsprezece ani, dar în ciuda tuturor utreniilor şi canoanelor s-a menţinut foarte frumoasă spre supărarea lui Dumnezeu, aşa socot, de vreme ce-şi refuză trupul frumos oricărui bărbat.

— Să i-l dea acelui Barbă-Cioc, replică Grigors, sînt sigur că nu-i voia ei. Mă-ncumet atît de mult să-i ghicesc gîndurile, deoarece odinioară m-am îndeletnicit cu Divinitas.

— Cum, sînteţi şi cărturar ?

— Puţin. Şi prea puţin îmi foloseşte în aceste-mprejurări. Ceea ce îmi este de folos şi pentru care vă implor ajutorul, cinstită şi-nţeleaptă gazdă, este numai să pot ajunge în faţa ochilor doamnei voastre spre a mă oferi ca slugă, ca să-mi îngăduie să-mi pun viaţa-n joc pentru libertatea ei şi să apăr refugiul purităţii ei împotriva ticăloşilor păroşi.

— Rîvna voastră vă onorează, spuse cetăţeanul după oarecare chibzuială, şi nici nu fac o taină din simpatia ce mi-o inspiraţi. Prea puţin mă îndoiesc că aţi avea izbîndă, cu toată tinereţea voastră, în faţa ochilor doamnei, prin educaţia şi turnura normandă. Totuşi, nu-i deloc uşor, căci este foarte scumpă la vedere şi nu se arată decît pentru prea puţini — oricum numai la mănăstire, cînd stă în faţa lui Dumnezeu, atunci poţi vedea din ea numai ceea ce este de văzut la o fiinţă cufundată-n rugăciune. Voi încerca cu dragă inimă să vă servesc. Domnul Feierfitz von Bealzenan, stolnicul ducesei, este prietenul şi protectorul meu — un om cizelat, un bărbat cu cea mai bună şcoală a curteniei : închipuiţivi-l cu picioarele subţiri şi gras în sus, înveşmîntat tot în mătase înflorată deschisă la culoare şi cu bărbuţa blondă, despicată, de asemenea ca de mătase. Acesta este numai un portret sumar al exteriorului său. Lui îi voi vorbi despre voi, îi voi lăuda felul de a gîndi şi dorinţele voastre şi îl voi convinge, cred ca, folosindu-şi dexteritatea sa şireată, să facă ochii doamnei să se-ndrepte către voi. Pînă atunci rămîneţi oaspetele meu ! Adică : locuiţi la mine, chiriaş şi comesean ! Cu simpatie am auzit că sînteţi avut în aur. Aceasta este o excepţie îmbucurătoare. Cavalerii rătăcitori obişnuiesc

să aibă gînduri înalte, dar sînt pauperi, un amestec către care întotdeauna am fost numai pe jumătate înclinat. Voi însă plătiți pentru adăpost și subzistență, corect, din banii voștri. Hrana voastră trebuie să fie îmbelșugată și totuși rațională, ca să nu dăuneze deloc mlădierii și să nu vă îngreuneze și adoarmă virtutea. S-a făcut ?

— S-a făcut, spuse Grigors și ridicară paharele cu bere aromată, o băutură foarte bună, cu cuișoare, din care eu însumi n-am gustat niciodată, dar pe care cu plăcere o fac să curgă prin gîtlejurile celor doi. Foarte adesea povestirea-i doar un substitut pentru plăceri, de la care noi înșine ne oprim sau ni le refuză cerul.

ÎNTÎLNIREA

tiam, desigur, că domnul Poitewin își va ține făgăduiala și că, de cum se va ivi prilejul pentru prima oară, va vorbi cu stolnicul, pe care-l zugrăvise de minune, despre Grigors și dorințele sale — de asta nu m-am îndoit nicicînd. Prea mult îl plăcea șoltuzului tînărul său oaspete, chipul hotărît și gingaș al acestuia, buna lui cuviință și plata darnică pentru masă și pat, ca să nu-și țină cuvîntul. El o făcu la numai paisprezece zile după sosirea tînărului, la primăria lui, unde von Bealzenan îl vizită coborînd călare din cetate ca să discute situația războiului din amor ce începea iernatic și la vremea aceea era purtat pe jumătate în batjocură, precum și aprovizionarea curții cu anumite necesități și comodități, sarcina domnului Poitewin fiind să hotărască pe cît

posibil deosebirea dintre una şi cealaltă, nu fără să dea drept pildă, în ceea ce priveşte simplele comodităţi, felul de viaţă plin de aspră renunţare, post şi veghe, al doamnei însăşi.

În răspunsul său, domnul Feirefitz aminti că în oraş şi în ţară mîhnirea faţă de acest fel de viaţă ţine cumpăna cu admiraţia. La această convorbire el nu era înveşmîntat în mătase înflorată, numai cu-atît portretul său se deosebea de cel pe care i-l zugrăvise şoltuzul. Pieptul lat îi era apărat împotriva pietrelor zburătoare, care ar fi putut să-l lovească , de-o platoşă la care purta un guler scrobit iar capul îi era acoperit cu un coif de asalt cu creasta rotunjită. Picioarele-i foarte subţiri, în schimb, erau îmbrăcate cu un postav colant în culori diferite de fiecare parte, sfîrşind cu încălţări cu cioc, avînd vîrfurile mult ridicate în faţa scărilor, cînd călărea. Dar şi pe jumătate îmbrăcat în fier, curtezanul nu-şi pierdea nimic din mlădiere şi la negocieri reuşi să obţină pentru mai multe comodităţi rangul de urgenţă al necesităţilor. După aceea dregătorul spuse : *„Au reste,* stolnice, *incidemment şi ă propos*[1], un peregrin foarte înstărit, tînăr încă, a debarcat recent aici şi l-am luat la mine-n gazdă şi sub îngrijirea mea, Gregorius von Ukerland, un vrednic cavaler. Poartă peştele pe blazon şi jură pe toţi sfinţii că însuşi Dumnezeu i-a scos în cale acest oraş plin de restrişte, ca să-şi dovedească vitejia de cavaler dîndu-i o mînă de ajutor împotriva celor ce îl asupresc. Dar mai presus de toate doreşte să se apropie de doamna noastră cea la grea strîmtoare şi să i se ofere ca vasal. Aţi vrea, abil cum sînteţi, să mijlociţi aceasta ?

— Ar fi o bagatelă pentru mine, replică domnul Feirefitz. Dar sînteţi oare atît de sigur şi de puritatea nobleţei sale ? Să atrag atenţia doamnei în mod greşit, ar fi din partea mea un *faux pas* de neiertat. Ukerlanda, trebuie să mărturisesc, este o denumire cam vagă, căci orişicine poate veni de peste mări şi ţări. V-aş fi îndatorat dacă aţi putea produce dovezi ceva mai precise despre cavalerismul său.

Aici se putu vedea dezamăgirea domnului Poitewin, deoarece aceste spuse îl făceau să ia seama cu întîrziere că el însuşi nu se străduise deloc să afle lucruri mai pre-

[1] Pe lîngă acestea, stolnice şi întîmplător legat de ele (fr.).

cise despre obîrşia tînărului şi că ar fi vrut să se mire de asta, dar spre mirarea lui totuşi nu se mira, puţinul pe care acesta i-l spusese despre obîrşia lui, şi care privit mai de aproape nu însemna mai nimic, îl mulţumise pe de-a-ntregul. Vorbea deci tot atît pentru sine cît şi pentru cel care-l întrebase, cînd răspunse :

— Nu ştiu de mă pot bizui pe aceea că mi-aţi urmărit cuvintele cu atîta atenţie şi le-aţi acordat atîta luare aminte, încît să ţineţi seama că am pomenit despre acest tînăr viteaz că poartă peştele pe blazon. Lăsînd sfinţenia la o parte, (dar nu de tot, deoarece am aflat că oaspetele meu a trăit un timp între ziduri cucernice şi a studiat Divinitas) acestui semn, după cum ştiţi, i se recunoaşte un anume înţeles. Este simbolul apei — aşa cum într-adevăr tînărul a şi venit la noi pe apă, cu peştele ţesut pe vela randă a corăbiei sale. Mai este apoi şi semnul bărbăţiei şi al unei însuşiri şi virtuţi deosebite în ea, numită discreţie. Deci nu se poate spune că e bătător la ochi dacă purtătorul acestui semn se poartă cu discreţie bărbătească. Dacă prin cavalerism înţelegem o bărbăţie rafinată, atunci o privire a ochilor v-ar spune mai mult decît a vrut să-ntrebe gura voastră, astfel că aţi prefera tăcerea. Vreau doar să vă destăinuiesc pe lîngă asta că străinul şi-a arătat îndrăzneala între virtute chiar mai înainte, fără a fi încă înfeudat doamnei, făcînd ca inimile tuturor să bată mai puternic. Îndată s-a urcat pe metereze, la cei ce stau de strajă în circumvalaţiune, căci el voia să aibă o priveliştе cuprinzătoare a taberei burgunde şi a nesuferitei împresurări a oraşului. A privit-o pe sub sprîncene încruntate şi cu buze strînse ; corturile, maşinile de asalt, cîmpul şi oamenii. Cum a vorbit apoi cu comandantul turnului porţii de răsărit ce avea de gînd, şi cum l-a cucerit pe ostaş pentru planul său trufaş, nu mai ştiu. Că l-a înduplecat, pun mai mult pe seama ţinutei şi privirii, decît a vorbelor sale. Pe scurt, veţi putea auzi minuni şi spuse cu totul nemaipomenite : a treia zi chiar, la timpul potrivit, contele năimit porunci să se tragă zăvoarele şi să se deschidă porţile şi singur-singurel ieşi afară cel din Ukerlanda — noi toţi credeam de-a dreptul c-a dat mîna cu moartea. Cu peştele pe scutu-i el sabia-şi flutura, goală şi sclipitoare, avînd tăişuri două, ea singură tovarăş îi era. Atunci sosiră-n goană vasali de-ai lui Roger, căci ei văzuseră fluturarea armei şi că-i deschisă poarta

cea de fier. Prilejul căutau să-l folosească şi pe stingher să îl răpună-ndată, dar vă voi spune acum că pofta le-a fost tăiată. Dar ce-i cu mine, nu vreau să rimez — nici să mint, dar naiba ştie ! Cred că toată viaţa să scap din ritmul de baladă dat n-o să-mi mai fie. Grigorius de-la-Peşte era destul de iute ! Din oastea lui Roger, cu dibăcie, trei răpuse. Cu lovituri fulgerătoare prin coifuri îi despică. Doi se rostogoliră-n şanţ, iar unul la picioare-i stă. La dracu, stolnice, totuşi pîn-la urmă trebuie să vă povestesc serios şi fără a cînta, cum i-a făcut să-şi pună pofta-n cui ! Căci ei crezuseră a fi o glumă, dar flacăra ochilor săi pe faţa palidă le tăie veselia. Vă spun : curînd cu săbiile nu mai putură să răzbească şi-atunci îi azvîrliră atîtea suliţe în colacul scutului, de i se răsuciră paftalele şi de atîta greutate îi căzu din mînă. Văzînd aceasta încercară să-l încolţească, dar el, precum în codru mistreţul cu liota cîinească, le stete-n cale şi-i lovi spărgînd pe loc o platoşă ce se acoperi cu stropi roşii ca de foc. Povestea nu-i minciună : duşmanul căzu mort. Stolnice, mă stăpînesc şi nu mai cînt. Noi toţi văzurăm : luă de pe jos o suliţă ce-i fusese lui menită şi o înfipse în capul unuia dintre burgunzi — prăjina îi ieşea din coif şi acesta se tîrî aşa de pe pod, mult nici n-a mai avut de trăit. Vă jur că pe altul l-a tăiat în două chiar de-a curmezişul. Atît de iute-l străbătu tăişul, că nici nu-l simţi măcar. Abia cînd vru să se aplece după spada ce din mînă i-a scăpat, partea de sus a trupului s-a răsturnat. Pe scurt, stolnice, săvîrşind aceste fapte, luptătorul dădu înapoi pas cu pas spre poarta pe care o apărase singur şi, cum ajunse înăuntru, canaturile li se închiseră în nas scîrţiind. Vă-nchipuiţi ce bucurie şi ce strigăte batjocoritoare sus pe ziduri. Fu ridicat pe umeri, sosii şi eu în goana mare. Veşmîntul lui de sînge era năclăit, la fel şi arma cea tăioasă, ce-atît de tare-n mîna lui s-a dovedit. „O drag viteaz, spune-mi cum de-atît de rău te-ai înroşit. Cred că de răni eşti acuma chinuit". „Să nu-mi purtaţi de grijă", spuse el nepăsător. „Neatins mă aflu. Acesta-i sîngele lor."

— Remarcabil, răspunse domnul Feirefitz. În astfel de împrejurări, dregătorule, plăcerea voastră de-a cînta îmi pare foarte de-nţeles.

— Dacă n-am fost în stare s-o strunesc cum se cuvine, spuse gazda lui Grigors, asta e vădit că are a-face

cu flacăra albastră a ochilor pe fața-i palidă. De altfel, trebuie să mărturisesc, m-am lăsat purtat de-nchipuire. Că l-a tăiat pe unul de-a curmezișul fără să ia seama și mai tîrziu abia s-a desfăcut și a căzut pe jumătate, am adăugat în cîntec de la mine, în realitate nu s-a întîmplat.

— Oricum, răspunse stolnicul, diversiunea este impresionantă și fără acest detaliu. Nu mai rămîne nici o îndoială în privința cavalerismului junelui nostru, nici în aceea că ne poate fi de folos.

— Vă voi destăinui o teorie, continuă șoltuzul, care la nevoie poate explica proba neobișnuită de noblețe a caracterului pe care a dat-o oaspetele meu. Trebuie că îi este dată însușirea de a se concentra în luptă în fiece moment peste măsura obișnuită și de a-și strînge forțele vitale ca într-un focar. Obișnuiesc să dau altminteri gîndurilor mele o formă mai limpede, pe înțelesul tuturor, dar în acest caz sînt nevoit să mă exprim cam alambicat...

— Treacă, răspunse stolnicul, nu mai stau pe gînduri dacă trebuie să-ndrept ochii doamnei către oaspetele vostru și să i-l prezint pentru a i se oferi ca vasal. Prilejurile sînt rare, dar pînă la sărbătoarea credinței noastre, bunavestire a Mariei, nu mai este mult. În această zi, după cum știți, ea se arată și coboară cu toată curtea de la cetate la catedrală, ca să se aline la liturghie. Atunci viteazul vostru își va putea potoli pofta de a privi, iar ca să-i atrag asupra lui atenția doamnei în clipa cea mai potrivită, asta lăsați pe mine.

Așa se întîmplă. În ziua cînd preacurata, trandafir fără de spin, rămase însărcinată în trup, dar totodată, prin infiltrarea spiritului, fără de păcat, (această credință a noastră înverderată) prințesa, călare pe un buiestraș asturian dus de dîrlogi de doi paji, ieși din cetate cu toată nobilimea casei și coborî drumul șerpuit, în ultimu-i oraș și-n fața catedralei învăluite în zvon de clopoțe ; aici descălecă, în mijlocul poporului îngenunchiat și descoperit, ce o privea cu ochii înroșiți și se îmbulzi în urma ei, cînd, împreună cu domnii și doamnele, trecu prin portalul larg deschis, bogat sculptat și, cu ochii plecați, cu mîna stîngă în deschizătura mantiei căptușite cu blană albă de pe pîntecele veveriței și ridicînd-o puțin cu două degete ale stîngii, se îndreptă prin sala de festivități a lui Dumnezeu către strana ei și perna cu ciucuri bro-

dată cu aur, pregătită pentru genunchi. Așa o văzu Grigors, de la locul lui de deasupra gangului, mergînd alături de șoltuz și printre cîntece, scînteieri și miresme tari, văzu din ea atît cît se poate vedea dintr-o femeie cufundată-n rugăciune. Profilul i-l văzu lucind mat ca fildeșul în lumina slabă, împestrițată, sub banda diademei și în năframa ce-i acoperea obrajii, cînd își ridică fața și își îndreptă privirea cu durere în sus și precum o înalță ea tot astfel tresăltă de însuflețire și inima tînără a celui ce-o privea. „Ea este", grăi în sinea lui, „stăpîna mea la grea strîmtoare, pe care am fost chemat încoace s-o scap din cumpăna în care o silește un fante păros". Și încleștîndu-și degetele împletite, 'nălță spre cer un jurămînt ce el credea că o chemare a tuturor la luptă aprigă pentru ea va fi : *„Niemalen de la vie !"*

În spatele prințesei îngenunchia stolnicul ce îmbrăcase astăzi haina de mătase cu flori mărunte și arăta deci întocmai cum îl descrisese gazda bună a lui Grigors. Cînd fastul sacru luă sfîrșit, el își plecă bărbuța de mătase către urechea doamnei și ii șopti vreo cîteva cuvinte — cum să fi sunat oare ? Spusese el : „Stăpînă, salutați-l pe bărbatul de colo ! Vă poate aduce servicii folositoare" ? Foarte de temut era că nu spusese „bărbatul", ci „tînerelul" și pe cît se poate chiar ceva mai copilăresc. Dar nu, firește, el spusese „bărbatul", căci doar voia să i-l prezinte. Și totuși, la sugestia lui, ea abia își plecă fruntea, fără să se întoarcă cîtuși de puțin spre partea în care o îndreptaseră cuvintele lui, după **„Ite, missa est"**[1] își făcu încă o dată semnul crucii și ieși prin nava din mijloc. Doamnele mergeau înaintea ei, iar cavalerii o urmau. Stolnicul însă îl luă de mînă pe Grigors și îl conduse-n urma ei, sub bolta de piatră rezemată pe coloane a pridvorului. Aici spuse cuvintele alese :

— Stăpînă acesta este domnul Gregorius, un cavaler din Uker, de la mare. Aspiră la onoare și mai presus de toate să-și plece genunchiul în fața voastră.

Grigors făcu asta ; cu bereta-n mînă, se lăsă pe un genunchi plecînd capul. Prințesa, înconjurată de suita ei în semicerc, se opri și îl privi în creștet.

— Ridicați-vă, domnul meu, așa se auzi deasupra lui glasul ce avea un sunet grav, plăcut și matur și nu se-

[1] Sfîrșitul liturghiei (lat.).

mâna cu gînguritul de codană. Numai în fața lui Dumnezeu și a Reginei rozariului se cuvine a îngenunchia aici.

Dar cînd se ridică în fața ei, se întîmplă tocmai ceea ce se temuse ; gura-i roșie nu-și putu ascunde un zîmbet, căci îl descoperi atît de tînăr. Era un zîmbet foarte blînd și îngăduitor, milos aproape, cu sprîncenele ironic ridicate, dar i se șterse iute de pe buze : nu pentru că el tresărise roșind, ea asta nu văzu, căci ochii-i coborau măsurîndu-l și se opriră iscoditori asupra veșmîntului său. Grigors îmbrăcase astăzi tunica cu blazon, cea frumoasă, din stofa zestrei sale ; felel era, din țara Soarelui Răsare, întunecat-pestriț, întrețesut cu fir de aur, și ei la brocart i se opriră ochii, astfel că buzele i se deschiseră și sprîncenele i se încruntară în contemplare. Dar chiar în timp ce-l cerceta, privirea i se frînse îndurerată. „O, spadă, cît de cumplit îmi treci prin inimă din nou ! Luat, luatu-mi-au copilașul, moștenirea de la dragul meu, al trupului său dulce dar și pradă dat a fost mării sălbatice, în butoiaș — să le-o ierte cel pe care în străfundul sufletului meu nu-l iert ! Astfel de mătase, aceeași, i-am așternut plîngînd dedesubt și deasupra sărmanului marinărel, într-adevăr aceasta este aidoma cu aceea ca bunătate și culoare, la asta ar trebui să mă pricep, pe Dumnezeu că s-ar putea să fie țesută de aceeași mînă și poate că și este. Înfricoșarea și durerea și mii de amintiri păcătoase, pline de ncîntare, mă străfulgeră la vederea acestei țesături întru totul asemenea și totodată nu pot să nu apreciez că trebuie să fie o casă nobilă, cu dulapurile pline de lucruri rare, ce i-a lăsat ca moștenire băiatului acest brocart."

Sînul îi săltă liniștit în strînsoarea rochiei care de la cingătoare cobora în falduri largi de velură albă ca zăpada pînă la picioare, acoperită de mantia purpurie. Ridică poala acesteia la cingătoare cu mîna-i frumoasă, slabă. Ochii albaștri, întunecați, cu umbrele vineții ale priveghiurilor dedesubt, priviră într-ai lui. Drăgălașă i se păru aceasta față serioasă, în tinerețea ei îndreptată hotărît către bărbăție și o fermecă pînă în străfundul sufletului, pe cînd lui nu îi părea decît că are-n față icoana pămîntească a Reginei Cerului.

Doamna grăi blînd :

— Aveți vreo rugăminte către mine ?

— Numai una, da, răspunse el cu entuziasm puternic. Pe voi, stăpînă, să mă străduiesc a vă servi, din toată

inima sînt gata. Luați-mă vasal, asta vă rog și îngăduiți-mi ca în fața voastră să mă arunc, cu tot ce sînt și tot ce pot, asupra tîlharului și pentru voi să lupt pînă la moarte !

Ea spuse :

— Am auzit de voi, cavalere și de anume nechibzuințe vrednice de cinstire, dar care trebuie mustrate, cu toate acestea. Se spune că ați fi mai cutezător decît se cere. Știți la care diversiune nebunește temerară fac aluzie. Mamă mai aveți ?

— N-am cunoscut-o.

— Atunci lăsați-mă să vă mustru în locul ei. L-ați ispitit pe Dumnezeu. Dacă chibzuiați mai bine, n-ați fi cutezat năzdrăvănia asta.

— Stăpînă, amănuntele ieșirii au fost mult înflorite, ca în basme. Dar amorțeala și ațineala iernatică a războiului din amor m-a supărat. În sinea mea mi-am spus că trebuie tulburată și că vrăjmașul leneș trebuie învățat, speriindu-l, că în acest oraș trăiește un suflet care, pentru onoarea voastră, nu se teme de întreprinderi cum nu sînt de așteptat în fiecare zi.

— Atunci vă mulțumesc, fără să-mi iau mustrarea înapoi. Credința ce cutează împotriva restriștei mele e pentru mine, biată femeie, o cruntă trebuință. Dar nu doresc ca tinerețea nobilă să se irosească nechibzuit din pricina mea. Făgăduiți-mi că nu veți mai face niciodată o asemenea ispravă și că veți ocoli semeția nesocotită !

Spunîndu-și „biată femeie", îi sfîșiase inima și el căzu îndată în genunchi din nou, cu fața aprinsă în dreptată către ea, în sus.

— Vouă să mă supun, stăpînă, făgăduiesc, cum numai dorul de a vă sluji mi-o îngăduie.

Ea luă o spadă goală de la unul dintre nobili și îi atinse umărul cu ea.

— Fiți vasalul meu ! Luptați cu cinste chibzuită pentru acest oraș, pentru onoarea acestei țări călcate în picioare ! Stolnice, vă-ncredințez spre ocrotire acest cavaler.

Cînd el se ridică fericit, ea se mai uită încă o dată la veșmîntul lui, îl mai privi în față înc-o dat' și se întoarse, astfel că, iute, curtea se închise-n jurul ei și se îndepărtă. Grigors însă stătea locului pierdut în gînduri, cu privirea ațintită în urmă-i, pînă ce-l trase de mînecă

gazda lui, dregătorul. Asemenea femeie nu mai cunoscuse niciodată şi niciodată nu mai auzise dulceaţa matură a glasului cu care pusese poruncitoare vorbă bună pentru tinereţea lui. Ciudat de străine de experienţa lui îi erau chipul şi purtarea ei, dar în acelaşi timp şi ciudat de apropiate firii lui.

DUELUL

ă bucură, cu toată groaza mută ce-mi umple sufletul din pricina mersului mai departe al povestirii, că la acea negociere cu domnul Poitewin, domnul Feirefitz voise să capete asigurări asupra autenticităţii cavalerismului lui Gregors, dezlegînd limba şoltuzului şi făcîndu-l să povestească mai amănunţit despre cutezătorul atac pe pod, de unul singur, al oaspetelui său. Altfel n-am fi aflat niciodată această aventură. Înfloriturile cîntate, cuprinse de bună voie în şpalt, ce în înfierbîntarea povestirii i s-a strecurat povestitorului şi care pentru cel nedeprins cu adevărata povestire, la nevoie, se pot tăia, mai lasă totuşi loc destul ca să ne asigurăm că visele de cavaler ale şcolarului mănăstirii, ieşit din coliba pescărească, nu fuseseră doar amăgire ci că limba isprăvilor cavalereşti, pe care susţinuse că o vorbeşte lăuntric cu iscusinţă, îi era într-adevăr familiară pentru braţ şi gură, chiar dacă avea nevoie să se mai desăvîrşească în tot ce era mai bun şi mai adevărat într-însa, înainte de a îndrăzni ceea ce îi stătea pe inimă ca hotărîre neclintită încă de la prima convorbire cu maestrul

Poitewin, dar mai ales de cînd o văzuse pe stăpînă cu ochii lui.

De-ntreabă cineva, copilăreşte şi cam nedumerit de înţeles, ce fel de hotărîre ar putea să fie asta, atunci să asculte crîmpeiele răzleţe de gînduri, pe care cîteodată Grigors le murmura pentru el cînd era singur. Ele sunau aşa :

— Oricît de grozav ar fi, tot îl provoc ! Sau : chiar de-ar fi *Valand* [1] însuşi, îl voi învinge !

La cine se gîndea spunînd acestea, nu-i nimenea atît de naiv ca să mai întrebe. Dar cînd îl aud murmurînd astfel, mă bucur cu adevărat pentru hotărîrea lui Dumnezeu ca Grigors să sosească în oraş pe timp de iarnă şi la timpul cînd războiul din amor era purtat cu indolenţă. Asta i-a dat răgazul să se pregătească cu sîrguinţă în vorbirea adevărată (şi nu numai lăuntrică) a limbii cavalerilor, pentru care războiul de iarnă îi dădea prilejul aproape zi de zi. Căci tot felul de hărţuieli cavalereşti, aventuri uşoare şi ciocniri, pe jumătate luptă adevărată, pe jumătate numai de dragul petrecerii timpului, se întîmplau aproape zilnic, în faţa oraşului, pe jos şi călare şi la acestea el nu stătea degeaba — atît de puţin, pe legea mea, încît cetăţenii vînjoşi, cavalerii şi serjanţii spuneau că în urmărire este fruntea, iar în retragere coada. Redau spusele bărbaţilor aşa cum le-am auzit. Mie îmi sună stîngaci şi tot aşa cînd spuneau că el este „grindină pentru duşman". Şi asta este o metaforă nepotrivită pentru urechea mea, însă lor imaginile le erau trezite tocmai de ţinuta lui.

Cel mai bine îi şedea călare, căci prea adesea şi întocmai exersase în vis strînsul coapselor, mersul în pas uşor şi volta, ca realitatea să nu-i pară apropiată şi meritată. Măiestria, cum se spune, îi era înnăscută, el o aflase în sine şi ea îi sta în putere nemijlocit, încît nimeni nu s-ar fi gîndit că pînă atunci nu mai şezuse niciodată pe spinarea unui cal. În grajdul domnului Poitewin avea pregătit un bidiviu bun, cumpărat din aurul său, un armăsar ţintat, bălţat, de Brabant, cu ochi frumoşi ca de veveriţă şi plin de focoasă prietenie pentru maestrul lui : cînd intra la el, îşi întorcea gîtul lucios şi necheza puternic de

[1] Dracul (n. t.).

bucurie și voie bună, cu glas pătrunzător, precum cîntatul cocoșului în zori. Se numea Șturmi. Mie însumi îmi place să mă gîndesc la el lăudîndu-i voinicia, coada alburie, coama la fel pe frunte și pe gît — chișița puternică dar subțire și copita mică. Pielea-i țesălată era asemenea mătăsii, sub ea tresăreau și jucau mușchii plini de putere. Ce bine îl prindea pe Șturmi armura cu care îl înzestra argatul, pe deasupra cu valtrapul din ahmardi verde, arăbesc ! El îi atîrna în spate pînă la copite și pe amîndouă laturile avea țesut peștele. Astfel călărea Grigors pe armăsaru-i drag — și toate îi erau binecunoscute din vise și din născare — el însuși apărat frumos la cap, trup și picioare, cu spada încinsă la șold, brațul și mîna în curelele scutului — zic, așa călărea adesea pe Șturmi împreună cu alți viteji înfeudați doamnei, afară din oraș, însoțiți de un car plin cu lăncii fără vîrf, pentru turnir. Căci, credeți-mă, felul glumeț și pe jumătate amical în care era purtat în timp de iarnă războiul din amor mergea atît de departe, încît orășenii și asediatorii ofereau întreceri pașnice cu armele și atît cavalerii doamnei Sibylla cît și cei burghezi, unii sub ochii celorlalți, organizau în glumă turnire cu prăjini boante, parte ca să se înveselească ei înșiși, parte ca să-și dea de gîndit unii altora arătîndu-și iscusința în călărit și în izbit. La acestea Grigors cuceri multă onoare de timpuriu visată și aplauzele vrăjmașilor.

Pe mine trebuie să mă bucure că i s-a dat acest răgaz prielnic ca să exerseze de-adevăratelea ; căci se cere să doresc ca hotărîrea ce-i stătea la inimă atît de neclintită și tăcută să poată afla reușita — deși, povestitor fiind, prevăd și știu totul, adică ce grozăvie de nespus, de neînchipuit i s-a tras tocmai din reușită. Dacă în atotștiința mea necuvenită n-aș vedea și dincolo de grozăvie și pînă la sfîrșit, ar trebui să doresc ca băiatul, oricît de rău mi-ar părea de el, mai bine să-și găsească moartea la împlinirea gîndului său, spre ocrotirea sa — și-s ispitit să o doresc, în ciuda întregii pronii dumnezeiești, căci ceea ce urmează abia de se poate spune — ; știind totuși, pe de altă parte că dorința mea nu are nici un rost, fiindcă povestea mi-e cunoscută și trebuie s-o povestesc așa cum a lăsat-o Domnul să se întîmple, întru slava lui. Aș vrea numai, cu toată umilința s-atrag luarea aminte asupra conflictelor

a căror pradă est sufletul povestitorului unei asemenea povești.

Vedeți, prin mare păcat, adică al nașterii sale și prin năzuința fierbinte de a se curăți de el, tînărul nostru a fost împins la altele și mai îngrozitoare ! De multe ori citea tăblița lui cu ochii-n lacrimi — ba toate rămăseseră pe insulă ca odinioară pentru el : se dovedea brav și cu o prezență de spirit arzătoare în disportul cavaleresc, dar în același timp era un îngrijorat și un întristat, *Tristan le preux, lequel fut né en tristesse* [1], cum spunea despre el domnul Poitewin clătinînd din cap, cînd îl vedea venind cu ochii plînși din odaia lui. Căci obiceiul lui Grigors era să se închidă acolo cu tăblița pe care o ținea bine ascunsă și să citească de pe ea pentru a suta și a mia oară obîrșia sa : că mama-sa îi este vară și tatăl său îi este unchi și că, așa zicînd, este al treilea frate al părinților săi, zămislit întru păcat și pentru păcat și rușine din născare. Trupul lui era aidoma cu al celorlalți oameni, drept și bine alcătuit și totuși lucrarea păcatului și a rușinii, din cap pînă-n picioare. Răutatea nașterii lui îi storcea lacrimi amare, cînd îi stătea scrisă din nou în fața ochilor și-l întărea în hotărîrea lui tăcută. Voia să-și pună în primejdie acest trup tînăr, făcut tot numai din păcat, să-l pună-n joc la îndrăzneață aruncare de zaruri ca, ori să moară (și n-avea nimica împotrivă), ori să-și răscumpere viața greșită scăpînd țara de balaur. Dar asta nu era tot.

Căci în inima lui, sfințind chiar și această inimă făcută toată numai din păcat, purta chipul doamnei, al cărei glas îi sunase atît de dulce și de matur și cu atîta bunătate îl oprise să se mai semețească și ca o mamă se rugase lui, tot pentru el. Cum puteai da ascultare unei asemenea porunci și cum puteai să mulțumești asemenea rugăminte ? Numai jertfindu-te pentru suverană, ori biruind pentru ea și scăpînd-o de balaur ! Acest balaur era un bărbat pe care ea nu-l putea suferi, și bărbat, chiar dacă tînăr de stîrnea zîmbetul, era și el. Să lupte cu celălalt, bărbat cu bărbat, nu însemna numai să lupte *pentru ea*, însemna să lupte *de dragul ei* și dacă-n luptă îți pierdeai trupul sau dacă biruiai, pe oricare din aceste căi trebuia să-i cîștigi

[1] Tristan viteazul, născut în tristețe (fr. v.).

favoarea şi anume tot atîta favoare cîtă aversiune avea faţă de celălalt. Da, vreau numai să spun şi să scriu aici tot ce gîndea Grigors : dacă cel urît ar fi biruit fiindcă o dorea pe doamnă şi dacă ar fi luat-o şi dus-o de acolo cu el, atunci în timpul îmbrăţişării silnice ea se va gîndi la el şi-l va striga pe el, cel ce-a luptat pentru ea şi de dragul ei şi deci pieirea s-ar preface-n biruinţă. Oricum ar fi, aruncarea zarului rămîne norocoasă, gîndea el, şi nu putea să piardă mai mult decît trupu-i păcătos.

Dar de aceea nu gîndea să se dea bătut. Nu, nicidecum, ci el gîndea să-nvingă în duelul pentru doamnă şi cînd primăvara sosi, ciocîrlia se înălţă în văzduh, gîsca sălbatică se reîntoarse şi barza albă de pe meleaguri arăpeşti şi cînd răzbi zvonul că Roger Barbă-Cioc a sosit din nou la oastea lui asediatoare din faţa oraşului Bruges pe jumătate mort, oaspetele îi destăinui gazdei vechea-i hotărîre de a-l birui pe păros, cu orice preţ, de-ndată ce acesta îşi va rosti iar provocarea sigură de izbîndă.

— Nu v-aş sfătui, răspunse şoltuzul. Credeţi-mă, vă vreau doar binele, de altfel ca şi toţi cei de aci şi ţin cu voi şi la onoarea voastră. Dar dacă atunci, pe pod, aţi tăiat straşnic şi v-aţi arătat de mai multe ori ca o grindină peste duşman, nu văd totuşi cum v-ar putea reuşi îndrăzneala asta. Ce-i drept, aveţi curaj, pricepere şi ţinută bună şi Şturmi e statornic şi ascultător sub voi. Totuşi, la urma urmei, sînteţi încă nesigur şi necopt şi experienţa voastră în luptă nu se poate măsura cu a regelui războinic, cocoş le fel de sigur de izbîndă pe cîmpul de turnir ca şi în paturile femeilor. Scoteţi-vă din cap gărgăunii ăştia ! Să ne uităm de pe zid cu ruşine şi durere cum vă duce învins ca să trăiţi de-atunci încolo după voia lor ?

— Asta nu se va întîmpla nicicînd, îl întrerupse năvalnic Grigors, căci nicicînd nu-i voi da ascultare ci voi învinge ori voi muri. Dar tot ce spuneţi pe lîngă asta despre cîmpul de turnir şi paturi e mai de grabă făcut să mă întărească în hotărîrea mea decît să mă întoarcă de la ea. Vreme îndelungată mi-ar fi chiar *ennuyant* [1] să lupt pentru doamnă, ca unul printre mulţi. La duel pentru ea îmi stă gîndul şi atunci va trebui să se arate dacă nu luptă

[1] Plictisitor (fr.).

mai bine cel ce este de partea libertății ei decît cel ce în luptă îi hărăzește silnicia și rușinea.

— Ah, prietene, oftă șoltuzul ; pînă la urmă nu-i chiar rușinea cea mai mare s-ajungi soția regelui din Arelat și Burgundia de Sus, astfel că în unele inimi se înrădăcinează îndoiala dacă temeiul stăpînei este chiar fără de cusur cînd nu vrea nicidecum să dea un duce țării și din această pricină o ține sub blestemul nenorocitului război din amor.

— În inima mea, răspunse Grigors luîndu-și chipul lui frumos, temeiul ei e sfînt.

Primarul se uită un timp la tînăr și dacă ochii i se înecară în lacrimi, asta se întîmplă deoarece în gîndurile lui vorbele „pentru" și „de dragul ei" se amestecau într-un fel ciudat.

— Eu vă urez, spuse el în cele din urmă, domnule încrezător, ca Barbă-Cioc să nu-și mai reia obiceiul și să nu-și mai rostească din nou provocarea.

— Urarea voastră o blestem ! strigă Grigors mereu foarte frumos la chip. Și se întîmplă după blestemul său.

Căci prea curînd sub ziduri veniră doi cavaleri, unul cu un corn de luptă din care scotea mugete, celălalt cu leul-stindard al Arelatului și Burgundiei și el strigă în sus dacă ducesa mai are vreun cavaler destul de îndrăzneț spre a se măsura cu Roger, neînvinsul ei stăpîn, sub zidurile orașului, în duel și în turnir serios în ziua următoare, ca să le fie de priveliște și-nvățătură tuturor cetățenilor, acela să iasă și să se înfățișeze : libertatea de a călări printre asediatori și condiții echitabile de luptă îi sînt asigurate. Spre uluirea lor li se aduse la cunoștință că acel cavaler va veni și că speră, cu îndurarea lui Dumnezeu, să-l biruie pe duce.

În dimineața următoare, înainte de ivirea zorilor, Grigors asistă la utrenie și apoi se pregăti ca unul ce pleacă la război : îmbrăcă armura și domnul Poitewin, deși clătinînd mereu din cap, îl ajută el însuși să fie apărat în luptă cu pantaloni de fier, platoșă, scufă, coif cu vizieră, spadă, scut și lance lungă. Stegulețul ei, ca și zevelca erau însemnate cu peștele și dreapta în mănușă de fier cu degete îi cuprindea mînerul, probînd de mai multe ori tăria strîn-

sorii. În timpul înarmării, Grigors îi spuse celui ce îl ajuta :

— Fiți plin de voie bună și nu mai clătinați prea mult din cap ! Așa e dat, pe tăblița vieții mele stă scris că trebuie să îl înfrunt pe acest bărbat, fie că învinș ori cad. De voi cădea — cui îi pasă ? Nu prețuiesc prea mult. Acest oraș puternic se va putea împotrivi și mai departe lui Barbă-Cioc la fel de bine ca și înainte de venirea mea. Dar, de-l dobor, atunci țara este eliberată de balaur și izbăvită de războiul din amor. Gîndiți-vă la asta. Ducele este în dezavantaj, căci riscă mai mult decît mine și totuși, tocmai de aceea este și avantajat, căci mai bine luptă cel ce cutează mai mult. Dezavantajat însă este pe de altă parte, fiindcă luptă pentru răpirea și constrîngerea stăpînei, eu însă pentru onoarea ei. Cumpănind totul bine, avantajul este mai mult de partea mea decît a lui. De aceea nădăjduiesc să-l dobor cu ajutorul lui Dumnezeu, dar, în ceeea ce mă privește, nu mi-e gîndul la viața lui. Pețirea lacomă și haină a ăstui fante este într-adevăr nesuferită și mi-l face dușman de moarte și mie ; dar că el socotește a o stăpîni pe ea drept cel mai de preț dintre toate bunurile și că merită un război de atîția ani, sînt în stare să înțeleg și nu îl pot urî de moarte.

— Ah, iunchere, îl întîmpină gazda ospitalieră, mai bine să-l urîți cu toată mînia, căci de ea aveți nevoie ca să înfruntați iscusința-i încercată și matură de a lupta !

— Îmi dau seama de becisnicia-mi tinerească în fața lui, răspunse Grigors și socotesc chiar că s-ar putea să mă încerce ispita de a da înapoi și a-mi pune la adăpost viața tînără, cînd cu groază voi recunoaște superioritatea lui. Ba s-ar putea chiar să se dovedească cum că mi-am prețuit prea sus bărbăția și că sub apăsarea lui îmi piere tot curajul și din prea multă tinerețe o iau la sănătoasa pe Șturmi și cel puțin îmi mai cîștig ceva aplauze pentru priceperea la fugă.

— Asta v-ar semăna prea puțin, fu de părere domnul Poitewin.

— Va semăna sau nu, dar cînd te-apucă frica tinerească, faci tot ce nu-ți seamănă. De aceea eu vă rog să luați seama la poartă cînd voi fi pe cîmp, să puneți luptători în spate și să-i țineți treji, pregătiți pentru reîn-

toarcere, fie că mă voi apropia de ea în pas biruitor, fie în goană mare de fugar !

— De asta, făgădui gazda cea bună, voi avea eu grijă. Şi nu încetă să clatine din cap nici cînd i se aduse iuncherului calul în faţa casei, această mică vieţuitoare drăgălaşă — sînt de-a dreptul bucuros să-l văd din nou echipat de luptă, cu frîu frumos, în pătură de zale şi cuvertură şi cum îşi mai aruncă mîndru capul şi sforăie-ndrăzneţ. La despărţire, domnul Poitewin îşi îmbrăţişă foarte îngrijorat oaspetele şi grăi :

— Dumnezeu cu voi, prietene, noroc bun cavaleresc, *bonne chance !* Şi faceţi numai ce spuneaţi : de observaţi că nu vă puteţi măsura cu el, ma bine luaţi-o la sănătoasa şi arătaţi-vă priceperea la fugă ! Poarta vă va fi pregătită şi o bună parte din rîsete le veţi avea de partea voastră.

— Întocmai ; rămîneţi cu bine, amintiţi-vă de mine cu voie bună, de-o fi să pier, răspunse Grigors. Totuşi primejdie prea mare nu-i, căci am două căi de a mă întoarce teafăr, adică doborîndu-l ori fugind de el la timp.

Spunînd acestea, săltă piciorul de fier peste spinarea lui Şturmi, împinse scutul înapoi, apucă frîul cu mîna înzăuată şi ieşi afară din oraş în bătătorita ţară a nimănui, sub ochii nenumăraţilor cetăţeni, bărbaţi şi femei, ce ocupaseră curioşi zidurile şi meterezele cetăţii — călări agale printre burgunzi, veniţi şi ei în goană cu duiumul ca să vadă cum unul dintre vasalii ducesei se va face de ruşine în faţa domnului lor.

— Gliganule ! îi strigară ei cînd îl recunoscură pe cavalerul de-la-Peşte. Nu-ţi mai încapi în piele, obrăznicătură ! Vrea să se măsoare cu Roger cel neînvins ! Cîtă obrăznicie ! Nu mai ai răbdare să-ţi găseşti nasul ? Mai înţelept ar fi să-i ceri asigurare îndată, e mai bine pentru tine !

Tocmai asta auzi Grigors şi intră în tabără călărind drept către cortul ducelui, pînă ce îl văzu pe acesta venindu-i în întîmpinare, cu înfăţişare cît se poate de cavalerească. Pe un murg cu picioare lungi, înzăuat pînă la copite, călărea strălucitorul pretendent al Sibyliei şi peste acoperămîntul de fier al bidiviului era aşternută o pătură roşie de catifea. Pe ea şedea cel învăţat să-nvingă şi el

acoperit tot cu fier şi fulgerele scăpărau din paftalele scutului împodobit cu pietre scumpe în jurul centrului bombat din aur roşu, aprins ca jarul. De acolo fulgera. Coiful fiorosului îi acoperea tot capul şi ieşea în afară ascuţit în faţa obrazului, cu găuri pentru ochi. (Grigors însă avea faţa descoperită în grumăjer.) Preafiorosul ducea o coadă de suliţă, era un copac tînăr, cu coajă, înspăimîntător la vedere, acesta, cu totul deosebit.

Se şi părea că îndrăzneţul de pe Şturmi nu poate îndura vederea potrivnicului, căci la apropierea acestuia îşi întoarse calul dintr-o smucitură şi goni înapoi aproape tot drumul pe care-l străbătuse, pînă sub poartă ; scînteietorul, cu prăjina necojită înălţată-n urma lui, striga prin coif :

— Stai, ţîngăule ! Stai, puiul mamei, laş nenorocit ! Ai fost destul de neobrăzat să ieşi, mai stai acum să-ţi iei şi pedeapsa !

Asta stîrni rîs mare printre cavalerii şi pedestraşii burgunzi, Grigors însă, întorcîndu-se din nou strigă :

— Rîdeţi, fireşte, de ducele vostru, ce pare-se nu ştie că trebuie să te-ngrijeşti de un *puneiz* [1] lung pe cîmpul de duel ? Sunaţi deci semnalul ca să se hotărască după voia lui, fără condiţii şi tocmai la sfîrşit, cînd unul dintre noi nu va mai fi în stare să lupte.

Atunci cornul de război sună şi duelul începu.

Inima-mi de monah nu are nici o chemare către astfel de nesăbuinţe bărbăteşti şi apucături cavalereşti, mie nu-mi plac şi, de n-ar fi deznodămîntul foarte neobişnuit şi pentru acea clipă atît de fericit, dar groaznic prin urmări, nici n-aş fi pomenit mai înainte despre asta. Sînt sigur că nu voi da nici în cîntat şi ritm de muzică, cum i s-a întîmplat domnului Poitewin cînd a povestit îndrăznelile lui Grigors. Lupta festivă îmi lasă simţul religios prea rece. Pe lîngă asta, oricine ştie cum se ţine şi cum o poartă. Ei îşi luară lănciile subsuoară, săltară scuturile şi-n gonă mare, cu mare uruit şi zornăit, se năpustiră unul către altul, ca să se izbească cu trosnet, fiecare cătînd să-l ajungă pe celălalt cu lancia în aceeaşi clipă şi să-l doboare din şa. Nici unul nu reuşi. Lănciile se făcură ţăndări de

[1] Distanţă (fr. v.).

scut și platoșă, bucățile zburară sus, în văzduh, printre ele și coaja copacului lui Roger și nu făcură nici o ispravă. Grigors ședea neclintit pe Șturmi, dar cît de sigur ședea ducele pe calul său înzăuat ! Prea puțin, ar spune poetul, au uitat de spadele lor. Cum erau să uite, cînd rămaseseră fără lăncii ? Acum sosise clipa pentru spade. Le traseră din tecile lor late și începură să le izbească între ele, astfel că loviturile răsunau departe peste cîmp și pînă la urechile acelor gură-cască de pe zid și scăpărau și scînteiau avan cînd oțelul nimerea în fier. Cu-adevărat erau la fel de buni și de mai multe ori fiecare se simți pe jumătate buimăcit de zbîrnîitul coifului său izbit de spada celuilalt. Bidivii tropăiau și săltau învîrtindu-se unul în jurul celuilalt, după cum luptau călăreții, căutînd să cîștige avantaj la lovitură ; ba erau unul lîngă altul, într-o parte, ba față-n față. Atacul ducelui însă părea, întocmai cum erau încredințați orășenii, mai puternic totuși decît al tînărului adversar : treptat, Grigors începu să dea înapoi sub loviturile măiestre, tot mai aproape de poartă și sosi clipa, înfricoșătoare pentru cel ce ținea nădăjduind cu tînărul — cînd el fu dezarmat ! Da, acum se arăta superioritatea matură a ducelui ; acesta lovi spada lui Grigors pe neașteptate, de îi zbură din mînă descriind în văzduh un arc, făcînd să izbucnească strigăte de triumf în rîndul burgunzilor și vaiete puternice printre cetățeni. Dar în timp ce spada încă mai zbura, se întîmplase altceva, fulgerător, ce îmi înveselește sufletul, cu toată pornirea mea împotriva răfuielilor între bărbați : cu mîna dreaptă, liberă de spadă, Grigors apucase de căpăstru calul lui Barbă-Cioc și cu aceeași mișcare nestrămutată prinsese și spada acestuia rămasă încă în jos după lovitura biruitoare. Acum le ținea nestrămutat pe amîndouă, căpăstrul și spada și în aceeași clipă Șturmi începu să meargă înapoi, din toate puterile trupului său scurt, drăgălaș și îndesat, trăgînd după el șargul cel înalt cu duce cu tot, care pentru nimic în lume nu reușea să-și elibereze arma din această strînsoare nestrămutată, spre pod și către poartă. Dumnezeu poate știi dacă drăguțul animal învățase isprava asta mai înainte sau dacă înțelegea numai îndemnul pulpelor stăpînului cu atîta istețime, destul că el trăgea și ducele Ro-

ger, ocărînd prn coif, putea să smucească mult şi bine de căpăstru şi totodată să mai dea şi pinteni gloabei : ea făcea atunci doar un salt înainte, astfel că Şturmi trebuia să facă un pas înapoi — nu fără plăcere pentru micul animal. În ceea ce-l priveşte pe Grigors însă, mai ţin minte cum, în lupta cu fratele său la fel de bun, era în stare să-şi strivească mai degrabă ţeasta decît să părăsească poziţia de sprijin. La fel şi aici, dar încă mai nestrămutat şi mai curînd ar fi răbdat atunci ca Flann să-l pună cu umerii la pămînt decît să slăbească acum strînsoarea spadei şi a frîului. Spada îi străpunsese împlătoşarea palmei şi îl tăia la sînge, cu toate acestea el nu slăbea strînsoarea iar cu scutu-i bun oprea loviturile pe care Roger, mînios, căuta să i le dea în cap şi peste braţ. Şturmi însă trăgea.

Scurtă fu uluirea tuturor în faţa celor întîmplate. Apoi ostaşii ducelui îi săriră în ajutor cu strigăte mînioase, însă asupra lor se năpusti prin poarta ce se deschidea trupa oraşului, astfel că pe pod se iscă una dintre cele mai crunte lupte corp la corp ce s-a văzut vreodată. O suliţă zvîrlită îi pătrunse lui Grigors în gît, lîngă claviculă, prin apărătoarea de umăr, astfel că, greu rănit, abia mai fu în stare să se scape de arma sosită în zbor ; Şturmi sîngera şi el în mai multe locuri. Dar acum erau destul de aproape de poartă, ca să i se poată striga ducelui :

— Descalecă, omule ! Ia-ţi adio de la spada prinsă, care şi aşa este într-o strînsoare nestrămutată şi lasă-te să cazi de pe cal în braţele apărătorilor tăi ! Însă viteazul nu voia şi nu putea s-o facă. Să renunţe la spada sa, cu care îl dezarmase pe fante ? Să coboare de pe cal ca un învins ? Nici în ruptul capului ! Desigur că şi din pricina coifului ce-i acoperea faţa nu putea vedea prea bine în jurul lui şi nu înţelegea tot ce i se întîmplase. Dădea lovituri răsunătoare cu scutul în scutul răpitorului însîngerat. Însă deodată bubui cu totul altfel. Erau canaturile greu ferecate ale porţii ce se închideau în spatele calului şi călăreţului şi zăvoarele de bîrne intrară scrîşnind în lăcaşuri.

Nu puţini luptători din oraş rămaseră încuiaţi pe dinafară şi fură doborîţi din mişcare. Dar ei erau numai personaje secundare şi Roger Barbă-Cioc era prins.

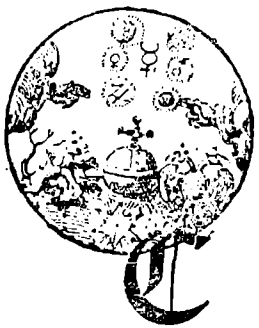

Ît aş dori să pot lua parte fără reţinere şi fără apăsătoare prestiinţă la revărsarea de bucurie, la chiotele de fericire şi mulţumire ale orăşenilor care umpleau întreg văzduhul, căci prin nestrămutarea lui Grigors ţara fusese izbăvită de balaur iar pustiitorul dezarmat şi legat zăcea în temniţa din turnul porţii ! Şi cît aş fi vrut să-l îmbrăţişez pe-nvingătorul atît de tînăr, iar pe vînjosul Şturmi să îl sărut pe bot de-a dreptul, dar în primul rînd gîndul la grozăvia ce-a urmat mă opreşte de la asemenea manifestări şi în al doilea rînd Grigors nu trebuia deloc îmbrăţişat, căci era rănit de lancie şi de spadă, cu straiul şiroind de data asta chiar de sîngele său şi după ce poporul îl duse în triumf pînă în faţa locuinţei sale, casa dregătorului, căzu leşinat de pe spinarea calului. Amîndoi aveau nevoie de balsam şi bună îngrijire şi avură parte din plin de ele. Orăşenii însă mai aveau încă multe altele de făcut în ziua aceea decît doar să chiuie şi să-şi bată coapsele, căci duşmanul înrăit nu renunţă la un asalt general, ca să-şi elibereze crăiescul prinţ şi zbaterea lui plină de mînie ţinu pînă spre seară. Izbi porţile cu berbeci de bîrne tunători, împinse turnuri de asalt cu luptători peste şanţul umplut, către ziduri, propti scări înalte şi zvîrli piatră şi fier cu grămada în cetăţuie. Acum trebuiră să-şi dea viaţa încă mulţi cetăţeni şi burgunzi. La chindie însă iureşul se domoli şi cînd orăşenii îi înştiinţară pe cei de afară că, dacă mai ridică o mînă împotriva oraşului, domnul şi principele lor îşi va pierde viaţa de îndată, atacul nu mai fu reînnoit.

Tratativele începură, aşa se anunţă, între Flandra-Artois şi Arelat-Burgundia pentru jurămîntul de a renunţa la răzbunare şi încheierea războiului din amor şi-n vremea aceasta cei de afară să binevoiască a se purta frumos şi liniştit. Această înştiinţare era foarte potrivită, căci Ro-

ger Barbă-Cioc se găsea pus în fața alegerii : ori să fie scurtat cu un cap, ori să părăsească țara și cetățile, să se retragă pentru totdeauna între hotarele sale și pe lîngă asta să mai plătească și răscumpărare timp de zece ani, o sumă bine socotită și să despăgubească toate stricăciunile de care se făcuse vinovat amorul lui plin de încăpățînare. La acestea el dădu un răspuns mîndru,deși abia după îndelungată luptă lăuntrică. Puse să se spună că el aspirase cavalerește la favoarea doamnei mai mulți ani și făcuse tot ce-i sta-n putință ca să-i cucereasacă inima. Dacă ea se împotrivește astfel cererii sale, a cărei seriozitate a dovedit-o în toate împrejurările și pîn-la urmă îi mai și trimite pe cîmp un țingău nemernic pe care l-a învins în joacă dar care, nesocotind orișice cod, l-a atras în această cursă, el se declară ofensat, își retrage cererea și îi refuză mîna, fără să-i lase vreo nădejde că se va mai strădui vreodată pentru ea. Era gata să jure că nu se va răzbuna și să părăsească țara, fiind și destul de bogat ca să plătească răscumpărare pentru peținea lui, fără ca prin asta să fie nevoit a se coborî cu ceva. Doamna însă, adăugă el batjocoritor, n-are decît să-și ia, în locul persoanei sale nobile, ca soț în pat pe strengarul cel nemernic. pe care l-a trimis afară ca să facă de rușine tradiția sfîntă a duelului, prin șiretlic ticălos.

El nu știa la ce grozăvie o sfătuia cu batjocura lui și cum parcă o chema să se coboare din cer — mai bine spun : din iad să se înalțe. Dacă ar fi știut, poate că i-ar fi răcorit inima. Cred însă că el însuși s-ar fi înfricoșat creștinește să dea un astfel de sfat, chiar și în batjocură. Dar nu era nevoie să te sinchisești de ornamentele prin care căuta să-și facă supunerea mai suportabilă. Numai ea avea însemnătate și în piața catedralei mai marii burgunzi ce fuseseră lăsați înăuntru prestară jurămîntul de pace în ceremonie solemnă cu binecuvîntarea clerului și în strigătele „Da, da, așa să fie“ ale întregului popor, în prezența ducesei și de asemenea a lui Grigors, eliberatorul, care, cu gîtul încă oblojit și cu plasture la mînă, o revedea în acest ceas pentru prima oară pe doamna a cărei binevoitoare maturitate și bunătate o purtase necontenit în inimă ca icoană și sunet. Și ea îl revedea și se bucura de onoarea lui, căci doar atîta fie spus : și ei chipul lui tînăr îi plutise tot timpul în față și apoi, văzîndu-i paloarea de rănit, o cuprinse un fel de îngrijorare duioasă, cum nu

simțise niciodată-n viață și în același timp o mîndrie clocotitoare pentru că fusese atît de nestrămutat de partea ei. Abia, spun eu, dacă lua seama cum se cuvine la ceremonie, deoarece știa că după aceea tînărul îi va fi înfățișat, sus, în cetate, ca să-l mulțumească și la acest gînd, recunosc, doamna se bucura.

Mărturisesc : stătea în semicercul doamnelor și îl vedea peste întinderea sălii tapiseriilor, cu grinzi sprijinite pe stîlpi cu blazoane, venind spre ea cu mers frumos, pe picioare zvelte, în stofă strînsă pe corp ; trebuie să mărturisesc că era mîndră și de mersul lui mlădios. O, Dumnezeule prea bun, dar cum mai semăna cu ea pășind așa în fața ei, lui Wiligis, tatălui său, îi semăna și cum oare ar fi putut să nu le semene ! Ei însă această asemănare îi spunea cu totul altceva decît nouă, adică numai un lucru firesc ce o încînta și dacă se gîndea la asemănare o făcea numai în legătură cu cel pierdut, dar nu și cu ea însăși. Nu se putea ca un tînăr bărbat să-i amintească de fratele-iubit și astfel să-i miște sufletul fără ca de aceea să fie datoare a intra la bănuieli peste măsură ? Dar că era atît de mîndră de el, chiar și de mersul lui, asta, după părerea mea, trebuia să-i dea doamnei de gîndit.

El îngenunchie și ea grăi :

— Cavalere, v-am spus să vă ridicați atunci cînd ați îngenunchiat în fața mea în sfînt lăcaș, deoarece acolo toată cinstirea se cuvine Maicii Preacurate. Astăzi și aici toată cinstirea vi se cuvine vouă și de aceea spun din nou : ridicați-vă. De nu aș fi femeie și nu ați fi atît de tînăr — atît de tînăr sîngele vărsat pentru noi —, cu-adevărat s-ar fi cuvenit să-ngenunchiez eu în fața voastră, căci ați săvîrșit minune pentru țara ducelui Grimald și a fiicei sale. Unde este mîna ce a ținut nestrămutat și fără șovăire frîul și sabia tăioasă, pînă ce tîlharul a fost pus în lanțuri ? Întindeți-o ca buzele-mi să-i mulțumească !

Și ea îi luă dreapta, încă nevindecată, pe care el o ținea la cingătoare și o duse la buze.

Asta n-a fost deloc bine. Doamnele de onoare o socotiră exagerare, iar eu sînt încă și mai aspru în judecata mea. Căci ce o atrăgea să îi sărute mîna ? Că făptuise cu ea salvarea, sau că îi amintea de Wiligis, care cu a lui mînă arhipăcătoasă îi mîngîiase trupul ? Vă spun : doamna nu se cerceta îndeajuns și nu deosebea recunoștința de tandrețe cu luarea aminte ce se cere. Pentru prima avea

temei adevărat — atît de adevărat încît se socotea scutită de a mai cerceta dacă recunoștința nu era totuși numai un prilej pentru tandrețe. Ea era o prințesă evlavioasă și ținea priveghiuri multe ; însă discernămîntul ei se dovedea cu toate acestea neîndestulător. A săruta o mînă rănită de dragul rănilor de martir ale lui Crist, este lăudabil ; dar a lua seama dacă se întîmplă din umilință și dragoste pentru suferință sau din plăcerea de a săruta, este o subtilitate creștină și asta îi lipsea doamnei.

Grigors se ridică și sîngele îi năpădi paloarea de rănit.

— Stăpînă, ce faceți ! Această atingere va arde pe mîna mea și o va îndemna la faptă nobilă cît voi trăi, vă jur ! Dar cu ce mi-am meritat favoarea asta ? Trupul nostru e făcut din păcat. La ce altceva poate fi bun, decît să-l punem în joc și să-l jertfim pentru nevinovăția încolțită !

Ea coborî ochii cu gene frumoase și nu îi ridică din nou spre el nici cînd, cu glas pe jumătate, formînd cuvintele din vîrful buzelor, spuse :

— Copii ai păcatului sîntem toți. Mie însă adesea mi se pare că în fapt există o contradicție între păcătoșenie și noblețe sufletească, între ticăloșia trupului și mîndria lui. De este nemernic, cum poate să privească slobod și cu îndrăzneală și să se încumete la un mers atît de falnic încît să umple de mînie chiar și pe acela ce numai privește ? Spiritul ne cunoaște nevrednicia și totuși, nepăsătoare față de știința lui, natura se socotește a fi vrednică. Vorbele voastre au fost ale unui cavaler creștin. Dar tocmai între cuvîntare și răspuns îmi pare că se cască o prăpastie. De unde ia umilința și modestia creștinului curajul, noblețea și trufia cavalerului ?

— Stăpînă, toată vitejia și orice faptă cutezătoare, căreia ne închinăm, și în care punem tot ce avem și ce putem se trag din cunoașterea vinovăției noastre, din dorința fierbinte de a afla îndreptățire vieții și apoi de a răscumpăra, în fața lui Dumnezeu, măcar un pic din vina noastră.

— Deci ați luptat de dragul lui Dumnezeu și al îndreptățirii voastre ?

— Am luptat, doamnă, pentru voi și onoarea voastră! Prea nedrept despărțiți una de cealaltă !

— Ați luptat ciudat. Spuneți-mi adevărul și mărturisiți-mi dacă dibăcia ducelui a fost cea care v-a doborît spada din mînă ?

— Nu în întregime. Vă spun adevărul. Trebuia să se întîmple cu ajutorul dibăciei sale, ca să pot face ceea ce îmi pusesem în gînd.

— Aţi vrut să arătaţi cu îndrăzneală cum se cîştigă jocul pe tabla de şah, după ce se sacrifică regina ?

— Nu, stăpînă, ci precugetasem că prizonierul v-ar fi mai de preţ decît mortul.

— Atît de tînăr şi de-acum atît de priceput în politică! Nu l-aţi urît deloc ?

— Din tot sufletul l-am urît. Dar nu ura voiam să mi-o astîmpăr. Nu ştiu dacă aş fi putut să îl ucid pe tîlhar. Poate numai într-o clipă neobişnuit de concentrată, precum aceea în care am apucat spada şi frîul. Dar nu pornisem la această luptă pentru ura mea, ci pentru voi.

— Prea nedrept, îmi pare, despărţiţi una de cealaltă. Omul pe care l-aţi cruţat, îmi hărăzise silnicia şi ruşinea.

— Să vă stăpînească, doamnă, era ţelul acestui bărbat. El a luptat de dragul vostru şi a făcut-o şi în duel cu mine, sluga voastră, pe care nici un duel nu o putea face să uite că lupta numai *pentru* voi.

— Cu înţelepciune faceţi deosebire de astă dată, dîndu-i pe drept potrivnicului dreptul la ţeluri mai înalte. Aţi luptat tot atît de chibzuit, pe cît de eroic şi l-aţi prins pe balaur, care lupta de dragul meu. Vă mulţumeşte răsuflînd uşurată ţara căreia prin voi i s-a dat o nouă viaţă şi vă sărută această mînă neobişnuit de nestrămutată. Ea va fi dornică, aşa gîndesc, de noi strînsori nestrămutate după ce va fi cu totul vindecată. Această frumoasă aventură trece pentru voi, aşa bănuiesc, ca una printre multe altele. Acum vă duceţi mai departe, după alte fapte cavalereşti ?

— Mi-ar fi dată, stăpînă, favoarea voastră dacă mi-ar părea că locul acesta a fost ţinta dinainte hărăzită pribegiei mele şi dacă inima mi-ar spune că, rămînînd, mi-aş închina întreaga viaţă ca să vă slujesc ?

— Cum aş putea, cavalere, să vă refuz ceva ? Sînt cît se poate de plăcut mişcată de dorinţa voastră. Rămîneţi, deci. Nu mai trebuie să locuiţi pe mai departe la primărie. Locul vostru este la curtea mea. Vă înalţ la rangul de seneşal al meu, încrezătoare că nimeni nu mă va certa că v-am înveşmîntat tinereţea cu această slujbă. Meritul vostru vă onorează tinereţea şi înlătură orice nemulţumire. Nu este nici o înţelegere, pe care meritul vostru să n-o în-

dreptăţească. Nu îngenunchiaţi, nu vreau ! Acuma vă puteţi retrage ! Vă voi revedea în suita mea.

Şi trecu printre doamnele sale, care o urmară. Trebuie să-ţi închipui această convorbire purtată foarte repede, asta îi era caracteristic. Se isprăvi în cîteva minute, cu glas scăzut, fără pauze şi şovăieli. Avea loc de faţă cu martori şi totuşi era o înţelegere tainică, grăbită, în timpul căreia ochii mai adesea se fereau decît se căutau şi nu era nici o întrerupere între întrebare şi răspuns, nici între frazele fiecăruia, ci vorbele soseau în grabă, precis şi încet, pînă la spusele : „Vă puteţi retrage. Vă voi revedea".

RUGĂCIUNEA SIBYLLEI

ara răsufla uşurată şi o viaţă nouă îi fusese dăruită de mîna lui Grigors nestrămutată-n încleştare. Acolo unde se numeşte Rouselare şi Thorhout, departe, către mare, înverzea pe cîmpuri paşnice din nou folositorul în, iar prin cîrciumi ţăranii dansau stîngaci, în bucuria lor greoaie. Turme noi păşteau pe plaiurile bogatului Artois, purtînd lînă pentru postavuri bune. Oraşele şi cetăţile erau slobode, stricăciunile reparate, curăţate de pîngărirea vrăjmaşului şi Sibylla, copila lui Grimald, ţinea curte la Belrapeire, acolo unde îşi petrecuse copilăria şi tinereţea păcătoasă. Într-acolo, de unde odinioară fratele cel dulce trebuise să plece în cruciadă şi ea, însăşi, atît de rău binecuvîntată, trebuise să se ducă şi să se adăpostească în castelul de pe apă al domnului Eisengrein : într-acolo fusese atrasă fără putinţă de împotrivire, căci tuturor ne este

strecurată dorința de a ne întoarce la trecut și de a-l repeta, astfel încît, dacă a fost nefericit, acum să fie fericit.

Grigors salvatorul, era seneșalul ei. Nu se auzea nici un murmur împotriva ridicării sale și că egal în rang cu domnul Peirefitz, stolnicul, mergea la masă alături de ea, le era tuturor pe plac. Căci mai însuflețită părea acum viața principesei, nu chiar atît de aspru mărginită la priveghi și rugăciuni, nu atît de neînduplecat și temător-potrivnică pe mai departe bucuriilor curții, cîntecului și versului de strune și conversației libere în sală și în grădina cu verdeață. Acestea, fără îndoială, fuseseră aduse de sfîrșitul fericit al războiului din amor și de ușurarea-i sufletească după o restriște atît de lungă. Dar dacă de aici veneau sau de oriunde aiurea — curții și țării inspirau nădejdi ce multă vreme nu se putuseră clinti din loc din pricina împotrivirii aspre a stăpînei și nu putuseră deveni obiect de discuție. Însă acum cei mai buni și mai înțelepți din împărăție se adunară și începură să discute cu stăruință ceea ce era de dorit, oricum și de sperat ; fiecăruia i se dădu cuvîntul și fiecare spuse răspicat același lucru spus și de cel de dinaintea lui.

La Arras, în marea sală, se sfătuiră castelanii, baronii și căpeteniile orașelor și hotărîră așa cum scriu aici. Iată că de data asta, așa spuneau, țara asta, totuși încă atît de plină de nevoi, și-a biruit suferința și înflorește pașnic, ca și mai înainte, dar celor ce se îngrijesc de ea le mai rămîne grija și mult îi doare îndoiala că s-ar putea prea bine să se-ntîmple ca un îndrăzneț puternic să se mai năpustească încă o dată cu lăcomie asupra acumpului meleag și să-l pîngărească. O țară atît de mare este prost apărată de o femeie, fie ea și cea mai demnă de respect, împotriva trufiei nelegiuite și de-ar avea un domn și duce, care de mult lipsește, ba, dacă doamna ar avea domn și stăpîn, a cărui simplă existență ar preîntîmpina chiar numai încolțirea unui război din amor și care cu sprîncenele încruntate și-ar bate spada la amenințarea celei mai ușoare necuviințe, cu totul altfel, încrezători ar fi atunci cu toții pe cîmpul de luptă. Ce-i drept, se știe și se ține seama cu respect că doamna și-a pus în gînd, cu voia lui Dumnezeu, să nu aibă niciodată bărbat. Și încă cei mai buni dintre alegii țării, cu tot respectul, sînt de părere într-un glas, că face o

nedreptate şi tîlcuieşte greşit voinţa lui Dumnezeu. Rău i-ar fi întocmită viaţa, dacă ar lăsa o ţară atît de bogată să se piardă fără urmaşi şi mai plăcută i-ar fi purtarea în faţa lui Dumnezeu şi a lumii dacă şi-ar alege un soţ şi prin el ar dărui urmaşi împărăţiei. Pe lîngă asta, căsătoria în bună rînduială e cea mai bună viaţă ce i-a fost dată de dumnezeu omului, dar mai ales şi înainte de toate în cazul ei ! Să se înfăţişeze toate acestea doamnei ca hotărîre a sfatului şi rugăminte fierbinte a întregii ţări, a fruntaşilor ei, şi să se intervină pentru cererea în căsătorie, se hotărî fără oponenţă, nici abţineri, prin aclamaţii, adăugîndu-se şi că doamna are toată libertatea şi rămîne la aprecierea sa, fără condiţii, pe cine vrea să ia ca domn şi duce.

Astfel fu exprimată voinţa lor obştească şi dacă o cercetez, mai ales ultimul ei adaos, ce te-ar putea face să crezi că ar fi obiceiul ca o principesă să nu se lase peţită ci ea însăşi să peţească şi împotriva felului de a fi ruşinos al femeilor să îl indice ea pe cel ce vrea să-l aibă, atunci nu pot să-mi alung bănuiala că gîndurile celor din fruntea ţării, cînd au făcut propunerea, erau îndreptate într-o anumită parte, că doreau să-i clădească doamnei un pod de aur şi că Sibylla nici n-ar fi putut să nu recunoască asta. După obiceiul ţării fu încunoştiinţată de conţinutul a ceea ce cu sinceritate se dorea să i se prezinte şi ar fi stat deci în puterea ei să refuze prezentarea. Ea totuşi o îngădui în însufleţirea ei, firește sub rezerva dreptului de a lua poziţie. Dar cît de binevenită era această încuviinţare, ca să dea viaţă nădejdii !

Fruntaşii ţării stătură în faţa scaunului doamnei şi unul dintre ei citi acordul, aproape cuvînt cu cuvînt aşa cum l-am arătat mai sus. Apoi lăsă pergamentul în jos şi se uită în pămînt. Toţi se uitau în pămînt, de asemeni şi Sibylla, şi în liniştea din jur urechea mea fină aude inima bătîndu-i — şi fruntaşii, aşa cred, o auzeau, toţi ridicară puţin ochii, privind piezişi şi ascultară cum bate. Apoi se auzi glasul doamnei cu maturitatea lui plăcută şi sonoră, aşa cum erau deprinşi să îl audă. Ea nu tăgăduieşte, aşa spuse, seriozitatea şi însemnătatea propunerii şi mai puţin încă grija plină de credinţă pentru bunăstarea ţării şi pentru soarta casei sale, din care s-a născut. Se simte îndemnată să chibzuiască şi să asculte sfatul

pînă acolo, încît să spună că merită să fie cîntărit. Dar contrazice prea mult icoana vieții sale și intenția de a o trăi ca slujnică a lui Dumnezeu, fără bărbat, și trece cu prea multă ușurință peste greutatea ce i-o pregătește, anume aceea de a găsi pentru ea în toată creștinătatea un soț cu adevărat de același rang, astfel ca răspunsul din partea ei să poată veni neîntîrziat. Trebuie să ceară țării timp de chibzuință — șapte săptămîni ar cere, dacă n-ar purta atît de apăsat pecetea grabei. Deci se va mulțumi cu șapte zile. Într-a opta, nobilii și preacinstiții se vor putea prezenta din nou în fața ei ca să audă cum a hotărît, pregătiți atît pentru nu, cît și pentru da. Căci chiar și numai cumpănind arăta o mare înțelegere.

Cu acest răspuns, petiționarii se retraseră din fața doamnei. Ei însă, și după plecarea lor, inima îi bătea încă tare, cu bucurie și cu teamă. Zîmbi, se-nfricoșă de zîmbetul ei, îl alungă necruțătoare de pe chip, în ochi i se iviră lacrimi și, fiindcă una i se rostogoli peste obraz, îi veni din nou să zîmbească. Atît de mult o tulburase propunerea adusă. Intră grăbită în capela ei din cetate, aici nu o vedea nimeni și putea să-și descarece inima în rugăciune : nu către individualitățile bărbătești ale divinității ci către mamă, falnica femeie din cer, către ea se învolbura toată încrederea ei, pentru că cu Dumnezeu însuși nu stătea bine, din pricina păcatului și apoi a îndărătniciei sale.

În fața scaunului de rugăciune pe care îngenunchiase, era desfășurată o icoană frumoasă a blagoslovitei Preciste din școală bună : cum ea afla și primea cu dulce umilință înfricoșătoarea vestire de la solul înaripat — ședea într-o chemenată din lemn, în rochie cu falduri largi, cu nimb în spatele căpșorului cu cărare și cu o carte între mînuțele ridicate din care citise cu toată nevinovăția și de la care își întorcea pe jumătate căpșorul, fără voie, de parcă ar fi vrut mai bine să se întoarcă la îndeletnicirea ei tăcută decît să ia seama la îngerul cîrlionțat care plutea ghemuit la ușă, în cămașă albă înfoiată, cu o mantie albastră pe deasupra, ținînd arătătorul mîinii stîngi îndreptat în sus, pe cînd cu dreapta ținea scriptura : o foaie răsucită pe care era scris cu litere înalte ceea ce gura lui mică, roșie, îi împărtășea fecioarei. Ea însă privea pe sub pleoapele lăsate între el și carte, în jos, către pardoseala

în pătrate, cu smerită afectare, ca și cum ar fi vrut să spună. „Eu ? Cum adică ? Nu se poate. Ce-i drept, ai aripi și ai hrisov și ai intrat fără să deschizi ușa, eu însă ședeam aici cu cartea mea, fără urmă de ambiție și nu eram nici pe departe pregătită pentru o astfel de vestire".

Către această icoară încîntătoare privea în sus Sibylla, de pe scăunelul ei și se ruga :

— Marie, tu regină blîndă, ajută-mă fecioară sfîntă, a Domnului soție dulce, dă sfat și fă-l de ajutor să-i fie păcătoasei, femeie ca și tine, gingașă și cu totul uluită de propunerea ce i s-a făcut și ea acum spre mila ta se-ndreaptă cu implorare, să ai și pentru ea răbdare, în ciuda becisniciei și nesănătății, tu alinare a creștinătății, al Spiritului Sfînt ales pahar, spre care s-a-ndreptat cu osebire al Lui har, pentru această minunată onoare, să fii trupește născătoare a celui mai bun om anume, ce s-a născut cîndva pe lume, pe însuși Dumnezeu, ca să-i fii mamă te-a ales, asta-i prea greu de înțeles.

Sancta Maria, *grat plena* [1], curtea cea preasfîntă toată slava-ți cîntă, te slăvește heruvimul, te preamărește serafimul, toate oștile îngerești ce stau în fața Domnului de la-nceputul începutului, profeți și-apostoli și toți sfinții ce-i are cu sine, se bucură întruna pentru tine, fecioară preacurată, ce ai născut dumnezeiescul fiu, dar însuși El era, o știu, și-n pîntecele tău a fost intrat, o falnic lucru minunat !

Blîndă Marie, milostivă Marie, dulce Marie, *benedictus fructus ventris tui* [2] ! Stella maris ești numită, după steaua ce spre țărm îndreaptă corabia obosită, tot astfel l-ai adus aici cu bine, l-ai adus la mine, pe acest băiat atît de mult plăcut, ce-n amintire va trebui să-l port întruna și zi și noapte totdeauna, căci cu mîna lui puternică-n strînsoare, pe mine m-a scăpat și țării a adus salvare. Abia de îți pot mărturisi, cît de plăcut îmi poate fi ! Mi-ar place, doamnă-ntr-adevăr, să îl sărut ușor pe păr și de cumva s-ar bucura, apoi gura i-aș săruta !

Bună Marie, preasfîntă femeie, ce-ai avut parte de ceva atît de neobișnuit ca dintre toate femeile din lume să te

[1] Cea plină de har (lat.).
[2] Binecuvîntat este rodul pîntecului tău (lat.).

afeagă Dumnezeu anume, biata de mine acum îi cer sfat. Înțelege-mă cum s-a întîmplat, cînd ei propunerea mi-au făcut, inima mi-a și crescut, căci să-l înalț pe băiat mult mi-ar place și al meu stăpîn și domn din el aș face ! Ca domn al doamnei cît i-ar sta de bine ! Dar vai ! Păcatul adastă între el și mine, ce-am săvîrșit cu cel pe care Dumnezeu mi l-a răpit. Și-atunci nu am mai vrut să-i fiu lui Dumnezeu femeie, deloc să nu mai fiu, asta mă-ndeamnă acum să mă căiesc în adîncul firii, prin voia iubirii ce i-o port băiatului anume. Dar, Sancta Maria, spune : îmi este hărăzit încă o dată să fiu fericită pe pămînt, ca să leg tot ce-i curat de marele meu păcat și bucuriei că-s femeie să-i dau cuvînt ?

Mi-e inima plină de îndoială și de sfială, dacă mi-e îngăduit. Deci sufletul mi-l ușurează, că-l știi speriat și plin de groază și mă ajută mila Domnului să-mi vină, făr-a lua seama la a mea vină ! Tu ești copilul celui mare, cum este tot ce are suflare și totuși mamă lui îi ești, de aceea face tot ce-i spui și-i dai să înțeleagă Lui. O parte tu tot îmi ești datoare, spun eu cu șiretenie de femeie simțitoare, ca să-mi ajuți pe lîngă Dumnezeu, căci pentru a păcătoșilor scăpare de la greu, în pîntece neprihănit s-a aciuat și ca mamă te-a luat. De nimeni n-ar fi săvîrșit păcate, n-ar mai fi fost întîmplate nici cele ce Dumnezeu cu tine a făcut și slavă veșnică n-ai mai fi avut.

Doamnă, mă iartă că glumesc, cînd de durere mă sfîrșesc ! Căci și de băiat mă doare, deoarece atît de tînăr îmi apare, iar eu sînt vîrstnică de-acum, femeie prin iubire și dureri trecută pe lung drum, chiar de cu voia celui mare, sînt încă în putere și doamnă peste toată țara, cum se cere. Favoarea mea măgulitoare o să-i fie, căci de păcatul meu încă nu știe. Dar oare el ar putea să mă iubească cu inima și cu simțirea-i bărbătească ? De ce eu pentru simțurile lui mă tem ? Doar cunosc bine a sîngelui chemare tinerească către a femeii coapte zestre trupească. Îl vor desfăta cu-adevărat și vor fi doriți, sînii mei doar puțini obosiți, căci vrednic de-al meu pat doar pe el îl socotesc și doar pe el de-o seamă mie îl găsesc ! De pielea lui să mă încînt mi-e dor, dar cucuvelele să nu strige înfricoșător, umărul lui să-l am la gura mea și penru asta

Hanegif temei nici n-ar avea să urle avan, în acest timp, către tavan.

În ajutor te chem, încă o dată, Marie, tu, fecioară adevărată ! Pune la Dumnezeu o vorbă bună pentru mine și pentru băiatul ce mi-a trezit simțire așa duioasă, tu, a Celui de Sus fiică, mamă și mireasă !

Aceasta a fost rugăciunea Sibyllei, înălțată către icoană. Cred că la sfîrșit voia să i se pară că, o dată cu smerita privire-n jos, un zîmbet mic și gingaș de încuviințare mijise pe gurița celei alese. Căci peste șapte zile, cînd fruntașii se aflau iarăși în fața scaunului ei, ca să primească răspuns la propunere, ea spuse : și-a însușit dorința și voința țării și recunoaște că trebuie să capete un protector, domn și duce. De aceea, cu supunere a hotărît să spună *Valet* [1] vieții de slujitoare a lui Dumnezeu și să fie slujnica cu căsătorie a unui bărbat. Ceea ce vine aproape și urmează, apare de la sine și nu mai poate fi treaba judecății ei, nici a vreunei alegeri. Căci dacă țara trebuie să aibă un duce, atunci el poate fi numai cel ce cu mînă nestrămutat de tare în strînsoare a scăpat-o de balaur și a luptat în duel pentru ea și pentru onoarea ei. Acesta este domnul Grigors, astăzi seneșalul ei, cavalerul de departe, coborît aici, pe uscat, prin grația lui Dumnezeu și a Maicii Sfinte. Lui îi oferă mîna, ca el, dacă dorește, să urce treptele la ea, alăturea de ea, ca gazdă prin căsătorie și soț princiar, pentru împlinirea dorinței celei mai fierbinți a țării izbăvite.

Acestea i le spuse mesagerului, înconjurată de întreaga-i curte și, luîndu-i mîna ei frumoasă, Grigors urcă sub baldachin și își îndreptă fața tînără, serioasă, alături de a ei, către sală și întreaga creștinătate. Nu trebuia să facă asta, ci mult mai bine ar fi fost, spre blîndă pocăință, să rămînă la mănăstire, lîngă tatăl său adoptiv, prietenul meu, starețul. Căci avea să se prăbușească cu mult mai jos decît înălțimea celor cîteva trepte acoperite cu covor. În clipa aceea însă spadele ieșiră din teci, genunchii se plecară și bîrnele se cutremurară la strigătul :

— Mulți ani trăiască Gregor, biruitorul în războiul din amor, apărătorul țării, al nostru domn și duce !

[1] Rămas bun (lat.).

piritul povestirii este un spirit comunicativ, ce îşi conduce amabil cititorii şi ascultătorii pretutindeni, chiar şi în singurătatea chipurilor sale ţesute din cuvinte şi în rugăciunea lor. Cu toate acestea ştie să şi tacă şi cruţător să economisească cele ce i se par prea îndoielnice de arătat şi le ţine în umbra tăcerii, chiar dacă întîmplările nu lasă nici o îndoială că vorba, prezenţa şi scena erau toate la un loc. Acţiuni de stat precum aceea ce s-a încheiat cu depunerea jurămîntului de credinţă pentru ducele Gregor, nu sînt evenimente care ar putea să se mai desfăşoare şi altfel decît se petrec ; ele nu se pornesc la întîmplare şi fără pregătire, experienţa vieţii o cunoaşte, ci totul este pus la cale şi asigurat de dinainte şi Sibylla n-ar fi putut să-i ofere oficial mîna şi coroana salvatorului ei, dacă ar fi fost pericol ca el să le refuze pe amîndouă. Între rugăciunea ei către fecioară şi răspunsul dat la rugămintea ţării trebuie să fi intervenit o convorbire secretă între patru ochi, tinereţea şi maturitatea au purtat-o în cuvinte concise şi pîn-la urmă, Dumnezeu să-i ierte, nu numai în cuvinte, în care problema gramaticală a lui „pentru" sau „de dragul" şi-a mai jucat încă o dată rolul ei, nu fără ca în favoarea lui „de dragul" să se ajungă la o fierbinte mărturisire.

Unii se vor supăra pe mine că izgonesc această scenă în întuneric şi nu-i îngădui prezentarea, căci fără îndoială din ea s-ar fi putut afla multă bunăvoinţă îndoielnică şi conversaţie sfioasă a inimilor. Dar, în primul rînd, redarea scenelor de dragoste nu este potrivită cu starea şi veşmîntul meu iar în al doilea, prefer cu mult mai mult să văd ochii lui Grigors pe faţa-i tînără, severă, urmărind cu o concentrare extraordinară mişcările adversarului

decît să-i văd tînjind dornici de amor dulce și moleșitor, dar în al treilea rînd, tot ce s-a vorbit, suspinat, mărturisit și săvîrșit cu gingășie se întemeia pe o atît de groaznică nerecunoaștere și pervertire, pusă la cale de satana însăși, a ceea ce îi atrăgea pe unul către altul, că nu vreau să iau parte și pe care voi puteți să le vedeți, dar numai nedeslușit, ca printr-un văl de lacrimi, de rușine și de teamă, deci cum ea îi ținea capul între mîini și cum el, cu gura aproape de tot de a ei, îi șoptea numele pentru prima oară, așa cum și ea îl șoptea pe al lui în șoapta lui și se-ncînta : „Deci mă iubești, iubitule de departe, dragule, scumpule, atît de apropiat mie de cînd doar te-am văzut" și buzele lor se contopiră într-o lungă tăcere, într-o voluptoasă absurditate.

Acestea deci le ocolesc și le las nepovestite în beznă ; să mă îndeletnicesc cu ele nici nu m-aș pricepe. Se făcu logodna — și hop ! nunta urmă îndată. Păi, se-nțelege, hei, veselie-n lege : gorniștii vesteau lăudabila noutate în întreaga țară, că Flandra-Artois are acum domn și duce iară ; dezmăț, dans pe stradă, focuri de bucurie și chiolhane erau destule în orașe și în sate iar cișmelele dădeau vin cu ora. La Chastel Belrapeire însă, căsătoria fu sărbătorită cu tot fastul : oaspeți, peste cinci sute, care, în parte, își așezară taberele în corturi, la picioarele cetății înalte, invitați de aproape și de departe, petreceau la cincizeci de mese, încărcate neîncetat de scutieri și paji cu bucate din carne de vită, de cerb și de porc gras precum și cu cîrnați, gîște, găini îndopate, știuci, mrene, păstrăvi, mihalți și raci. Îngreuiați de vin, trecură, cu torțe înainte, în cortegiul nupțial prin toate sălile ; acum Grigors o vizită pe Sibylla și focuri de artificii pocnitoare le luminară odaia și iată-i soț și soție. De ce nu ? întreb cu deznădejde. El era bărbat și ea femeie, deci puteau fi soț și soție, căci naturii de mai mult nici că-i pasă. Spiritul meu nu vrea să se regăsească în natură, el i se împotrivește. Ea este a diavolului, căci nepăsarea-i n-are margini. Aș vrea să-i cer socoteală întrebînd-o cum de este-n stare și se îndupleacă să acționeze și să procedeze în acest caz ca de obicei cu un tînăr onorabil, punîndu-l să se bucure ca un nebun

de sînii ce l-au alăptat şi-i dă din plin putere să se apropie de pîntecele care l-a născut ? La o astfel de mustrare, natura, pe care unii o numesc mamă şi zeiţă, ar putea răspunde că neştiinţa şi nu ea i-a dat tînărului putere. Dar doamna zeiţă minte, deoarece tocmai ea este cea care acţionează aici sub ocrotirea şi la adăpostul neştiinţei şi, dacă-n ea ar mocni măcar o singură scînteie de bunăvoinţă, ar trebui să se revolte împotriva neştiinţei şi să o oprească, în loc să facă cu ea cauză comună şi să-i dea prin ea putere tînărului. Din nepăsare o face, atît de nemăsurată, că nu mai aparţine neştiinţei ci ei însăşi. Da, natura îşi este indiferentă sieşi, căci altfel cum ar putea îngădui ca sensul, timpul şi creaţia-i proprie să se întoarcă şi ca un ins născut de o femeie să nu procreeze înainte în timp, ci înapoi, în pîntecele matern, trezind nişte urmaşi care, aşa-zicînd, au faţa la ceafă ?

Ruşine naturii şi nepăsării sale ! Firesc, trebuie să recunoaştem că şi fără asta, dacă natura s-ar fi împotrivit neştiinţei, Grigors tot s-ar fi aflat într-o situaţie penibilă şi necavalerească, ceea ce iarăşi nu i se poate dori. Nu ştiu şi nu vreau să ştiu de ce în rugăciunea ei tăcută Sibylla fusese îngrijorată de simţirile lui. Ele oricum erau sănătoase şi el se bucura de maturitatea iubitei sale la fel cum şi ea se desfăta din toată inima de tinereţea lui. Într-un cuvînt erau foarte fericiţi, altfel nu se poate spune şi povesti, foarte şi pe deplin fericiţi trupeşte şi sufleteşte în noaptea aceea şi multe nopţi şi zile, o pereche ducală în culmea fericirii ce se putea numai prea bine şi „schoydelakurt", bucuria curţii, la fel precum odinioară drăguţii copii ai lui Grimald şi ai Baduhennei, căci fericirea lor, o spun precum a fost, lumina tot ce o înconjura, se răsfrîngea zîmbind pe toate feţele, se înălţa ca soarele peste întreaga ţară şi pentru ceea ce în sensul direct şi după dreapta rînduială se cheamă binecuvîntarea copiilor şi urmaşii, natura se-ngrijea de asemenea lucrînd de tot nepăsătoare : doamna Sibylla prinse neîntîrziat nădejde, trupul său, stătut tot atîţia ani cîţi avea soţul şi stăpînul, purtă sarcina din ce în ce mai mare şi taman la nouă luni, după ce li se luminase celor doi ca-

mera nupțială, născu în dureri potrivite și deci doar firești, o fetiță, ce fu numită Herrad și se cam abătea de la boiul următor : nu arăta brună și pală în felul valon ci semăna străbunei sale din partea mamei, răposatei doamne Baduhenna : era albă și roșie ca mărul precum aceea, în felul ei de-a dreptul drăgălașă. Că avea fața la ceafă nimeni nu vedea.

Cu siguranță că bucuria ar fi fost și mai mare, dacă i s-ar fi dăruit îndată țării un moștenitor și domn apărător al viitorului de spiță bărbătească. În schimb însă tatăl era încă atît de tînăr și cu viitor încît, așa zicînd, el ținea locul moștenitorului pentru care soarta mai rămînea încă datoare ; și dacă Sibylla, cea mai vîrstnică cu ani, se dovedea o soție viguroasă și un izvor de viață, atunci soțul ei era un duce pentru care țara putea fi invidiată de întreaga creștinătate. Participa adesea la judecăți, dacă era vorba să împace pricini și zavistii lăuntrice și pentru că la mănăstire studiase de legibus, cu care niciodată vreun domnitor nu socotise că trebuie să se ostenească, era un judecător mai bun decît fusese cineva vreodată în punerea termenilor și ținerea adunărilor, prieten intim al dreptului, în același timp blînd și chibzuit cu înțelepciune să-i mulțumească pe toți și pe fiecare. Brațul său, ce-l biruise pe pretendentul sălbatic, era pretutindenea temut ; nimeni nu mai făcea război cu o țară apărată de un domn avînd o mînă atît de nestrămutată în strînsoare, iar ca să întrerupă cumva el însuși pacea ce trebuia să-i acorde, lui Grigors nu-i trecea prin gînd. Ar fi putut prea bine, fălindu-se cu darul lui de a-și concentra în luptă forțele peste măsura obișnuită, să încline către cuceriri și să fie ispitit a-și supune mai multe țări decît îi aparțineau. Cu voia lui Dumnezeu însă nu făcu asta, păstră măsura și nu dori mai mult decît să-i slujească cei ce erau ai săi.

Astfel trecură trei ani. Într-al treilea, ca semn al fericirii de care se bucura alături de tînăru-i soț, Sibylla începu să nădăjduiască iar că va fi mamă.

red că am lăudat destul, chiar dacă cu tăcută deznădejde, sănătatea şi bucuria soţilor. A sosit însă clipa să desăvîrşesc adevărul mărginind preamărirea. O umbră căzu pe fericirea lor, venind din amîndouă părţile, din partea lui şi dintr-a ei, pentru oameni nevăzută, numai de ei înşişi zărită şi ştiută, de fiecare pentru sine, căci fiecare credea că umbra cade din partea lui. Ei împărtăşeau un secret al vinei şi păcatului pe care fiecare îl socotea a fi al lui şi pe care, cu toată dulcea intimitate, şi-l ascundeau unul altuia. Asta era umbra şi era întunecarea.

Sibylla îi ascundea iubitului cu teamă mută că înainte, odinioară, împărtăşise plăceri ticăloase cu frumosul ei frate şi că îi născuse celui dispărut un copil pentru care nu fusese loc pe pămînt. Un trup al păcatului îi oferea celui curat la fiecare îmbrăţişare, ce-i drept cu voluptate, şi totuşi torturată de ruşine şi mustrări de conştiinţă. Voluptatea, ea era speranţa păcatului de a se însănătoşi scăldîndu-se în curăţenie, era rîvna ei de a se curăţa prin curăcurăţenie. Nevoia şi ruşinea erau roadele dumnezeieşti ale bietului păcat, doar ca să murdărească şi să pîngărească curăţenia, amestecîndu-se cu ea. Adesea în singurătate, Sibylla plîngea de ruşine pentru curăţenia pe care o legase de păcatul ei, îşi ascundea însă cu grijă lacrimile de toată lumea dar mai cu seamă de iubitul ei, unicul îndrăgit după pieirea fratelui atît de scump. El nu vedea deci urmele de lacrimi, nici mîhnirea ce o făcea să i se dăruie cu şi mai multă ardoare.

Căci şi el îşi avea grija lui, deşi era aceeaşi ca şi a ei şi rămase tot Tristan, îngrijoratul, cu tot norocul domniei şi fericirii sale conjugale. Oare nu plecase el în pribegie ca să-şi găsească părinţii păcătoşi, să le cadă la picioare şi să le ierte existenţa lui, ca Dumnezeu să-i ierte pe toţi trei ? În loc de asta ajunsese duce în prima ţară

întîlnită în cale, unde îl purtase călătoria prin ceață și, firește, dobîndise o femeie de o dulce maturitate, pe care o găsise de îndată atît de apropiată firii lui, Sibylla, icoana Reginei Cerului — în același timp făcută pentru bucurie pămînteasc㠄, astfel că în brațele ei respectul copilăresc se împletea ciudat cu încîntarea bărbătească. În brațele ei, la sînu-i blînd, gusta o fericire desăvîrșită, dulcea mulțumire a sugarului o dată cu marea plăcere a bărbăției.

Astfel se poate ca desăvîrșirea să înfloreasc㠄 din grozăvie, cumpănesc eu acum în pacea și liniștea mănăstirească. Este adevărat că sufletul meu de monah se transpune în bucuriile conjugale ale lui Grigors numai din curaj sufletesc și de dragul suferinței pe care o cuprind, atît la el cît și la ea, precum viermele în roză. Dar vai, el o înșela pe ea, înalta și curata, lîngă care fusese înălțat și îi ascundea cine era cel pe care-l cucerise și căruia i se dăruise încrezătoare, adică o lepădătură drept-crescută. Era un șarlatan ce îi ascundea că nu-i decît un copil din flori adus de valuri și crescut din milă creștinească, un fiu al păcatului al cărui trup, în aparență bine făcut, n-ar fi trebuit să-l mîngîie, pentru că în adevăr era alcătuit numai din păcat. Ce-i drept, el își pusese în joc acest trup al păcatului, în luptă cu balaurul ; dar în același timp știuse că va învinge datorită darului său extraordinar de a se concentra și o cîștigase în duel pe doamna care-i năștea acum mici Herrade, fără să bănuiască cum că sînt vlăstare ale păcatului din partea tatălui, sămînța vinei moștenite, nepoate ale stricăciunii. Cum a putut să se semeț㠄asc㠄 a zămisli mici Herrade cu trupul său și să le strecoare pe furiș într-o casă princiară, al cărei tînăr cap era acum chiar el — biete mici bastarde de curățenie și răutate ? De aceea era întristat pînă la lacrimi.

Toate acestea le ascundea de ceilalți, dar mai cu seamă de soția care îl credea mai fericit decît ea însăși, el își ascundea amărăciunea așa cum ascundea tăbliț㠄 pe care o avea mereu aproape și o recitea iar și iar ; am spus doar mai înainte că nicicînd vreo tăbliță n-a fost atît de mult citită. În odaia lui, unde era singur, se afla ascunzătoarea el, sus în perete, într-o scobitură a zidului de pe care se putea împinge la o parte căpușeala de lemn : ajungea tocmai bine pînă acolo cu brațul întins, dacă stătea pe vîrfuri, deschidea capacul aproape invizibil și lua din nișă trista lui comoară, zestrea din butoiaș, lucrul acesta împodobit pe care era scrisă starea lui neîngăduită. Cu el în

mînă se așeza sau îngenunchia și își ținea în fața ochilor propria-i realitate, anume că el, ce-i drept, este de spiță înaltă, dar îngrozitoare, căci tatăl îi este unchi și mama prin urmare vară, citea iar și iar, se bătea cu pumnul în piept și deplîngea obîrșia jalnică a cărnii sale. Se ruga pentru părinții săi, pe care și-i închipuia înduioșători și neasemuit de frumoși, de vreme ce păcătuiseră astfel împreună și pe care nu-i mai căutase ci își folosise darurile ca să elibereze țara asta și să o cucerească pentru el însuși, pe lîngă doamna cea încîntătoare — pe doamnă mai degrabă și pe lîngă dînsa țara. Se ruga și pentru el însuși și privind din cînd în cînd cu umilință în sus, cerea lui Dumnezeu iertare pentru viața și pentru că își ascundea taina, se culca cu cea curată și făcea pe ducele în țară — unul foarte bun, ce-i drept, după cum toți spuneau, dar atît de bun negreșit numai pentru că avea atît de mare nevoie. Se ruga și pentru micuța Herrad, pe care abia dacă îndrăznea să o sărute, că o făcuse să moștenească sîngele-i păcătos și nu mai puțin chinuit, pentru noul plod din pîntecele rodnic al Sibyllei.

Aproape-n fiecare dimineață, foarte devreme, după ce pleca de lîngă doamna lui și era sigur de tot că nu-l tulbură nimeni, citea și se căia în odaia lui. Intra acolo drept, un tînăr mîndru și bine făcut și ieșea întotdeauna de acolo cu o înfățișare de penitent ce părăsește camera de flagelare. Asta nu rămînea nevăzut.

Dar ascultați : printre slugile cetății era o servitoare, pe nume Jeschuta, bună numai să facă paturi, să mături și să presare nisip și de nimic altceva, dar o muiere cu ochi și gură iute și curioasă peste măsură, adică : lacomă și prin firea ei făcută să dea de urmă lucrurilor ciudate pe care ceilalți nu le văd, dar, dacă le-ar fi văzut, ar fi fost îndemnați să zică „Măi-măi !“ și „Cum se poate ?“ și „Trebuie să urmărim în taină asta și sigur că inimioara ar descoperi aici ceva gingaș, binevenit pentru înviorarea ei și l-ar scoate la iveală cu mare mulțumire“. Asemenea lucruri ea pîndea cu foc mocnit în ochi, în timp ce limba i se zbătea în gura întredeschisă.

I se îngăduia uneori să pălăvrăgească în fața doamnei cînd scutura patul conjugal sau făcea focul, turuia toate prostiile și josniciile din viața ordinară pentru care era răsplătită cu un hohot de rîs și răspîndea secrete cărora le dăduse de urmă pe furiș, fără să se aleagă cu prea

multă recunoştinţă, mai mult ca să distreze şi poate încă din plăcerea de a iniţia nobila ignoranţă în cele josnice şi a o murdări niţeluş cu ele : clătinatul din cap şi îmbujorarea doamnei, pe jumătate rîzînd cu sprîncenele încruntate, îi gîdilau inima, căci dacă nobila doamnă nu-i astupa gura, se prefăcea totuşi dezgustată dar n-avea nimic împotrivă să se lase puţin întinată.

Curiozitatea mocnită a Jeschutei fireşte că avusese pricini să o spioneze un pic chiar pe stăpînă şi viaţa ei secretă, urmele de lacrimi, amărăciunea pe care o vedea uneori la ea. Neruşinata însă nu-şi dădea seama de înţelesul celor ce vedea, sau cel mult numai în legătură cu observaţii asemănătoare privindu-l pe ducele stăpîn, Grigors, tînărul domnitor : pentru dînsul curiozitatea şi atracţia ei lacomă către ciudăţenii, cărora trebuia să le dea de urmă, o frămînta cu totul altfel. Se învîrtea în juurl lui cu paşi pisiceşti, pe departe, cu pămătuful de pene în mînă şi-l urmărea bănuitoare cu coada ochiului sau se mocăia în spatele lui, cu fruntea-n jos, atît de lacom pierdută în pînda ei că nici limba nu-i mai juca în gură, ci rămînea încremenită într-unul din colţuri, ţeapănă şi nemişcată. Îi plăcea cînd îl vedea fără ca el s-o vadă. Căci dorinţa şi nădejdea de a-i atrage privirea erau departe de ea, fiind o şleampătă, mai degrabă urîtă decît drăguţă, însufleţită şi răscolită cel mult de o curiozitate îmboldítoare şi de pornirea către cercetare — el rămînînd un stăpîn fericit, dăruit pentru noapte cu cea mai frumoasă femeie. Şi totuşi îşi simţea inima învăluită dulce, ca-de un vis de amor, cînd îl urmărea neobservată, deoarece era cît se poate de sigură că nu totul este limpede ca lumina zilei, curat şi bun de mărturisit în sufletul frumosului soţ şi stăpîn cu chipul de bărbat tînăr, că ar putea să fie o taină ruşinoasă şi întristătoare de pe care trebuia să fie foarte încîntător să salte şi să tragă la o parte vălul.

Ce tot înşir la vorbe ! Jeschuta prinse urma căinţei şi rugăciunilor sale. Văzu mocnind, prima oară din întîmplare, apoi pîndindu-l iar şi iar, cum dimineaţa se ducea în odaia lui ca un domn şi peste o oră ieşea de-acolo, cu ochii roşii, arătînd ca unul care s-a flagelat. Cînd intră iar sări tiptil la uşă şi îşi lipi cu lăcomie ochiul de o crăpătură dintre scînduri, de mult descoperită şi puţin lărgită pe ascuns : prin ea nu se vedea prea limpede, totuşi se deslușea cîte ceva — putu să vadă cum el scotea un lucru

din perete şi se căia şi se bătea cu pumnul în piept în faţa lui citind lucruri tainice de pe lucrul tăinuit, amăgindu-se că nu îl vede nimeni.

Ce pîndă încîntător de dulce, ca amorul ! Sări de-o parte, fugi prin săli şi ganguri, se stăpîni şi îşi domoli pasul ca să nu-şi piardă suflarea şi intră în iatacul înalţilor soţi, acolo doamna şedea împletindu-şi părul şi fredona un cîntec, fără să ia seama la slujnică. Jeschuta se apucă să facă patul, scutură harnică pernele şi în acelaşi timp spuse :

— Da, da, voi perinţelor, voi *cuissins* [1] domneşti de mătase, minunat de moi ! Eu vă scutur şi vă afînez temeinic după apăsare, voi însă nu-i trădaţi Jeschutei nimic din ceea ce sigur că aţi avea de povestit : despre lacrimi tăinuite ce v-au udat, despre suspine din piept nobil, pe care le înăbuşiţi noaptea ca să n-audă nimic iubita...

Apoi se iţi dintr-o parte către stăpînă, dacă a auzit. Dar ea nu auzise, ci îşi pieptăna şi îşi gătea părul şi nu o lua în seamă. Atunci muierea începu din nou să vorbească pernelor cu jumătate glas.

— Hei da, ah, nu ! Nimic nu-i încredinţaţi slujnicei, nobile cuissins de cap pe care vă scutur şi vă afînez, despre tainele voastre, despre lacrimile amare pe care, după cum trebuie să bănuiesc, le-aţi sorbit în liniştea nopţii, despre suspinele din adîncul pieptului, pe care o gură minunată de tînăr le-a înăbuşit în voi pe furiş, cînd iubita dormea, pe furiş, pitiş !

De data asta Sibylla totuşi ascultase şi întrebă :

— Ce tot trăncăneşti acolo, toanto, pe cînd trebăluieşti ? Dar Jeschuta scutură din umeri, de parcă ar fi tresărit cu frică mare şi răspunse bîlbîindu-se :

— Nimic, nimic, dulce stăpînă ! Pe Dumnezeu, n-am vrut să spun nimic. Vorbeam cu pernele gingaşe, domneşti, aici în mîinile mele şi în nici un chip către voi. Cum aş fi îndrăznit ? Sînt speriată că aţi ascultat şi de aceea tresar. Aţi tras pe neaşteptate cu urechea, cînd eu mă credeam singură cu flecăreala mea. Nu trebuie să tragi niciodată cu urechea la ce spun oamenii în singurătatea lor, dai numai peste necazuri. Dar, fireşte, dacă Dumnezeu le potriveşte dinadins şi ne face să aflăm taina, atunci sigur că El vrea să ştim care e necazul.

[1] Perne (fr. v.).

— Dar despre ce necaz tot sporovăieşti, femeie ?

— Despre unul, doamnă, ascuns de toată lumea şi-ntr-adevăr aşa-i trebuie lumii proaste. Dar ascuns chiar şi de voi ? Nu este cu dreptate faţă de voi şi Dumnezeu sigur că nu vrea să fie aşa.

— Ascultă, Jeschuta, de flecară te ştiu bine, dar acum cred că ţi-ai cam pierdut minţile.

— Se prea poate, stăpînă dulce. Sînt doar o biată femeie slabă şi cînd dă de urma vreunui necaz, din voia Domnului, se poate ca o astfel de femeie să-şi scrîntească mintea.

— Dar cine-i necăjit ?

— Ah, Doamne, mă întrebaţi, fericită doamnă, pentru că aţi luat seama la mine pe neaşteptate ! Cît n-ar fi dat slujnica să n-o fi băgat în seamă ! Şi totuşi, de aici, din piept, vrea să-mi ţîşnească un fel de strigăt : Luaţi seama !

— La ce ?

— La ce ? întrebaţi mai bine : la cine ! Nu, nu-ntrebaţi !

— La cine, nebuno ?

— Aţi întrebat cu adevărat : la cine ? Şi eu trebuie să spun ! Niciodată n-o să spun, niciodată ! Şi totuşi, trebuie să spun, de dragul fericirii voastre. La ducele cel dulce, soţul vostru.

— La ducele Gregor ! Nu zău, nu-l iau destul în seamă şi nu-s cu ochii aţintiţi asupra lui ca soţie, nu îi citesc destul în ochi, aşa îţi pare ?

— O, stăpînă, pe drept batjocoriţi servitoarea proastă. Batjocură şi palme peste faţă merit, să-mi ardă obrajii că m-am încumetat să-mi dau părerea. Şi deci e limpede : îi împărtăşiţi taina, ştiţi şi de nenorocirea pentru care se căieşte atît de jalnic cînd nu-l vede nimeni, cunoaşteţi totul şi nu lăsaţi să se vadă nimic.

Buzele Sibyllei erau cam crispate şi obrazul îi păli cînd strigă :

— Despre ce taină tot trăncăneşti, ticăloaso, despre ce nenorocire şi eu ce să ştiu ! Vorbeşti aiurea !

— Din păcate nu, scumpă doamnă. Cu ochii ăştia l-am văzut înecat în astfel de amărăciune, de mi s-a strîns inima.

— Cum s-ar fi putut ? întrebă Sibylla şi obrazul îi tresări ciudat. Ce nenorocire să-l fi lovit pe domnul, de cînd

m-a lăsat ? Abia cu un ceas înainte a plecat de lîngă mine ca un erou voios !

— Așa este, prea dulce doamnă. Ca un erou se duce în odaia lui și ca un păcătos, frînt de căință, iese iarăși de acolo.

— Auzi, Jeschuta, ajunge și taci ! Te cunosc, femeie, așa ți-e felul și ți-a fost întotdeauna să mă murdărești cu scîrnăvia gurii tale și m-ai mai supărat și altă dată, chiar dac-am rîs. Niciodată n-aduci vești bune, cioară croncănitoare, ci doar necuviincioase și neplăcute, astea te bucură. Mai bine ar fi să taci, decît să-mi povestești asemenea minciuni din care mă pîndește răul. Așa că taci, îți poruncesc.

— Da, prea nobilă stăpînă, spuse Jeschuta. Chiar așa. Tac.

Trecu un timp. Sibylla își potrivea părul, deși era gata iar slujnica își vedea de treabă prin odaie. Apoi doamna spuse :

— Jeschuta, ai un fel necuviincios de a tăcea. Ți-am poruncit : taci ! și tu asculți. Dar felul în care îmi îndeplinești porunca este necuviincios. Dacă ai început să vorbești, atunci fă-o pîn-la capăt ! Ce ai văzut și-ai auzit ?

— Preafericito, pe credința mea, știu de mult că domnul este trist. Stăpînă, vă rog fierbinte spuneți-mi ce poate să ascundă chiar și de voi, cînd altminteri îi sînteți atît de apropiată ? Stăpînă de aur, oricare i-ar fi alcătuirea, trebuie să fie o mare supărare. Nu numai o dată am văzut și am înțeles că are un necaz atît de mare, încît nu l-a destăinuit încă nimănui. Azi, Dumnezeu a vrut să fiu încă o dată în odaia lui la măturat și șters praful cînd el a intrat, orb pentru prezența mea, ca pentru scaun și dulap. E o hotărire cerească, mi-am spus, m-am chircit și ghemuit și am văzut tot ce făcea. Și-a luat în față un lucru și a căzut în genunchi în fața lui : din el părea că își citește durerea, bătîndu-se cu pumnul în piept și privind din cînd în cînd în sus, rugîndu-se și vărsînd lacrimi amare. N-am mai văzut niciodată un om plîngînd așa. Din asta, așa cum stăteam chircită, am recunoscut dincolo de orice îndoială că inima îi este plină de o tainică suferință. Căci, mi-am spus, dacă un domn atît de viteaz este silit să plîngă astfel, atunci trebuie să aibă ca temei o mare durere ascunsă.

— Vai ! gemu prinţesa şi buzele îi tremurau. Spui adevărul ? Da, aşa se pare. O, vai, dragul meu stăpîn ! Ce l-ar putea mîhni ? Căci, îţi mărturisesc, Jeschuta : nu ştiu ! Suferinţa lui mi-e necunoscută şi de neînţeles. E tînăr, sănătos şi bogat, aşa cum se cuvine — ce-i poate lipsi ? Căci eu nu las nimic să îi lipsească şi totdeauna-i fac pe voie, aşa cum se cere. Cel Veşnic vede. Şi plînse.

Sînt puţin mai vîrstnică decît el, oftă ea, puţin cam prea în vîrstă pentru el. Dar mă iubeşte pătimaş, am sute de dovezi pentru asta şi port zălogul lui pentru a doua oară. El însă trăieşte lîngă mine ascunzîndu-şi taina şi mă înlătură din suferinţa lui. Vai, vai de mine, biată femeie ! Niciodată în viaţă nu mi-a mers mai bine şi n-o să-mi meargă bine niciodată fără tinereţea şi virtutea lui. Îţi spun, nu s-a născut vreodată un om mai bun ! Dar ce s-a putut întîmpla cu tinereţea lui şi ce o fi avut de pătimit odinioară, de trebuie să se căiască astfel şi să plîngă pe ascuns, cum te-aud povestind ? Sfătuieşte-mă, căci n-am pe nimeni care să mă sfătuiască, cum să iau urma suferinţei şi tainei lui, fără primejdia de a ne distruge fericirea !

— Dacă l-aţi întreba ?

— Nu, nu ! strigă Sibylla cu groază. Fără întrebări ! În întrebare simt că pîndeşte primejdia şi moartea. Durerea lui, atîta văd, este de nespus, căci de s-ar putea spune nu mi-ar fi încredinţat-o el de mult ? Se vede că este astfel alcătuită, încît nu trebuie să se ştie că o ştim amîndoi şi oricît doresc să o împărtăşesc — lui nu-i e îngăduit să ştie că o împărtăşesc. Trebuie s-o ducem împreună, dar fiecare aparte. Poate că atunci iubirea mea ştiutoare îl va ajuta şi-i voi putea fi înger în suferinţa asta.

— Asta se poate aranja, răspunse Jeschuta. Am văzut bine ascunzătoarea de unde a luat lucrul de pe care şi-a citit jalea şi în faţa căruia s-a pedepsit astfel. Era în perete, deasupra lui. Acolo îl ascunde din nou, după ce se căieşte. Am luat bine seama unde-i locul. Dacă vreţi, vă duc acolo cînd e plecat călare, la judecată sau la vînătoare şi vă arăt cutia şi borta, ca să vedeţi în loc să întrebaţi şi să ştiţi, fără ştirea lui.

Sibylla chibzui.

— Jeschuta, fată, tu, spuse ea apoi. Mi-e groază de lucrul din perete — nu se poate spune cît mi-e de groază ! Şi totuşi, grăieşti bine : dacă vreau să-i împărtăşesc su-

ferința fără știrea lui și poate să-i fiu înger, trebuie să văd în fața cărui lucru se întristează și pe care, pe cît se pare, este scrisă tristețea lui. El a vestit o vînătoare cu șoimari în pădurea jilavă, de astăzi într-a cincea zi. După ce ei pleacă și, desigur, rămîn mai mult afară, în adăpost, mă poți duce să-mi arăți și gura iadului. Crezi poate că mă mistuie nerăbdarea ? Mă mistuie. Și totuși, ce e inima omului ? Mulțumesc lui Dumnezeu că mai sînt cinci zile pînă pleacă.

DESPĂRȚIREA

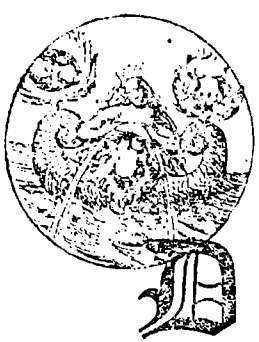

ar zilele și nopțile treceră și iată că sosi și dimineața cînd haita voioasă ieși călare din cetate, cu șoimarii, ca să vîneze la iazul din pădure și pe locurile mlăștinoase dimprejur : bîtlani, stîrci și cîrstei, becațe, prepelițe și dropii — ducele Grigors în frunte ținînd pe pumn un șoim foarte bun, cu scufă, dresat de Sibylla însăși. Îl cuprinsese mirarea la despărțire cînd soția se lipise de el înfricoșată și stăruise să amîne totuși cavalcada sau cel puțin să se întoarcă curînd, ah, curînd, înainte de a-i lovi cumva vreo nenorocire, pe el sau pe ea. „Ce nenorocire, draga mea ?" întrebase el zîmbind și îi făgăduise că se va întoarce nu mai tîrziu de a treia zi. Asta părea să fie prea mult pentru iubirea ei.

De-abia ajunse haita-n vale, că Jeschuta se furișă la stăpînă și spuse :

— Dacă înălțimea voastră îngăduie, primejdie nu-i, deci vă voi conduce.

— Încotro, cioară ?

— La borta din perete și lucrul ce-i în ea.

— Ptiu, tot te mai gîndești acolo și nu te poți lăsa de blestemății ? Nu-i timp. La orice ceas ducele se poate întoarce.

— Nicidecum, pînă poimîine sigur nu. Vor înnopta de două ori în adăpostul de la marginea pădurii. Sînteți singură de tot.

— Sigură, față de soțul meu ? Cum te mai obrăznicești, muiere ! S-apuc pe căi ascunse cu tine, la spatele lui ?

— Spuneați totuși că trebuie să știți fără știrea lui, ca să-i fiți înger.

— Așa am spus, recunoscu Sibylla. Și dacă e să fie, ia-o înainte — mult înainte, ca să nu pară că te urmez.

Ajunseră așadar la cabana ducelui și-n camera lui particulară și Jeschuta îi arătă doamnei locul cu degetul.

— Acolo e, spuse ea. Deasupra. Abia se vede crăpătura în căptușeală, unde se deschide. Nu ajungeți acolo. Să mă urc pe scaun și să-l aduc ?

— Să nu-ndrăznești ! se răsti la ea Sibylla. Trage scaunul ! Îl iau eu însămi.

Și sprijinindu-se de slujnică se sui pe scaun, scoase capacul, văzu ascunzătoarea, luă ceea ce era ascuns, un lucru înfășurat într-o năframă de mătase, pe care o înlătură lăsînd-o să cadă pe scaun și ținu în mînă tăblița, de fildeș, înrămată în aur, încrustată cu pietricele, acoperită cu scris chiar de mîna ei.

Doar un mic strigăt îi scăpă de pe buze — nu mai mult decît ca să exprime uimire, surpriză, emoție, amintirea unei vechi suferinți. Își coborî asupra ei privirea plină de melancolie. Deodată însă un fior rece, pornind din creștet, îi lunecă de-a lungul spatelui. Buzele golite de orice picătură de sînge murmurară-ncet : „Cum asta ?". Repetă tare, amenințător, mîniată că nu înțelege : „Cum asta ? !" apoi tăcu, se uită la lucru, citi, ridică din nou ochii ațintindu-i în gol.

Gîndurile i se învîrteau. „De unde o are ? Este aici și el o are. Deci nu zace pe fundul mării, a ajuns pe uscat. Butoiașul și barca au ajuns pe uscat. Copilul a ajuns pe uscat. Trăiește. S-a făcut mare și frumos, ca Grigors. El i-a dat tăblița, unul celuilalt. De ce ? Poate că n-o are de la copil, prietenul și aproapele său, ci de la oamenii care au

descoperit copilul, l-au găsit mort sau l-au ucis și au prădat butoiașul. Copilul, deși ajuns pe uscat împreună cu tăblița, e mort, iar Grigors trăiește, asta-i deosebirea dintre ei. Este o mare deosebire între ei și tăblița o are Grigors, nu o are copilul. Doar se căiește-n fața ei. Și se bate cu pumnul în piept, ca și cum pe ea ar fi scrisă starea lui păcătoasă, nu cea a aproapelui său, a copilului. Asta micșorează bolnăvicios deosebirea dintrei cei doi, dintre amîndoi. Lîngă tăblița asta erau și niște mătăsuri. Nici ele nu zac în fundul mării. Abia îmi amintesc, i-atît de mult de-atunci, nu pot să-mi amintesc și tăgăduiesc cu toată hotărîrea că Grigors a purtat în fața ochilor mei o haină din astfel de, din aceleași mătăsuri și o mai păstrează încă. Bolnăvicios, bolnăvicios se micșorează și cu asta, pînă la o confuzie arzătoare, hohotitoare, deosebirea rațională dintre Grigors și copil. Unde mi-e rațiunea ? Pe copil nu-l chema Grigors — îl chema, nu l-a chemat în nici un fel. Să-l cheme acum Grigors ? *Este Grigors copilul ?* Copilul meu din păcat îmi este soț ? Nebunie arzătoare, hohotitoare, țipătoare — și beznă, beznă.

Căzu leșinată de pe scaun, însă Jeschuta mai avu timp să o prindă, astfel că nu se lovi prea tare. Aceasta alergă strigînd :

— Ajutor ! Ajutor ! Stăpîna zace ca și moartă !

Veniră, o duseră în iatac. Îi dădură să aspire o licoare cu miros înțepător. Un sol călare fu trimis în goană în pădure, la duce. De el întrebase cu glas poruncitor de cum deschisese ochii și află că este în drum spre ea. Strîngea tăblița în mînă, nu i-o putuseră smulge nici în timpul leșinului.

Solul ajunse la adăpost. Vînătorii erau posomorîți, pierduseră cel mai bun șoim ; sătul, zburase în pădure fără să adulmece sălbăticiunea. Dar trebuiră să audă o solie și mai rea :

— Domnule duce, de vreți s-o mai găsiți încă în viață pe stăpînă, grăbiți-vă ca să nu ajungeți prea tîrziu. Doamnei îi este rău de moarte !

— Cum e cu putință, băiete ? Era bine sănătoasă, cînd am plecat.

— Stăpîne, din păcate trebuie să-mi mențin cuvintele.

Nu mai zăboviră. Încălecară și goniră către casă. Credeți-mă, n-avură popas pînă ce nu ajunseră acolo și

doamna primi vestea că soţul ei a sosit. Intră la ea în haina verde de vînătoare — şi ce-i fu dat să vadă ! O femeie ce se clătina, gălbejită de tot, sfîrşită, cu ochii pilpîind de groază, cu chipul plin de nesfîrşită jale.

— Grigors ! strigă ea şi căzu în braţele lui, îşi ascunse faţa la pieptul lui gemînd acolo iar : Grigors ! Aşa te chem, ori cine-ai fi, căci, pe Dumnezeu din cer, poţi chema pe acelaşi nume pe unul ca şi pe altul, în asta nu e nici o grozăvie. Grigors al meu — căci al meu eşti oricum — vorbeşte, de cînd te cheamă aşa ? Cine ţi-a dat numele ! ? Grigors, iubitule — căci asta eşti oricum — Grigors, cine eşti tu ? Raiul şi iadul sînt pe buzele tale — cine te-a născut ?

El se plecă asupra ei :

— Pentru Dumnezeu, doamnă, ce aveţi ? Femeie iubită, curată, cine te-a supărat ? Bănui, ştiu. Întrebarea ta o trădează. S-a furişat vreun duşman să-ţi spună că sînt om de obîrşie joasă, din colibă ? Ei bine, oricine ar fi cobea şi ticălosul care v-a strecurat asta şi v-a făcut să suferiţi atîta : minte. Oricît de bine s-ar ascunde de mine, îl voi recunoaşte, s-a sfîrşit cu el. Îţi spun : prin gura lui minte mişelia. N-am ridicat înşelător ochii către voi, să lupt de dragul vostru. Sînt de obîrşie înaltă, am întărire prin hrisov că rangul meu este egal cu al tău, preaiubito, întru totul, ai încredere deplină : şi eu sînt copilul unui duce.

— Egal ? repetă ea tremurînd şi îl privi cu ochi sălbatici. Apoi ridică tăbliţa :

— Cine ţi-a dat asta ?

El o văzu şi păli atît de tare, încît deodată arăta la fel ca ea. Ochii îi căzură în orbite, iar capul se plecă adînc.

— Bine atunci, spuse el, în sfîrşit, o ştii. Tăbliţa ce mi-a fost dată de zestre cînd am fost lăsat în voia vînturilor şi a valurilor, ţi-a ajuns în mînă. Rămas bun fericirii noastre ! A fost clădită pe minciună. Căci v-am mîntţit ascunzînd că sînt copilul păcatului şi din păcat făcut în toate mădularele mele. Şi chiar acum v-am mîntţit spunînd că v-am înşelat cînd am ridicat ochii către voi. Da, v-am înşelat. Necurăţenie v-a adus iubirea mea, necurăţenia rodului trupului vostru de la trupul meu. Mult l-am rugat pe Dumnezeu să nu-mi ia-n seamă vina. A fost o

rugăciune mincinoasă. El a scos-o la lumină, iar eu plec. Ar trebui să mă alungaţi, de n-aş face-o eu însumi. Nu-l veţi mai vedea pe nemernic. Mă duc să-mi caut părinţii.

— Grigors, îl imploră ea, aşa te chem oricum, dar tu să nu-mi spui pe nume ! Grigors, iubitule, spune-mi că totuşi sînteţi doi şi deosebiţi, omul din tăbliţă şi tu ! Nu-i aşa că un altul ţi-a dat tăbliţa, nu a fost scrisă pentru tine ! Chiar de-i minciună — spune-mi-o !

— Nu doamnă, destulă minciună ! Moştenirea e a mea. Un om cucernic, ce m-a crescut, mi-a păstrat-o pînă m-am făcut mare. Copilul ce i-a stat alături, sînt eu !

— Grigors, atunci sîntem pierduţi. Atunci casa noastră este fundul iadului. Grigors, de spui adevărul în în loc să mă minţi din milă, atunci nu-i nici o deosebire între soţul meu şi copil în afară de aceea că acum copilul este bărbat. Grigors, eu i-am scris copilului tăbliţa.

Se uitau unul la altul, cu ochii goi. Să înţeleagă asta în întregime amîndoi, cerea timp. Apoi se depărtară unul de altul pînă la pereţii opuşi, îşi lipiră frunţile de ei, şi valuri fierbinţi, unul după altul, se revărsară peste paloarea lor, se izbiră de inimă şi urcară iar arzînd pe feţe. Multă vreme în odaie n-a fost decît geamăt. Apoi se depărtară de pereţi, tînărul mai întîi. Căzu în faţa ei, se plecă la picioarele ei.

— Mamă, spuse el, iartă-l pe nelegiuit.

Ea vru să-i mîngîie părul dar îşi trase mîna înapoi, ca de la fierul roşu.

— Fiule şi stăpîne, spuse ea, iartă-mă tu pe mine. Văzusem veşmîntul tău din mătăsurile acelea.

El întrebă :

— Unde mi-e tatăl ?

— A murit pe calea ispăşirii, răspunse ea cu buze fără vlagă, dulcele tău tată. L-am regăsit în tine.

— Îi semăn oare ?

Ea încuviinţă. Apoi vrură iar să se întoarcă către ziduri, dar se răzgîndiră şi rămaseră pe loc. Ea spuse :

— De ce oare am mai venit atunci pe lume ? De gura lui Dumnezeu a fost afurisit ceasul în care m-am născut. Ferească sfîntul, de aceea am visat că nasc un balaur care-a zburat, dar s-a întors şi s-a înghesuit la loc în pîntecele sfîşiat al mamei ! Grigors, tu erai acela ! Nenorocirea a jurat pe mine şi îşi ţine jurămîntul, căci

o mie de amărăciuni mi s-au întîmplat pentru o *plăcere*. Tînjeam după fericire curată. Iadul însă îmi aduce copilul păcatului meu, ca să mă culc cu el ca soț.

Grigors se cutremură și întinse mîinile spre ea.

— Mamă pîngărită, nu mai vorbi atît de limpede... Ba fă-o ! Înțeleg de ce o faci. Trebuie să vorbim limpede și să spunem lucrurilor pe nume, ca să ne pedepsim. Căci este pedeapsă să spui adevărul. Auzi Tu, Doamne, cum ne canonim și ne rostim urîciunea în cuvinte ? Deci pentru asta m-am rugat să mă duci în locul unde să-mi fie bine și să-mi văd cu bucurie scumpa mamă ? Dar altceva mi-ai dat, o Doamne foarte bun și bogat, decît mi-a fost ruga. Dă-mi putere, putere mare, să-mi înăbuș mînia ce vrea să se ridice către tine ! Mai bine, ce crezi, n-aș fi văzut-o niciodată, decît să trăiesc cu ea trei ani de zile ca soț urmașul tatălui meu, și-n pat să-i fac copii pentru care nu-i loc pe pămînt, mult mai puțin chiar decît pentru mine și care nu pot fi cuprinși nici în gîndire — nimeni nu știe ce să gîndească despre ei. Acesta-i sfîrșitul gîndirii, este sfîrșitul lumii ! Doamnă, îmi puteți spune Grigors, firește, mie însă nu mi-e îngăduit nici să vă spun pe nume dar nici mamă, căci amîndouă-nseamnă nebunie și cît de rău îmi pare mai ales de vorba mamă, pe care am pierdut-o, pîngărit-o ! Ar fi mai potrivit și cruțător să vă numesc „dragă verișoară", căci este mai puțin rău să fii în dragoste cu o astfel de rudă. Dar cum mă înrudesc cu copiii mei, cu Herrad și cu cel ce va să vină, nu știu încă, n-am cercetat încă. De nu voi face asemenea lui Iuda, ce s-a spînzurat din scîrbă și căință pentru fapta lui, voi avea timp să mă gîndesc.

— Grigors, copilul și stăpînul meu, eu trebuie să mă căiesc că ți-am dat pildă punînd lucrurilor nume de căință, căci tu o faci și mai îngrozitor. Iar spaima mea tot crește cu fiecare clipă și împreună cu ea uimirea că mînia aprinsă nu te-a făcut să te năpustești încă mai de mult asupra blestematei, că mă mai rabdă încă și pămîntul după tot ce a săvîrșit trupul meu. Eu, eu sînt vinovata principală, o știu prea bine și mă cuprinde o spaimă nesfîrșită de focul iadului ce mă amenință, ce-mi este hărăzit mai mult ca sigur pentru nelegiuirea cea mai mare. Stăpîne și copilule iubit, îmi poți spune — căci multe cărți voi ați citit — dacă se poate concepe o pedeapsă pentru atîta viciu și sacrilegiu ? Nu există mijloc — nu, sigur că nu

există — ca mie, biată femeie, de mi-e dat s-ajung în iad, acesta să îmi fie poate totuşi puţin mai blînd decît pentru ceilalţi osîndiţi ?

Ea nu îndrăznise să-i atingă părul, el însă, fiindcă al ei era acoperit cu năframă şi ghebende, îi mîngîia capul cu blîndeţe, aşa cum stătea plină de jale în braţele lui.

— Doamnă, spuse el, nu vorbiţi aşa şi nu vă lăsaţi pradă deznădejdii — este împotriva legii. Căci omul poate deznădăjdui faţă de sine, dar nu şi faţă de Dumnezeu şi de mare mila lui. Noi amîndoi sîntem cufundaţi pînă la gît în mlaştina păcatelor şi dacă voi credeţi că sînteţi cufundată mai adînc, asta-i trufie. Nu adăugaţi acest păcat celorlalte, căci altfel mlaştina vă trece şi de gură şi de nas. Mîna lui Dumnezeu veghează, ca să nu se întîmple asta : mîngîierea am luat-o din cărţi. Nu degeaba m-am îndeletnicit sîrguincios cu divinitates la mănăstirea „Restriştea Domnului". Am învăţat că El primeşte căinţa adevărată ca ispăşire pentru orişice păcat. Oricît v-ar fi sufletul de bolnav, dacă ochiul vostru va fi ud de căinţă din inimă pornită, doar un ceas, credeţi-l pe copil, pe soţul ticălos, sînteţi izbăvită. Ştiu, continuă el, ce trebuie să se întîmple şi hotărăsc. Fiindcă, vedeţi, copilul s-a făcut bărbat, pe cînd voi rămîneţi femeie. Eu sînt aici bărbatul şi sînt soţul vostru, chiar dacă într-un fel absurd — şi deci eu hotărăsc. Partea cea mare a ispăşirii este a mea, nu din trufie, ci pentru că sînt bărbat. Dar şi vouă vă mai rămîne multă pocăinţă, după ce plec. Şi după ce plec, nu-i cu putinţă să cîrmuiţi mai departe ţara ca ducesă. Adunaţi dieta şi puneţi să fie ales un nou duce. Wittich, unchiul vostru, sau Werinbald, vărul vostru de departe, e totuna. Apoi coborîţi de pe tron şi umiliţi-vă. Aşa cum aţi făcut cînd l-aţi plîns pe fratele vostru, scumpul meu tată. Ca şi de pe tron, coborîţi şi din cetate. Puneţi să se clădească la picioarele ei, din moştenirea de văduvă săracă, un azil la drumul mare, pentru cei fără adăpost, bătrîni, nevoiaşi, bolnavi şi schilozi. Acolo veţi lucra în straie cenuşii, veţi spăla rănile celor suferinzi, îi veţi scălda şi înveli şi le veţi da pomană cerşetorilor drumeţi, cărora le spălaţi picioarele. N-am nimic împotrivă să primiţi voi înşivă leproşi, cred chiar că este drept. Herrad, copila noastră, la care nu m-am gîndit încă ce fel de rudă ne este, decît că ar fi nepoata voastră pentru că eu vă sînt fiu — vă poate ajuta să beţi apa umilinţei, cînd va fi mare. A fost bole-

zată din greşeală. Copilul următor, pe care îl porţi tu, dragă, să nu fie botezat, aşa trebuie să hotărăsc. Daţi-i un nume umilitor ca Stultitia [1] sau Humilitas [2] sau Mic Miserabilis, rămîne în seama voastră. Trăiţi aşa, pînă vă cheamă Dumnezeu !

Eu însă plec şi mă înfăţişez Lui pentru penitenţă şi anume pentru una nemaipomenită. Căci un om cufundat în aşa măsură în păcat ca mine, n-a mai fost niciodată pe pămînt, sau foarte rar — o spun fără trufie. Iau drumul bietului meu tată. Nu în peregrinare cavalerească cum credeam eu, fantele, că trebuie să fac cînd mi-am aflat naşterea, ci în pelerinaj de penitenţă, ca simplu cerşetor, asemenea celor ce le veţi spăla voi picioarele. Astfel îmi voi găsi locul, aşa cum l-am găsit prin ceaţă pe acesta : locul ce i se potriveşte cerşetorului şi îi este de ajuns. Acestea sînt ultimele cuvinte pe care vi le spun aici pe pămînt. Rămîneţi cu bine !

— Grigors, zise ea cu privirea stinsă şi buzele încercară un zîmbet dulce, dar care apăru îngrozitor. Grigors, copil iubit, n-am putea lăsa în faţa lumii lucrurile cum au fost şi, fără să ne mai apropiem vreodată unul de altul, să ne purtăm taina împreună ? Acum iubirea mea pentru tine este pe de-a-ntregul iubire de mamă, tot ce a fost între noi ca soţi s-a stins din ea, ca şi din a ta. Şi totuşi, căinţa e poate mai adîncă dacă, amintindu-ne de păcatul nostru, rămînem împreună, decît departe unul de altul, în lume. Azilul totuşi, l-aş putea clădi şi i-aş scălda pe suferinzi.

— Vorbiţi ca o femeie, răspunse el, căci aţi rămas femeie, pe cînd eu am devenit bărbat. Am devenit, spre ruşinea voastră. Acum vreau să fiu pentru izbăvirea voastră. Cum a hotărît soţul, aşa rămîne. Bun rămas, încă o dată ! Nu, fără sărutare la despărţire. Nici măcar pe frunte — nici mîna. Cu mîna a început. Dumnezeu cu voi !

Şi plecă. Ea întinse braţele în urma lui îndurerată.

— Wiligis ! strigă din adîncul pieptului şi se dezmetici. Cruţă-te, copile, ia seama la tine şi nu exagera cu penitenţa !

Dar el nu mai auzea.

[1] Nebunia (lat.).
[2] Umilinţa (lat.).

rigors îmbrăcă strai de cerşetor, o cămaşă din păr de capră încinsă cu un ştreang, nu luă cu el decît un toiag noduros, nici traistă pentru piine, nici măcar talerul de cerşetor. Tăbliţa, ce-i drept, scrisă de mama sa şi a copiilor săi, o luase cu el şi o purta pe trupul gol. Astfel plecă la asfinţit din cetatea jalnicei sale fericiri, coborînd şi depărtîndu-se, hotărît să nu se cruţe decît pentru a-şi duce greul cu inima-mpăcată. Dorinţa lui era ca Dumnezeu să-l îndrepte către o pustietate unde să poată ispăşi pînă la moarte.

Noaptea dormi sub un copac ce-şi scutură primele frunze asupra pelerinului — dormi aci ca şi odinioară, pe insulă, cînd îşi aflase obîrşia, astfel că nici coliba, nici mănăstirea nu-l mai puteau adăposti şi numai cerul îi rămăsese drept acoperiş. Ocoli oamenii şi drumurile în mersu-i mai departe sub soarele din nou răsărit. Prin tufărişuri roşii, păduri şi hăţişuri neumblate îşi purta toiagul, trecea apa pe lîngă pod şi călca miriştile cu tălpile goale. Prima zi nu mîncă nimic, a doua, cărbunarii din forest îi dădură rămăşiţele de la cina lor. A treia, către seară, era deja departe, fără să ştie unde : o răpăială întuneca cerul şi în lumina slabă de după dealurile peste care trecuse, văzu o cărare cotită, năpădită de iarbă şi nu mai lată decît o lancie de cavaler pusă de-a curmezişul, care ducea în vale, în ţinutul unui mare lac. Penitentul urmă cărarea şi acolo jos văzu, nu departe de malul stufos, o căsuţă în singurătate, asta îl atrăgea nespus, căci sufletul său era foarte dornic de popas şi adăpost şi merse într-acolo.

Plase întinse la cîrpit în faţa casei îl lămuriră că cel ce locuia acolo era pescar. Omul stătea afară cu femeia lui şi se uita bănuitor la pribeagul căruia barba îi întunecase de mult bărbia şi obrajii şi al cărui păr era lipit

de pielea capului. Gregorius îi spuse cu umilință bună seara și cu mîinile încrucișate îl rugă, de dragul lui Dumnezeu, să îl adăpostească peste noapte, dar în inima lui nădjduia că rugămintea va da greș și că omul, de-a dreptul grosolan și batjocoritor dacă se poate, îi va refuza adăpostul. Căci asta încă nu i se-ntîmplase și năzuința lui către ispășire și adîncă umilință era mai mare decît dorința de odihnă.

De asta și avu parte. Pescarul începu să ocărască și ocări minute-n șir, cu toate că în spatele lui nevastă-sa căta mereu să-l potolească sîsîind încet.

— Mă haimana, mare pehlivan și trîntor ! ocări el. Îmi vii tocmai la timp în fața casei, golan și țîngău fălos în cămașă, trîntorule, hoinar chefliu ce vrei să trăiești de pe urma oamenilor cinstiți care-și cîștigă pîinea cu trudă, de-abia cît să le-ajungă ! Femeie, nu mai sîsîi în spatele meu să mă-nbunezi, vorbele mele sînt drepte și blînde ! Cum ai crescut hoțomanule și ce fel de brațe ți-atîrnă aici, din umeri, de nu le mișți ca să muncești cinstit ? Pentru astea ar fi bun un ogor întins și o sapă, o țepușă de îmboldit boii ți s-ar potrivi să ai mînă, în loc să te destrăbălezi de colo pînă colo. Aoleo, rea lume mai e și asta, de rabdă un nevrednic și încă un astfel de netrebnic, de la care Dumnezeu nicicînd n-a avut de cîștigat cinstire și care trăiește numai pe spinarea oamenilor ! Femeie, lasă sîsîiala asta prostească ! De unde știi că pungașul ăsta, dacă-l opresc și dacă noi dormim, nu ne face felul și-o șterge cu averea noastră ? Să-ți fie rușine derbedeule de puterea ta, pe care vrei să ți-o hrănească alții și tu cel mult s-o folosești la blestemății ! Cară-te de-aici numaidecît, sau te fac eu s-o iei la goană !

— Chiar așa prietene, răspunse Gregorius cu blîndețe, întocmai astfel am dorit să îmi vorbiți. Asta trebuie să aud și așa v-a șoptit Dumnezeu. Dacă-mi dădeați și o palmă, ar fi fost și mai de folos ca să se mai micșoreze puțin povara păcatelor mele. Aveți dreptate : nu mi-e îngăduit să cer adăpost, sălașul și temnița mea sînt cerul. Rămas bun ! Și se îndepărtă prin ploaia ce începuse să cadă.

În odaie însă, unde intraseră înainte de ploaie, la lumina opaițului, nevasta pescarului spuse :

— Bărbate, bărbate, nu-mi pare-a bună, nu-mi pare deloc bună purtarea ta față de călător. L-ai ponegrit și l-ai ocărît de te poate costa sufletul. Așa trebuie întîm-

pinat un cerşetor, fie el creştin, turc ori păgîn ? Era om bun, chezaş, sînt sigură, i-am citit în ochi, tu însă n-ai avut pentru el decît batjocuri şi ocări, aşteaptă numai şi-o să vezi cum te va răsplăti Dumnezeu ! Cînd cineva o duce greu, de azi pe mîine, aşa cum ţi-este dat ţie cu pescuitul la noroc, trebuie să-l aibă mereu pe Dumnezeu în faţa ochilor şi să nu se semeţească înaintea lui uitînd de milă, căci cu uşurinţă El te poate lăsa fără peşte şi-atunci n-o să mai ai ce duce la piaţă. Am face mai bine să-l chemăm înapoi pe sărman.

— Palavre ! grăi pescarul. Te dai în vînt nebună după mădularele lui dibace din sacul de cerşetor, după trîntorul tînăr şi dulce şi-ai vrea să te destrăbălezi cu el, păcătoaso, desfrînato, femeie pofticioasă ?

— Nu, bărbate, răspunse nevasta. Am avut un simţămînt ciudat cînd l-am văzut, firește, dar nu cred că era pornire spre desfrîu cea care a făcut să mi se umezească ochii. Cămaşa lui de cerşetor din pînză de sac, într-adevăr, parcă era un fel de străvestire şi nu mă pot împăca cu gîndul că l-am alungat. Prin sărac, se spune, îl hrăneşti pe Domnul Cristos şi cu atît mai multă cinstire trebuie să-l întîmpini, cu cît ştii mai puţin cine-ţi stă în faţă şi cine se ascunde sub cămaşă, ca să ne pună la-ncercare. Cînd a pomenit de palmă, mi s-a părut cu totul şi cu totul altfel. Zău, ar trebui să mă laşi să-l chem înapoi !

— Păi, atunci fugi şi adă-l, să-mnopteze la noi, spuse bărbatul ce începuse şi el să se cam teamă. Să-l mănînce lupii în pădure, vreau tot atît de puţin ca şi tine.

Ea alergă deci, cu fustele ridicate-n cap, prin ploaie, îl ajunse pe străin din urmă, făcu o plecăciune şi spuse :

— Cerşetorule, bărbatul meu, pescarul, şi-a schimbat gîndul şi se căieşte pentru vorbele lui neprietenoase. El socoteşte că vremea este prea rea pentru voi, mai crede şi că sînt lupi şi vrea să vă adăpostiţi noaptea asta în casa noastră.

— Cum trebuie să fie, aşa să fie, răspunse Gregorius. Nu vă urmez ca să-mi fie mai uşor, ci pentru că bărbatul vostru ar putea să-mi dea un sfat.

Cînd se întoarseră în odaie, pescarul le arătă spatele, morocănos, pentru că între timp impresia făcută de cuvintele prevestitoare ale nevestei i se ştersese din suflet. Femeia însă aprinse un foc de lemne, ca să se usuce cel

plouat şi spuse că vrea să coacă o scovardă destul de mare pentru toţi trei, ca s-o mănînce cu lapte. Gregor o opri.

— Acest trup, spuse el, nu merită mîncare. N-am de gînd să-l hrănesc din tavă, ci o coajă de pîine de ovăz şi o înghiţitură din fîntînă să-mi fie toată ospătarea.

Aşa rămase, cu toate că femeia stăruia mult pe lîngă el să îşi îngăduie un trai mai bun. Şi cînd se aşezară să mănînce, oamenii singuratici cu scovarda lor şi străinul cu o coajă de pîine veche şi apă, pescarul se supără amarnic, astfel că iar nu-şi mai putu opri vorbele rele şi spuse :

— Ptiu, că stau şi mă uit cum te grozăveşti în faţa noastră cerşetorule, cu înfrînarea ta şi totul este numai prefăcătorie. Nu trebuia să mă iau după terchea-berchea. Pînă acum nu te-ai ţinut cu mîncare atît de slabă, asta pot să jur pe toţi sfinţii. Ba-i chiar de rîs : nici un bărbat şi nici o femeie n-a mai văzut vreodată un trup mai bine făcut, mai înfloritor şi chipeş, pe ăsta nu-l ai de la pîine şi apă. Pulpe drepte, tălpi boltite, doar le-am văzut, degete potrivit de lungi şi curate. Picioarele tale trebuiau să fie late şi scorţoase ca ale unui adevărat pribeag, dar sînt întinate numai pe deasupra. Picioarele şi braţele astea nu-s dezgolite de mult, să nu-mi spui mie asta, au fost bine păzite de vînt şi vreme rea, şi pielea lor — să-ţi spun eu ce fel de piele-i : este de mîncău îndopat. Uite ce dungă deschisă-ţi înconjoară degetul ! Pe locul ăsta a fost un inel. Am ochi în cap şi mai degrabă ştiu, decît doar bănuiesc că le foloseşti altfel, mîinile tale gingaşe, cînd eşti departe de aici, decît aşa cum te prefaci în faţa noastră. Oricînd poţi găsi găzduire mai bună şi nu duc grijă că mîine chiar o să-ţi rîzi de coaja de pîine, băutura din fîntînă şi de noi, oamenii sărmani.

— Aş face mult mai bine, îi spuse Gregors femeii, să plec în noapte.

— Nu, mai bine ai face, strigă pescarul, să dai răspuns şi să le spui gazdelor mărinimoase ce fel de om eşti !

— Asta şi vreau, răspunse Gregors şi pe lîngă asta iau seama pe de lături că mă bucur şi că este bine şi potrivit cînd voi îmi spuneţi tu, eu în schimb însă, din partea mea, dumneavoastră. Sînt un om, nu numai păcătos ca toată lumea, ci a cărui carne şi ale cărui oase sînt pe dea-ntregul făcute din păcat şi pe lîngă asta cufundat din nou în astfel de păcat încît este sfîrşitul gîndirii şi sfîrşitul lumii. Ceea ce caut în pribegia mea este un loc cît mai

sălbatic, unde să-mi pot ispăşi păcatele prin suferinţa trupului meu pînă la moarte, întru slava voinţei lui Dumnezeu. Astăzi este a treia zi de cînd am renunţat la lume şi am pornit în călătoria de penitenţă. În pădure, pe lîngă cărbunari şi porcari, am mai văzut şi pustnici. Dar, aşa socot, ei o duceau prea bine. Pentru că astăzi drumul m-a adus la voi, stăpîne, îngăduiţi-mi să vă cer îndurare şi sfat ! De ştiţi pe-aici, pe undeva, un loc, cum drept mi se cuvine, o stîncă pustie sau o peşteră stingheră, pe cît cu putinţă mai neprimitoare, vă rog din suflet, arătaţi-mi-o ! Veţi face un bine.

Pescarul chibzui înverşunat şi rîse-n sinea lui la gîndul ce-i trăznise. „Îi dau eu lui", îşi spuse el. „Îl pun eu în încurcătură de o să-l treacă fiorii de groază la cele ce-i voi spune şi o s-o ia la sănătoasă. Atunci se va arăta înşelătoria". Şi spuse :

— Dac-ai pornit să caţi aşa ceva, atunci bucură-te. Poţi fi ajutat şi vreau să fiu eu cel ce te ajută. Afară, pe lac, ştiu un stei cu totul singuratic, bătut de valuri, un sălaş tocmai bun pentru tine, destul de rîpos, acolo te poţi chirci şi-ţi poţi jeli necazul după pofta inimii. Dacă vrei, te duc acolo şi-ţi ajut să te şi caţări. Căci să te caţări se mai poate, la nevoie, dar să cobori, asta-i beleaua, aşa-i făcută stînculiţa ta. Dar o să facem aşa fel ca să fie foarte sigur că nu-ţi schimbi gîndul de căinţă, chiar de te căieşti că l-ai avut. De ani de zile păstrez un lănţug de picior cu cătuşă, zdravăn, care se încuie. Îl luăm cu noi şi ţi-l pun eu. Dacă îţi vine cheful primejdios şi te ispiteşte să cobori, n-ai ce face, trebuie totuşi să rabzi pînă la sfîrşit, fie că-ţi place ori nu-ţi place şi să-ţi petreci viaţa acolo, cît o ţine ea. Cum îţi place propunerea mea ?

— Foarte bună, răspunse Gregorius. Dumnezeu v-a dat-o. Îi mulţumesc şi Lui şi vouă şi vă rog : ajutaţi-mă s-ajung la stîncă.

Atunci pescarul rîse tare şi strigă :

— Ei cerşetorule, asta-i înţelept ! Dacă ţi-e aminte cu tot dinadinsul, mă duc acuma să mă culc, căci plec la pescuit înainte de a se crăpa de ziuă şi, dacă vrei să mergi şi tu, scoală-te devreme ! Numai de dragul tău, fără a lua seama la pierderea de timp, merg la locşorul ăla, ţi-ajut să te cocoţi şi te pun fain în lanţul de fier, pe care-l scot de-aci din ladă. Apoi tot poţi să cuibăreşti acolo sus în pisc ca şoimul călător, poţi să tot îmbătrîneşti acolo cît eşti în

stare şi cu adevărat n-o să mai fii povară pentru nimeni pe pămînt. Pe mîine !

— Unde vreţi să dorm ? întrebă Gregorius.

— Aici nu, spuse pescarul. Nu mă încred de fel în tine. Afară în şopru te poţi culca. Şandramaua nu-i în stare prea bună, dar faţă de stîncă stai împărăteşte acolo înăuntru.

Magazia era dărăpănată şi murdară şi dacă femeia pescarului n-ar fi fost destul de cuvioasă şi de prevăzătoare, să-i întindă celui alungat nişte stuf ca aşternut, atunci cel ce fusese odinioară ducele Grigors ar fi trebuit să doarmă de-a dreptul în ţărînă goală. Ultimul lui cenuşar de-acasă o ducea mai bine. Dar el gîndea : „Aşa e foarte bine, numai că este încă mult prea împărăteşte. Mîine, stînca va fi cum se cuvine. Se întinse pe stuf şi puse tăbliţa lîngă el. Rămase multă vreme treaz, în rugăciune. Apoi tinereţea lui îl făcu să cadă într-un somn zdravăn şi cînd, cu puţin înainte de a se crăpa de ziuă, pescarul voi să plece la îndeletnicirea lui, Grigors era încă cufundat în somn adînc şi nu auzi cînd gazda îi strigă :

— Hei, cerşetorule ! De două ori strigă dar nu şi a treia oară, ci spuse :

— Mă prostesc degeaba şi-mi sparg pieptul pentru şarlatan. Doar am ştiut că nu-i era aminte şi că se va da în lături. Îmi văd de drum.

Şi porni, ca în fiecare dimineaţă, în jos, spre lac. Femeia însă, văzînd asta, se duse-n grabă la magazie, îl scutură pe cel adormit, îndemnîndu-l binevoitoare :

— Om bun, de vrei să mergi şi tu, nu zăbovi. Pescarul a şi pornit la drum spre lac.

Atunci Gregorius se ridică, se uită zăpăcit în jurul lui dezmeticindu-se cu greu, atît de adînc îi fusese somnul.

— Nu mi-e plăcut să te trezesc, spuse ea, gingaşule obosit cu barba crescută de mai multe zile şi fără voie te trimit la piatră. Şi totuşi, ceva îmi spune că trebuie s-o fac. ca să nu pieri de dorul ei. Căci mie-mi pare că jinduieşti de-a binelea după ea şi cine ştie dacă nu cumva oi fi vreun sfînt.

La vorbele acestea Gregorius se înfioră. Sărind în picioare, strigă :

— Cum de am putut dormi, netrebnic ce sînt ! Pentru Dumnezeu, o iau după el ! Şi se năpusti afară din şopron.

— Nu-ţi uita lanţul ! strigă femeia şi i-l puse în mînă. Poate că-ţi trebuie pentru izbăvire, chiar dacă pescarul şi-a amintit de el numai din răutate. Ia şi scara asta cu cîrlige de aici, e nevoie de ea, bărbatul meu n-a luat nimic cu el. Poart-o cum şi-a purtat crucea Domnul Cristos! Drum bun! strigă în urma lui. Rămîn plină de bănuieli despre tine. Apoi se întoarse şi începu să plîngă.

Gregorius însă, împovărat de lanţ şi scară, alergă în urma gazdei sale de îl trecură apele, strigînd întruna :

— Prietene pescar, îngerul meu, aşteaptă-mă şi nu mă părăsi, sosesc, sosesc ! Tăbliţa totuşi o uitase-n grabă în aşternutul de stuf şi asta îl durea tare.

Abia jos, la podeţul putred, unde se afla barca, îl ajunse pe om gîfîind, dar acesta ridică din umeri. După ce se urcară în barcă lîngă unelte, pescarul îl duse tăcînd prin valurile mici, afară, în largul lacului, timp de un ceas sau două : acolo se înălţa din ape piatra cea pustie, roşie-cenuşie şi conică, uitată de Dumnezeu şi fără urmă de ţărm ; se apropiară şi pescarul agăţă scara de un nas de stîncă zicînd :

— Urcă-te tu întîi ! Nu vreau să te am în spate.

Astfel urcară unul după altul, la început pe scară, apoi anevoie încă o bucată pe piatra golaşă ajutîndu-se de crăpături şi praguri şi cînd ajunseră sus, pe micul platou, pescarul făcu rîzînd sinistru ceea ce făgăduise : îi puse lui Gregor cătuşa la picior, încuie broasca şi spuse :

— Acum eşti sigur de stîncă. Aici trebuie să-mbătrîneşti, căci de nu te ia de aicea dracul cu toate vicleniile lui, nu mai cobori nicicum şi niciodată. Aici să stai ! Singur te-ai prins în păcăleala ta.

Spunînd acestea aruncă cheia cătuşei de fier, departe, afară în lac şi adăugă :

— Dac-o mai scot vreodată din adîncul apelor şi o revăd, atunci îţi cer iertare, sfîntule. Urlat bun şi clănţănit din dinţi !

Acesta fu salutul lui de despărţire. Coborî povîrnişul pînă la barcă, trase în ea scara şi se îndepărtă.

PENITENŢA

ititorule creştin ! Ascultă şi crede-mă ! Am să-ţi vorbesc despre fapte mari şi neobişnuite, întîmplări care cer îndrăzneală ca să le povesteşti. Dar dacă eu găsesc curajul să le spun, ţie ar trebui să-ţi fie ruşine să nu găseşti atît curaj încît să le crezi. Nu vreau să cert pripit în tine un sceptic, ci mai degrabă pun temei pe credinţa ta, întocmai cum pun temei şi pe priceperea mea de a împărtăşi cele ce mi-au fost lăsate moştenire. Pe această pricepere însă pun foarte mult temei, precum şi pe credinţa ta.

Povestea mea adevărată este : pe întinderea mică a platoului acestei pietre conice pustii din lac, Gregorius, fiul lui Wiligis şi al Sibyllei şi soţul celei din urmă, petrecu singur-singurel şi lipsit de orice îndurare tot atîţia ani cîţi numărase la plecarea lui ce merită mustrată de pe insula lui depărtată din mare şi de la mănăstirea „Restriştea lui Dumnezeu“ — şaptesprezece ani împliniţi petrecu acolo fără alt confort în afară de acoperişul cerului de dea-

supra sa, fără apărare împotriva ploii, nici a vîntului, nici a arşiţei soarelui, îmbrăcat numai — dar cît a putut să ţină ! — cu cămaşa lui din păr de capră, cu braţele şi picioarele goale.

Nu credeţi ? Vă voi încredinţa şi nu numai căutîndu-mi refugiul lesne în atuul că pentru Dumnezeu nu este lucru cu neputinţă şi nici o minune nu este prea mare. Asta ar fi ce-i drept, hotărîtor, însă prea ieftin. Îndoiala voastră ar trebui să amuţească pe dinafară faţă de acestea, dar s-ar putea să roadă tainic mai departe. Asta nu trebuie să se întîmple şi de aceea nu vreau să iau ca mărturie Atotputernicia. Fără predică, cu judecată şi răbdare, deşi eu însumi profund emoţionat de mesajul meu, voi răspunde la întrebările ce s-ar putea să-mi puneţi frîngîndu-vă mîinile, şi adăugînd o mulţime de „Păi, spune-ne, pentru Dumnezeu" şi „Călugăre, chibzuieşte totuşi, cum oare" şi dintre care, firește, prima vrea să afle cum s-a hrănit penitentul pe stînca goală, chiar scurtă vreme, ca să nu mai pomenim de şaptesprezece ani. Veneau corbii în zbor să îl hrănească ? Cădea mană din cer numai de dragul lui ? Nu, a fost cu totul altfel.

Prima zi, după ce pescarul îl părăsise batjocoritor şi Gregor rămăsese în desăvîrşită singurătate, nu se mişcă de pe loc, şezu cuprinzîndu-şi genunchii cu braţele sau mai şi îngenunchie cu mîinile împreunate în faţa lui Dumnezeu şi se rugă pentru bieţii, fermecătorii lui părinţi, pentru răposatul Wiligis, pentru Sibylla, soţia lui care acum poate că îmbăia deja bolnavi de gută sau se pregătea s-o facă şi de asemenea pentru el însuşi, punîndu-se cu totul şi necondiţionat la dispoziţia lui Dumnezeu şi a voinţei Lui, aşa cum de fapt se şi afla. A doua zi însă, de la primele ore, foamea şi setea nu-i mai dădură pace şi aproape fără să-şi dea seama şi să vrea, în patru labe, pentru că nu putea face nici măcar un pas cu picioarele în fiare, începu să caute tîrîndu-se de colo-colo pe platformă.

În mijloc, aproape exact, era în piatră o mică scobitură plină pînă sus cu o licoare tulbure-alburie, de la ploaia din

ziua trecută, după cum își închipui, însă chiar și așa izbitor de tulbure și lăptoasă, binevenită pentru el ca s-o bea, oricît de murdară și de oriunde ar fi fost — el era ultimul care să ridice pretenții. De aceea se aplecă asupra micului bazin și sorbi cu buzele și limba ceea ce era înăuntru, goli cu gura puținul ce era, numai cîteva linguri pline și linse încă realmente fundul gropiței, după ce se goli. Băutura era dulceagă, semănînd a scrobeală, cu oarecare aromă de anason și în plus cu gust metalic, de fier. Gregorius avu imediat senzația că datorită ei nu i se astîmpăra numai setea ci și foamea și într-adevăr surprinzător de temeinic. Era sătul. Îi veni și puțin înapoi din ceea ce băuse și îi curse din gură, ca și cum puținul ar fi fost chiar prea mult. Își simți fața ușor umflată, căldură și roșeață i se urcară în obraji și, după ce se întoarse tîrîș la locul dintîi, de la marginea stîncii, își puse capul pe un prag mic de piatră și adormi ca un copil.

După cîteva ceasuri se trezi din pricina unei ușoare dureri în pîntece, care-l făcea să-și miște de neplăcere picioarele înlănțuite și din pricina căreia prea bine ar fi putut să geamă. Dar îi trecu repede și nu-i era foame deloc. Către seară, numai din curiozitate, se duse încă o dată la scobitura din mijlocul platformei. Pe fundul ei se adunase din nou niște licoare de aceea : nu mai mult decît era nevoie ca să-i acopere doar fundul cu un strat subțire. Dar foarte bine se putea presupune că, dacă reînnoirea picătură cu picătură continua în aceeași proporție, peste noapte adîncitura s-ar fi umplut din nou.

Așa se și întîmplă și în ziua următoare Gregor se întremă din nou cu acea licoare, linse totul pînă ce se încălzi și i se făcu somn, căci peste noapte suferise foarte rău de frig, nemaiștiind cum să-și tragă cămașa de cerșetor și cum să-și găsească adăpost în ea, astfel că sucul pietrei îi fu de folos mai multe ceasuri tocmai săturîndu-l, și de aceea singuraticul se hrăni și seara, cînd se adunase iar puțină licoare, ca să-i fie mai puțin frig.

Sînt în stare să vă spun ce tîlc avea asta, pentru că i-am citit pe antici, la care, pe bună dreptate, Terra şi-a cucerit numele de mare mumă şi *magna parens* [1], din care s-a ivit şi a crescut tot ce este viu, înălţîndu-se parcă spre Domnul, într-un cuvînt toate s-au născut din trupul mumei. Aşa şi omul, care nu întîmplător se numeşte homo şi humanus, ci ca semn că a ieşit la lumină din Terra mumă, din humă. Tot ce naşte însă are şi hrana trebuitoare pentru copiii săi şi tocmai după asta se cunoaşte dacă o femeie a născut într-adevăr şi nu dă drept al ei un copil străin, dacă dispune sau nu dispune de izvoarele hranei pentru cel născut. De aceea autorii pe care îi respect susţin că la început Terra îşi hrănea copiii după naştere cu propriu-i lapte. Căci uterele ei, ca nişte ţevi, pătrundeau cu rădăcinile lor în adînc şi către ele natura ar fi îndreptat de la sine canalele Terrei şi ar fi făcut să curgă prin vene un suc asemănător laptelui, aşa cum astăzi laptele dulceag se revarsă din sînul tuturor femeilor care au născut, pentru că într-acolo este trimis tot fluxul sucurilor trupului matern sau mai degrabă un extract hrănitor din ele.

Mic, neisprăvit şi imatur, adică incapabil încă de a se consacra obţinerii unei hrane superioare, culturii cerealelor, omul trăia pe atunci la sînul mamei şi mînca hrană de copil. Cîtă dreptate însă au oamenii mei de încredere, anticii, susţinînd această situaţie, ne arată povestea lui Gregor. Numai în cîteva puncte de pe pămînt, să tot fie două sau trei şi pe lîngă asta aşezate în locuri ascunse şi nelocuite, din timpuri străvechi se află astfel de izvoare cu suc hrănitor, adînc împlîntate în organismul matern, rămase parcă dintr-o veche obişnuinţă în activitate, fie chiar redusă şi penitentul găsise una dintre ele pe piatra lui, unde hrana primitivă umplea totuşi în douăzeci şi patru de ore un mic bazin.

Era o mare favoare şi vreau să las nehotărît dacă era vorba de o întîmplare favorabilă şi dacă izvorul matern

[1] Mare mamă (lat.).

cursese tot timpul sau dacă favoarea mergea atît de departe, incît Dumnezeu il redeschisese anume pentru păcătosul Gregorius. Oricum, prin această descoperire, cu toată nesfîrşita lui singurătate, pe acesta îl cuprinse pentru prima oară presimţirea plină de speranţă, aducătoare chiar de fericie, că Dumnezeu îi primeşte penitenţa şi că nu vrea nici să-l lase să piară ci mai curînd că, după ce el îşi va fi izbăvit părinţii şi pe el însuşi prin căinţa cea mai aspră, mai are încă oarecum şi alte intenţii pline de îndurare.

De această presimţire, care-l pătrundea cu blîndeţe, avea nevoie tot atît de mult, firește ca şi de băutura maternă ce-l încălzea şi acestea două trebuiau să conlucreze ca să-l facă să ducă la bun sfîrşit ceea ce îşi luase asupra lui şi ceea ce, ca tot ce este greu, la început, înainte ca natura să se fi adaptat la el maleabilă şi rezistentă, era cel mai greu de biruit. Căci închipuiţi-vă numai şi luaţi seama bine cum a venit iarna cu întuneric, zăpadă, ploaie şi furtuni şi cum omul de pe piatra golaşă, numai în cămaşa din păr de capră, era dat pradă fără milă vitregiei vremii — dacă vorba aceasta este tocmai la locul ei pe lîngă existenţa laptelui terestru şi presimţirea îndurării care-l încălzea. Oricum este în bună măsură la locul ei, mai ales dacă ne gîndim că zăpada şi ploaia erau foarte dăunătoare pentru limfa hrănitoare, deoarece o diluau. Şi totuşi, chiar în stare diluată ea îşi păstra încă îndeajuns puterea hrănitoare. Rîgîind uşor şi scuipînd puţin din ea, omul zăcea strîns în sine, cu genunchii la gură, sub vremuială şi pielea i se strînsese tot mai mult în starea zgrunţuroasă de apărare numită piele de găină, datorită căreia se schimbase foarte mult. Dacă soarele se întîmpla să încălzească, putea să se zbicească aburind împreună cu cămaşa de penitent, dar care putrezi curînd şi în cea mai mare parte se împrăştie ca zgura. Dar ce mai rămăsese din ea îi acoperea trupul mai mult decît s-ar putea gîndi, căci de la starea de apărare ghemuită el se micşorase vădit.

De altfel, se poate adăuga că pentru el iarna trecu neobişnuit de repede şi i se păru extrem de scurtă ca du-

rată, din simplul motiv că dormea mult și sărea peste timp, uitînd de sine. Luă din nou parte la el ceva mai mult cînd lumina crescu, văzduhul adie mai blînd și primăvara — care firește că nu schimbă nimic din goliciunea lipsită de copaci și iarbă a sălașului său de pe stîncă ci era în stare doar să încălzească ușor piatra — făcu trecerea la vară cu zile lungi, cînd soarele descria arcul cel mai înalt pe cer, deasupra lacului și, cînd nu-l acopereau norii, dogorea puternic asupra omului și stîncii, adesea încingîndu-l atît de tare, că nici n-ar mai fi putut să-ndure dacă pielea lui protectoare n-ar fi fost deja foarte schimbată, zgrunțuroasă și cornoasă. Iar împotriva radiației fierbinți capul îi era învăluit în păr mare, împîslit și încurcat, în barba care-i masca fața și astfel îndura ceea ce îi era dat, pînă ce noaptea înstelată, cu luna descrescînd bolnăvicioasă sau tăiată în formă de seceră, sau luminioasă și oglindindu-se plină în ape, aducea răcoare naturii și făpturii bărbătești împuținate, care devenea din ce în ce mai mult una cu ea.

După aceea zilele se scurtară iar, ceșurile toamnei coborîră și se împlini un an de cînd omul fusese lepădat aici. Unul ! spuneți voi. Dar tu zici că ar fi petrecut aici șaptesprezece. Da, asta zic. Dar deosebirea nu-i chiar atît de mare cum gîndiți și dacă a apucat să treacă unul, atunci ceilalți trec în goană după el, fără să se sinchisească de făptura bărbătească trăind în ei lipsită de adăpost. În primul rînd, din numărul lor luat ca timp trăit trebuie scăzut un sfertuleț bun, căci ființa penitentă își petrecea iernile hibernînd în afara timpului și pe durata lor nu se tîra nici măcar să se hrănească, deoarece viața lui materială era diminuată pînă la suspendare, ca să-și reia schimbul cînd arcul soarelui era din nou în creștere. În al doilea rînd însă, timpul, cînd nu este nimic mai mult decît timp și nu are alt obiect decît succesiunea anotimpurilor și capriciile vremii, fără un conținut de evenimente care abia ele îl fac să fie timp — timpul, zic, spune atunci prea puțin, își pierde dimensiunea și se micșorează, așa cum a făcut-o sugarul ghemuit al Terrei pe piatra de pe lac, care cu vre-

mea a devenit atît de pitic, cum după acei autori era neisprăvitul şi impurul om primitiv, nedemn încă de hrană omenească.

În sfîrşit, după vreo cincisprezece ani nu mai era cu mult mai mare decît un arici, o creatură a naturii pîsloasă şi ţepoasă, acoperită de muşchi, căreia nici un fel de vreme nu-i putea dăuna şi la care membrele pipernicite, braţele şi picioarele minuscule, ochişorii şi tăietura gurii erau greu de recunoscut. Nu cunoştea timpul. Luna se schimba. Constelaţiile se deplasau, dispăreau de pe cer şi reveneau. Nopţile, cu lună sau întunecate şi umede, reci şi furtunoase sau pline de zăduf, scădeau sau creşteau. Ziua albea devreme sau tîrziu, se înroşea, ardea în vîlvătăi şi pierea din nou în carminul ce se stingea oglindindu-se în partea dinspre răsărit. Norii negrii-albăstrii, de pucioasă, în care licăreau lumini, se apropiau şovăind înfricoşător, se descărcau bubuind peste apele răsunătoare împroşcîndu-le cu grindină şi fulgerele lor, se înfigeau în valurile agitate care ţîşneau în sus asaltînd piciorul neclintit al stîncii. După aceea toate erau iarăşi bune, pacea, tot atît de măreaţă şi de neînţeles ca şi furia de mai înainte, umplea universul şi peste ploaia lină, străluminată sus de soare, se înălţa de la o neţărmurire la alta, în toată frumuseţea-i umedă, arcul în şapte culori.

Sub toate acestea însă, fiinţa acoperită de muşchi, dacă nu dormea, se ducea tîrîş la sînul matern şi se întorcea sătulă, vărsînd puţin, la marginea unde penitentul fusese părăsit odinioară. Dacă o corabie de pe lac s-ar fi apropiat din întîmplare de stînca izolată, echipajul n-ar fi observat nimic bătător la ochi. Dacă pescarului singuratic i-ar fi venit toana să facă din nou călătoria şi să se uite după nepoftitul pe care l-a urcat acolo cu ani în urmă — aparenţa i-ar fi întărit certitudinea că a pierit de mult — a putrezit şi ce-a rămas din el trebuie să se fi uscat, evaporat şi luat de ape de pe stîncă. Poate că s-ar fi aşteptat să mai zărească măcar o urmă albă de oase acolo sus şi s-ar fi văzut înşelat în aşteptări. Dar n-a venit deloc.

După tot atîția ani muri, cum citeam, în Roma cea vestită și bogată în ruine, cel ce domnise acolo ca urmaș al principelui apostolilor și vicar al lui Cristos, cel ce purtase tripla coroană și păscuse popoarele cu toiagul de păstor. Dar moartea lui și întrebarea, cine ar trebui să moștenească sfîntul tron și puterea de a lega și dezlega, au iscat dispute mari și sîngeroase, pe care Dumnezeu nu părea că vrea să le aplaneze. Căci spiritul Lui nu cobora unificator asupra curiei, clerului, nobilimii și burgheziei, ci o schismă rea scinda poporul și două grupări ostile, fiecare proclamîndu-l pe candidatul ei ca singurul demn să stea pe tronul lumii, se înfruntau cu mare violență. Unii îl voiau ca papă pe un anumit presbiter de origine nobilă numit Symachus, ceilalți pe foarte corpolentul arhidiacon Eulalius care era tot atît de avid de onoare ca și Symachus.

Sfîntul Spirit nu avea nici o participare la ridicarea vreunuia dintre cei doi, aceasta era doar o treabă omenească și cu rușine trebuie să mărturisesc că privitor la asta coruperea cu aur și tendința partinică spre putere era resortul ce punea totul în mișcare. De aceea divinitatea nici nu se coborî să-i lumineze și să-i hotărască pe alegători ci ei se dispersară în furia disputei, partidele se înarmară și izbucni un crunt război civil, purtat în piețe, pe străzi, din păcate chiar și în biserici și la care turnurile podurilor precum și monumentele înălțate de antici serveau ca fortărețe și redute. Vă spun, era mare rușine. Dintr-un conclav se făcură două și fiecare dintre ele își alese omul și îl instală ca episcop roman și papă. Symachus fu hirotonisit în Lateran, Eulalius în Sfîntul

Petru şi deci unul stătea în acel palat, celălalt în mormîntul rotund fortificat al împăratului Hadrian, cîntau liturghii, redactau bule şi decrete afurisindu-se unul pe altul, în timp ce pe uliţe zăngăneau armele. Multe erau numele cu care se împodobeau reciproc şi neîncetat se gîndeau la altele noi. „Pustiitorul bisericii", „Rădăcina păcatului", „Heroldul diavolului", „Apostolul lui antichrist", „Săgeată din arcul satanei", „Nuiaua lui Assur", „Naufragiul oricărei castităţi", „Scîrnăvia secolului", „Vierme hidos şi cocîrjat", aşa se numeau unul pe altul cu gura spumegîndă. Eulalius care, cum am spus, era foarte gras şi pletoric, se întrecu pe sine în ocări, pînă îl lovi damblaua şi muri. Dar şi Symachus îi împărtăşi soarta, căci trupele lui fură atacate de eulalieni ca să-şi răzbune pe al lor papă şi se dezlănţui o bătălie mare, în care îl răzbiră pe adversar şi asaltară palatul Lateran, astfel că Symachus fu silit să fugă pe o uşă dosnică. Urmărit, sări în Tibru şi se înecă.

Astfel, în loc de doi papi, nu mai aveau nici unul, ceea ce aduse o mare uşurare printre romani. Au înţeles că o apucaseră greşit şi fără nici un Dumnezeu şi printre cetăţeni se răspîndi subit o dispoziţie favorabilă căinţei. Hotărîrea lor, luată în adunare generală, mergea pînă acolo încît în viitor alegerea urma să fie lăsată cu totul şi cu totul în seama lui Dumnezeu şi în toate bisericile se orînduiră săptămîni de post, zile de milostenie şi mari rugăciuni, pentru ca El, îndurător, să-şi facă cunoscută preferinţa, adică pe cine socoteşte bun ca locţiitor şi purtător al coroanei lumii.

Pe atunci în Roma trăia un om cucernic de neam vechi, care trecuse la creştinism înaintea celor mai mulţi : Sextus Anicius Probus, deja vîrstnic, trecut de cincizeci de ani şi tot atît de bogat în moşii ca şi în onoruri publice. Împreună cu soţia, Faltonia Proba, locuia în palatul străbunilor săi, toţi consuli, prefecţi şi senatori ; o proprietate grozav de mare, acoperind mai multe millii în regiunea a cincea, pe Via Lata, incluzînd trei sute şaizeci

de camere şi săli, un hipodrom, precum şi terme de marmoră şi înconjurată de grădini întinse. Băile nu mai erau alimentate cu apă de multă vreme, nici hipodromul nu mai era folosit de mult iar majoritatea celor trei sute şaizeci de încăperi erau goale şi neîngrijite — nu pentru că proprietarului i-ar fi lipsit mijloacele şi servitorii, ci fiindcă în ochii săi ruinarea, zdruncinarea şi prăbuşirea măreţiei sub propria-i greutate i se părea justificată de epocă, necesară şi voită de Dumnezeu. Ce-i drept, în cele cîteva încăperi pe care le locuia împreună cu soţia sa nu lipsea eleganţa, nici locurile de odihnă acoperite cu stofe scumpe din orient, nici obiectele din aur lucrat, fotolii cu linie antică, candelabre de bronz şi dulapuri cu vaze scumpe, pocaluri de aur şi scoici rozulii pentru băut. Dar acest grup de camere era o oază de confort înconjurată de un pustiu complicat de curţi cu colonade în parte prăbuşite, de fîntîni ale căror podoabe sculpturale zăceau la pămînt sfărîmate şi de săli părăsite, cu pardoseli de mozaic crăpate în care tapetele aurite atîrnau rupte de pe pereţi şi căptuşelile din tablă subţire de argint se desprindeau burduşite. Probus şi Proba erau obişnuiţi cu toate acestea şi socoteau că este drept să fie aşa.

Şi grădinile în care era aşezat palatul se sălbăticiseră şi se părăginiseră ajungînd de nepătruns, dar cu atît mai mult găseai în ele locuri liniştite către care puteai să-ţi croieşti drum prin tufărişuri crescute în neştire şi printre copaci pe jumătate înăbuşiţi de plante agăţătoare şi anicianului îi plăcea cu deosebire o bancă de marmoră cu capete de pani, ascunsă într-un desiş de dafin, de pe care puteai privi pe lîngă o statuie a lui Amor cu trup încîntător, cu arc, săgeată, dar fără cap, căzută de pe soclu, către un mic luminiş năpădit de buruieni multicolore. Acolo şedea venerabilul bărbat, necăjit cum era că biserica rămăsese orfană şi că dezorientarea devenise generală, într-o zi de aprilie caldă ca vara, după prînz. Dimineaţa luase parte cu devoţiune la rugăciunile obşteşti în bazilica apostolilor Filip şi Iacob, apropiată de palatul său.

Acum poate că aţipise în mireasma dafinului încălzit ; căci el avea în vis o arătare ce totuşi nu-l răpea de pe loc, ci chiar acolo unde şedea vedea şi auzea ceva ce-l emoţiona cît se poate de adînc, astfel că trebuie să se vorbească mai degrabă de viziune şi revelaţie decît de vis.

În faţa lui, în trifoiul poienii, stătea un miel însîngerat şi îi vorbea. Sîngera din coastă, îşi deschidea botul emoţionat de miel şi grăia cu o voce tremurată dar care-ţi mergea nespus de dulce la suflet :

— Probus, Probus, ascultă-mă ! Îţi voi da o veste mare.

Auzind glasul mielului, lui Probus îi dădură lacrimile şi inima i se umplu de iubire, gata să se reverse.

— Tu, mielul lui Dumnezeu, spuse el, firește, te-aud ! Cu tot sufletul te-aud, dar tu sîngerezi, sîngele tău îţi roşeşte lîna moale şi curge în trifoi. Ce pot face pentru tine ? Să-ţi spăl rana şi s-o ung cu balsam ? Doresc fierbinte să-ţi fac acest serviciu din iubire.

— Lasă, aşa e bine, grăi mielul. Este necesar ca eu să sîngerez. Ascultă ce am să-ţi vestesc ! *Habetis Papam.* V-a fost ales un papă.

— Miel scump, răspunse Probus în vis sau în extaz, cum se poate ? Symachus şi Eulalius, amîndoi sînt morţi, biserica nu are cap, omenirii îi lipseşte judecătorul şi tronul lumii stă gol. Cum să înţeleg vorbele tale dragi ?

— Aşa cum sună, spuse mielul. Rugăciunea voastră a fost ascultată şi alegerea s-a făcut. Tu însă eşti ales să o afli primul şi după aceea să iei măsuri. Crezi numai ! Alesul trebuie să şi creadă, oricît de greu i-ar veni. Căci orice alegere este greu de făcut şi nu-i la îndemîna raţiunii.

— Te implor, spuse Probus plîngînd din pricina dulceţii mişcătoare a vocii mielului şi căzu în genunchi de pe bancă, fă-mă să aud : cum se numeşte ?

— Gregorius, răspunse mielul.

— Gregorius, repetă copleşit bătrînul. Auzind, mi se pare că nici nu s-ar putea numi altfel, miel iubit. În bunătatea ta, vrei să mă faci să ştiu şi unde este ?

— Departe de aici, răspunse mielul. Iar tu eşti ales să îl aduci. Sus, Probus ! Caută-l din ţară în ţară, prin toată creştinătatea şi să nu te căieşti de osteneala călătoriei, chiar dacă duce sus, prin trecători pustii de munte, sau peste rîuri repezi. Alesul şade pe o piatră sălbatică de şaptesprezece ani împliniţi. Caută-l şi adu-l, căci scaunul e al lui.

— Voi căuta din răsputeri, asigură Probus. Dar, miel înduioşător, creştinătatea este atît de mare şi de întinsă. Trebuie s-o cercetez toată, pînă întîlnesc stînca pe care o ocupă alesul ? În slăbiciunea mea omenească şovăi în faţa misiunii.

— Cel ce caută, acela va găsi, spuse mielul cu glas ce îţi mergea de-a dreptul la inimă şi deodată, în parfumul amar al dafinului care-l învăluise pe roman, se amestecă parfum de trandafiri atît de puternic şi de plăcut încît numai el se mai simţea. Căci fiecare picătură de sînge din rana mielului şi de pe blana lui buclată căzînd pe sol se prefăcea acolo într-un tradafir roşu în plină înflorire şi curînd locul era plin de ei.

— Treci Alpii curajos, continuă să vorbească mielul dintre trandafiri. Treci prin Ţara Alamană, fără să te laşi ispitit cumva a zăbovi la vestita mănăstire Sfîntul Gallen, şi îndreaptă-te mai departe către apus şi miazănoapte, spre Marea Nordului. Dacă ajungi într-o ţară ce se învecinează cu aceasta şi a fost cinci ani bîntuită de război, din care a scăpat-o o mînă cu strînsoare nestrămutată, atunci eşti pe drumul cel bun. Îndreaptă-te către dealurile şi munţii, pădurile, hăţişurile şi pustietăţile ei. Poposeşte într-una dintre acestea, în casa unui pescar, pe malul unui lac. De la el vei primi îndrumare. Ai auzit. Crezi şi supune-te !

Şi mielul dispăru o dată cu trandafirii din sîngele său. Dar Probus se mai afla încă tot cu mîinile împreunate, îngenunchiat în faţa băncii cu capete de pani, cu obrajii uzi de lacrimile stoarse de glasul dulce al mielului şi de emoţionantele mişcări ale botului său în timp ce

vorbea. Căută să regăsească un rest din parfumul de trandafiri trăgînd aer pe nas şi, într-adevăr, i se păru că pentru scurt timp mai adăstă o urmă, întrecută apoi în întregime şi înlocuită, firește, de mirosul dafinului.

— Ce mi s-a întîmplat ? se întrebă el. A fost o viziune — prima de care am avut parte, căci altfel nu-mi stă deloc în fire. Faltonia obişnuieşte să spună că sînt un om rece şi într-adevăr : ea este de departe mai plină de spirit decît mine şi studiază cu îndrăzneală filosofică Origines, cu toate că teoriile acestea au fost afurisite. Însă ceva asemenea celor ce tocmai mi s-au întîmplat nu i-a fost dat niciciînd. Parfumul trandafirilor a dispărut acum cu totul, dar inima încă îmi freamătă de iubire pentru miel şi nu mă pot îndoi că el mi-a vestit adevărul şi că realmente ni s-a ales un papă, pe care trebuie să-l caut. Trebuie să-i povestesc imediat Faltoniei totul, în primul rînd ca să vadă de ce trăiri extraordinare este capabil sufletul meu şi în al doilea ca să-i aud părerea asupra consecinţelor practice, pe care le am de tras din cele aflate.

Cu aceste gînduri se ridică din genunchi şi alergă atît de repede cît mai poate încă un om trecut de cincizeci de ani, spre palat unde, într-una din cele zece sau douăsprezece încăperi locuite îşi găsi soţia dedîndu-se preocupărilor ei îndrăzneţe de a face extrase din Origines. Matroana constată cu uimire marea lui tulburare şi ascultă cu atenţie relatarea repezită, pe care o împăna cu o mulţime de „Gîndeşte-te !", „Închipuie-ţi !" şi „Ia seama bine !"

— Sextus, spuse ea în cele din urmă, într-adevăr mi se pare remarcabil. Tu eşti un om mai degrabă sec şi, dacă ţi se întîmplă deodată să ai o astfel de viziune, atunci este posibil ca ea să aibă o semnificaţie serioasă. Trandafirii din sînge sînt poetici şi tu, din tine însuţi, nu poţi scoate poezie ; ea trebuie să-şi aibă originea în afara personalităţii tale. Pe de altă parte, aş considera riscant să dai urmare fără multă vorbă inspiraţiilor singurătăţii tale

și să te arunci la anii tăi în aventura unei călătorii la cimerienii care bîjbîie veșnic în noapte și beznă. Ai fost îndemnat să crezi, dar este riscant să crezi singur și acțiunile ce se întreprind pe temeiul unei credințe cu totul solitare și personale cad ușor în extravaganță. Nici n-ai putea să pornești în căutarea alesului și să-l aduci aici fără aprobarea oficialității, chiar dacă l-ai găsi. Concetățenii tăi însă, vor da ei oare suficientă importanță la ceea ce ar putea numi produsul unui pui de somn de după-amiază, ca să te însărcineze cu călătoria ?

— Și eu mă îndoiesc, Faltonia. Dar mărturisesc că am sperat de la tine ceva mai mult decît o analiză critică a situației mele, adică un sfat.

— Greșești, Probus, dacă îl aștepți de la mine. Este vorba de o chestiune bisericească, de cea mai înaltă chiar, și tu știi că în biserică femeia trebuie să tacă. Dar întrebarea dacă pentru biserică n-ar fi mai bine ca femeile cu judecată să aibă și ele un cuvînt de spus o vom lăsa oricum în suspensie.

— Amărăciunea ta mă întristează, Faltonia. Dar mereu se întîmplă că obiceiul tău de a rămîne la dezmembrarea teoretică a lucrurilor nu te lasă să ajungi la o hotărîre și că de aceea te ascunzi în spatele poruncii ca femeile să păstreze tăcerea în chestiuni bisericești.

— Foarte pătrunzător. Se pare, dragă Sextus, că toată ziua de astăzi o trăiești deasupra posibilităților situației tale. Și, pe lîngă asta, nu te gîndești tocmai la ceea ce este mai simplu și la îndemînă și anume că încă de mult sînt gata de a lua inițiativa, legînd discreția ce se cere femeii cu sfatul bun. Discută deci cele ce ți s-au întîmplat cu prietenul tău Liberius. El, ca înalt prelat, căruia îi recunosc caracterul și inteligența cu toate că respinge învățăturile din Origines și nu consideră drept creștinism o filosofie creștină, este fără doar și poate omul care se poate pune în situația ta și îți poate spune cum s-ar comporta el însuși în ea.

Această propunere îi apăru lui Probus deîndată bună și corectă. Bărbatul despre care vorbea Faltonia, Liberius,

era cardinalul-presbiter de la Sancta Anastasia sub Palatio, un prelat de înaltă vază făcînd parte chiar şi din colegiul căruia îi revenea conducerea bisericii în timpul vacanţei scaunului papal, fiind totodată legat de Probus printr-o prietenie veche. Gîndul de a i se destăinui lui era binefăcător şi binevenit pentru cel încercat.

— Faltonia, spuse el, ai vorbit minunat. Iartă-mă că, întrerupîndu-te din studiu, m-am adresat mai întîi ţie ! În nici un caz nu pot regreta asta, căci şi dacă, de fapt, te-ai abţinut de la sfat, mi-ai arătat totuşi calea cea mai bună spre a-l obţine. Voi pune să fiu purtat îndată la Liberius.

După aceste cuvinte lovi cu bagheta într-un taler de bronz şi dădu poruncă servitorului care intrase să-i pregătească lectica degrabă. Urcă în ea într-una din curţile cu colonade ruinate şi-i îndemînă pe purtători să meargă repede. Într-un trap, cu genunchii îndoiţi, ca să zdruncine pe cît posibil mai puţin lectica, îl purtară prin vestita Romă, ale cărei străduţe şerpuiau printre ruinele pe jumătate prăbuşite ale unor măreţe construcţii din alte timpuri, unde zăceau ciuntite pretutindeni statuile de marmoră ale împăraţilor, zeilor şi marilor cetăţeni, aşteptînd să fie aruncate în groapa de var, ca să fie arse pentru mortar. Înaintea litierei acoperite şi a celor patru purtători mai alergau încă doi servitori, a căror datorie era ca, prin strigăte şi gesturi, să croiască drum lecticii patricianului prin mulţimea de pe stradă. Erau totuşi instruiţi să n-o facă într-un mod arogant ci mai degrabă rugător, implorator.

Casa lui Liberius se afla aşezată lîngă biserica Sfintei Anastasia, sub colina Palatinului, o clădire nouă, din cărămidă, ornamentată cu console şi frize antice şi cu ferestre în arc, divizate de colonete. O scară exterioară ducea către vestibulul ale cărui coloane purtătoare erau luate de altundeva, iar la piciorul scării, în piaţa presbiteriului, aşteptau cîteva lectici. Ba, tocmai cînd Probus coborî din a sa, îl văzu pe prietenul său ocupat încă cu

aranjarea togii, ieşind din casă şi coborînd treptele. Surprins, acesta se opri la jumătatea drumului, cînd îl observă pe Probus — un bărbat înalt şi frumos, încărunţit, cu buza de sus bombată a romanului, ochi negri visători şi o gură ce-şi datora expresia ciudată, dureros evlavioasă, unui colţ căzut, numai unuia. Soţul Faltoniei era cu mult mai scund decît prietenul său preotul şi cam rotofei, cum mi se pare în această împrejurare, cu ochi rotunzi de culoarea castanei şi sprîncene arcuite a căror culoare neagră contrasta cu albul de zăpadă al părului des de pe cap.

— Tu aici, Probus ? spuse prelatul cu uimire, venindu-i de departe în întîmpinare cu mîna întinsă celui ce urca treptele. Află că tocmai voiam să iau drumul către tine şi încă din motive importante !

— Ciudată potriveală, scumpe Liberius, răspunse anticianul. Fii sigur însă că motivele care mă îndeamnă să vin la tine nu sînt cu nimic mai puţin importante.

— Nu pot să cred, replică celălalt, în timp ce ochii i se întunecară iar colţul gurii îi coborî şi mai mult. Dar vino, hai să intrăm, să ne aşezăm la mine, *în zetas estivalis* [1], a cărui răcoare şi linişte vor fi favorabile convorbirii noastre.

Această încăpere spaţioasă şi plăcută se afla în catul de sus al casei, în apropierea sălii de ospeţe şi prietenii intrară în ea numai după ce stăpînul casei recomandă insistent servitorilor să nu le fie tulburată convorbirea, orice s-ar întîmpla.

— Oricît de nerăbdător aş fi să mă destăinuiesc ţie, Probus meus — spuse el după ce se aşezară alături pe o ladă de piatră care, văzută mai de aproape, socotesc că era un sacrofag din alte timpuri — aş dori totuşi, onorînd ospitalitatea, să te poftesc să faci tu începutul şi să-mi spui ce ai pe suflet.

— Îţi mulţumesc, prietene, răspunse Probus, dar corectitudinea îmi dictează să te fac atent că, după ce îţi

[1] Iatacul de vară (lat.).

voi fi făcut comunicarea, nu va mai putea fi vorba despre nimic altceva. De aceea, te rog pe tine să vorbeşti mai întîi.

— Nu pot s-o fac, pe bună dreptate, replică Liberius, deoarece convingerea mea este că, dimpotrivă, după ce voi fi vorbit eu, chestiunea ta nici nu va mai intra în discuţie.

— Nu, vorbeşte tu mai întîi, stărui optimatul, ca să discutăm chestiunea ta pe scurt şi să încheiem cu ea.

— Te înşeli asupra anvergurii, spuse Liberius, dacă vorbeşti de scurtime şi de încheiere. Totuşi, fie, cedez insistenţelor tale. Află, dragul şi vechiul meu prieten, că am fost învrednicit cu o viziune.

— O viziune ? strigă Probus înăbuşit, punîndu-şi mîna peste a celuilalt. Auzi, Liberius, îmi retrag propunerea şi aş dori acum, înainte de toate, din partea mea...

— Prea tîrziu, răspunse presbiterul. Dorinţa mea de a mă destăinui ţie nu mai poate fi stăvilită. Prea puternic se revarsă ceea ce îmi umple inima şi mă îndeamnă irezistibil să ţi-o umplu şi pe a ta. Deci, încă o dată : aşa cum mă vezi aici, cu mai puţin de două ore înainte, am avut parte de o revelaţie.

— O viziune şi o revelaţie ! repetă Probus apăsînd mîna prietenului. Te conjur, cum ţi s-au întîmplat ?

— În felul următor, replică Liberius. Cunoşti prea bine mica terasă din faţa sufrageriei mele, cu balustrada acoperită de iederă, de unde te poţi bucura de priveliştea Colinei Întemeierii şi a celor mai vechi sanctuare ale noastre. Acolo pusesem să mi se aşeze după-amiază fotoliul în care mă odihneam, absorbit de gînduri pline de îngrijorare asupra destinului bisericii, pe care, în neputinţa şi confuzia noastră, l-am lăsat în seama lui Dumnezeu. Vei spune că am adormit gîndindu-mă la asta şi am avut o viziune în somn. Dar mai degrabă aş vrea să vorbesc despre o viziune în stare de veghe, chiar dacă admit că starea în care ai viziuni nu este cea de veghe obişnuită. În faţa mea, la balustradă, stătea un miel cît se poate de mişcă-

tor, care, spre nespusa mea înduioşare, sîngera din coastă, deschise gura şi cu un glas ce trezea iubirea, îmi spuse cuvintele...

— Habetis Papam ! strigă Probus.

— Admit, răspunse Liberius, divinaţia ta. Da, aşa a spus. „Un papă", a spus el, „v-a fost ales. Pe nume Gregorius, sălăşuieşte departe de aici, de şaptesprezece ani pe o piatră sălbatică şi scaunul e al lui. Tu însă eşti ales să afli asta primul".

— Ţi-a spus şi ţie asta ? întrebă anicianul, nu fără uşoară mîhnire. Mărturisesc că am crezut că mi-a spus-o numai mie.

— Sextus, vorbeşti ca şi cum...

— Da, Liberius meus şi mie mi s-a arătat mielul înduioşător şi mi-a făcut revelaţia lui, după toate aparenţele la aceeaşi oră ca şi ţie. Şi asta nu a fost destul, ci mi-a mai vestit şi că sînt destinat să-l caut şi să-l conduc, oricît de greu ar fi, la Roma, pe cel ales.

— Dar tocmai asta voiam să te înştiinţez, strigă Liberius, că mie — adică *şi* mie — mi-a dat această sfîntă misiune !

— Aşa, şi ţie, spuse Probus. Nouă amîndurora deci, fiecăruia dintre noi şi chiar în acelaşi timp. Prietene, ce minune ! Mielul era pe balconul tău, era şi în grădina mea şi i-a vorbit fiecăruia dintre noi ca şi cum ar fi vorbit numai pentru el. „Treci Alpii curajos", a spus...

— „Îndreaptă-te către apus şi miazănoapte" — interveni Liberius. Şi repetară, întrerupîndu-se unul pe altul, toate îndrumările pe care le dăduse mielul şi tot ce-i învăţase despre locul aproximativ unde se află reşedinţa alesului. „Ah, mielul !" exclamau ei mereu, pe rînd şi pe două voci. Căci nu se puteau desprinde de amintirea comună a imaginii ce-ţi mergea la inimă a mielului, ochii nesfîrşit de blînzi, cu gene lungi, mişcările înduioşătoare ale gurii cînd vorbea, dulceaţa tremurătoare a glasului său, sîngele ce picurase de pe buclele blănii sale. Se ridicară de pe sarcofag, se îmbrăţişară şi se sărutară, în ciuda

diferenței de înălțime, cu lacrimi pe obraji. Capul lui Probus se rezema de pieptul lui Liberius stropindu-i dalmatica cu lacrimi iar Liberius, cu capul plecat într-o parte, cu colțul gurii atîrnînd smerit, privea în depărtare pe deasupra lui.

— Ah, și trandafirii, își aminti Probus la pieptul lui, în care se prefăcea sîngele lui scump, cînd m-am intimidat în fața misiunii mele !

— Trandafiri ? întrebă Liberius, slăbind îmbrățișarea. Despre așa ceva nu știu.

— O mulțime de trandafiri, la mine ! îl asigură Probus. Parfumul lor l-a înlăturat cu totul pe cel al tufei de dafin.

— Pot numai să repet, răspunse Liberius și se desprinse din îmbrățișare, că nu mi s-au arătat nici un fel de trandafiri. Dar, prietene, să nu pîngărim un eveniment atît de minunat, privindu-ne cu indivie unul pe altul ! Mi se pare cu putință ca mielul, avînd în vedere calitatea mea de fiu și prinț al bisericii, să nu socotească necesar a-mi sprijini credința cu o minune a trandafirilor.

— Sigur, scumpul meu, așa trebuie să fie, îl aprobă anicianul, deși nu trebuie să-mi iei în nume de rău dacă admir poezia acestei apariții, ce mi s-a rezervat numai mie și te invit să o faci împreună cu mine. Dar ceea ce avem de admirat mai presus de toate este înțelepciunea mielului de a nu anunța alegerea făcută numai unuia dintre noi, ție ori mie, ci nouă, amîndurora și de a porunci plecarea în călătorie, fiecăruia dintre noi. Cu mult mai multă nădejde vom porni împreună, decît dacă ar fi primit poruncă numai unul ! E greu să crezi de unul singur și nu se poate tăgădui că o parte măcar din acțiunile ce se întreprind dintr-o credință cu totul particulară și solitară au ceva ușor nebunesc. Dar concetățenii noștri ? Gîndește-te, prietene, că pentru a trece la fapte avem nevoie de încrederea lor. Ce-i drept, sîntem bărbați al căror cuvînt poate avea valoare de jurămînt pentru romani. Și totuși, insul izolat n-ar trebui să se mire dacă revelația

ar fi interpretată drept produsul puţin semnificativ al unui pui de somn de după-amiază. Tocmai în asta constă înţelepciunea mielului ; că a dublat vestirea şi s-a îngrijit să fie doi martori ale căror declaraţii concordante, cu unica excepţie a trandafirilor, trebuie să înlăture orice îndoială. Cum am vorbit ?

— Remarcabil, prietene, răspunse Liberius. Fiecare cuvînt al tău dovedeşte că îţi datorezi funcţiile şi onorurile numai în parte numelui tău antic. Da, să ne prezentăm mînă în mînă în faţa adunării convocate cît mai degrabă, cu inima plină de amintirea mielului şi să depunem mărturie într-un glas despre miracolul de care am avut parte !

A DOUA VIZITĂ

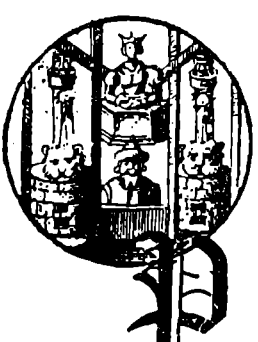

escarul şi nevasta lui nu mai primiseră nici o vizită de şaptesprezece ani în singurătatea lor de pe mal, şi înainte tot atîta timp nici una. Cu atît mai viu li se întipărise în memorie, chiar dacă nu vorbeau niciodată despre asta, cel primit odinioară, de bărbat cu supărare şi vorbe rele, de femeie cu presimţiri evlavioase. Vreau să adaug că bărbatul nu prea voia să ştie de această amintire şi o izgonea pe cît putea din minte. Căci după aceea se simţea tot timpul ca şi cum ar fi săvîrşit un fel de nelegiuire, sau, într-un cuvînt, o crimă, cu toate că atunci procedase întocmai după dorinţa şi cererea străi-

nului și un astfel de gînd este mai bine să-l alungi. Nici nu-i venea greu să o facă în ceea ce privește zonele superioare ale memoriei, pentru că, oricum, el mai vedea oameni cînd își ducea la piață albișoarele, babuștile și linii, la două ceasuri depărtare, în satul vecin și asta îl distrăgea. Femeia însă nu vedea pe nimeni, trăia și se ofilea singură în pustietate, alături de bărbatul morocănos și pentru că nu avea nici un motiv, cum avea el, ca să alunge din amintire întîmplarea de atunci, o păstra în tăcere în suflet peste ani și își amintea de cerșetorul frumos, umil, pe care-l chemase înapoi din ploaie și îi așternuse stuf, își amintea de el adesea, chiar zilnic și ochii i se umpleau de lacrimi.

Asta nu vrea să însemne prea mult, că amintindu-și ochii i se umpleau de lacrimi, fiindcă și altfel plîngea foarte ușor ; adică : nu plîngea tocmai, dar fără ca expresia feței să se schimbe și fără vreun motiv evident, care să-i fie cunoscut chiar numai ei, ochii i se revărsau în toată liniștea și cîteva lacrimi i se rostogoleau pe obrajii trași, din care pricină bărbatul ei, pescarul, îi spunea mereu că e o plîngăcioasă. El se ținea aspru, tare și grosolan de la întîlnirile cu oamenii și tocmelile cu ei, pe cînd femeia, lipsită de această înviorare, era gingașă la suflet de pe urma singurătății și sensibilă ca mimoza.

Și iată că pentru amîndoi veni o zi — în oarecari privințe o zi a minunilor, aceasta și pe lîngă ea următoarea ! Ziua începuse foarte prielnic, căci dis-de-dimineață pescarul prinsese cu năvodul în lac un pește minunat, o știucă, cum rar se poate vedea. Era un adevărat model de știucă, mai curînd un rechin, mai lungă de șase picioare, frumos pătată cu negru, cu gura lacomă, înțesată cu dinți de pradă. Pentru viețuitoarele mărunte din tot lacul era fără îndoială o binecuvîntare cerească să fie izbăvite de acest tiran. Pescarul avusese de dus o adevărată luptă cu trupul sălbatic al pradei sale, înainte de a-i zdrobi capul de marginea bărcii. Fusese un pescuit atît de norocos, cum rareori avea parte în meseria lui. Mîine-

dimineață pescarul avea de gînd să ducă pleașca la piață și să o vîndă cu ciștig frumușel.

Asta îi era intenția și, într-adevăr urma să capete bani buni pe pește, dar nu chiar mîine ci chiar astăzi și nu în satul mai depărtat, ci la el acasă. Căci în acea zi pescarul și nevastă-sa aveau să primească din nou o vizită.

Către seară ședeau împreună în fața colibei, ca odinioară, privind adesea și spre cîmp : pescarul, care acum avea toată barba căruntă, amintindu-și cu mîndrie posomorîtă de peștele minunat, ca unul care ține norocul rar în mînă mai mult cu îndîrjire decît cu bucurie, femeia, cu capul plecat într-o parte și parcă plîngînd puțin, cu chipul liniștit. Nu scoteau nici un cuvînt. Ca și odinioară, se întomna ; era o vreme de septembrie în seara asta, cu lumină slabă peste colinele de pe care coborai spre malul lor. Asta și făcea norul de ploaie ce întunecase o parte a cerului la asfințit și era cît pe-aci să se reverse.

Și iată că departe, pe cărarea șerpuită din pădure, văzură călăreți, unul după altul, coborînd spre vale.

Mult timp nu spuseră nimic de asta. Apoi bărbatul rosti cu glasul răgușit cuvîntul :

— Călăreți.

— Dumnezeule mare, grăi femeia împreunîndu-și mîinile în timp ce două lacrimi limpezi i se rostogoliră pe obraji în jos. După aceea amuțiră iar de tot și se uitară țintă, nemișcați, cum se apropiau străinii.

— Trei călăreți și încă un catîr fără... spuse răgușit bărbatul după o vreme.

— Și încă un catîr fără ! repetă femeia împreunîndu-și mîinile și mai strîns. Le ridică mai sus, înaintea feței și adăugă :

— Fără călăreț și alb.

Așa era : doi călăreau înainte, dacă era loc destul unul lîngă altul, lăsîndu-l pe al treilea în urma lor. Acesta era un servitor, catîrul lui era încărcat cu desagi plini, de o parte și de alta. El ducea însă de căpăstru un al patrulea catîr, neîncărcat, și căpăstrul era alb ca și șaua și frîul.

Domnii din fața lui călăreau și ei catîri buni, cu picioare lungi, frumos înhămați și înșeuați. Erau domni în vîrstă, deosebiți ca statură, unul scund, celălalt înalt. Erau înfășurați în mantii de călătorie cu glugi. Se opriră, aproape de tot, în fața soților încremeniți ce îi priveau cu gurile căscate, uitînd să se plece. Domnul cel mai scund le ură bună seara și întrebă apoi adresîndu-se către bărbat :

— Prietene, este asta o pustietate ?

— La poruncă, o pustietate, se însufleți acesta.

— O pustietate desăvîrșită ? întrebă cel înalt privindu-l pătrunzător pe pescar, în timp ce un colț al gurii îi atîrna greu și smerit.

— De netăgăduit, stăpîne. Coliba asta stă cît se poate de stingheră aici, lîngă lac.

— Care ți-e îndeletnicirea ? întrebă cel scund.

— Sînt pescar, sună răspunsul.

Cei doi se priviră încuviințînd din cap. Unul înălță din sprîncenele negre și dese, celuilalt colțul gurii îi coborî și mai smerit.

— Auzi, bătrîne, spuse iarăși scundul, nu încerca să ne ascunzi : este cumva, în cuprinsul pustietății tale, o piatră sălbatică, un sălaș stîncos, rupt de lume, sau cum vei voi să denumești reședința.

— Nu, stăpîne, nu știu să fie, răspunse cel întrebat și clătină din cap odată pentru totdeauna, întărindu-și vorbele.

— Nici unul prin împrejurimi ? Ești pescar, deci firește că pescuiești în lacul foarte mare ce se întinde colo ?

— Da, stăpîne, acolo îmi găsesc hrana.

— Și firește, lacul are stînci, steiuri, dacă vrei așa, ce ies deasupra apei, deci insule pustii, dintre care una sau alta ar putea fi socotită drept o piatră sălbatică ?

— Nu, stăpîne, pe sufletul meu, lacul ar trebui să-mi fie cunoscut dar nu știu nici o insulă de piatră în apele lui.

— De ce plînge femeia ta ? întrebă deodată cel înalt și arătă cu degetul, pe care purta un inel cu pecete înaltă, către nevasta pescarului.

— Plînge mai toată vremea, răspunse răguşit bărbatul. Are o fire plîngăreaţă.

— Fericiţi cei blînzi, spuse bărbatul cu inel. Apoi coborî, ca şi cel mai scund, de pe catîr ; celălalt însă se apropie de pescar, îi puse mîna pe umăr şi spuse :

— Amice, află că avem de gînd să vă cădem povară, ţie şi femeii tale fericite întru lacrimi, pentru noaptea asta. Domniile noastre venim de departe, chiar şi numai astăzi, fără să mai pomenim de toată depărtarea precedentă ; deoarece călătorim deja de multă vreme. Sîntem osteniţi de drum şi de călărit. Acum se înserează şi ploaia ameninţă, ba chiar plouă puţin. Vrei să ne găzduieşti în coliba ta singuratică pînă mîine în zori ? Nu vei rămîne în pagubă. Şi spunînd acestea, domnul cel scund îi făcu cu ochiul complice.

Pescarului îi venea la socoteală şi totuşi nu-i prea venea. Întrebarea străinilor despre piatră îi pica rău la suflet şi-l făcea bănuitor faţă de venirea lor. Dar semnul din ochi, lăsînd să se înţeleagă cîştigul, îl făcea să zîmbească în barbă posomorît şi ruşinat. Acum era alt om, mai mlădios ca altădată, cînd golanul ticălos venise rugător în faţa colibei sale. Astăzi, pe cît se părea, o pleaşcă se ţinea după alta şi ele erau de pus în legătură priincioasă una cu cealaltă. Trăgea norocul de păr cu o adevărată înverşunare.

— Prea supus, grăi el, înălţimile voastre sînt rugate doar neapărat să se adăpostească, oricît de puţin ar fi pregătită şi orînduită coliba asta stingheră pentru orice fel de vizită, dar mai ales pentru o astfel de vizită. Sîntem oameni sărmani. Dacă am mai fi avut cel puţin şopronul, magazioara ce era aici, alături, am fi putut să vă adăpostim catîrii, pe cei cenuşii şi pe cel bălan. Dar şopronul s-a prăbuşit de mai mulţi ani. Acum sluga voastră, după cum văd, se descurcă de voie de nevoie, legînd dobitoacele şi acoperindu-le împotriva ploii care, pe cît mă pricep eu la vreme, nu va fi tare.

Vouă însă nu vi se poate cere şi n-o să călăriţi mai departe noaptea, căci mai sînt şi lupi. Eu n-am gonit din pragul meu încă pe nimeni, fie el domn ori cerşetor, în astfel de împrejurări. De n-ar fi însă marea noastră sărăcie şi strîmtoarea odăii, la care vă uitaţi plini de-ndoială ! În primul rînd ale noastre sînt îndoiala şi şovăiala, căci cum să vă aşternem de culcare, dar mai-înainte, cum să vă ospătăm ? În privinţa ospătării, oricum, aş avea leac, căci am prins un peşte — bani mulţi aş fi luat pe el în tîrg — un adevărat peşte domnesc şi o cină pe gustul vostru, dacă vi-l fierbe sau vi-l frige femeia mea. În privinţa culcatului însă, leacul e mai scump — chiar de n-o fi nici peştele ieftin — pentru asta şovăi şi mă tem.

— Omule, spuse atunci străinul cel mai scund, care-şi dăduse pe spate gluga descoperindu-şi părul des, alb ca zăpada, ce-l prindea atît de bine pe lîngă sprîncenele negre ca smoala, omule, nu-ţi mai face griji din pricina noastră şi a culcării, căci e totuna. Doar ţi se pare că nu-i totuna, ia seama ! Sîntem domni, ce-i drept, însă ne aflăm în astfel de împrejurări încît nimic nu ne sperie şi nici o cerinţă, oricît ne-ar contrazice obiceiurile, nu ne poate jigni, căci nici una, de orice fel ar fi, nu merită măcar să fie pomenită în comparaţie cu cea mare şi adevărată, pentru care am fost trimişi şi am mai pornit la vîrsta noastră în călătoria asta. Dacă ai cunoaşte greutăţile de care am avut parte luni de zile, de cînd am început călătoria şi pe care le-am îndurat fără crîcnire, nu ţi-ai mai face gînduri asupra găzduirii noastre peste noapte. Cîteva paie, aici, pe pămînt şi o ţoală pe deasupra ne-ar părea o bogăţie, dacă ni le-ar pregăti femeia ta. La nevoie însă, ne putem petrece noaptea şi pe scăunele, şezînd la masa de brad, căci pentru noi toate sînt fără însemnătate, în afară de una.

Aşa grăi bătrînul. Dar pentru că în acest timp şi însoţitorul lui îşi scosese mantia de călătorie şi de sub ea ieşi la iveală veşmîntul preoţesc iar o calotă mică, violetă îi acoperea tonsura părului cărunt, pescarul şi femeia în-

genunchiară, rugîndu-se pentru binecuvîntare, numaidecît în fața lui.

— Binecuvîntează sfinte părinte, se rugă cu ochii umezi femeia.

Dar străinul cel înalt se sperie auzind această titulatură și o respinse cu gesturi largi.

— Femeie, cruță acest nume, strigă el, și nu mă numi astfel, căci numai unuia i se cuvine, ce nu poate fi departe ! *In nomine suo benedico vos* [1]. Și cu două degete făcu semnul crucii asupra gazdelor. După ce se ridicară binecuvîntați, bărbatul începu iar să vorbească despre casă și masă revenind la prada lui, peștele delicios pe care se oferi să-l vîndă domnilor și să-l servească la cină. Însă domnul cel mirean răspunse :

— Scoate-ți odată, prietene, din minte toate lucrurile acestea și nu te mai îngriji de noi ! Ducem cu noi tot ce ne este de trebuință. Avem vin și pîine, chiar și o aripă rece de pasăre, sau altceva de felul ăsta ne va aduce servitorul nostru, după ce va da dobitoacelor hrana, de asemenea, adusă.

— Bine, bine, spuse pescarul. Dar aș vrea să văd totuși dacă domniilor voastre știuca nu v-ar face poftă ca fel principal, dacă v-o arăt.

Și aduse peștele, într-un hîrdău, spre uimirea nu mică a străinilor, care-i lăudară mult mărimea și frumusețea.

— La piață, spuse gazda, aș fi luat ușor cinci florini pe el.

— Vei primi dublu, îi promise cel cu părul alb și, pe lîngă asta, vei lua parte împreună cu nevasta ta la masă, dacă știe să ni-l pregătească cu gust, prăjit, împănat și cu un sos bun de capere. Te socotești în stare să faci asta, femeie ?

— Ah, nobile stăpîn, spuse ea, de capere nici n-am auzit, dar un pic de slănină pentru acul de împănat s-o mai găsi și o zeamă cu mirodenii vă pot face, pentru care sînt sigură că n-o să lipsească lauda voastră.

Făgăduia mai mult decît îi era îngăduit să creadă că poate face ; dar se temea de bărbatul ei, ce ardea de nerăbdare să-și vîndă pește cu suprapreț, că ar bate-o dacă s-ar arăta neajutorată.

— Zece florini, strigă omul lacom de bani, și tîrgul s-a făcut ! Dar înălțimile voastre călătoare aveți la cină un

[1] În numele său vă binecuvîntez (lat.).

fel domnesc, cum nu-i ușor să mai găsiți pe drum încă o dată. Lăsați-mă doar să-l spăl numaidecît și să-i scot mărunțaiele, ca apoi să-și facă treaba bucătăreasă.

Pescărița rămase lîngă oaspeți cu mîinile încrucișate în timp ce bărbatul trebăluia în spate, lîngă vatră. Servitorul le pusese-n față celor doi pîine și vin și ei mîncau dîndu-i să guste și femeii din vin, într-un pahar de călătorie. Ea bău, cu voia și îngăduința lor și, desigur, focul vinului îi stîrni curiozitatea, căci spuse :

— Cu adevărat mare și însemnat trebuie să fie lucrul ce v-a pus pe drum pe domniile voastre preacinstite, făcîndu-vă nepăsători față de lipsuri neobișnuite. Am înțeles bine că veniți de departe și că ați străbătut drumuri lungi prin lume.

— Asta am făcut, încuviință cel cu părul alb și sprîncene negre. Venim tocmai de la atîta depărtare cîtă este pînă în țara Italia, unde se află noul Ierusalim. Dar nu din trufie, ce nu s-ar potrivi vîrstei noastre, am pornit la drum și cercetăm creștinătatea, ci din poruncă mai înaltă.

— Cu smerenie aud cele ce-mi spuneți, răspunse femeia și cu smerenie se-ntîmplă, nu cu îndrăzneală, dacă vă-ntreb pentru ce ați putea să cercetați creștinătatea ?

— Vei afla, spuse scundul, împreună cu întreaga lume vei afla, cînd ni se va împlini cuvîntul : „Căutați și astfel veți găsi". Nu poate lipsi mult pînă să se împlinească și nu mai putea fi departe de ținta noastră, potrivit îndrumării. Am străbătut orașele și senioriile Italiei, călare, cu carul și în lectică și astfel ne-am apropiat de Alpii înfricoșători, în ale căror genuni fierbe apa prăbușindu-se de pe stînci îngrozitoare și unde am tot urcat prin cețuri umede, prin trecători de mult știute, spre înălțimi și coaste în fața pustietății cărora sufletul îți încremenește. Acolo nu crește nici tufă nici copac ; în lumina sticloasă, spre care cată de departe amenințătoare piscuri înzăpezite, se întinde numai grohotiș și seninătatea cerului ce se bolțește deasupra este asemenea pustietății. Respiram greu, inimile ne băteau gata să se spargă și din pricina unui soi de beție, care ne-a copleșit și nu se potrivea împrejurimilor înfiorătoare, însoțitorul meu în călătorie, domnul cleric de colo, se apucă să spună, cu

totul împotriva firii şi fizionomiei sale, vorbe glumeţe, pe care i le-am interzis din pricina apropierii lui Dumnezeu.

— Nu poţi spune, se apără lunganul, că vorbele mele erau slobode.

— Numai aşa se puteau numi, după belşugul lor clocotitor, replică celălalt, şi pomenesc de ele numai ca să-i dau acestei femei de treabă o noţiune asupra imensităţii sferelor prin care ne-a purtat călătoria noastră. Dar şi de acolo am coborît şi, după cum ne aşteptam, am ajuns în iubitoarea de util ţară Alamană, unde oamenii vînjoşi deştelenesc pădurea prefăcînd-o în păşune şi ogor, furca şi suveica hrănesc oraşe mîndre şi în paşnice mănăstiri ştiinţa înfloreşte. Nicăieri n-am zăbovit mai mult decît era neapărată nevoie. Însăşi vestita mănăstire. Sfîntul Gallen n-a fost în stare a ne ispiti să poposim. Misiunea noastră nu îngăduia zăbavă. Înserarea şi miezul nopţii ne îndemnau să mergem mai departe printr-o mulţime de episcopii, palatinate şi regate, pînă ce am ajuns în ţara asta, învecinată cu Marea Nordului şi unde se spune că timp de cinci ani a bîntuit războiul pustiitor şi că a fost scăpată de o mînă cu strînsoare nestrămutată. Ştii de mîna cu strînsoare nestrămutată ?

— Nu, răspunse femeia. Nu ştim nimic de toate acestea. Coliba noastră este prea stingheră, ca să pătrundă pînă la noi războiul şi larma lui.

— Dar tocmai prin asta îşi găseşte rostul, spuse omul cu părul alb, şi corespunde îndreptării ce ni s-a dat. Potrivit ei am întors spatele mării răpăitoare şi am căutat dealurile, sălbăticiile şi pustietăţile uscatului. Hăţişurile ne-au dus de la cîmp către pădure şi acolo am pribegit mai departe, după sfatul inimii, pînă a treia zi. Am pornit pe o potecă necălcată de copită şi drumul cotit, năpădit de iarbă, ne-a îndreptat spre peninsula asta din lac şi la coliba voastră. Iată-ne, am ajuns şi şedem aici. Şi acum mai bea încă o dată, femeie, din paharul meu ! Trage o înghiţitură bună în sănătatea oaspeţilor ! Una bună şi mai lungă — aşa ! Şi-acum spune-ne cinstit : cu adevărat nu ştiţi de nici o piatră sălbatică, nici de vreun sălaş stîncos şi singuratic în împrejurimi, undeva în cuprinsul pustietăţii voastre ?

Femeia însă, temîndu-se de bărbatul ei, răspunse :

— Domniile voastre doar l-aţi întrebat despre asta pe pescar, şi el v-a dat răspuns. Ar îndrăzni să vă ascundă dacă ar şti un astfel de loc ?

— Dar de ce tremuri şi plîngi ? întrebă omul cel înalt, cu glas adînc. Fiindcă nevasta pescarului nu-şi putea stăpîni lacrimile şi mîinile încrucişate la piept îi tremurau.

— Părinte, spuse ea, asta-i doar din pricină că doresc atît de mult să vă pun şi eu domniilor voastre o întrebare — încă de cînd aţi ajuns la colibă, ba încă de cînd de departe v-am văzut venind, eu, biată femeie, mă simt nespus îndemnată către asta.

— Întreabă, spuse bărbatul cel solemn.

— Pentru cine, ah, pentru cine, întrebă femeia, o fi pregătit catîrul alb, cel fără călăreţ, ce-l duceţi cu voi ?

— Acesta este pregătit, răspunse el coborîndu-şi glasul şi mai mult, pentru acela pe care sîntem trimişi din noul Ierusalim să-l căutăm, din înaltă poruncă. Este pentru cel ales, după care cercetăm creştinătatea şi a cărui reşedinţă, după toate semnele, nu poate fi departe.

— Ah, doamne Dumnezeule, spuse femeia, atunci o să vă spun...

Dar tocmai în clipa cînd vru să-nceapă, un strigăt răguşit răspunse din locul unde pescarul se îndeletinicea cu peştele, un strigăt de groază şi de uimire care-i făcu pe cei doi domni să sară în picioare şi să se uite după cel ce strigă ; femeia însă se întoarse şi arătă cu braţul întins spre locul de unde venise strigătul, ca şi cum ar fi ştiut ce se dezvăluise acolo şi exclamă, parcă triumfătoare :

— Na, na ! Naţi-o mă, naţi-o mă !

Rămase aşa, cu mîna întinsă. Domnii însă se duseră în grabă dincolo, la vatră, unde pescarul se auzea spunînd îngrozit :

— Asta e ! o văd, o ţin în mînă iar, feri-m-ar Dumnezeu !

Peştele era culcat pe scîndura băloasă, curăţat de solzi şi despicat, omul însă ţinea în mîinile mînjite un lucru, o cheie, la care se holba :

— Vai de mine ! Asta-i şi nu alta ! Scoasă din adîncul apelor ! În burta peştelui ! Burta, am văzut eu că

are ceva ciudat, am tăiat-o şi am scos-o din ea, asta era, o ţin în mînă, ajută-l Doamne pe păcătosul de mine !

Şi, clătinîndu-se pînă la masă, îşi propti coatele pe ea şi îşi îngropă mîinile mînjite în păr împreună cu ceea ce găsise. Domnii se apropiară de el, pe cînd femeia, parcă în extaz, stătea încă cu mîna întinsă spre locul de unde bărbatul ei plecase clătinîndu-se.

— Prietene, grăi cu glas adînc şi blînd Liberius, căci el era, el şi Sextus Anicius Probus, ei erau aceşti străini, ca în sfîrşit să spun pe nume acestor vechi cunoştinţe — prietene, spuse presbiterul, vorbeşte-ne şi uşurează-ţi inima, în care lucrul găsit în burta peştelui se pare că a trezit recunoaşterea unei vechi greşeli ! Vezi în mine pe duhovnicul tău ! Ce-i cu lucrul acela, cu cheia din mîna ta ?

Atunci omul se ridică palid şi se spovedi, în timp ce femeia îngenunchie alăturea de el, cu mîinile împreunate. Vorbi despre pribeagul în veşmînt de cerşetor, care venise cu mulţi ani în urmă în faţa colibei şi pe care îl întîmpinase cu multă batjocură şi ură şi nici nu i-ar fi dat de fel adăpost, dacă femeia n-ar fi pus o vorbă bună Îl biciuise cu vorbe de ocară socotindu-l şarlatan şi omul îndurase toate astea cu umilinţă, cu blîndeţe şi căinţă iar la sfîrşit îl întrebase de un loc sălbatic unde să-şi poată împlini cea mai adîncă penitenţă, pe măsura păcatelor sale. În dimineaţa următoare îl dusese afară, pe lac, şi-l părăsise pe piatra cea cumplită, după dorinţa lui, ce-i drept, dar cu răutate, ca să-l lecuiască de făţărnicie şi pe deasupra îi mai pusese şi o cătuşă cu încuietoare la picior, cheia însă o aruncase afară, în lac, afurisindu-se astfel : numai dacă o va mai revedea vreodată şi o va scoate din adîncul valurilor, atunci va crede că omul este un penitent sfînt şi-i va cere iertare.

— Blestemat, blestemat, gemea el. Dumnezeu m-a pedepsit şi m-a bătut cu o minune, după atîta vreme. Iată aici cheia, înghiţită de peşte, găsită-n burta peştelui, semnul lui Dumnezeu, izbăvitor pentru acela, pedepsitor pentru mine care l-am batjocorit pe sfînt şi m-am afurisit să ard în focul iadului, pentru iertare este prea tîrziu ! Şi pescarul îşi propti iar coatele pe masă, înfigîndu-şi mîinile în păr.

Cît de emoţionaţi au fost atunci cei doi prieteni !

— *Anima mea laudabit te,* grăi Liberisus către cer, *et indicia tua me adjuvabunt*[1] !... Pescarule, se adresă el apoi omului zdrobit, fii bucuros că ţi-a fost trimisă cheia ca semn că tu l-ai găzduit pe cel căruia i se vor da în stăpînire puterea cheii şi dreptul de a lega şi dezlega. El te va dezlega şi te va ierta că nu l-ai recunoscut şi că, ceea ce s-a întîmplat odinioară, ai făcut, ce-i drept, după voinţa lui, dar cu ură. Nu-i prea tîrziu ca să îţi ceri iertare. Mîine, de cum se crapă de ziuă, ne vei duce la stîncă, *ad petram,* ca să-l coborîm de-acolo pe cel ce-am fost trimişi să-l căutăm şi al doilea drum al tău te va izbăvi de primul.

— Ah, cinstiţi şi sărmani domni ! oftă pescarul. La ce ne foloseşte să facem drumul ? Îl voi face şi poate că va trebui să îl fac veşnic, ca osîndă, veşnic du-te-vino. Dar cum puteţi nădăjdui să îl găsiţi pe sfînt acolo unde l-am părăsit acum douăzeci de ani ?

— Şaptesprezece, îl corectă, Probus, şaptesprezece sînt, prietene pescar.

— Şaptesprezece sau douăzeci ! se jelui el. Ce are a face ! Nici să nu vă gîndiţi că a putut birui măcar unul dintre ei, nici măcar a douăsprezecea parte dintr-unul ! L-am lăsat pe stînca golaşă, pradă tuturor nevoilor ; numai una din ele ar fi fost de-ajuns ca să ucidă orişice nădejde. De nu l-au omorît îndată trăsnetul şi vînturile, atunci a făcut-o foamea şi asta încă mai curînd decît goliciunea. Cîteva sfărîmături de oase, asta-i tot ce vom găsi din el pe vîrful stîncii şi domniile voastre o să le puteţi duce ca relicve la noul Ierusalim. Eu însă nu-mi pot cere iertare, nici nu-mi pot afla izbăvire de la ele, ci va trebui să plutesc veşnic între stîncă şi podeţ, ca răscumpărare a păcatului meu.

Atunci domnii se uitară zîmbind unul la altul, mai clătinară şi din capete şi rîseră puţin cu umerii.

— Omule, vorbeşti cum te taie capul, spuse apoi preotul iar prietenul său mirean adăugă :

— Nehotărîtule, priveşte la femeia ta !

[1] Sufletul meu te slăveşte (...) şi îndrumările tale mă ajută (lat.).

Aşa cum ea stătea îngenuncheată, cu mîinile împreunate sub bărbie, inima-i era atît de plină de credinţă şi fericire încît în jurul capului se deslușea limpede ceva mai multă lumină decît altminteri în întunecimea nepătrunsă de opaiţ din odaie.

GĂSIREA

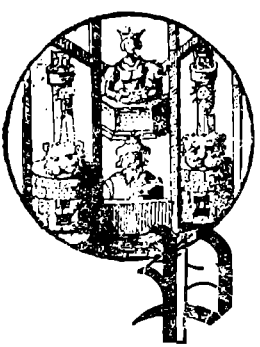

eştele n-a fost pregătit, nici mîncat ; aprob că toţi au socotit necuviincios să-l împăneze şi să-l mănînce pe purtătorul cheii şi că domnii s-au mulţumit cu pîine şi cu vin. În bietul suflet al pescarului nici n-ar mai fi rămas loc pentru necazul de pe urma pierderii preţului tocmit, plin cum era de înfricoşare că va trebui să umble veşnic între punte şi stîncă, pentru că îl nesocotise pe sfînt. Cu toate acestea îşi căpătă banii, căci oaspeţii mărinimoşi ţinură oricum să plătească preţul pentru care se tocmiseră şi astfel omul îşi găsi liniştea în ceea ce priveşte acest punct lăturalnic, oricît l-ar fi împovărat grija în afară de asta.

Lumina din jurul capului nevestei lui o socotea drept chestiunea ei particulară, în întregime produs al exaltării ei, nedovedind nimic împotriva convingerii că pe piatră nu se va mai găsi absolut nimic din cerşetor sau, totuşi, numai rămăşiţe de care îi era groază. Înfricoşat, ruşinat şi pedepsit de găsirea cheii, se temea să pornească din nou spre locul nelegiuirii răutăcioase, se temea şi de dezamăgirea domnilor, după mare osteneală, căci nu era lucru uşor să-i urce pe nobilii bătrîni în vîr-

ful stîncii şi apoi, după o călătorie atît de lungă, să ajungă, la o ţintă care nu le mai putea oferi nimic.

În felul meu împărtăşesc şi eu îngrijorarea omului nemilos. Căci ştiu, şi o dată cu mine ştiţi şi voi, cărora v-am povestit totul, către ce încercare se îndreptau cei doi părtaşi ai revelaţiei şi misiunii ! Ca stăpîn înaintevăzător al povestirii aş putea, ce-i drept, să mă mîngîi gîndind că încercarea era oarecum numai o glumă şi că totul s-a terminat cu bine. Şi totuşi, aştept cu strîngere de inimă marea nedumerire şi tulburare care erau deocamdată pregătite să întîmpine încrederea la ţintă.

Femeia evlavioasă aşternuse solilor salteaua lată din patul conjugal în bucătărie şi pe ea cei doi dormiră un somn neliniştit, cu ora, sau numai unul dintre ei culcat pe ea în timp ce al doilea moţăia pe un scaun. Dar abia ce se crăpa de ziuă şi se treziră, că îi cerură pescarului apă pentru înviorare, mîncară cîteva linguri dintr-o supă cu aluat, pe care le-o aduse femeia, şi apoi nu mai zăboviră. Coborîră călare pe catîri drumul scurt pînă la punte însoţiţi de pescarul morocănos, care ducea scara, un tîrnăcop şi nişte funie împletită. Servitorul roman însă, cu tot clătinatul din cap al pescarului, trebuia să ducă de frîu catîrul cel alb şi să-i aştepte cu el la podeţ. Nişte merinde, pîine şi vin şi veşminte demne pentru unul ce va avea nevoie de ele, mai erau încărcate pe spinarea catîrului bălan. Toate acestea, precum şi băutura şi gustarea, au fost puse în barcă împreună cu uneltele. Liberius însă, cu colţul gurii atîrnînd cucernic, ducea cheia.

Aşadar, pescarul vîsli, oftînd din greu în răstimpuri, afară, pe apele liniştite — un ceas ? Chiar două ? Nici nu băgară de seamă. Cu privirile încordate căutau stînca pe care le-o vestise mielul şi care, în sfîrşit, apăru în depărtarea goală, roşcată-cenuşie şi pleşuvă, un stei de formă conică, foarte înalt — „*Kefa*“ [1], cum şopti cu evlavie clericul, „*Petra*“[2], cum adăugă cu mîinile împreunate. Dar cînd ajunseră aproape, Probus spuse :

— Nu văd încă nimic şi pe nimeni acolo sus, pe piatră. Accentuă „încă“ şi totuşi prietenul lui îl mustră cu un aspru :

[1] Stînca (grec).

[2] Piatra (lat.).

— Aşteaptă !

— Aştept, răspunse anicianul. Dar nu se deslușea încă nici o colibă ori vreun altfel de adăpost, nici vreo făptură omenească acolo sus.

— Cu ce şi din ce, mormăi nemîngîiat pescarul în barbă, şi-ar fi putut înjgheba aici un adăpost ?

Liberius nu îl luă în seamă.

— Grăbiţi vîslitul ! porunci el ! Trageţi la stîncă, să ne cățărăm pe ea fără zăbavă.

— Da, să ne cățărăm, repetă apăsat prietenul său, cu toate că lui, fiind cel mai corpolent, urcuşul îi stătea în față de-a dreptul îngrijorător. Într-adevăr, era un lucru mult mai uşor de spus decît de făcut pentru niște oameni trecuți de cincizeci de ani. Pescarul putea foarte bine să acosteze şi să se lege de piatră ; mai putea, după încercări obositoare şi eşecuri, să reuşească pîn-la urmă a-şi agăța cumva scara cu cîrlige de două ieşituri ale stîncii pînă la care ajungea, astfel că, puțin depărtată de peretele ce nu era perfect vertical, oferea un urcuş cu trepte mişcătoare dar destul de sigur. Este însă cunoscut că nu ajungea nicicum pînă sus, la platou şi sarcina de a-şi duce oaspeții, nu numai dincolo de treptele ei, ci mai departe, peste stînca goală ce mai rămînea, se dovedi în realitate nu mai uşoară ci încă şi mai grea decît îşi închipuise vreodată pescarul şi aşa deznădăjduit.

Se legă împreună cu ceilalți doi cu funia şi rîndui în aşa fel urcarea pe scara clătinătoare, încît el se cățăra primul, Liberius îl urmă şi anicianul era la sfîrşit. Greu îi venea păcătosului neîntărit de credință să-i tragă şi să-i proptească, chiar şi pe trepte, cu atît mai mult după ce acestea se sfîrşiră pe ultima parte de stîncă pînă sus, ce nu mai avea nici un loc dinainte dat de pus piciorul. Încerca uneori să sape cu tîrnăcopul cîte un amărît de prag abia zgîriat în piatră, pentru cei ce se cățărau în urma lui. Ei se agățau de acesta cum puteau, cu mînile şi cu picioarele, gîfîind. Cu sufletul la gură şi scăldați în sudoare, în ciuda frigului, ajunseră tîrîş, unul după altul, sus, pe platoul stîncii, se ridicară şi îşi siliră privirile să caute în jur — pescarul o făcea doar obosit şi fără să se aştepte la nimic, domnii însă cu lăcomie, cu ochii larg deschişi. Aici nu era de văzut mai mult decît se putuse deslușI din depărtare, de jos — peticul pleşuv de piatră, pe care ajunseseră cu atîta trudă, era gol. Îi cuprinse o

dezamăgire uluitoare, umilitoare şi adînc mîhnită. Vestirea şi îndrumarea primite în acelaşi fel îi înşelase şi îi dusese de nas pe amîndoi ? Era oare cu putinţă ca spusele mielului, confirmate pînă în acest punct, să se arate a fi minciună tocmai la sfîrşit şi la ţintă ? Tulburaţi, Probus şi Liberius îşi strînseră mîinile involuntar.

Făcură asta înainte de a vedea, o dată cu pescarul, un lucru, o fiinţă, o făptură vie, puţin mai mare decît un arici, mişcîndu-se în patru labe dispre mijlocul platoului spre marginea lui, apoi ridicîndu-se şi lăsîndu-se din nou pe membrele din faţă. Fugea ca şi cum ar fi vrut să se adăpostească, dar oriunde s-ar fi îndreptat n-ar fi găsit nici o ascunzătoare. Totuşi, colo, lîngă muchie, zăcea un obiect acoperit de rugină şi pe jumătate distrus şi pescarul îşi opri privirea asupra lui.

— Cătuşa ! strigă el.

Dar cei doi prieteni izbucniră :

— Făptura !

Mîinile de care se ţineau începură să tremure. Cu celelalte îşi făcură cruce.

— Această creatură care fuge, îl întrebă Liberius pe pescar, vă este cunoscută după soiul ei ?

— Nu, domnule, răspunse acesta. Ceva de felul ăsta văd pentru prima oară. Nu era nici o făptură ca asta pe piatră, cînd l-am adus pe sfînt.

— Şi ce-a-nsemnat, vru să ştie Probus, strigătul pe care l-ai scos văzînd unealta de colo ?

— Este cătuşa de picior, izbucni pescarul, mîncată de vreme, pe care eu i-am pus-o odinioară sfîntului şi a cărei cheie am aruncat-o în lac cu afurisenie — unde a înghiţit-o peştele. Domniile voastre o aveţi aici şi acolo este fierul, încuiat, dar fără să înlănţuie pe nimeni. Sfîntul a lepădat-o. Poate că s-a-nălţat la ceruri.

— Învăţătura noastră n-a spus asta, răspunse trist presbiterul. La ceruri numai El s-a înălţat, cel ce şi-a întemeiat biserica pe piatră. Este destul de trist că găsim stînca goală, în ciuda celei mai dulci îndrumări. De prea puţin folos ne este să ne potolim durerea cu conjecturi nepermise.

— Goală, zici tu, interveni Probus, cuvîntul acesta însă nu oglindeşte întru totul adevărul. Nu găsim stînca cu totul goală şi fără nici o urmă a celui pe care sîntem

trimişi să-l căutăm. Acolo zace fierul, pe care l-a purtat. El însuşi nu este vizibil. Dar noi, creştini fiind, se cuvine să punem invizibilitatea pe aceeaşi treaptă cu nefiinţa ? Să ne arătăm şovăielnici în credinţă şi să nu ne menţinem convingerea că în spatele golului, nimicului aparent, trebuie să se ascundă confirmarea ? Este adevărat : locul pe care ni l-a indicat mielul este însufleţit numai de acea făptură fugară a lui Dumnezeu, de acolo, de lîngă fier. Ea nu era aici cînd a poposit aici alesul, dar acum este. Să ne apropiem de ea.

— Este foarte ţepoasă, spuse Liberius cu silă.

— Aşa este, confirmă Probus. Dar comportarea ei vădeşte mai mult sfiala decît soiul rău. N-avem de ce să ne temem de nimic din partea ei — dar dacă am avea ceva de nădăjduit din partea ei ? Să mergem la ea !

Şi pentru că îşi mai ţinea încă prietenul de mînă, îl trase după el, cu toată împotrivirea lui, către marginea platoului, către fierul ruginit şi fiinţa ce se afla lîngă el. Cît de mare însă fu uimirea amîndurora şi a pescarului, cum li se tăie răsuflarea şi încremeniră pe loc cînd făptura îşi întinse membrele scurte din faţă apărîndu-se de apropierea lor şi o voce omenească venind neîndoielnic de pe buzele ei acoperite de ţepi, le ajunse la ureche :

— Plecaţi de lîngă mine ! Plecaţi de aici ! Nu tulburaţi penitenţa celui mai mare păcătos al lui Dumnezeu !

Domnii se uitară consternaţi unul la altul. Mîinile de care se ţineau se strînseră şi mai tare. Prelatul făcu semnul crucii cu cheia. El spuse :

— Tu grăieşti, creatură ? Oare din asta se poate deduce că faci parte din omenire ?

— Sînt în afara ei, veni răspunsul. Plecaţi din locul în care m-am retras, ca prin nemărginită penitenţă, poate totuşi să ajung la Dumnezeu !

— Făptură dragă, interveni Probus, nu vrem să-ţi disputăm locul. Află însă că şi noi am fost îndrumaţi către el prin cea mai dulce viziune dublă şi că ni s-a făgăduit să îl găsim aici pe cel ales de Dumnezeu.

— Aici îl găsiţi numai pe cel pe care Dumnezeu şi l-a ales să-i fie cel mai josnic, cel mai mare păcătos.

— Şi asta, răspunse anicianul cu urbanitate, este o întîlnire interesantă. Însă pe cel pe care sîntem trimişi să-l

căutăm şi să-l întîmpinăm, el l-a ales drept vicar al său, episcop al tuturor episcopilor, păstor al popoarelor, papă la Roma. Află că sîntem romani, fii ai noului Ierusalim, unde tronul lumii stă gol pentru că mintea oamenilor s-a descumpănit la încercarea de a-l ocupa. Noi însă, acest preasfinţit şi cu mine, am fost învăţaţi într-o viziune dublă, de către un miel foarte înduioşător, că însuşi Dumnezeu a ales cui să-i fie dat să lege şi să dezlege şi că alesul poate fi găsit într-o ţară îndepărtată, pe o piatră, pe această piatră, pe care, aşa spunea mielul lui Dumnezeu, o locuieşte de şaptesprezece ani. Noi nu-l găsim, găsim numai fierul acesta, a cărui cheie a înapoiat-o lacul printr-un peşte şi-n locul alesului te găsim pe tine. Te conjur : poţi să ne dai vreo veste despre el ?

— Opreşte-te ! strigă Liberius năpădit deodată de frică, apucîndu-l de braţ pe cel ce vorbea. Dar în acelaşi timp se întîmplă că din ochii creaturii, peste chipu-i blestemat, sluţit, văzură rostogolindu-se două lacrimi.

— Plîngi, făptură dragă, spuse Probus care nu-şi putea stăvili nici el lacrimile în faţa acestei privelişti. Mai mult chiar decît darul vorbirii, plînsul tău dovedeşte că faci parte din omenire. Pe sîngele mielului, tu ai fost om înainte de a avea parte de înfăţişarea de acum ?

— Om, chiar dacă în afara omenirii, veni răspunsul.

— Şi-ai primit botezul ?

— Un stareţ cucernic mi l-a dat şi m-a botezat cu numele său.

— Cu care nume ?

— Nu întreba ! strigă Liberius în culmea groazei şi căută să se aşeze cît era de înalt între prieten şi fiinţă. Aceasta însă răspunse :

— Gregorius.

— Groaznic ! exclamă clericul şi căzu în genunchi acoperindu-şi faţa cu mîinile. Însoţitorul său se aplecă spre el, depăşindu-l acum, deşi era cu mult mai scund de statură.

— Să ne dezmeticim, amice ! spuse el. Este o mare, recunosc : o uluitoare dar emoţionantă minune, în faţa căreia raţiunii noastre nu-i rămîne decît să abdice.

— Este batjocura diavolului şi nălucirea iadului ! izbucni celălalt printre palme. *Fugamus* [1] ! Sîntem nebunii

[1] Să fugim (lat.).

diavolului ! Dumnezeu nu a ales nici un animal țepos de pe pămînt ca episcop al Lui, chiar dacă își atribuie de o sută de ori numele alesului ! Să plecăm de aici, din locul farsei infernale !

Se ridică și vru să fugă. Probus îl ținu strîns de haină. În spatele lor însă auziră spunîndu-se cu modestie :

— Odinioară am studiat grammaticam, divinitatem și legem.

— Auzi ? întrebă Probus. Nu numai că vorbește și plînge, dar este și pe deplin pregătit științificește să lege și să dezlege. Ai face bine să-i dai cheia.

— *Nunquam*[1] ! strigă celălalt ieșit din fire.

— Liberius, insistă însoțitorul cu blîndețe, amintește-ți de femeia de colo, din colibă, care l-a recunoscut pe sfînt sub haina de cerșetor și în jurul capului căreia am văzut licărind lumina credinței ! Să ne facem de rușine în fața ei și să ne încăpățînăm a nu recunoaște alesul sub această înfățișare micșorată ? Să ne pierdem încrederea în făgăduiala precisă a mielului ?

— De la început, replică Liberius, a fost ceva discordant în viziunile noastre, deoarece tu afirmi că ai văzut sîngele mielului prefăcîndu-se în trandafiri, în timp ce mie această manifestare mi-a rămas ascunsă.

— Ai explicat, răspunse Probus, că în calitate de fiu și prinț al bisericii nu ai nevoie de asemenea proptele pentru credință.

— Asta sînt, strigă Liberius. Un slujitor al bisericii, un paznic al sacrei sale demnități. Tu însă ești un laic și, ca atare, incapabil să-mi împărtășești sentimentele. Ți-e ușor să te desfeți întru credință, în timp ce simțul meu de reprezentare se zvîrcolește de rușine. Sînt trimis împreună cu tine să-l întîmpin pe episcopul episcopilor, părintele prinților și regilor, cîrmuitorul pămîntului, ales de Dumnezeu. Să mă întorc strîngînd la piept o arătare abia mai mare decît un arici, să o încoronez cu tiara, să o așez pe *Sedia gestatoria*[2] și să pretind orașului și lumii să o venereze ca papă ? Turcii și păgînii și-ar bate joc de biserică. Biserica...

[1] Niciodată, cît voi trăi (fr. v.).

[2] Tronul papal (lat.).

Se opri. În spatele lor se vorbea :

— Să nu vă indigneze statura mea. Hrana pentru copii, şi împotrivirea faţă de furtunile cerului au micşorat-o astfel. Îmi voi recăpăta maturitatea.

— Auzi ? Auzi ? triumfă Probus. Aspectul lui este susceptibil de îmbunătăţiri. Tu însă, prietene, scoţi în evidenţă mult prea unilateral simţul de nobleţe al bisericii şi uiţi popularitatea ei pentru care Dumnezeu, după cum se pare, prezintă aici o pildă grăitoare. La alegerea capului ei nu are importanţă nimic din ceea ce ne orînduieşte după rang în lumea asta, nici sîngele şi neamul, nici obîrşia, nici măcar dacă a fost hirotonisit preot. Cel mai mic şi mai neînsemnat, numai să fie botezat creştineşte şi nu eretic, schismatic sau bănuit de simonie, poate ajunge papă, doar o ştii... Iar tu, făptură penitentă, îl cunoşti pe omul de colo, cu barba încărunţită ?

— El m-a adus în acest loc.

— Şi ai purtat tu fierul acesta ?

— L-am purtat, pînă ce mi-a căzut din pricina micşorării. Nu trebuia nici un fier ca să mă reţină la penitenţa mea. Eu însumi mă ţineam de ea nestrămutat cu mînă fermă. Vinovăţiei mele i-a fost dat să se concentreze în orice luptă peste limitele obişnuite.

— Pari pregătit să dai curs alegerii ?

— Pentru mine n-a fost loc printre oameni. Dacă nemărginita îndurare a lui Dumnezeu îmi hotărăşte locul deasupra lor, îl voi lua, plin de recunoştinţă că pot lega şi dezlega.

— Cardinalule-presbiter de la Sancta Anastasia sub Palatio, spuse Probus cu respect ridicîndu-se pe vîrfuri lîngă prietenul său cu mult mai înalt, dă cheia acestei fapturi a lui Dumnezeu !

De data asta Liberius nu se mai împotrivi.

— *Et tibi dabo claves regni coelorum,* [1] şopti el îngenunchind şi oferind penitentului ceea ce peştele adusese în colibă. Cu braţele pipernicite, primitorul strînse cheia la pieptul său pîslos.

— Iubiţi părinţi, spuse el, vă voi dezlega.

[1] Şi îţi dau ţie cheile împărăţiei cerurilor (lat.).

otărîră ca tot acela care îl urcase aici, pescuitorul, să-l și coboare pe ales în brațe pînă la barcă. Coborîșul era foarte greu, aproape și mai greu decît cățăratul dar toți patru ajunseră cu bine dincolo de stînca goală, la scară și pe trepte-n jos, în luntre, pe a cărei bancă de pe margine purtătorul cheii fu așezat cu băgare de seamă și apoi pescarul, bucuros de nădejdea că nu va mai rătăci veșnic între stîncă și punte, se apucă să vîslească din răsputeri către casă.

Chinuit de grijă, Liberius îl observa pe penitentul de pe piatră și mă-ndoiesc că șovăiala lui Probus la vederea papei de acolo, de pe bancă, rămînea cu mult în urma celei a pretenului său, preotul. Și sufletul lui era plin de teamă ascunsă din pricina reprezentării, cu atît mai mult cu cît își luase o mare răspundere și trebuia să se întrebe, cercetîndu-și creștinește conștiința, dacă nu cumva îndrăzneala purtării sale nu fusese determinată de trufie, adică de mîndria pentru miracolul trandafirului de care numai el avusese parte. De altfel, văd bine că neliniștea celor din barcă se zugrăvește și pe fața celor ce ascultă această poveste. Numai eu, ca povestitor ce știe totul dinainte, sînt cu desăvîrșire vesel și fără grijă, pentru că îmi este cunoscut cît de ușor și de firesc s-a rezolvat pe drum dilema asta, contradicția dintre sluțenia pipernicită a lui Grigor și înălțimea slujbei în care era numit și cum după ce trecură două ore, spre satisfacția și liniștirea domnilor români, împreună cu ei în barcă nu mai ședea vietatea sălbatică, țepoasă, cornoasă și zbîrlită, ci un bărbat respectabil, pe la patruzeci de ani, ce-i drept cu păr lung negru și cu obrazul năpădit de barbă neagră, fără ca asta să-i pontă întuneca cu totul frumusețea trăsăturilor.

Cum s-a întîmplat restabilirea ? Într-adevăr, nimic nu putea fi mai simplu și fără să ridice greutăți înțelegerii. După șaptesprezece ani de supt la bătrînul sîn matern al Terrei, o hrană superioară era de-ajuns să-i atingă din nou buzele, ca să-l readucă pe sugarul pietrei în rîndurile omenirii mature. Foarte verosimil că asta îi era cunoscut.

— Mi-e foame și sete, spuse el după cîteva bătăi din vîslă ale luntrașului și rușinați că în descurajarea lor nu se gîndiseră ei înșiși să-l ospăteze, îi dădură din vinul și pîinea de grîu păstrate-n barcă. El mîncă din pîine, bău din vin și chiar din acea clipă începu să se împlinească, pe tăcute, aș spune, fără grabă : fără să facă mare caz de asta și, după cum vă asigur, fără ca martorii oculari să se mire sau să se sperie, schimbarea care ni-l restituie pe Grigors, elevul starețului de la „Agonia Dei", învingătorul în lupta cu balaurul, maturizat de timp în bărbat, încît nu ne mai rămîne să dorim decît ca foarfeca și briciul să înlăture părul mare ce-i învăluise capul ca să-i putem vedea iar fața cunoscută, repetarea la modul serios a trăsăturilor pline de farmec ale lui Wiligis și ale Sibyllei, în toată limpezimea ei.

Pentru că era gol, îi oferiră cu delicatețe veșmîntul adus cu ei, o haină din postav alb cu o pelerină scurtă și calota preoțească. Așa era îmbrăcat cînd au ajuns la mal, la punte și așa încălecă pe catîrul bălan cu hamuri albe, care așteptase acolo împreună cu catîrii domnilor, sub supravegherea servitorului roman. Și tot astfel călări, împreună cu cei ce îl luaseră, peste ostrov, pînă la coliba pescarului, unde femeia ofilită a acestuia stătea îngenuchiată pentru primire și, după ce descălecă, îi udă picioarele cu lacrimile ei.

— Ai fost bună cu mine, femeie, spuse el plecîndu-se către ea, cînd am vizitat coliba asta data trecută. N-am uitat cum m-ai adus îndărăt din ploaie și m-ai trezit de dimineață, ca să nu pierd plecarea spre sălașul meu.

— Ah, domnule sfînt, suspină ea, nu merit amintirea și laudele voastre, căci Dumnezeu îmi știe păcatul. Cînd v-am apărat în zilele acelea împotriva vorbelor nedrepte ale pescarului, el m-a învinuit că sînt îndrăgostită de voi într-un fel destrăbălat și că vreau să mă des-

frînez, dar eu am făgăduit, cu fățărnicie, cum mărturisesc astăzi. Căci, într-adevăr, ochii mei își făceau de lucru cu trupul vostru în cămașă de cerșetor și cu chipul nobil și sub tot binele ce v-am învățat se ascundea destrăbălarea.

— Este un lucru prea mărunt, răspunse Gregorius, și nu merită să vorbim despre el. Rareori se întîmplă să n-aibă dreptate cel ce găsește păcatul în bine, dar Dumnezeu privește cu îndurare fapta bună chiar dacă-și are rădăcina în porniri trupești. *Absolvo te.*[1] Acestea au fost cuvintele sale. Era primul exemplu al indulgenței extraordinare, atît de consolatoare pentru oameni și revoltătoare numai pentru rigoriști, pe care avea s-o arate ca papă.

Femeia era fericită. Cred că din iertarea lui ea deducea permisiunea să-l mai iubească și acum cam senzual. Pe el însă îl apăsa *o singură* grijă, care în cei șaptesprezece ani de vitregii pe stîncă îl părăsise numai în somn și pe care o punea mai presus de toate, chiar și de continuarea fără zăbavă a călătoriei spre Roma, după cum doreau cei doi domni, chiar și de tunsul părului și al bărbii, o treabă potrivită pentru feciorul lor de casă. Era necazul cu tăblița lui, uitată pe patul de stuf din magazia unde înnoptase, în dimineața cînd fugise după pescar ; el întrebă stăruitor unde-a rămas. Dar cine ar fi putut să-l consoleze acum ?

— Ah, domnule sfînt, spuse pescarul, v-am adăpostit în noaptea aceea pe măsura cuvintelor mele grosolane. Șopronul unde v-am trimis în orbirea mea, era o vechitură. Doar douăsprezece săptămîni după ce ați mers cu mine s-a mai ținut, dar într-o zi l-a bătut vîntul și s-a prăbușit. Acoperișul și pereții i-am ars în foc și locul unde se afla coșmelia — vedeți înșivă, e părăginit și gol, pe el cresc doar urzici și buruieni. Cum am putea găsi după atîția ani măcar un ciobuleț din lucrul pe care l-ați uitat odinioară acolo ? O vai, la ce bun să-l mai căutăm ? A putrezit de mult și l-a înghițit pămîntul, lăsați baltă orice nădejde că ar putea să fie altfel.

— Ia aminte, omule, răspunse Liberius cu asprime, că ai vorbit foarte asemănător cînd ți-am cerut să mergi

[1] Te iert (lat.).

cu noi la piatră ! Nimic şi pe nimeni, aşa ziceai văicărindu-te, nu putem nădăjdui să mai găsim acolo. Şi cu cîtă putere ţi-a dat Dumnezeu în vileag necredinţa !

— Sfîntul părinte, adăugă Probus, a pierdut un giuvaer. Aduceţi tîrnăcopul şi lopata ! Să ne apucăm îndată de săpat.

Dar Grigor îl contrazise.

— Daţi-mi mie uneltele ! Numai mie ! porunci el. Apoi duceţi-vă în colibă ! Voi săpa singur şi nu doresc nici un martor la treaba mea.

— Cer îngăduinţa să atrag atenţia Sanctităţii Voastre că nu s-ar potrivi cu demnitatea bisericii, dacă aţi mînui aici lopata şi aţi răscoli pămîntul în sudoarea feţei voastre. Treaba asta nu poate fi nici măcar a noastră, a trimişilor, ci a pescarului şi a servitorului nostru.

— Am spus, răspunse Grigors şi se făcu voia sa. Cu mînecile suflecate împlînta hîrleţul ba ici ba colo în pămînt, unde dormise odinioară şi scormonea îngenunchiat cu mîinile în ţărînă, încît s-ar putea spune că niciodată un om nu şi-a căutat cu o rîvnă mai fierbinte dovada scrisă şi diploma vinovăţiei sale. Urzicile îi ardeau mîinile, dar el nici nu băga de seamă şi Dumnezeu îi răsplăti strădania, arsurile şi sudoarea, căci iată, din gunoi şi putregai tăbliţa îi sclipi în faţă şi o scoase atît de arătoasă şi de curată, ca şi cînd tocmai atunci ar fi ieşit din mîna meşteşugarilor, cu cerneala neştearsă, zestrea copilului, scrisoarea plină de durere prin care mamă-sa îl zălogise şi pe care pămîntul i-o păstrase tot atîta timp cît făcuse mai înainte şi credincioşul stareţ, şaptesprezece ani de zile.

Acum o luă într-o mînă, iar în cealaltă cheia şi spuse pentru sine stihurile :

„Din a vieţii mele groază,
Astăzi văd limpedea-ţi rază —
Doamne ! cît de mult mă-mbie,
Prea sfinţita-ţi alchimie,
Ce a cărnii suferinţă,
O purifică-n credinţă,
Şi-nsoţirii cu păcat,
'Naltă cinste ea i-a dat,
Pretutindenea nevoii pămînteşti,
Să-i deschidă porţile cereşti".

von de clopote, torent de clopote supra urbem, peste întreg orașul, în văzduhul lui preaplin de sunet ! Cine trage clopotele ? Nimeni altul decît spiritul povestirii, vestind totodată că au început să sune toate de la sine încă cu trei zile înainte de intrarea alesului și că n-au încetat s-o facă pînă ce nu s-a încheiat încoronarea lui în fața Sfîntului Petru. Aceasta este o realizare istorică — dar, cu toată frumusețea ei miraculoasă, nu tocmai cea mai pură plăcere pentru *populatio urbis* [1]. Trei zile și trei nopți nu au putut fi oprite clopotele Romei, ele au sunat în unanimitate, cu toată forța, în toate punctele și nu era o pretenție mică față de oameni să aibă tot timpul în urechi enormul bubuit și clinchet, spiritul povestirii este convins de asta. Era un fel de pedeapsă și calamitate sfîntă pentru a căror încetare din sufletele slabe se înălțau rugi către cer. Acesta însă, după cum bine înțeleg, era într-o dispoziție prea festivă ca să dea ascultare unor rugi atît de mărunte ; căci el conducea acum pe copilul rușinii, pe soțul mamei sale, ginerele bunicului său, cumnatul tatălui său, fratele odios al copiilor săi, la scaunul lui Petru și era, așa înțeleg, atît de mișcat de incomprehensibilitatea lui, încît acest zbucium se transforma în puternica pendulare și bătaie spontană a tuturor clopotelor din cele șapte dioceze. Din aceasta sublimă năpastă, ce a făcut să crească cererea de bumbac și, așa cum se întîmplă, dosirea mărfii de către negustori pentru creșterea prețurilor, populația putea să înțeleagă că era pe drum un papă de o sfințenie extraordinară.

El străbătea creștinătatea pe un catîr alb, acoperit cu purpură, fața lui, curățată de barbă era de o frumu-

[1] Locuitorii orașului (lat.).

seţe bărbătească şi zilnic creşteau la număr cei ce îl însoţeau în călătorie ; căci mulţi capi ai bisericii, conţii şi cei care aveau doar chef de pelerinaj, voiau să participe la încoronare şi omagiere, alăturîndu-se cortegiului pe parcurs. Faima de mare penitent, ce-şi petrecuse şaptesprezece ani pe o piatră şi acum fusese înălţat de Dumnezeu pe tronul tronurilor, i-o lua înainte şi pretutindeni străzile erau pline de bolnavi şi de schilozi, care nădăjduiau vindecarea printr-o atingere în treacăt sau măcar printr-un cuvînt ori o privire a lui. Istoria cunoaşte că mulţi au fost izbăviţi astfel de suferinţele lor — unii fie şi printr-o moarte fericită, dacă se tîrîseră din paturile lor culcîndu-se pe stradă într-o stare de infirmitate mult prea înaintată. Alţii însă, care se atinseseră de poala veşmîntului său ori avuseseră parte, chiar numai de la distanţă, de binecuvîntarea sa, aruncau cîrjele şi legăturile şi vesteau proslăvind că niciodată nu se simţiseră mai sănătoşi.

Vestita Romă îl primi cu chiote de bucurie, în parte fiindcă, aşa cum este omeneşte, odată ajuns, era de prevăzut că nestăpînitele clopote aveau să se oprească curînd. El se apropia, aşa sînt informat, împreună cu admiratorii săi, pe calea Nomentana la a cărei a paisprezecea piatră miliară se află localitatea Nomentum, o reşedinţă episcopală. Pînă acolo îi şi fuseseră scoase în întîmpinare crucile şi prapurii bazilicilor Romei şi toate rangurile poporului, clerul, nobilimea, breslele orăşeneşti cu banierele [1] lor, cetele miliţiei, şcolile de copii în mînă cu ramuri de palmier şi de măslin, le găsi aşezate în rînduri, ca să-i ureze bun sosit. Cu laudele cîntate de ei se amesteca glasul de aramă depărtat, cu care clopotul lăcaşului din Nomentum participa fără intervenţie omenească. I se aduse la cunoştinţă miracolul şi el se bucură din inimă pentru cinstire. Deoarece se şi întunecase, petrecu noaptea în casa episcopului şi abia a doua zi de dimineaţă îşi făcu intrarea în oraş, în fruntea unei procesiuni bogate în cîntec, şerpuind pînă departe. Nu intră pe poarta nomentană, aşa citim, ci merse de-a lungul zidurilor şi apoi peste podul Milvius ca

[1] steaguri (fr. v.).

să ajungă la catedrala apostolului. Spre cer se avînta din mii de guri larg deschise cîntecul de slavă :

Popoare, bucurați-vă-mpreună,
Iudeea, Roma, Grecia,
Traci, egipteni, persani și sciți,
Un rege domnește peste toți !

El era acela, copilul de găsit al stareţului, sugarul pietrei, pus rege peste toată această nevoie pestriță a pămîntului și pe care, în timp ce urca treptele largi de marmoră către atriumul bisericii funerare iar o mulțime nesfîrșită de oameni umplea piața cu fîntînă din fața sanctuarului, îl întîmpină cîntarea preoților : *„Benedictus qui venit in nomine Domini"* [2]. În fața întregului popor, pe platforma din fața intrării către paradisusul înconjurat de coloane, primi pe cap, din mîinile arhidiaconului, tripla coroană a tiarei, palliumul pe umeri, cîrja de arhiereu în mînă și inelul pescarului cu pecete în deget. Se spune că în acest timp, sau chiar în momentul intrării în oraș, statuile de bronz ale apostolilor Paul și Petru pe coloanele lor, de bucurie și-ar fi ridicat mult însemnele, primul spada pămîntului, celălalt cheia raiului. Dar nu e sigur. Nici n-o tăgăduiesc, nici nu oblig pe nimeni să creadă asta. Gregorius însă fu îmbrăcat în straie multe : „falda" din mătase albă, „alba" din chingi și dantele, cu șnur de aur la șold, în șaluri brodate cu roșu și cu aur, pe deasupra cu trei odăjdii una peste alta, fără a mai pune la socoteală patrafirul, manipulul și brîul, toate de mătase albă și brodate cu aur. I se puseră ciorapii papali din postav foarte gros și ticsiți cu broderie de aur, grei ca niște cizme, i se atîrnă de gît, cu șnur de aur, scînteietoarea cruce pontificală, i se puse-n deget inelul pescarului peste mănușa de mătase și în încheiere, peste toate cele nouă straie, îi întinseră încă unul și cel mai greu, mantia cu trenă, arătînd ca roșul zorilor și aurul apusului, ce nu putea flutura de broderie scumpă. Apoi fu așezat în scaunul aurit cu mînere și tineri în mătase stacojie îl purtară de jur împrejur prin bazilica plină de evlavioși pînă la ultima les-

[2] Binecuvîntat cel ce vine în numele Domnului (lat.).

pede de marmoră păgînă a pardoselii, apoi acolo unde sub acoperișul înalt se întinde lungă și largă nava centrală și din depărtarea absidei orbitoare cu strălucirea mozaicului, ori dincolo, unde sub greutatea acoperișurilor își întinde brațele în părți, în săli cu coloane duble.

Îl aduseră la altarul principal, deasupra mormîntului și aici celebră el însuși liturghia încoronării sale, cum știa foarte bine, pentru că de timpuriu învățase să o facă de la tatăl lui adoptiv, la mănăstirea „Agonia Domnului". Mulți episcopi și arhiepiscopi sedeau în jurul lui, strălucind ca stelele. Și destui alți domni, abați și judices. Cîntecul și bucuria erau mari și felurite. După aceea, pe cînd torentul de clopote mai dura încă, fu purtat de jur-împrejurul pieței Sfîntul Petru, dar apoi îl purtară pe drumul tradițional, în sus și în jos peste coline, prin arcele de triumf ale împăraților Teodosie, Valentinian, Gratian, Titus și Vespasian și prin regiunea Parione, unde lîngă palatul prefectului Cromatius se adunaseră evreii și îl proslăveau clătinînd din capete, pe Sancta Via pe lîngă Coloseu, la casa lui, Lateranul. Acum vă spun cum a fost. Abia se dezbrăcase de majoritatea veșmintelor festive, în liniștea binefăcătoare ce urmă în sfîrșit potolirii clopotelor și începu îndată să cîrmuiască creștinătatea, să păstorească turma popoarelor și să împartă binecuvîntarea sa asupra nevoii pestrițe a pămîntului. Grecorius de pe piatră se dovedi după scurt timp un foarte mare papă, ce săvîrși fapte pe măsura celor atribuite semizeului Hercule de imaginile reliefurilor de pe baza anumitor coloane ale bisericilor romane, provenite de altundeva. Nu știu ce să laud mai întîi : că s-a îngrijit de întărirea atît de necesară a zidurilor aureliene și că a întărit din nou orașe ca Radicofani și unul numit Orte, că a zidit biserici, poduri, piețe, mănăstiri, spitale, o casă pentru copiii găsiți, că a pardosit atriul Sfîntului Petru cu lespezi de marmoră și a împodobit fîntîna de aici cu un edicul de coloane din porfir. Asta era cel mai puțin. Căci nu știa numai să păstreze și să întemeieze cu mînă neclătinată patrimoniile Sfîntului Scaun, chiar și în Sardinia, în Alpii Cottici, Calabria

şi Sicilia, ci îi aduse la ascultare şi pe dinaştii şi baronii îndărătnici de la ţes, convingîndu-i fie cu vorba bună, ori cu mijloace mai dure, să-şi predea castelele ca să şi le recapete îndată ca feude ale bisericii, astfel că din gentilomi liberi deveniră oameni şi homines Petri.

Şi numai atît să fie aproape totul ? Nici pe departe ! Gîndirea lui era atît de formă, încît cu asprime necruţătoare i-a învins pe manheişti, priscilieni şi pelagieni ; pe lîngă asta şi erezia monofizitică, i-a supus primatului Sfîntului Petru pe episcopii încăpăţînaţi ai Iliriei şi Galiei, iar împotriva celor ce se lăsau plătiţi pentru hirotonisirea preoţilor procedă în aşa fel, încît această ticăloşie dispăru pentru cîtva timp de pe pămînt aproape fără urmă.

Vorbesc despre tăria lui şi totuşi nu ea era cea din care i-a înflorit înainte de toate faima, ci blîndeţea şi smerenia. El era primul care deosebea onoarea şi sfinţenia serviciului divin de demnitatea sau nevrednicia celui ce îl administra şi condamna ex cathedra severitatea excesivă a donatiştilor africani care, ca şi cumplitul Tertullian, voiau să considere serviciul divin eficace numai în mîini de o curăţenie nepătată. Căci el spunea : nimeni nu este demn iar el însuşi, din pricina cărnii sale, este cel mai nevrednic de demnitatea sa şi a fost înălţat la ea printr-o alegere ce se învecinează cu arbitrariul. Asta putea fi pe placul vreunui mişel şi încăpăţînat din grădina lui Dumnezeu, firesc, se dovedi însă foarte oportun pentru biserică, apărînd anticipat serviciul divin de orişice sfidare ce ar fi putut să i-o atragă oricînd slăbiciunea omenească.

Răbdarea şi mila sa erau pe măsura fermităţii sale, de care dădea dovadă cînd era nevoie ; iar îndrăzneala de a cere îndurare dumnezeirii, în cazuri ce cu greu ar fi ajuns la asta de la sine, stîrnea vîlvă în toată creştinătatea. Chiar el a fost acela şi nimeni altul care l-a izbăvit din iad prin rugăciune pe împăratul Traian, pentru că odată făcuse pe loc dreptate unei văduve deznădăjduite, căreia îi fusese ucis unicul fiu. Asta a stîrnit în parte chiar mînie şi umbla zvonul că Dumnezeu l-ar fi înştiinţat să nu se-ncumete, chiar dacă s-a întîmplat o dată ca păgînul să treacă în rîndul celor fericiţi, să mai ceară aşa ceva şi a doua oară. Oricum, cît a trăit, înclinarea lui Gregors de a dez-

lega a fost mai mare decît aceea de a lega și din această dispoziție au izvorît hotărîrile și sentințele emise de pe scaunul lui de judecată, care la început au stîrnit adesea îndoială și uimire chiar și în biserică, precum și în popor, pînă la urmă însă ducînd întotdeauna la admirație. Astfel, el acordă mari libertăți metodelor de iluminare în țările îndepărtate, înapoiate. Acolo unde se mai aflau temple păgîne, ele nu trebuiau distruse ci numai idolii îndepărtați și zidurile stropite cu aghiazmă, ca înapoiații să se poată închina acolo unde se închinaseră și pînă atunci, acum însă să o facă în spiritul iluminării. Sfîntul Petru, lămuri el, după cum bine se știe, fusese construit din materialul circului odiosului împărat Caligula și, așa zicînd, este făcut cu totul și cu totul din ocară și rușine — sfințit numai prin mormînt și prin spiritul în care oamenii se închină acolo. Spiritul era principalul. Dacă înapoiații tăiaseră mai înainte tauri pentru demoni, să fie lăsați să-i taie și să-i mănînce mai departe, numai că de data asta în cinstea lui Dumnezeu cel unic.

Cîte întrebări nu i se puneau ! — și la toate dădea răspunsuri memorabile. Îl întrebau dacă bolnavilor le era îngăduit să mănînce carne în timpul postului, fără să facă pomeni. Le era îngăduit, dădu el lămurire, uneori necesitatea trece înaintea legii. Îl întrebau dacă un bastard poate deveni episcop. Poate, da, răspundea el. Dreptul tradițional, într-adevăr, o interzice, este ușor de știut dacă ai studiat *legem,* dar dacă cel nelegitim este om corect, evlavios și cu mînă fermă, dacă condițiile sînt stringente și alegătorii de acord, atunci dreptul nu are decît de cîștigat dacă suferă o excepție. Un călugăr din Geneva se îndeletnicea cu chirurgia și tăia cît putea. Unei țărănci îi tăiase gușa și îi recomandase să stea la pat. În loc de asta, ea muncise și murise. Mai putea acesta să-și îndeplinească funcția bisericească ? Da, spuse Gregor. Ce-i drept, nu era foarte indicat ca un cleric să exercite o astfel de meserie, dar el nu o săvîrșise din lăcomie de bani ci din omenie, dragoste pentru artă și aversiune față de gușă și pe lîngă asta dăduse prescripții de prudență medicală, față de a căror nerespectare nu putea face nimic. De aceea, după ce va îndeplini o ușoară penitență, va putea să citească

din nou liturghia. Extrem de tulburătoare era chestiunea convertiților musulmani din Țara Canaan care, în toată naivitatea, veniseră să se boteze împreună cu cele patru neveste ale lor, fiecare cu cîte patru, pe lîngă liota de copii. Puteau aceștia, pentru dumnezeu, să devină creștini ? Asta îi pricinui papei, așa spunea feciorul lui de casă, o noapte albă. Dar apoi își aminti de Abraham și ceilalți părinți, care sub ochii lui Iahve nu trăiseră altfel decît turcii. Se sculă din pat și îi dictă diacului răspunsul : evanghelia însăși, fără a mai pomeni de cărțile vechiului testament, nu cuprinde nici un cuvînt care să interzică neîndoielnic poligamia. Deoarece păgînilor, după legile cultului lor, li se cuvin mai multe soții legitime, le vor putea păstra și după creștinare, după pilda patriarhilor. N-ar fi înțelept să se îngreuieze convertirea fără a fi nevoie și s-ar isca inevitabile conflicte omenești dacă li s-ar impune să ia cu ei în noua viață numai una singură dintre soții, dar pe celelalte și pe copii lor nevinovați să-i izgonească înapoi în beznă, făcînd astfel biserica să piardă o mulțime de suflete. Misiunea este îndrumată să acționeze din acest punct de vedere. Dat la Roma, în zori, în Lateran. Gregorius, P.M. m.p.

Ce vîlvă a stîrnit asta ! A ajuns pînă la traci și sciți. Dacă n-ar fi existat asprimea lui necruțătoare față de simoniaci, eretici și tăgăduitorii încăpățînați ai primatului, ar fi fost acuzat de indolență. Pe de altă parte însă, el înlesnea această acuzație declarînd o dată pentru totdeauna valabil botezul cuiva care trece de la erezie la biserică, pentru că, totuși, fusese administrat în numele lui Cristos și respingea rebotezarea, ceea ce i-a supărat foarte rău pe mai mulți episcopi din Africa și Asia. A respins o delegație din Cartago ce intervenise la el în legătură cu folosirea abuzivă a omnipotenței sale, ba îmblînzi chiar excomunicarea primatului foarte recalcitrant al Africii. Din această cauză aproape că s-ar fi ajuns la schismă, dacă Gregor n-ar fi dovedit tocmai atunci, printr-un preasfînt truc miraculos, așa cum prezentase Moise unul în fața faraonului, că Dumnezeu este de partea lui. Prin simpla atingere a lanțurilor purtate de Petru, a unit într-un tot partea ierusalemică și cea romană, formînd din ele un sin-

gur lanț cu treizeci și opt de zile. De aci se trage sărbătoarea lanțurilor Sfîntului Petru, care nu poate fi lipsită de rădăcină și origine și deci atestă protocolul acelei fapte.

Cu asta reduse la tăcere unele cîrteli privind indolența, sau le preveni. Și totuși, mai erau încă dintre aceia care susțineau că vor să ierte păcate de neiertat, ca adulterul și desfîrul. Dar nu era adevărat și încercarea nu-și atinse ținta. El prescrise acelor păcătoși penitențe destul de grele, însă nu dintre cele mai grele ; acestea nu-i plăceau și era împotriva lor. El însuși trecuse prin penitența extremă și fusese redus de Dumnezeu la acea mică făptură cornoasă, pîsloasă și ca sugar al Terrei, totuși părerea lui era — și îi sfătuia pe toți duhovnicii și judecătorii bisericești să o împărtășească — ca păcătosul, printr-o penitență blîndă, să i se micșoreze necazul și astfel căința să-i pară mai dulce. Justiția are mîna tare și bătătorită însă lumea cărnii cere, ce-i drept, o mînă fermă, dar blîndă. Cel care-l prigonește pe păcătos cu prea multă sîrguință, cu ușurință poate isca mai multă pagubă decît folos. Căci dacă celui ce caută îndurare i se dă o penitență prea încrîncenată, el se va descumpăni, nu o va putea îndura și se va îndepărta din nou de Dumnezeu, răsfățat cum este de diavol, pe care, întorcîndu-și căința, îl va sluji mai departe. De aceea este mare dibăcie ca îndurarea să meargă înaintea justiției ; căci în viața spirituală ea este cea care creează măsura dreaptă prin care păcătosul este salvat iar cel bun ținut statornic, astfel ca slava lui Dumnezeu să crească puternic în Imperiul Roman.

Cine nu s-ar fi bucurat de asemenea învățături ? Ele aduceau bucurie tuturor, cu excepția cîtorva rigoriști, pe care însă îi ținea în șah autoritatea lui neobișnuită. Era și foarte arătos, așa cum sînt adesea copiii din păcat, oricare ar fi pricina lui, un bărbat falnic.

„Ascultat cu plăcere", spune proverbul, „este cel iubit." Și el era iubit pînă în țara perșilor și a tracilor, pentru că era ascultat cu plăcere. Datorită edictelor sale uimitoare, era supranumit „oracolul apostolic" ; dar de dragul blîndeții sale i se dădu numele „Doctor Mellifluus", adică : „învățătorul ce picură miere".

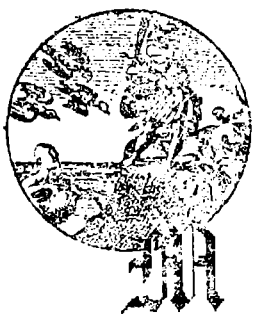

ama, vara și soția lui aveau doar *un singur* trup și acesta era acum împovărat de ani grei, vlăguit și palid, așa se înveșmîntase în trudă și căință, bînd necontenit apa umilinței. Cu trupul și averea și răbdarea împlinise tot ceea ce îi impusese fiul-amant înainte de a pleca din țara ei în călătoria de penitență, vreme de mulți ani, peste douăzeci la număr, deși, cînd plecase, ea împlinise deja treizeci și opt.

Pe atunci el era încă foarte tînăr, căci la o vîrstă mai matură ar fi fost mult mai blînd, mai ales dacă ar fi putut prevedea că Werimbald, vărul ei de departe, care după dispariția lui devenise duce în Flandra-Artois, va abuza grosolan de abandonul, retragerea ei din cele pămînești și de dorința de a bea apa umilinței, reducîndu-i pe toate căile averea de văduvă, astfel că azilul pe care mai fu în stare să-l ridice la piciorul cetății, lîngă drumul mare, era dintre cele mai sărăcăcioase, nu mai mult decît o barcă, neoferindu-i nici măcar o încăpere unde să doarmă separat. Ci ea dormea între schilozii și bolnavii adunați de pe drum, sau care-i bătuseră la ușa de scînduri și pentru care era un înger cenușiu, așternîndu-le să doarmă și hrănindu-i cu păsat și lapte covăsit.

Atunci născuse și a doua fiică, pe un sac de paie, copil care, ca și Herrad, se putea numi tot copilul-mare al ei. O femeie, și ea cu sarcină înaintată, căpătată cu păcat de la un măscărici vagabond cu care o prinsese bărbatul ei, o moșise și doar după trei zile, cînd cea gonită cu furca de gunoi născu la rîndul ei, Sibylla se sculă din patul de lehuză și-i ajută să aducă pe lume un băiat. Gudula, această păcătoasă, rămase la ea și îi ajută să-i aline pe suferinzi, să le spele rănile, să-i scalde și să-i învelească.

Crescînd, le ajutară și fiicele ei, tot în straie cenușii : Herrad, albă și rumenă ca mărul, se numea acum Stultitia, pentru că numele ei fusese prea mîndru și o botezaseră numai din greșeală ; căci și a doua, numită fără botez Humilitas, din nou smeadă în felul italiensc, avea ochi negrii cu licăriri albastre, semănînd foarte mult buniculuiunchi Wiligis și deci și fratelui-tată al ei, din care pricină Sibylla era mult mai aspră cu ea decît cu Stultitia, care cădea în afara acestei înrudiri.

Totuși, fiul acelei femei, Gudula și al măscăriciului primi la botez numele de Penkhart și îl purtă cu cinste, devenind servitorul cel mai de nădejde al azilului, smerit, vrednic încă din adolescență iar mai tîrziu priceput de-a binelea în multe meșteșuguri, tîmplar de paturi, turnător de lumînări, cizmar și sobar, pe lîngă acestea prisăcar, grădinar și un dulgher atît de bun că adăugă cabanei multe încăperi noi și șoproane cu paturi, pentru ca stăpîna să poată primi mai mulți nevoiași, să-i separe pe leproși și ea însăși și să poată dormi separat împreună cu fiicele. Și nu numai atît, ci lui Bankhart îi era dat să și împodobească foarte ciudat pereții dinăuntru ai azilului. Căci de timpuriu plăcerea lui fusese, dar nu una deosebită ci numai ca și celelalte dibăcii, să deseneze cu cărbune, ardezie, creion de plumb, chipuri, oriunde îl ispitea o suprafață goală, apoi să frece vopselele, pe care le amesteca cu apă, albuș de ou și miere și cu ajutorul lor să aducă în fața ochilor viețuitoare și cuvîntătoare, ba chiar și ființe mai înalte cum ar fi apostoli și îngeri, foarte verosimile și în coloritul cel mai natural. Progresase necontenit și după ce împlini șaptesprezece ani și înjghebă noile spelunci — un flăcău bondoc, negricios, cu fața îngustă și părul atîrnîndu-i lung în părți ca niște favoriți — acoperi pereții cu tencuială de var și pictă pe ei cu pămătuful cu coadă, în culori de apă, lucrurile cele mai uimitoare : un episcop cu aureolă de sfînt sîngerînd martirizat de mercenari, pe David cu o expresie de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic ducînd acasă capul lui Goliath, pe care-l ținea de păr, pe Domnul Isus cum este botezat în Iordan și cum îl ispitește diavolul cu coadă sa sară de pe acoperișul bisericii și încă altele asemenea. După ce isprăvi, sădi iarăși varză și făcu pe cizmarul, fără să se sinchisească de domnii și doamnele din oraș care, în ciuda scîrbei față de puroi și boală, coborau la azil, ca să-i

vadă picturile. Ducele Werimbald însă nu venea, deoarece auzise că Penkhart dăduse trăsăturilor comandantului mercenarilor, sub a cărui supraveghere era martirizat sfîntul episcop, o asemănare izbitoare cu ale sale.

Curioşii nu reuşeau s-o vadă pe Sibylla, cu toate că iscodeau cu privirea după ea şi asta pe bună dreptate ; căci fiica lui Grimald, care nu se socotise egală decît cu fratele ei la fel de ales, chiar şi în vîrstă şi în haina de penitentă, era încă de o frumuseţe princiară, deşi tristă. Într-adevăr, obrajii îi erau traşi şi două cute adînci i se adînciseră pentru totdeauna între sprîncene, însă nici anii, nici păcatele de moarte pe care le avea, nici aplecatul des peste paturile de suferinţă şi hîrdăul de baie nu fuseseră în stare să-i încovoaie statura. Era dreaptă şi cu ţinută domnească ca şi pe vremea cînd Grigors se apropiase de ea pentru prima oară în catedrala oraşului Bruges plin de restrişte şi pasul îi era mîndru, căci nobleţea trupului se împotrivea ciudat umilinţei sufletului prin conştiinţa creştinească a păcatului. Cît de cărunt sau alb îi era părul, nu se vedea de sub ghebenda ce îi acoperea şi fruntea. Dar lacrimile amare de teamă şi căinţă ale atîtor ani, din pricina păcatelor de moarte adunate, nu-i putuseră distruge frumuseţea ciudată a chipului de culoarea fildeşului, acest farmec însemnat cu secera pală de sub ghebendă pe care nu mai vreau să încerc a-l mai descrie încă o dată, fiindcă nu sînt un Penkhart şi nu-l pot zugrăvi, dar pentru care, din păcate, toate laolaltă, frate şi soră, fiu şi mamă, avuseseră atît de mult înţeles echivoc şi exclusiv.

Singură doamna Sibylla, penitenta, îl mai vădea, încă şi la bătrîneţe, într-o formă întristată ; căci Wiligis plecase şi nu mai era, Grigors îl urmase şi probabil că nu mai era nici el, chiar dacă nu i se adunase trupul neînsufleţit. Dar dacă Wiligis, iubitul, pierise şi coborîse în mormînt din gingăşie, atunci cu siguranţă că Grigors, cel de-al doilea soţ al ei, căzuse victimă mîndriei sale bărbăţii tinereşti, căci, desigur, copilul se întrecuse cu penitenţa şi nu se îngrijise de sine ci îşi lăsase trupul frumos, care împărtăşise cu ea plăcerea conjugală, măcelărit de iatagane în Ţara Sfîntă. Dacă astfel sufletul lui scăpase din focul iadului ? Dar al lui Wiligis ? Cine-i putea da răspuns la întrebarea cum stăteau lucrurile cu propriu-i suflet plin de păcate de moarte ca de răni puroinde şi dacă

pentru ea, cu toate că băuse atît de mult din apa umilinței, era vreo urmă de nădejde să-l vadă vreodată pe Dumnezeu ? Plîngea mult cînd nu-i spăla pe suferinzi și îngenunchia pe piatră rugîndu-se plină de teamă pentru toți trei și pentru legătura lor îngrozitor de încîlcită.

Dar după ce împlini șaizeci de ani, auzi că la Roma s-a ridicat un foarte mare papă, pe numele bisericesc Gregorius, un consolator al păcătoșilor și un tămăduitor al rănilor sufletești bun ca nimnei altul care, de cînd deține cheia, este mai curînd înclinat să dezlege decît să lege. Cum să nu fi auzit și ea de el ? Toată lumea auzea de el, întreaga *orbis terrarum christianus* [1] și tot timpul mi se pare că tocmai asta avusese de gînd și el, ca o dată cu orbis, să audă și ea de el. Nu devenise el oare un atît de mare papă, tocmai pentru ca faima lui să pătrundă pretutindeni, deci și la ea ? Oricum, el fusese atît de bun și ca duce pentru că avusese atîta nevoie, de dragul ei, pe cînd o înșela. Trebuie numai să ai mai multă nevoie decît alții și atunci îți faci un nume în omenire.

Și astfel i se copsese în suflet hotărîrea ca la bătrînețe, acum, să meargă în pelerinaj la Roma și să-i prezinte sfîntului papă, pe care prea puțin ar fi trebuit să-l intereseze, întreg cazul acesta de vinovăție extremă și încîlcită, în al cărui centru se afla ea, ca să primească poate sfat și mîngîiere de la el. Îi spuse și Gudulei, ajutoarea ei.

— Gudula, zise ea, mi-a venit gîndul, și rugăciunile l-au copt, să mă duc la acest mare papă și să mă spovedesc lui la ureche de povestea mea nemaiauzită. Un asemenea prisos de vinovăție sînt sigură că n-a mai întîlnit și se cuvine să-l cunoască. Nunai el poate compara și măsura acest prisos cu nemărginita îndurare dumnezeiască, dacă o depășește, sau dacă, fiind de asemenea un prisos, se poate măsura cu ea și ține-n cumpănă păcatul meu. Nu se poate ști. Poate că va ridica mîinile, mă va izgoni din creștinătate și mă va da pradă focului din iad. Atunci totul se va sfîrși și eu mă voi lămuri. Dar poate că prin această spovedanie îmi găsesc liniștea — liniștea aici și puțină fericire acolo, fie ea și numai mărginită — pentru mine și pentru cei pe care i-am iubit.

[1] Creștinătate (lat.).

Gudula asculta aceasta încuviințînd din cap, cu mîinile ascunse în mînecile rochiei sale cenușii.

— Vreau să le iau cu mine și pe Stultitia și Humilitas, continuă Sibylla, și să-i arăt vlăstarele nenorocite dar nevinovate ale păcatului meu de moarte și poate să capăt de la el botezul creștinesc pentru Humilitas, în ciuda opreliștii bărbătești a tatălui ei Grigors. Papa Grigore trebuie să fie foarte mărinimos în privința botezului dacă l-a încuviințat chiar și musulmanilor cu mai multe neveste și tuturor copiilor lor, cum pretutindenea s-a auzit. Pe tine însă, așa mi s-a limpezit, vreau să te pun deocamdată aici, peste azil, ca să le ai pe toate în grijă și în puterea ta, pînă mă reîntorc, osîndită sau izbăvită.

— Doamnă dragă, răspunse Gudula, mai bine luați-mă și pe mine, ca să mă spovedesc domnului papă de vechiul meu păcat cu măscăriciul și să-i cîntărească greutatea pe lîngă mila Domnului !

— Ah, Gudula, îi răspunse Sibylla, papa ar zîmbi la auzul spovedaniei tale și s-ar înveseli aflînd că pentru asta ai venit la scaunul lui Petru ! Povestea cu măscăriciul a fost doar un fleac, după părerea mea este de multă vreme ispășită iar fiul tău Penkhart este un tînăr atît de minunat. El să-mi ducă scrisoarea la Roma. Nu mai sînt principesă și nu se cade să-i scriu personal domnului papă. Dar am fost pricipesă și cunosc mersul treburilor. Voi scrie nomenculatorului Sfinției sale, acesta este conseillerul său, trebuie să știi, în chestiuni de milostenie, patronul orfanilor și văduvelor și al tuturor celor strîmtorați, căruia te adresezi cînd ai a-l ruga ceva pe papă. Lui îi voi scrie că mă aflu în centrul unei istorii de o vinovăție enormă. „Bătrîna este de obîrșie înaltă, însă de multă vreme penitentă și imploră favorul de a se arunca la picioarele părintelui creștinătății și să se spovedească la urechea lui de grozăviile vieții ei care, oricum, sînt greu și înspăimîntător de auzit ; trebuie să fii un om de o mare tărie, ca să poți îndura și să mai crezi că și Dumnezeu poate îndura". Așa îi voi scrie, ca să-l fac curios pe nomenculator și poate totuși și pe domnul papă. De ce am mai fi femei, dacă n-am pune în joc oarecare șiretenie într-o astfel de împrejurare ? Pe scurt, am scrisoarea în minte ca și terminată, trebuie numai s-o așternem pe pergament și Penkhart o va duce la Roma. Chestiunea ta însă

o voi strecura discret, dacă papa îmi va da ascultare. Pe asta sigur că va putea s-o-ndure, căci, într-adevăr, în comparaţie cu cealaltă, merită doar un zîmbet.

— Şi Penkhart ? o întrebă ea cîteva luni mai tîrziu pe Gudula. Unde o fi rămas ? Mare mi-e nerăbdarea şi face să-mi pară mai lung timpul decît este, totuşi socotesc că, în sfîrşit, trebuia să se fi întors, cu aprobare ori cu refuz, dar trebuia să se întoarcă. Nerăbdarea mea, Gudula se va preface în îngrijorare, nu pentru mine ci pentru el şi pentru tine. Cum aş mai putea să-ţi stau în faţă, dacă ar fi păţit ceva pe drum şi n-am mai auzi de el, pentru că a fost ucis de tîlhari sau a căzut într-o genune ? Pentru mine ar fi mai îngrozitor decît dacă ar aduce refuzul.

— Liniştiţi-vă, doamnă şi aveţi răbdare ! o consolă Gudula cu mîinile ascunse în mîneci. Penkhart al meu va răzbi.

Şi, într-adevăr, n-a fost nimic altceva decît că, la Roma, Penkhart a cunoscut nişte tineri care, de asemenea, desenau şi pictau cu vopsele. Se împrietenise cu aceştia şi ei îl duseseră la maestrul lor, de la care învăţau să frece vopselele şi să dea cu pensula, acesta îl pusese să deseneze ceva, îl lăudase şi îl sfătuise şi de aceea Penkhart, în ciuda devotamentului său, zăbovise în oraş, deşi avea deja în buzunar aprobarea papei, comunicată de nomenculator. Cu părere de rău se despărţi de Roma, de acei ortaci şi de maestrul lor şi se bucură foarte tare că Sibylla, cînd, în sfîrşit, scuzîndu-se de întîrziere îi înmînă aprobarea, îi spuse că trebuie să meargă din nou împreună cu ea cînd va porni cu Stultitia şi Humilitas în călătoria spre Roma şi să le fie de ajutor pe drum cu experienţa lui. Asta şi făcu, cu multă pricepere şi atenţie şi o duse pe mamă şi pe fiice cu bine şi fără să li se clintească vreun fir de păr, prin depărtările şi încercările ce lui îi erau deja cunoscute, peste înălţimi pleşuve şi peste plaiuri dulci, jos, în oraşul oraşelor şi în faţa nomenculatorului care o îndrumă să tragă la mănăstirea de maici Sergius şi Bacchus chiar alături de palatul Lateran şi îi spuse solicitantei ziua şi ora spovedaniei, anume chiar mîine, cînd papa îşi va pleca urechea şi îi va acorda atenţie exclusivă în camera de lucru centrală.

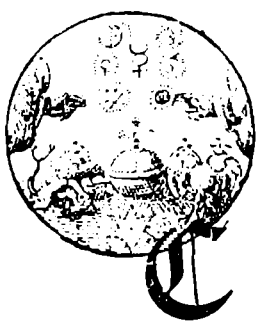

ălugăriţele de la Sergius şi Bacchus o primiră cu blîndeţe şi în ziua următoare, înainte de ora anunţată, îndată după liturghia de dimineaţă, cubicularius-ul sau camerierul papei le luă de la mănăstire pe cele trei femei venite în pelerinaj şi le conduse la palat ; aici, în prima sală, le dădu în primire protoscriniarusului [1], care le dădu mai departe vestiariusului [2], de la care le luă în primire vicedominusul [3] şi le transmise primiceriusului defensorilor [4] — şi tot aşa mai departe, de la sală la sală. Trecură prin multe mîini şi fură conduse prin zece săli de piatră, ce se găseau înaintea camerei centrale păzite de halebardieri palatini, nobel-gardişti, uşieri şi purtători de lectică îmbrăcaţi în roşu. În cea mai mare se afla un tron, prin ca au fost conduse de doi cameriști de onoare, care le-au predat celor doi cameriști particulari. Acum erau într-a şaptea, anticamera particulară şi aici Stultitia şi Humilitas rămaseră în paza a doi diaconi particulari, Sibylla însă merse mai departe condusă de un bătrîn curopalata [5], căci anticamera particulară nu se afla nici pe departe alături de aceea centrală. Urma încă o sală şi după ea încă una, care nu serveau decît ca să creeze distanţă şi după ele mai urma încă una mică, cu încă un tron, tot numai pentru distanţă. Aceasta însă ducea la o uşă de stejar cu stema papală din marmoră deasupra şi păzită în stînga şi dreapta de gardieni în costume stacojii. Curopalata făcu în faţa lor un semn din cap în sus şi ei deschiseră amîndouă canaturile. Moşneagul se retrase, doamna însă păşi înăuntru şi iată că era în încăperea centrală.

[1] Prim-arhivar (lat.).
[2] Garderobier (lat.).
[3] Vice-ierarh.
[4] Comandantul apărării.
[5] Intendent (lat.).

Părintele creştinătăţii, a cărui vîrstă se putea aprecia la patruzeci şi doi de ani (şi apreciez corect, pentru că domnea de cinci ani), şedea pe un scaun roşu şi auriu, la o masă mare, îmbrăcată în piele roşie, acoperită cu suluri de hîrtie răspîndite în jurul uneltelor de scris. Şedea întors lateral faţă de Sibylla, care intră şi încă de la uşă făcu prima reverenţă adîncă, şi îşi întoarse către ea capu-i acoperit cu o bonetă de catifea roşie brodată cu hermină ajungîndu-i la ceafă şi pînă la jumătatea urechilor. Este un acoperămînt ales, rezervat papilor şi mult îmi place şi pelerina scurtă din aceleaşi postavuri pe care o purta pe umeri, peste dalmatica albă — deasupra fiind pallium-ul brodat cu cruci. De sub boneţă faţa rasă apărea severă ; umerii obrajilor se reliefau atît de albi şi tari, încît părea că sînt împinşi în afară printr-o strîngere a fălcilor iar buza de sus, pornind aproape de vîrful nasului, cobora din cale afară de serioasă peste cea de jos. În ochii negri însă, ce priveau spre penitentă, licăriră lacrimi, fără ca prin asta privirea să îşi piardă fermitatea, ceea ce este rar şi frumos : să priveşti ferm printre lacrimi.

Ea nu văzu, pentru că îşi ţinea ochii plecaţi cu smerenie în timp ce se apropia făcînd trei reverenţe adînci şi, ajungînd lîngă el, i se aruncă la picioare. Cu o mişcare aproape prea grăbită pentru demnitatea lui el o ridică, o opri să-i sărute papucul de marochin pe care era desenată o cruce şi în locul lui îi dădu să sărute inelul. Apoi arătă către o bancă de rugăciune acoperită cu catifea roşie, de lîngă el ; avea şi o poliţă cu pernă pentru rezemat mîinile. De aici ea deschise ochii către locţiitorul lui Dumnezeu, privindu-i chipul cu evlavie. Bătrîna doamnă ! Uită să clipească în timp ce îl privea, uită bătaia pleoapelor, neglijă, înţelegeţi-mă bine, să strîngă din gene, ceea ce foarte curînd face ca privirea să nu fie atît de fixă ci să şovăie, să se frîngă în faţa obiectului şi, nemaicuprinzîndu-l, să se piardă parcă într-o depărtare nehotărîtă. Preferă atunci să închidă ochii, îşi trecu uşor vîrful degetelor peste frunte şi apoi se uită în jos, la mîinile împreunate.

— Scumpă doamnă, fiica noastră, începu duhovnicul cu voce reţinută, aţi făcut o călătorie lungă pînă la noi din ţara voastră îndepărtată, peste care, după cum auzim, aţi domnit odinioară. Mare trebuie să vă fie dorinţa de a vă deschide inima în faţa noastră şi a vă descărca povara ei la noi. Sosit-a ceasul să o faceţi. Papa ascultă.

— Da, sfinte părinte, răspunse ea, sosit-a ceasul mulțumită milei voastre, despre care prea bine știu că este numai trecătoare și că privește numai ascultatul, căci ceea ce va hotărî, după ce mă veți auzi, mila voastră și a lui Dumnezeu — nu îndrăznesc să îmi închipui.

— Papa ascultă, repetă el și își plecă puțin urechea pe jumătate acoperită cu boneta de catifea ceva mai aproape de gura ei.

— Doamne ajută, șopti ea, să încep ! Aflați, sfinte părinte, că pentru ispășirea păcatelor mele, așa cum mi s-a poruncit dintr-o anume parte, conduc un azil pentru drojdia șoselei și pentru asta am la îndemînă ca ajutoare credincioasă o femeie, pe nume Gudula, o mare păcătoasă. Căci acum douăzeci de ani s-a încurcat cu un măscărici pribeag, uitînd de sine și s-a lăsat prinsă de bărbatul ei în plin păcat, astfel că el, mîniat pe drept, a gonit-o cu o unealtă agricolă. Apoi a ajuns la mine, și-a unit penitența cu a mea și m-a rugat să pun o vorbă bună pe lîngă voi pentru dezlegarea ei, ceeea ce îndrăznesc, fiindcă Dumnezeu pare înclinat s-o ierte. Căci de la măscărici a fost binecuvîntată cu un fiu, Penkhart, minunat și poate chiar mai bun decît dacă ar fi fost de la bărbatul ei. Priceput este în toate meșteșugurile și zugrăvește cu vopsele atît de pitoresc, încît aș dori să vă întreb, sfinte părinte, dacă n-ar putea găsi o slujbă la curtea voastră ca să vă picteze încăperile și unele capele, întru slava Domnului și ca să vă mulțumească pentru izbăvirea mamei sale.

— Doamnă, spuse Gregor depărtîndu-și urechea de ea, ați făcut toată călătoria asta ca să ne depănați fleacurile acestea ? Căci după toate cîte i-ați scris nomenculatorului nostru, cele întîmplate între acea femeie și măscărici sînt doar fleacuri pe lîngă păcatele care v-au fost sortite.

— Este chiar foarte adevărat, sfinte părinte, recunoscu ea. Și în tăcere m-am temut că m-ați putea lăuda greșit că pun dezinteresat grija pentru mîntuirea sufletului meu în urma celei pentru o soră păcătoasă și nu numai că mă rog pentru ea ci cer și o slujbă pentru iscusitul ei Penkhart. Această interpretare ar fi fost posibilă dar, pe drept, n-ați lua-o în considerație. Nu din altruism am vorbit mai întîi de Gudula, ci am pus doar înainte povestea ei ca să mai am răgaz și pentru că mă tem s-o spun pe a mea și să vă umplu auzul de groază, depănînd-o.

— Urechea asta și inima asta, răspunse el, sînt tari. Vorbiți fără ocolișuri ! Papa ascultă !

Și atunci, frîngîndu-și în răstimpuri pe pernă mîinile frumoase, uneori poticnindu-se, uneori cu glas șoptit, înecat de plîns, ea îi spuse totul-totul, toată povestea extremă, așa cum v-am povestit-o și eu vouă, cu excepția celor de două ori șaptesprezece ani din insulele normande și de pe piatră, despre care nu avea știre. Șopti despre dulcele ei frate și cum se socotiseră numai ei doi egali în gingășie, despre cavalerismul lui Grimald și cum, pe cînd zăcea țeapăn, cucuvelele strigaseră atît de înfricoșător în jurul turnului și Hanegiff, credinciosul, urlase spre tavan, dar ei, cu toate acestea, săvîrșiseră fărădelegea, în sîngeroasa voluptate a egalității. Cum continuaseră și trupul surorii fusese groaznic binecuvîntat cu un copil al fratelui. Despre domnul Eisengrein și aspra blîndețe a hotărîrilor sale. Despre plecarea lui Wiligis și moartea lui ușoară. Despre felul cum născuse la castelul de pe apă, în mîinile doamnei Eisengrein și cum i se luase frumosul băiețel care fusese închis într-un butoiaș, astfel că abia avusese timpul să-i pună alături o mică zestre pentru călătoria pe valuri : tăblița pe care scrisese starea lui, pîinile pline cu aur și niște mătăsuri bune din orient. Despre cele cinci săbii vorbi, ce-i străpunseseră inima și despre învrăjbirea cu Dumnezeu, căruia nu mai voise să-i fie femeie, să nu mai fie nicidecum, astfel că îi refuzase pe toți petitorii și dusese țara în mizerie. Se spovedi și de visu-i cel vechi : cum visase că naște un balaur care-i sfîșiase sînul matern și apoi plecase în zbor, dar numai ca să se reîntoarcă și să se înghesuie din nou în pîntecele ei. Așa se și întîmplase. Căci, pe negîndite, copilul se făcuse bărbat, sau totuși un foarte tînăr cavaler, cît se poate de îndreptățit la bărbăție și, ca vasal al ei, l-a supus pe pretendentul sălbatic cu o mînă incredibil de tenace. Cum atunci, șopti ea, sfinte părinte ! îl luase de soț pe cel iubit, unicul, pe care ar fi putut și ar fi trebuit să-l iubească și cum trăise cu el fericirea conjugală timp de trei ani ; îi mai născuse și o fiică, albă și rumenă ca mărul și mai tîrziu încă una, semănînd cu el și cu ea. Cum, prin găsirea tăbliței, suspină ea, i se dezvăluise îngrozitoarea identitate dintre copil și soț și de spaimă căzuse în leșin, dar numai în felul comedianților : căci la suprafață sufletul se preface că suferă pentru amăgirea drăcească de care a fost lovit, dar

în străfund, acolo unde locuiește în tăcere adevărul, nu existase nici o amăgire, ci mai degrabă identitatea îi fusese cunoscută de la prima vedere și, știind pe neștiute, îl luase de soț pe propriu-i copil, pentru că era din nou unicul egal cu ea. Asta este, acum a mărturisit totul, pînă la capăt, căci ar fi fost nedemn pentru urechile papale dacă n-ar fi mărturisit fără ascunziș șiretenia sufletului ei. Acum el n-are decît să ridice mîinile roșu de mînie și s-o afurisească cu focul iadului ; mai bine așa, decît să ascundă sub minciună în fața lui Dumnezeu și a papei că știuse totul în taină și că l-a descoperire sufletul ei doar se prefăcuse. Tăcu. Urmă o tăcere. Ea mai spuse :

— Ați auzit glasul meu, papă Gregorius. Acum îl voi auzi și eu din nou pe-al vostru.

Ea îl auzi din nou, chiar dacă nu cu întreaga lui sonoritate, căci el vorbea încet, ca preotul în confesional :

— Mare și extrem vă este păcatul, doamnă, și l-ați mărturisit papei pînă la capăt. Această temeinicie în extrem este o penitență mai mare decît atunci cînd, după porunca soțului vostru ați spălat picioarele cerșetorilor. Vă așteptați că voi ridica brațele și vă voi afurisi. Nu v-a spus niciodată cineva care l-a studiat pe Dumnezeu că El privește căința adevărată drept penitență pentru toate păcatele și că un om, oricît iar fi sufletul de bolnav, dacă i se umezește ochiul doar un ceas de la căința pornită din inimă, este izbăvit ?

— Ba am auzit, răspunse ea, dar este copleșitor să o auzi din nou de la papă. Nu vreau însă și nu pot să fiu izbăvită de una singură, ci numai împreună cu el, copilul-soț al meu. Fiți bun ! Înduplecați-vă ! Ce se întîmplă cu el ?

— Deocamdată, spuse el, vă întreb eu asta. N-ați mai auzit nimic de atunci, ce s-a întîmplat cu el, dacă este viu sau mort ?

— Niciodată, doamne, n-am mai auzit de el. Dar dacă este viu sau mort, cred mult mai mult că este mort. Căci din bărbăție cu siguranță că și-a luat asupra lui o penitență atît de grea, încît l-a copleșit. El socotea doar că păcatul lui îl depășește pe al meu, ceea ce nu pot admite. Deoarece chiar dacă și carnea și oasele sale erau făcute numai din păcat — din păcatul părinților săi — a păcătuit totuși cu ele numai în măsura în care, fără să

știe, s-a culcat cu mama sa. Eu însă mi-am zămislit soțul cu fratele meu.

— Măsura vinovăției în fața lui Dumnezeu, răspunse el, este discutabilă, cu atît mai mult cu cît copilul tău, acolo unde sufletul nu face nazuri, știa foarte bine de asemenea că aceea pe care o iubea era mama lui.

— Părinte al creștinătății, cît de greu îl învinovățiți !

— Nu prea greu. Papa nu se va purta mai cruțător cu fantele decît v-ați purtat voi înșivă cu voi. Un tinerel care pornește să-și caute mama și cucerește prin luptă o femeie care, oricît de frumoasă încă, ar putea să-i fie mamă, trebuie să prevadă că aceea cu care se însoară poate fi mama sa. Atîta fie spus despre înțelepciunea lui. Sîngelui său însă îi era familiară identitatea dintre femeie și mamă cu mult înainte de a afla adevărul și de a se îngrozi teatral, ca un comediant, în fața lui.

— Vorbește papa. Și totuși nu pot crede.

— Doamnă, el însuși ne-a spus-o.

— Cum, cum ? Atunci l-ați văzut înainte de a muri ?

— Este cît se poate de viu.

— Nu înțeleg ! Unde, unde este ?

— Nu departe de aici. Ați fi în stare să-l recunoașteți, dacă Dumnezeu vi l-ar arăta ?

— Preasfinte, de cum l-aș vedea !

— Și, îngăduiți-mi să vă întreb mai departe : v-ar fi foarte penibil să-l revedeți, sau bucuria ar precumpăni ?

— Nu numai că ar precumpăni, ci n-ar mai fi decît fericire pe lume. Îndurare, doamne ! Faceți-mă să-l văd !

— Atunci priviți mai întîi asta.

Și de sub hîrtiile de pe masă scoase la iveală un lucru, pe care i-l întinse : de fildeș, înrămat și acoperit cu scris, tăblița. Ea o luă în mînă.

— Ce mi s-a dat ? spuse ea. Este tăblița despre care v-am vorbit și pe care i-am pus-o ca zestre copilului în butoiaș, acum șaptesprezece și cu șaptesprezece și cu trei și cu cinci ani. Doamne Dumnezeule, o țin iarăși în mînă — pentru a treia oară. Cînd am scris pe ea starea copilului am ținut-o în mînă și din nou în ceasul groaznic cînd, la îndemnul servitoarei rele, am scos-o din ascunzătoare, în camera soțului meu. Cît s-a căznit sufletul acesta păcătos să ghicească cum de ajunsese la el ! Copilul și soțul — sufletul voia să-i aibă despărțiți și nu să le înțeleagă identitatea. Mult timp a dorit ca tăblița asta să-i fie

dată soțului de copil. Vouă v-a dat-o soțul meu, preaiubite papă ?

— Este a mea dintotdeauna. Cu ea am debarcat mai întîi pe o insulă din mare, apoi în țara părinților voștri și ai mei. O nouă temă, preascumpo, am a pune în fața sufletului tău, dar una plină de îndurare : să înțelegi tripla unitate a copilului, soțului și papei.

— Îmi vine ameteală !

— Înțelegeți-o, Sibylla. Noi sîntem fiul vostru !

Ea se plecă zîmbind spre perna pe care ținea mîinile, în timp ce lacrimile i se rostogoleau pe obrajii slăbiți de vîrstă și de penitență. Și spuse printre zîmbete și lacrimi :

— Știu de mult.

— Cum ? zise el. M-ați recunoscut sub boneta papală, după atîția ani ?

— Sfinția voastră, de cum v-am văzut. Vă recunosc întotdeauna.

— Și atunci doar te-ai jucat cu noi, doamnă ușuratică.

— Dacă ați vrut să vă jucați cu mine...

— Noi ne gîndisem să-i oferim un divertisment lui Dumnezeu.

— La asta v-am ajutat cu plăcere. Și totuși n-a fost joc. Căci chiar dacă cei trei sînt unul, totuși papa este departe de copil și de soț. Alesul lui Dumnezeu m-am spovedit cu toată sinceritatea.

— Mamă ! strigă el.

— Tată ! strigă ea. Tată al copiilor mei, copil în veci iubit !

Și se îmbrățișară și plînseră împreună.

— Grigors, săracule ! spuse ea lipindu-și capul de al lui. Cît de necruțător trebuie că te-ai pedepsit, de te-a înălțat astfel Dumnezeu peste noi toți, păcătoșii.

— Nici un cuvînt mai mult despre asta, răspunse el. Sălașul meu a fost cel mai golaș, firește, dar stelele cerului și vîntul și trăsnetele ofereau multă variație și pe lîngă asta Dumnezeu mă micșorase mult, cît o marmotă, asta nu prea se mai vede. Dar, prea iubită mamă — tu — n-ai fost deloc uimită să-l găsești pe fiu în papă ?

— Ah, Grigors, răspunse ea, povestea asta este atît de extremă, încît lucrurile cele mai uimitoare din ea nu te mai uimesc. Cu atît mai mult însă trebuie să proslăvim înțelepciunea lui Dumnezeu, dacă, mulțumit de micșorarea

ta, El te-a înălţat papă ! Căci acum stă în puterea ta să ştergi grozăvia ce încă mai dăinuie şi să desfaci căsătoria noastră. Gîndeşte-te că mai sîntem căsătoriţi creştineşte pînă în ziua de azi !

— Venerabilo, spuse el, să lăsăm asta în seama lui Dumnezeu şi să rămînă în grija lui dacă vrea să acorde sau nu valabilitate unei lucrări a diavolului, cum este căsătoria noastră. Nu mi-ar conveni să pronunţ eu divorţul şi să reduc relaţia noastră la aceea dintre mamă şi fiu. Căci şi ca fiu al vostru, drept judecînd, n-aş fi mai bun.

— Dar atunci, copile ce putem fi între noi ?

— Frate şi soră, răspunse el, întru iubire şi suferinţă şi penitenţă ; şi întru îndurare.

Ea gîndi :

— Frate şi soră. Şi unde-i sufletul lui Wiligis ?

— Sufletul tatălui meu ? Doamnă, n-aţi auzit niciodată că prin rugăciune noi am izbutit să izbăvim din iad un împărat păgîn ? Aşadar, nu te teme pentru scumpul meu unchi, pe care mi-ar fi făcut multă plăcere să-l mai întîlnesc încă în viaţă, dar îl vom întîlni în paradis.

— Trăiască, fiule, puterea cheii tale ! Erai atît de tînăr cînd ai plecat de lîngă mine şi ai refuzat botezul fiicei noastre de-a doua. Acum, la maturitatea ta papală, îl vei da ?

— Fiicele noastre ! strigă el. Unde sînt ?

— M-a cam durut, răspunse ea, că încă nu m-ai întrebat de ele. Sînt în anticamera secretă.

— Atît de departe ? Să ne fie aduse, imediat ! Zis şi făcut.

Stultitia şi Humilitas intrară la ei în camera centrală şi li se îngădui şi lor să sărute numai inelul, nu şi papucul.

— Dragi nepoate, spuse Gregorius, noi aşa vă numim, pentru că mama voastră a descoperit în papă o rudă colaterală. Ne bucurăm din toată inima să vă cunoaştem drăgălăşenia de feluri deosebite.

Sibyllei însă îi spuse :

— Vezi aşadar, venerata mea, şi pentru asta Dumnezeu fie slăvit, că satana nu este atotputernică şi nu poate să meargă pînă la extrem, încît să mai intru din eroare într-o relaţie şi cu acestea şi poate chiar să am şi copii de la ele, dar atunci rudenia ar deveni o adevărată prăpastie. Totul are o limită. Lumea este limitată.

Au mai vorbit ei multe, precum odinioară, dar în împrejurări cu mult mai fericite ; Gregorius dădu porunci,

pentru că el era bărbatul şi pe deasupra papă. Deocamdată, Sibylla şi nepoatele, trebuiau să mai rămînă încă la mănăstirea Sergius şi Bacchus, curînd însă avea de gînd să zidească o mănăstire anume pentru ea, ca să o oblăduiască ca prinţesă stareţă, în mare cinste. Întocmai aşa se întîmplă şi Stultitia rămase cu mamă-sa, ca vice-stareţă, Humilitas însă, după primirea botezului, se căsători cu Penkhart, zugravul de subţire [1], pentru că de mult încă aveau înclinaţie unul pentru celălalt. Penkhart a ajuns foarte departe cu îndemînarea, a trăit în Roma pe picior mare şi i s-a îngăduit să picteze mulţi pereţi, parte datorită darurilor sale, parte pentru că soţia lui era nepoata papei. Acesta se numeşte nepotism, împotriva căruia nu se poate spune nimic, dacă meritele îl îndreptăţesc.

Astfel trăiră toţi în bucurie şi cu timpul fiecare a murit de moartea lui, după cum apăruse şi pe rînd. Sibylla a murit mai întîi, la optzeci de ani : mai bătrînă n-a ajuns, căci mult necaz timpuriu şi anii grei de penitenţă i-au scurtat viaţa. Fiul ei şi al fratelui ei, papa, i-a supravieţuit aproape cu o generaţie : el a împlinit nouăzeci de ani, înălţîndu-se tot mai mult ca păstor al popoarelor ; pînă la sfîrşitul vieţii a stîrnit uimirea în orbis ca Oracol Apostolic şi Doctor Melifluus. Ceilalţi au mai rămas încă puţin aici, cel mai mult copiii lui Penkhart şi ai lui Humilitas, oameni veseli, zămisliţi spre înainte, în direcţia cea bună şi aşa au şi trăit. Oricît de mult, dar au pălit şi ei, ca frunzişul verii şi au îngrăşat pămîntul pe care umblau, înfloreau şi păleau noi muritori. Lumea este limitată şi veşnică numai gloria dumnezeiască.

Clemens, cel ce a dus astfel la bun sfîrşit legenda, vă mulţumeşte pentru atenţie şi primeşte cu plăcere mulţumiri pentru osteneala ce şi-a dat la lucrarea aceasta. Dar nimeni dintre cei cărora le-a plăcut să nu scoată din ea morala greşită închipuindu-şi că, pînă la urmă, păcatul este lucru uşor. Să se ferească a-şi spune : „Atunci fii şi tu un nelegiuit voios ! Dacă lor le-a mers atît de bine, atunci tu cum să fii pierdut ?“ Asta e şoapta diavolului.

[1] portretist (înv.).

Petreceți mai întîi șaptesprezece ani pe o piatră, micșorați cît o marmotă, scăldați-i pe suferinzi peste douăzeci de ani și atunci veți vedea dacă este glumă ! Dar înțelept este să îl ghicești în păcătos pe cel ales și asta este înțelept și pentru păcătos însuși. Căci presimțirea alegerii sale îi poate învrednici și îi poate face rodnică vinovăția, astfel încît să-l ducă la zboruri înalte.

Ca răsplată pentru avertisment și sfat vă rog să aveți bunăvoința și să mă pomeniți în rugăciunea voastră, ca să ne revedem toți o dată cu ei, cei despre care v-am vorbit, în paradis.

VALETE

Această povestire se întemeiază în liniile principale pe epopeea în versuri „Gregorius" a poetului medieval german Hartmann von Aue, care a preluat a sa „Poveste despre păcătosul cel bun" din franceză („Vie de Saint-Grégoire").

CUPRINS

PREFAȚĂ 5
Cine trage clopotele 27
Grimald și Baduhenna 34
Copiii 39
Copiii răi 50
Domnul Eisengrein 57
Doamna Eisengrein 64
Lepădarea 69
Cele cinci săbii 74
Pescarii din Sfîntul Dunstan 81
Banii spornici 93
Întristatul 99
Lovitura de pumn 107
Descoperirea 113
Disputa 118
Domnul Poitewin 127
Întîlnirea 136
Sărutarea mîinii 155
Rugăciunea Sibyllei 160
Nunta 167
Jeschuta 171
Despărțirea 179
Piatra 187
Penitența 194

Revelația 201
A doua vizită 213
Găsirea 225
Schimbarea 233
Foarte marele papă 237
Penkhart 245
Audiența 251

ISBN 973-36-0107-1

Tehnoredactor : IOAN I. IANCU
Redactor : ION ANGHEL

Bun de tipar : 18.00.1991
Apărut : 1991
Coli de tipar : 16,5

Tiparul executat sub c-da nr. 10209
la Imprimeriile Naţionale „Coresi"
Piaţa Presei Libere nr. 1 Bucureşti
ROMÂNIA